

Capitols del Consolat de Mar. (llibre II). (acabat el
día 24 Març 81)

De Senyer de nau com es tengut de portar les
quintalades. XLIII/

Lo senyor de la nau es tengut al mercader de aportar les quin-
talades que hauia noliejades del mercader.

De paga de nolit XLV.

Lo mercader deu pagar lo nolit segons que empendra ab lo -
Senyor de la nau/ Mes, si lo mercader carrega mes robes -
que no havia lo patro pot haver lo nolit que vol.

De covinensa de poc nolit o de gran XLVI

Fassam compte que .I. mercader dona al senyor de la nau .I.-
mylares de quihtal e ha li asegurats aytants quintals -
com sera e puy veu .I. altre mercader e donali del quin-
tal .C. besants, lo senyor de la nau deu lavar axi be //
aquel de .I. mylares com aquel de .C. besants e metre axi
e bon loch.

De esmena de Roba, capitol XLVII

Empero quant se lo senyor de la nau que axi be esmanaria -
aquel d'un milares si mal prenia com aquel de .C. besants.
E no deu aquir a levar la roba d'aquel del mylares firm
que haia mes sar ple axi com si li dava CC besants del -
quintal e es li tengut lo senyor de la nau de levar la -
roba fins a compliment. Mes levat aquel compliment de les
dites quintalades, lo senyor de la nau li pot demenar //
aytant com sa volra de quintalades si l mercader no ho ha
empres ab ell que per aquella raho li don d'aquels que me-
tra hi deu-li ho fer assaber al terme que s'empendra ab
dos.

Senyor de nau qui noliejará roba, si la faqui-
ra, XLVIII.

Si algun senyor de nau o de leyn nolieira ho haura nolieja da alcuna roba de mercaders o escriva per ell ab carta o ab testimonis ho entra els sera donada p^olmada o sera escrit en lo cartolari de la nau o del leyn, lo senyor de/ la nau o del leyn es mester que leu la dita roba que nolie jada haura, e si ell lavar no la pot, e ell la iaquira/ tota, si los mercaders li diran que si el no la leva que romangue per sua. E si lo dit senyor de la nau o del -- leyn no se'n avendra p^ob los dits mercaders ans que d'aqui petescha e aquella roba que eyl axi com dessus es dit iaqui ra ho haura iaquida deu romandra per sua. E lo dit senyor de la nau o leyn es tengut de donar als dits mercades -- aytant de roba com sera aquella que ell haura iaquida e -- aytants de diners com vol o volra semblant roba de aquella en aquel loch hon eyl fara port per descarregar, ho a // aquel loch hon el la devia posar. E si le dita roba que - romara sera se perdra o.s guartara de tot o en partida deu esser perduda e guartada al dit senyor de la nau o del // leyn que sots la condicio dessus dita la haura iaquida. E si per aumentar tot so que lo senyor de la nau o del leyn portara en sa nau o en son leyn es a entendre aquella roba o mercaderia que.l portara se pedra del tot per alcun cas de ventura e aquella que romara sera sera salvada . E la / per qual raho per so com los dits mercaders no diqueran ne contrestaran ne poreran com eyls veyan que la lur roba ro mania del tot o en partida al dit senyor de la nau la condicio dessus dita que si eyls ho faessen ho-u haguessen fet si la roba que roman se perdia e sperdra no seria ne fora perdu da als dits mercaders, ans fora perduda al dit senyor de - la nau. Encara mes que si eyls haguessen dita ne posada la condicio dessus dita al dit senyor de la nau, lo senyor de la nau l'aguera iaquida en recapte si el vees ni sebes que que romangues per sua. Encara mes, per altre raho, car com

lo senyor de la nau los dix que roba romania que era lur E los dits mercaders en res no li contrestaren ne la condicio dessus dita no li posaren perque apar que es semblant de raho que los dits mercaders no so prohaven si la lur roba romania com eyls al dit senyor de la nau en res no li / contrestaren ne la condicio dessus dita no li posaren. E a mes raho que la roba que romandra axi com dessus es dit, - sia que es perda o que no sia e deia esser dels dits mercaders. E si per aventura los dits mercaders diran al dit - senyor de la nau que eyl que nolieig aquella lur roba que / romendra a altre nau o altre leyn o si.l senyor de la nau/ la li nolieia axi com dessus es dit, si la dita roba se perdra del tot o en partida, ho.s confirmara o pendra algun dan, lo senyor de la nau no.ls n-es en res tengut pus que/ ab sebuda e ab volentat dels dits mercaders los haura noliejada, Mas, empro, si lo senyor de la nau o del leyn la/ noliejará o la metra en altre nau o a altre leyn meyns de sebuda e volentat dels dits mercaders de qui la dita roba sera si la dita roba se perdra del tot o en partida o pendra algun confirmament o algun dan, lo dit senyor de la - nau o del leyn los es del tot tengut a restituhir per // qual raho per so car axi com dessus es dit la haura mesa e noliejada en altre nau o en altre vexell meyns de voluntat e sens sebuda dels dits mercaders. E es raho per que per so com negun no ha ne deu haver poder en l altruy si no aytant com aquel o aquels de qui sera li.ñ volra o li-n haura donnat. E si per aventura hi haura alguns dels mercaders qui / haura noliejada la sua roba al dit senyor de la nau o del/ leyn E com lo dit mercader la hi haura noliejada e mostrada la dessus dita roba lo dit mercader dira al dit senyor de - la nau o del leyn que el senyor ha aner e per res no pot ro mandre. E que lo dit senyor de la nau que don recapte a //

aquela sua roba si lo dit mercader dira axi com dessus es dit. E lo dit senyor de la nau o del leyn otorgara si sobre assó - dessus dit lo dit mercader se'n hira ab sebuda e ab volentad/ del dit senyor de la nau o del leyn sobre les rahons e les - condicions dessus dites, e empreses lo dit mercader ab lo dit senyor de la nau o leyn, lo dit senyor de la nau li es tengut de portar lo dessus dita roba que eyl axi com dessus es dit - haura presa e rebuda en sa comanda. Salv cas de ventura ans - que el la haia carregada e despuys que lo dit senyor de la - nau del cas dessus dit, no li es tengut per que per so com - negun no reeb comanda a son dan. E si per aventura lo dit - senyor de la nau o leyn es tengut de retra e de dar al dit // mercader aytanta de roba com aquella era o aytants de diners - com valguera o volia o valgues semblant roba d'aquela a lo dit loch, lo dit senyor de la nau devia e deu fer port per desca--rregar o en aquel loch on la dita roba havia promesa de posar. E axi la roba que romasa sera deu esser del senyor de la nau - o leyn vuyles que sia perduda o salvada, pues axi com dessus / es dit lo havia presa e reebuda en sa comanda e en sa guarda, salv lo cas dessus dit si devengut hi sera ans que ela /// agues carregada o despuys. Mas empero si alcú mercader haura noliejada la sua roba o alcun senyor de nau o de leyn E com la dita roba haura nolijada lo dit mercader sen nasia que sen -

ab sebuda del senyor de la nau o no ab que lo dit senyor de la nau o del leyn no la pendra sots se guarda o sots sa comanda, axi com dessus es dit, axi com lo dit senyor de la nau deura o volra carregar si lo dit senyor de la nau xonexera e / atrobare lo dessus dita roba o boni per eyl, el la deu fer - carregar e metre en la nau o fer metre. E si eyl ho boni per eyl la dita roba no conexera ne atrobare com lo dit senyor de la nau carregara o fara carregar si la dessus dita roba romendra sia que-s perda ho no lo dit senyor de la nau o del leyn/ no es tengut de res al dit mercader qui axi com dessus es dit se'n sara anat d esmena affer de la dita roba que es axi com

dessus es dit sera romasa. Salv empero, que si lo dit merca-
 der qui se.n sera anat axi com dessus es dit. E lo dit merca-
 der iaquira o haura iaquit a alcun qui mostra la dita roba /
 al dit senyor de la nau o aboni per eyl vol aytant dir com al es
 escriva com eyl carregara o fera carregar n.aquel que lo dit
 mercader hi haura iaquit per demostrar e per deliurar la des-
 sus dita roba e eyl la li mostrara e la lur fara deliurar /
 com lo dit senyor de la nau conegan ho boni per eyl si lo --
 dit senyor de la nau o aquel qui per ell fara carregar no la
 levava o no la fara carregar e metre en la nau o leyn si la /
 dita roba romendra sia que-s perda o no que lo dit senyor de
 la nau n.es tengut tot exaxi com si lo dit mercader hi fos pre-
 sent pus que y hevia o haura hom en loch del dit mercader qui
 la dita roba los deliurara o.ls volra deliurar. En aquesta -
 guisa empero que.l dessus dit mercader o aquel qui en loch/
 del dit mercader sera romas per deliurar la dita roba pus
 quen en ver metre. E si lo dit o aquel qui per ell sera aqui
 romas per deliurar la dita roba so que dessus es dit en ver/
 metre poran lo dit senyor de la nau es tengut de retre e de/
 donar al dit mercader tot axi com ja es dessus dit de les -
 altres condicions dessus dites e en aquella raho mateixa. E em-
 pero si lo dit mercader en ver metra no pora so que dessus -
 es dit ne aquel que a son loch sera romas per la dita roba a
 deliurar no los mostra ne la.ls deliura si sobre asso que -
 dessus es dit la dita roba romendra sia que. s perda o no, -
 lo dit senyor de la nau o del leyn no si es tengut de nengu-
 na esmena a fer al dit mercader, pus que.l dit mercader la -
 haura iaquida en mal recapte. E es raho que per lo dit mal/
 recapte que sia e deu esser del dit mercader, pus que. l ma-
 teix mal se.n marra. Salv es empro totes aneries e
 totes coses que lo dit senyor de la nau sia tengut o deia -
 de esmenar o de restituhir als dits mercaders en totes coses
 e per totes salv de la dita vianda. E si per ventura com lo

dit mercader se.n sera anat e lo dit senyor de la nau -
 haura rebuda en sa guarda o en sa comanda da roba del /
 dit mercader si lo dit senyor de la nau la noliejara o -
 la metra en altra nau o en altre leyn si la dita roba se
 perdra del tot o en partida, o pendra alcun dan o aquella
 nau o aquel leyn en que eyl la haura mesa e noliejada no/
 sera tantost en aquell loch on la dita roba se deu desca-
 rregar com eyl sera ab aquela sua nau o leyn vendra ab la
 dita roba no valra molt tant com feia com eyl vench ab -
 aquella sua nau o leyn de tot dan que la dita roba prena -
 lo dit senyor de la nau o leyn es tengut de tot a resti--
 tuhir per so car eyl la haura noliejada o mesa e altre nau
 o en altre leyn meyns de menament d'aquel qui la dita roba
 sera. Mas empero, si com lo dit mercader se parti del dit/
 senyor de la nau o leyn entre eyls fo empres que si lo dit
 senyor de la nau o leyn que la pogues noliejar a altre nau
 o leyn. E si entre eyls aytal covinensa com dessus es dita
 empresa será si lo dit senyor de la nau o del leyn la no--
 liejara sots la condicio dessus dita perdes la roba o no,
 o prenga dan o no, o venga aquella nau o aquel leyn en que
 eyl la haura noliejada o no ho venga a tant ho y vos que -
 lo dit senyor de la nau o leyn es tengut de reguna esmena
 a fer al dit mercader, pus que eyl ho empres ab lo dit //
 mercader com de-yl se parti, que si eyl portar no la hi po
 dia que la li noliejas a altre nau o altre leyn si donchs
 lo dit senyor de la nau no la havia iaquida que vol aytant
 dir que fos romasa en aquel loch hon lo dit senyor de la nau
 carrega. E si lo dit senyor de la nau la noliejara a altre/
 nau o altre leyn si aquel senyor de la nau o d'aquel leyn -
 qui la dita roba li haura noliejada si la iaquira vol aytant
 dir que si la dita roba romendra en aquel loch hon eyl carre
 gara, eyl es tengut d'smena a fer al dit mercader de qui la
 dita roba sara, tot en axi com fora o era aquel senyor //

d aquella nau a qui lo dit mercader la havia noliejada si -
 levar la hi pogues, e en trates aquelas condicions obligat
 que lo primer era, a qui eyl la havia noliejada Salv es empe
 ro totes covinenses o empeiments del senyor de la nau o del
 leyn ab los dits mercaders fetes e empreses per algunas //
 rahons en totes coses e per totes. E per les rahons dessus
 dites fo fet aquest capitol.

De roba que sera noliejada. XLVIII

El senyor de la nau o del leyn qui noliejara roba ab carta o -
 ab testimonis o que sia escrita encapbreu o que sia donada
 palmada entre.l senyor del leyn e del mercader, lo senyor -
 del leyn es tengut de aportar aquella roba. E si la roba ro--
 man que.l senyor del leyn no lo leva o no la puscha lavar, -
 eyl es tengut de donar a retre al mercader la sua roba la //
 qual li haura noliejada aytants de diners com volra la hon
 lo leyn fara port per descarregar. Si donchs lo senyor del
 leyn no sen ave o no se. n era avengut ab los mercaders //
 abans que.l leyn partscha d.aquell loch hon la roba haura
 noliejada. E si la roba roman ne.s pet, quel senyor del leyn
 no se.n sia avengut ab lo mercader, deu esser perduda al //
 senyor del leyn. El senyor del leyn es tengut de donar al -
 mercader axi com dessus es dit. E fo fet per so aquest capi-
 tol car molts senyor de leyens al conesament que leven viat--
 ge fan gran mercat del nolit. E com lo viatge es levat, tro-
 ben roba de que hom los dona gran nolit. E si aquesta condi-
 cio no y era la roba romandria de qui haurien poch nolit, e
 apatarien aquel de qui haurien major nolit.

Senyor de nau qui noliejara roba de mercaders L

Senyor de nau o de leyn que sia en alcun loc e noliejara roba/
 de mercaders per portar en altre logar, lo quel logar sera

Capitol de conservatge LII

Senyor de nau deu fer conservatge ab leyn poch o gran si.ls
mercaders de la nau o volen.

De conservatge, LIII

Encara son tenguts los mercades si.l senyor de la nau vol -
fe conservatge ab nau o ab leyn gran o poch e ho farà ab
conceyl del nautxer e dels peneses e de tots los mari---
ners, eyl ho pot fer, els mariners deven ho atorgar. E /
per aytal raho, so es saber, per raho de mols leyns no -
ho deven contrestar ne poden, si donchs dan lur no y con
nexeran de la nau o leyn.

De senyor de nau o leyn qui prometra de
tenir cap a latre nau o leyn. LIIII

Si alcuna nau o leyn será en alcun logar e haura e deu haver
viatge per anar en alguna altre logar, si aqui haura alcun
leyn menor o mahor deyl o semblant d'eyl qui hauria a anar
en aquel mateix viatge E per dupte que eyl haura de sos -
a namichs o de mals leyns, eyl no gosera anar per si en -
lo dit viatge. E lo senyor d'aquel leyn qui lo dit dupte
haura, dira a aquel senyor de la nau o d'aquel leyn. E si
li tindra cap, si losenyor de la nau o leyn lo li otorga/
el li prometra eyl li es tengut que li tenga. Si donchs -
fortuna de mal temps no li ho tolrá E si los dits leyns -
del loch on la covinensa o la promissio sera estada feta
partira en semps. E.l dit senyor de la nau qui haurá pro-
mes de tenir cap al dit senyor del leyn que haura lo dit
reguart o dupte e no li volra tenir ne li tindra, si lo -
dit senyor d.aquel leyn que lo dit dupte e reguart haura/
o havia pendra alcun dan ans que sia iunt en aquel loch -
tret en lo qual lo dit senyor de la nau li havia promes -

de tenir per males gents e per sos enamichs aquel senyor d'aquela nau qui la dita promissio li haura feta, li es -
tengut de tot lo dit dan a retituhir sens tot contrast, -
per qual raho per so que si el dit senyor de la nau no li hagues feta la dita covinensa o promissio lo dit senyor -
del leyn qui lo dit dupte o reguart havia e la no fora -
partit del dit loch si no fos per fe de la dita covinen-
sa e promissio que.l dit senyor de la nau li havia feta.E
si lo dit leyn se.n partes que.l dit senyor de la nau no/
li hagues pames tenir cap si.l dit leyn hagues pres algun
dan, lo dit senyor de la nau no li n.es neli fora de res/
tengut de restituhir. E si per aventura lo dit senyor de -
la nau que la dita covinensa o promissio haura feta, ten--
dra lo dit cap al dit leyn segons que dessus havia promes.
E males gents e enamichs lurs o fortuna de temps forsiivol-
ment lo li tolra, lo dit senyor de la nau qui la dita pro-
missio o covinensa haura feta e en eyl no sera romas que -
no li haia atesa, eyl ne la nau ne res que en la nau sia,
no sia tengut de res a restituhir, pus en colpa d.ell no
sera romas so que promes havia, pus atendre no poch per -
les rahons dessus dites. Empero si.l senyor de la nau qui
hayra promes de tenir cap a algun leyn si eyl no pendra -
on haura pres loguer ne servey, si lo dit leyn del qual /
eyl loguer o servey haura pres se perdra del tot o en par-
tida, lo dit senyor de la nau es tengut de restituhir tot
lo dan que aquel leyn de que eyl haura pres loguer o servey
haura sostengut o pres. E la roba que a la dita nau sera -
per sol o per lliura o per besants si donchs lo dit senyor
de la nau que lo dit loguer o servey haura pres no enpen-
dri o no haura empres despuys o abans o com lo dit loguer
o servey pres del dit senyor del leyn que lo dit dupte e
reguart havia e ha que si algun cas de ventura si esdeven-
dra que eyl ne la nau ne res, que a la nau sia, de res sia

tengut a restituhir lo cas de ventura es a entendre que eyl hagues a iaquir lo dit cap al dit leyn per fortuna del mal/ temps o per forsa de mal leyens o per forsa de lurs enamichs o per forsa de males gents. E si lo dit senyor de la nau - qui lo dit loguer o servey haura pres, dira ho haura empres segons que dessus es dit, ab lo dit senyor del leyn qui lo/ dit dupte o reguart hevia e ha senyor de la nau ne.l cors - de la nau ne res que en la nau sia, no son tenguts de res-- tituhir per les rahons dessus dites. E pus que ab lo dit - senyor del leyn, que lo dit senyor del leyn qui lo dit loguer o servey li dona o li haura donat eyl li es tengut de donar/ ho haura empres com lo dit loguer e servey pres o despuys o - de abans. Empero tot senyor de nau o de leyn s'guart es deu $\frac{1}{2}$ guardar la quina covinensa o promissio fara ab alcun o ab - alguns, sia que.l dit senyor de la nau ne prenga loguer o - servey o no que si lo dit senyor de la nau fara la dita co- vinensa e promissio sense sebuda e voluntat dels mercaders - que e la nau sera o roba lui metran o y haura mesa, si cas - alcun si endevendra los dits mercaders no son de res tenguts, ans si los mercaders dan o grenge o destrich ne sostendran - alcun per la dita covinensa e promissió que.l dit senyor de - la nau haura feta o fara ab alcun o ab alguns sensa sabuda o voluntat dels dits mercaders lo dit senyor de la nau los es - tengut del tot a restituhir si la nau ne sebra esser venuda. E encara los bens del dit senyor de la nau si atrobats li - seran. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Capitol de fet de get. LV

Encara lo senyor de la nau es tengut que no git ne fassa gitar/ destró que.l mercader haia gitada qualque cosa. E puy pot - fe gitar fins a salvament en aquel punt pot la covinensa es- criura l.escriba axi ben con si era en terra el senyor deu -

hi metre per aytant com val la maytat de la nau.

De fet de get LVI

Tota roba que sera gitada de nau o de leyn per mal temps o -
per pahor de leyn armats sia comptada a sou e a lliura o
besants de tota la roba. E la nau e.l leyn deu pagar en a
quel git per la maytat de so que valra.

Com deu esser comptada roba que.s gitará

Capitol LVII

Si nau o leyn qui gitara roba axi com demunt se conten, deu -
esser comptat axi com se gitara ans que sia a mijsa via de/
la hon anar deu e esser comptada axi com contava li hon -
parti de nau ho el leyn. E si a passada mijsa via deu esser
comptada axi com valra la hon la nau o el leyn fora port -
la dita mercaderia gitada que romendra.

De fet de get. Capitol LVIII

Si alcun senyor de la nau o del leyn haura carregada la sua -
nau o lo seu leyn de roba de mercaders per anar descarregar
en altre loch, lo qual loch sera ja empres entre lo senyor
de la nau o del leyn, els mercaders anant en aquel viatge, -
vendrà li cas de ventura que per mal temps o per leyns ar--
mats de enemichs o per qualque altre ventura se sia, eyl -
haura a gitar d.aquella roba que porta una quantitat quant -
lo senyor de la nau o del leyn sera li hon devia descarre--
gar pent ab la nau o de lo leyn o ab aquella roba que retau--
rada sera, lo senyor de la nau o del leyn deu fer enaxi que
enans que el liura gens d.aquella roba que restaurada sera a
aquels des que le devien rebre o de qui sera. El /
pot retenir tanta d.aquella roba mateixa que eyl haura aporta
da ab la sua nau o ab lo seu leyn de cascun mercader que li

sia ben bestant que bast a quel git que fet sera e encara a molt mes per so que aquel senyor de la nau o del / leyn ne als mercaders de qui sera aquella roba qui sera - gitada no pogues tornar a dan ne a perdua ne a grenja, - perque com assats hi pert cascun. Encara mes, per so que eyls no haguessen a anar derrere aquels mercaders ne a - pregar de qui a que la roba sera que sera restaurada. E/ aquell git deu esser comptat segons que.ns gitara. El - senyor de la nau o del leyn es hi tengut de metre per la maytat de so que valra la maytat de la nau o del leyn. En cara mes si lo senyor de la nau o del leyn demana tot lo nolit axi ben de la roba gitada com d aquella que sera res taurada, deu-li esser pagat axi be com si tota la roba / era salvada. El senyor de la nau o del leyn es tengut de - metre en aquel get que fet sera, per tot aquel nolit que - reebra per (sous) ff o per lliura, axi com fara aquel // haver qui sera restaurat, per qual raho per so car lo -- senyor de la nau o del leyn haura axi ben pres nolit /// d'aquella roba que sera gitada com d aquella que sera sal vada. E es raho que pus eyl vol nolit axi ben de la roba - gitada com de la salvada que eyl que la ajud a esmanar. E per esta raho dessus dita deu-hi pagar tot lo nolit en lo git. Empero si lo senyor de la nau o del leyn no demanará nolit ne.l pendra si no tan solament de la roba que restau rada sera. E d.aquel nolit aytal lo senyor de la nau o del leyn no es tengut de metre en lo git que assats hi pert - tot lo nolit d aquella roba que sera gitada.

Capitol de fet de get, LVIII

Nau o leyn qui correra o sostindra fortuna de mal temps, si / lo senyor de la nau o del leyn veu e conex que eyls son - aventur e condicio si eyls no giten, lo senyor de la nau/ deu dir e manifestar a tots los mercaders en ho da del --

nautxer e tots els que en sa nau sera: senyors mercaders si nos no aleuran som a gran ventura e a gran condicio - de perdre les persones e.l haner E tot quant aci ha E si vosaltres, senyors mercaders, voliets que aleujasem, ab - la volentat de Deu nos porem estorcre les persones e e - gran res del haver. E si nos no gitan serem aventura e con - dicio de perdre nos meteys et tot lo haber. E si los merca - ders sa acorden del gitar, tots ho la major partida, la // donchs eyls poden gitar. Mas la .I. del mercaders si tots no poden deu comesar a gitar. E pus qui.l mercader o merca - ders haura gitada quelque cosa, despuys pot fer gitar lo - senyor de la nau tro fins a salvament, en aquel cas e ah - aquella raho pot l'escriva la covinensa escritura. axi ben com si la dita nau tenia prohibis en terra. E si l'escriva - no ho podia escriure los mariners poden fer testimoni de - totes covinenses o empresions que sien fetes entre lo /// senyor de la nau els mercaders, pus que l'escriva no.u -- hayra pogut scriure en cartolari per so que faran nangun no puscha haver entre el senyor de la nau e los mercaders de - les covinenses e empreiments que entre eyls sera fetes. E - si per ventura en la nau ho haura mercaders, en aquel cas - en aquella raho que eyl fara que ho deu fer ab consell - del nautxer e dela persones e tot lo cominal de la nau. E - si eyl ho fa ab consell de tots aquels que dessus son dits, e lo senyor de la nau fera gitar deu esser axi tengut per - ferm com si tots los mercaders hi eran o en axi com si tota la roba era del senyor de la nau, es hi tengut de metre en aquel get per so que volra la maytat de la nau. E los merca - ders de qui la roba sera, no y deven ser contrestar en aquel fet. E aquel get deu-se pagar per son o per lliura o per be - sants segons que la roba sera gitada. E fo fet per so aquel ca - pitol que el senyor de la nau o del leyn deu e pot esser mer - cader, e aquel cas o e aquella raho si mercaders no y ha que si el senyor de la nau no haura poder en aquel cas o en //

aquela raho deu esser mercader les demes degades se podran les persones e la nau e tot l'aver. E deu e pot esser lo senyor de la nau mercader, en aquel cas e en aquella raho - si mercader no y ha. E vol mes que es git una quantitat de/ la roba que si perdra les persones e la nau e tot l auer.

De manifestar roba al scriva, capitol LX

Encara deven manifestar los mercaders al scriva com la nau -- haura feta vela si res hi han mes que no sia escrit. E si.s trobara que eyls no haguessen manifestat deven ne pagar al/ major nolit multiplicat per quintanada qui e la nau se poch per so com amegadament le y havia mesa. E si per ha ventura eyks no la havien manifestada com la nau haura feta vela si la gitava o.s banyara o.s perdra no le.n serien tenguts de retre, pus manifestada no la haguessen.

De entrar en port. LXI.

Encara que el senyor de la nau o del leyn no pot ne deu entrar sens volentat del mercader en port. E si y entrava que.l - mercader fos tement de res que tot lo dampnatge que.n agues lo mercader li deu restituhir la nau. E asso deu escriure - l'escriva jatsia no sia la nau ab prohis en terra.

De dampnatge de senyor de nau o de leyn, LXII

Mes empero, si.l senyor de la nau havia nengun dampnatge que - hagues dit als mercaders que eyl no pot navegar que exarcia agues a emfestir o adobar que.l mercader hi ha entrar sal-- vant que.l nautxer per son segrament o els mariners o sa--- pien. Mas si negun corsari o sagetia que fes pohor al mercader, lo senyor de la nau no y pot entrar sens volentat del mercader. E si.l mercader ho feu assaber si que no y haia - reguart e diga y no y vuyl entrar en aquel port. E lo dam- pnatge que tu hi pendras yo lo.t restituire, lo mercader li es tengut d'esmena.

Com son tenguts los mercaders al senyor de la nau. LXIII.

Asi parla dels mercaders com son tengut al senyor de la nau ne com no. los mercaders com sa acorden ab lo senyor de/ la nau tota covinensa que l mercader covenga al senyor - de la nau es mester que li atena pus al cartolari sia - mesa. Posem que.l mercader haura feta carta o al cartolari sia escrita, el mercader li ho deu tot atendre, si.l/ mercader cove al senyor de la nau quintarades jatsia que el mercader sia en la nau o defora. E no y pot metre les quintarades o que no li vast momeida d aytantes quantitats com li haura promeses d'aytantes li haura a donar nolit/ metra o no metra d'alo que li prometra de la quintarada.

De carregar roba de molt mercaders. LXIII

E si la major forsa dels mercaders la.n giten eyls le.n pot - gitar que no pach res. E si el senyor de la nau no es // pagat no li pot res demanar. Mas lo senyor de la nau es - tengut de esperar lo fins a .I. temps sebut e de lavar e/ de carregar la roba e de portar so es a entendre de mercaderia e de la roba sua.

De major partida dels mercaders. LXV.

Nau o ley qui hira en viatge E per aventura la major partida dels mercaders de la roba volran descarregar e fer port on que sien la hon lo dit viatge sera quels mercaders pusque descarregar aquella major partida del haver. El senyor de/ la nau puscha forsar de descarregar l'altre part, so es la menor part que no volra descarregar e haber tot lo nolit.E si lo senyor de la nau haura feta lexa de aquell nolit als dits mercades qui hauran descarregada la major par que.l - dit senyor deia lexa del nolit a l.altra port per aquella manera e per aquell for d'aquels primers sien posats tots lo altres mercader e dels mariners a batra de lurs loguers --

segons que la nau fara lexa de nolit.

De mercaders qui no hauran pagat nolit LXVI.

Si no haura pagat lo nolit al senyor de la nau com lo haura sperat aquel temps que haura ab ell empres que haien bones noves, lo mercader deu carregar la sua roba. E si no la vol carregar deu pagar tot lo nolit al senyor de la nau.

Mercaders qui hauran moneda. LXVII.

Encara es tengut lo mercader al senyor de la nau que si lo mercader havia moneda e que fossen en loch que el senyor/ de la nau hagues ops exarcia ne resque necessari fos a la nau, lo mercader lo li deu portar axi com lo nautxer e los altres mercaders conexeran que fassa a fer. E per aytal // raho tots los personers qui en la nau seran e els prestadors se deven tots obligar al dit mercader. E si lo senyor de la nau n.els personers n.els prestadors trobaven muyl hom qui ls prestas lo devant dit mercader no es tengut res a els prestor.

Si lo senyor de la nau ha ops moneda LXVII

Encara mes que si lo senyor de la nau ha ops moneda e no trobas axi com dessus es dit, e que fos en loch agrest e que/ aquella moneda agues ops a espetxament de la nau E si los dits mercaderes no han moneda eyls deuen vendre de la lur mercaderia per aplegar la nau E muyl persones ne prestador no y pot res dir ne contrestar dentro que aquels mercaders seran pegats soul lo loguer dels mainers. Empro fa a entendre que.l mercader veia e carrega que so que.l prestador sia a espegament de la nau o a necessari de la.

Mercader qui haura vianda. Capitol LXVIII

Encara es tengut lo mercader que si eyl ha vianda e la vianda falta als mariners o altres que en la nau fossen, el lo deu posar en comun, e.l senyor de la nau deu la partir per tuyt comunalment, e.l mercader no sen pot retenir mes que .I. altre hom. E com lo senyor de la nau sera en loch de recolbe de vianda, lo mercader la li pot demanar tota/aytanta com li.n haura presa e.l senyor de la nau li es - tengut que la li reta.

Si lo senyor de la nau volra surgir e port o en altre loch. LXX.

Encara son tenguts los mercaders que si el senyor de la nau - vol surgir en costera o en port ho en altra loch hon se - dupte e asso fassa ab volentat e ab costa dels mercaders e que-ls mercaders ho vuylen, e.l senyor de la nau lus ho de demenera, si angora o exarcia hi romania, los dits mercaders ho deven tot pagar, pus que.l senyor ho hom tinent - son loch denunciati lus ho haura. Encara son de mes tenguts si nau o leyn lexara ancores en espagol o en altre loch - on les hauran surtes. E lo lexara ab volentat dels mercaders, sien pagades cominalment per tota la roba de la nau, el cors de la no y pach res. E si los iaquira per por de leyn armat, sien pagades de comun de tot l'aver el cors de la nau deu-hi metre per la maytat de so que volra, ne si iaquira barcha ne homens en al loch ab voluntat dels mercaders la roba dels mercaders pac la barcha, e fassa la messio dels homens dentro que sien en aquel loch hon la nau o leyn haura fet port el cors de la nau no hi pach res.

De renunciacio de senyor de nau a mercaders LXXI

Si la nau o leyn tirara barcha e e la tira plena. E si/ls mercaders volen que la lexan anar, que la barcha sia lexada :

e sia pagada per tot l'aver; els cors de la nau no y pach -
res. E si romp lo cop meyns de lexar anar, que no sia volun-
tat dels mercaders, los mercaders no y sien tenguts de res a
pagar.

Si barcha romandra ab volentat dels mercaders
LXXI

Si alcun senyor de nau o de leyn haura carregada la sua nau o lo
seu leyn en alcun loch, si el estava surt en alcun altre loch
o en aquel metex hon haura carregat, e tots los mercaders seran
en altre, que en la nau o leyn no haura negun romas sinó tant/
dolament lo senyor de la nau o del leyn ab los mariners; si -
aque vendran leyms armats de anemichs o.s metra temporal tant/
solament que lo senyor de la nau o del leyn no pora fer levar
los mercaders, E per qualsevol d'aquestes condicions dessus di-
tes lo senyor de la nau o del leyn sen haura a levar e los mer-
caders romandran en terra. Si lo senyor de la nau o del leyn co-
vendra a gitar iatsia que git per destret d'aquels leyms armats
per ço que los puscha fugir, o que se puschen a -
eyls deffendre, o sia que lo temporal lo fassa gitar, per qual -
sevol de les condicions dessus dites, que eyl git o fassa gitar,
vol aytant com si tots los mercaders hi eran. En aquesta guisa,
empro que so que eyls fassa, que ho fassa ab conseyl e ams volen
de tot lo cominal de la nau o del leyn; E aytant be l'escriva /
que pens d'escriure totes les covinenses quexs empendran, en -
presencia de tot lo cominal; E si l'escriva en aquella raho no
ho podia escriura, tan tost com la nau o leyn tindra prohibis en
terra e abans que.l scriva ischa en terra. E si per aventura -
l'escriva sera romas en terra ab aquels mercaders E en la nau o
leyn haura alguns servicials d.aquels mercaders, lo senyor de -
la nau o del leyn, deu fer plegar tota la companya de la nau o d
del leyn E aquels servicials d.aquells mercaders que ab eyls -
seran e aqui ab tots tenir capitol. El senyor de la nau o del -
leyn deu dir o fer dir devant aquels servicials o de tot lo co-

minal de la nau tantes vegades les covinenses que eyl ab eyls empendra que cascuna ne sia ben membrat, per que per so que quant aquel senyor de la nau se encontrara ab aquels mercaders qui romasen seran no y puschen haver nengun contrast ne encare negun d'aquels qui en aquel capitol fossen estats no pogues dir que eyl no havia hoit ne.l havia hom/demanat. E si lo senyor de la nau o del leyn fesa axi com dessus es dit, deu haver valor axi com si tots los merca--ders hi eran estats o la major partida. Encara mes si aquela nau o aquel leyn vendra cas de ventura que per raho dels leyns armats dessus dits o per raho del temporal dessus dit si auta a anar en terra, si lo senyor de la nau o del leyn fara o haura fet axi com dessus es dit ab conseyl de tots aquels que dessus son dits e ab lur sebuda e ab lur volentat tota covinensa o en permissio que lo senyor de la nau o del leyn haura feta ab tots aquels qui dessus son dits, e en aquella guisa e en aquella manera que dessus es dita, mercader ni negun altre no y pot metre contrast. E si li met has a parrar a tot dan e a tot destrich e a tot grenge e a // tota messio que lo senyor d'aquella nau o d'aquel leyn aqui aytal cas com dessus es dit sera vengut ne sostindra per -colpa del contrast que alguns d'aquels que dessus son dits li haura mes o li metra E tot asso que dessus es dit deu -esser fet meyns de tot enganemeyns de tot grau. E si alcun de tots aquels que dessus son dits fran alcun mostrar ne -provoar pora per alcuna justa raho. aquel o aquels contra d'aquel fran provat sera deuse perer a tot dan e a tot destrich e a tot interessar d'aquella part que aquel fran provara contra eyla esser fet. Empero la prova del fran sobredit que sia provat per personer que sien e deie esser meyns de tota suspita. Encara que sien homens que sapien e deien saber de la art e del fet en aque eyls seran trets en testimoni, per qual raho per so que si volets dir que basta ser ho vils homes que hom pague gitar per diners valgues lo testi--

moni que eyls fasien sera mala cosa per que car ab malvats homens que.ls senyor de la nau donats per testimonis contra los mercaders si creguts eren lo senyor de la nau poria desfer los mercaders a les vegades los senyors de les naus o dels leyns per que testimoni que vil hom fassa ne que hom puscha gitar per diners ne vol ne deu haver valor per naguna raho.

Com se deven pagar averies. Capítol LXXIII

Tota messio o covinensa que de mercaderia sia de averies, se deu pagar per sou e per lliura per los mercaders. Salv empero carregar, si donchs no havin a alcuir per fortuna o per mal temps o d'altre cas qui s'hi es devenga, so es/ entrar en port o en feu o en lot hon se pogue salvar la dita mercaderia o la dita nau ho leyn: En aytal cas deu fer la una roba al altre per sou o per lliura o per besant. E si no ha en la nau mercader que haia aytant com l'altre de mercaderia E sie .V. de la .I. part e dos o tres de la altre que aquels mercaders dos, pus haguessen mercaderia que aquels .V., tot so que covenguessa per pagar de averies se deven pagar cominalment, axi ben de la poca mercaderia com de la molta. Empero que sia fet leylament, meyns de frau, e que no s'hi fassa res per volentat. E asso deveu jurar tots los mercaders que ho fassen leylament. Empero aquest capítol va ab esmena de la nau de res/ que li permeten de restituhir. Car la nau ha aytal privilegi que si ls mercaders li permeten res d'esmena es mester que li ho atenguen si be no es escrit so que l'escriva hi sia, o que hi oia. E l'escriva deu ho escriure quant la nau timdra prohis en terra que la donchs anava per mar quant la covinensa fo feta.

Que deu fer senyor de nau o de leyn a pelegrins
Capítol LXXIII.

Ara parlem que deu fer senyor de nau o de leyn a pelagrins e.l palegri al senyor de la nau o del leyn que axi com/ fora nau axi deu fer leyn. Tot hom es apalat palagri - qui do nolit de la sua persona e de roba que no sia mer_caderia, e deu donar tot hom qui port de .X. quintars - en avayl de nolit de la sua persona, que no pot si per/ mercader que XX bassants en avayl que do de nolit. E no pot esser mercader que de XX basants en avayl do de nolit.

Que deu fer senyor de nau ne qui deu tenir per mercader. LXXV.

Al senyor de la nau no es tengut a aquel de X quintars en - avayl de portar caxa ne companya ne roba si ab lo senyor de la nau no se n posa. E si hi met roba en la nau que - no veia al senyor o l'escriva o altre qui lo senyor o - l'escriva haia mes en son loch per noliejar o per veer tota quanta ni metra, e si aquel no u ha vist e ló /// senyor ho l'escriva pot demanar nolit el major qui.s do en la nau de neguna roba montiplicant lo embolum de la - roba e de la mercaderia ab l'altre que y sera, e en aque_l la menera metexa de persona que entre meyns de voluntat del senyor o del escriva en la nau es en voluntat del - senyor de pendre quin nolit se volia.

De nau que sia trop carregada. LXXVI.

Si tant sera que la nau fos trop carregada el senyor de la/ nau no la vuyla portar. l'escriva la deu fer gitar en - terra. E nangun dampnatge que prenga la roba lo senyor de la nau no es tengut, pus que.l cartolari no fos escrit - so es a entendre quant la nau haura feta vela. E quant / sera fora del port los mercaders e los mariners e los pe_l regrins e tota persona que en la nau haia mesa roba deu venir a manifestar al scriba la roba que en la nau sia -

mesa. E si no ho fa, n'agun dampnatge que agues la roba o roba o mercaderia non seria tengut lo senyor ne l'escriva per la nau.

De roba que no sia escrita en cartolari LXXVII.

Si nau gitava per fortuna o per altra ventura que li esdeven-
gues e gitava la roba veent prohomenys aquella d.aquel merca-
der o d.aquel palagri o d.aquel mariner o d'alcuna altra/
persona que no fos escrita al li bre o en les taules, o al
scriva o al senyor fos manifesta o a hom de la nau que.l /
senyor o l;escriva hi hagues mes en loch d'eyls per vehedor
e aquel no la li hagues vista metra, e la roba se gitava es
perdra o.s banyava, lo senyor de la nau no li es tengut de
restituhir, per testimonis que donás lo senyor de la roba /
que diguessen que la haguessen vista carregar. E si la roba
sera trobada al descarregar, sia volentat del senyor de la/
nau pendre quin nolit se volra, e el mercader donar sens tot
contrast. Mes si l'escriva la hiavia escrita d.abans o //
depuys que la nau havia feta vela, tot lo dampnatge que la -
roba pendra, deu esser tengut lo senyor d.esmenar e de resoe
tituhir sens tot contrast.

De donar plassa a palagrins Capítol LXXVII

Encara es tengut senyor de nau als palagrins de donar plasa e -
aygua e portar la hon los haura convengut e fer portar. E si
eyl n.a pres senyal, eyl los deu atendre so que.ls haura pro-
mes. Empero lo palagri que es manifest al ters jorn davant lo
senyor escriva, E l palabri deu donar paraula al senyor. E si
el senyor lus dona termeni mes que no deu, el palagri roman,/
tot lo nolit li deu retre, e lo dampnatge que aquel n'aura -
fet tot lo li deu restituhir lo senyor de la nau. E si.l pala-
gri sen va sens paraula e no es vengut al terme que la nau -
fara vela, que si eyl el palagri havia donats M marchs de //
senyal o que hagues pagat tot lo nolit, lo senyor no li es -

tengut de retra res.

Senyor de nau deu donar plassa a palagrins
en LXXVIII.

Senyor de nau deu donar plassa a palagri o a hom per eyl,/so es a dir lo nautxer, e.l palagri deu haver aquella -
plassa que hom li haura donada e assignada. E si lo palagri mor, eyl pot iaquir la plassa a quis volra. E deu -
esser la melor vestadura del nautxer que eyl haia. E la moneda si noy ha parent deu la pendre lo senyor. E.l /
Senyor deu la estoiar e tenir dentro que sia en loch -
ue li sia demanada fins a III anys. E a cap de III //
ayns si no li es demanada eyl la deu donar per anima -
d.aquel en presencia del bisbe de la terra. E l.escriva es tengut per aquel cap matex al bisbe o al senyor de -
la terra de manifestar e escriura la dita moneda. E to-
tes les coses del mort. E eyl deu-ne tenir .I. scrit e
altre los mercaders. E quant sera tornats en la terra,/l'escriva deu mostrar aquel escrit al bisbe o a son --
lochtinent o al clergue qui al loch sia ~~g~~urador d.aquel loch. E lo clergue deu metre aquel escrit al libre de la esgleya. E si el senyor de la nau no es sufficient de tenir aquella moneda que.l sia mal mercader o mal besatador que la deu assegurar. E si no la pot assegurar, eyl la -
deu metre en loch que si ve demanador dins el terme dels dits III anys, que la puscha haber. E si.l senyor de la nau moria que la moneda fos posada en loch que fos salva.

De guardia de pelegrins LXXX.

Asso dessus dit deu haber lo senyor de la nau guarando lo -
lit e lo vestit del palagri en forma aquel que deu //
haver lo nautxer. Mas empero, lo senyor de la nau no deu haver tant del poch com del molt, que no deu haber de C besant a aval. Mas lo vestir e tot l'altre deu estoiar -
E fer vendre e fer diners.

De hom qui vaja per viatges. Capítol LXXXI.

Mas si alcun hom que vaja per viatge per so car es comptat / per palagri. E si mor, lo senyor de la nau ne utxer he - hom de la nau no deu haver res. Mas si es palagri que vaia en ultra mar ho en altre palagrinatge els deven haver axi com dessus es dit no.s dira. Car molts homens van d'un viatge/ e altre ab poca mercaderia e van en altre loch per poblar, e son dits palegrins E d.aquels aytals no deu haber res lo senyor de la nau. Mas lo senyor si conseyl no ha en la nau/ si nagu hom hi mor eyl es tengut de guardar la roba del -- mort si.l mort no ha fet testament o no ho havia iaquit a - hom a de qui hagues fet son procurador o son manumassor en/ la nau o son hereu, o si no.y havia parent seu de guardar - la roba e de retre a sos parents o a sa muyler o a son fils o a aquela a qui miyls deia esser retuda. E l.escriva deu - asso escriura tot, e retenir .I. escrit e.l senyor altre, e fer axi com dessus es dit e establít.

Que deu haber barquer o guardia de pelagri qui - morra LXXXII.

Lo barquer de la nau deu haber del palagri qui morra les seba- tes e.l coltel e la correia. E lo guardia de la nau deu // haver les calses. E.l barquer e.l guardia abdrox deven lo - sebolir e terra o en altre loch o gitar en mar.

De vianda de pelagri qui morra en nau o en leyn - LXXXII.

E mes que la viande del palagri o de tot altre hom qui morra - en la nau deu esser donada al senyor de la nau. E aquest ca- pitol es axi fet entanent del palagrins e dels altres homens que vaien en altre loch que sia destriat la I del altre axi/ com dessus es dit.

De palagri que haia donat nolit LXXXIII.

Si alcun hom d.aquets havia donat nolit al senyor de la nau e volguen romanir, lo senyor, no li es tengut de retre lo nolit. Encara si alcun palagri o altre hom o mercader noliejara res al senyor de la nau e com sera en terra o en altre loch e volra vendre son haver e que no li bast aquel haber al nolit, cascun paga son nolit vuyla o no vuyla aquest present haver, que daura pagar son nolit. E si.l mercader haura altre aver que fos melor, aquel melor no ha dampnatge per lo pres avol. E axis paga lo nolit als senyors de las naus o dels leyens. E per so fos fet aquest/capitol que.ls mercaders no paguessen hun o altre enganar/ne menlavar sobre asso que no volria sino en lo principal aver.

Que deu fer palagri al senyor de la nau
LXXXV,

Com deu fer palagri al senyor de la nau, e tot hom qui en la nau vaia que.ls es tengut de ajudar, de salvar e de guardar la nau e de no abandonar dentro al cap del viatge, si / donchs no ho feyen ab volentat del senyor de la nau, e per so fo fet aquest capitol, car molts senyors de la nau leven menestrals e palagrins e homes d'armes e.ls fan melor mercat de nolit que no farien si sebesse que se.n volien axir. E molts mercaders no si metrien si no per so car saben que homens d.armes hi van. Encara son tenguts los palagrins e / tots los altres qui a la nau hiran, d'esser ab conseyl e - ab tots costumes que seran meses ne establides en nau.

De que es tengut lo senyor de la nau als mariners. LXXXVI.

Ara fassem compte que mariner acorda .I. senyòr de nau su - a vol o bo, o que sapia o que no sapia, lo seu loguer li ho a pagar. Empero en esta forma que si.l mariner li promet que.l sia calafat o mestra d.axa o nautxer, e lo //

senyor de la nau hi haura pres per aquell fiança, que no.n haura altre levat per fiança d.aquel, e si aquel no sap - res no li deu donar lo senyor de la nau o del leyn si no enaxi com coneguera lo nautxer o l.escriva per sacrament que deu haver.

Senyor de nau o de leyn no pot gitar mariners - de nau perque sia acordat.

Encara sapiats que.l senyor de la nau no deu gitar mariner/ de la nau fins aquell viatge haia fet, sino per III coses la primera per ladronisi, e l'altre per rassa e l.altre si no fa lo comendamet del nautxer e.l nautxer no li deu comanar cosa que no li haia de comenar. E no li deu gi-- tar per una volta, destre a sinch vagades.E si no fa puyes lo comendamet del nautxer, el lo deu gitar, e perhom qui tenga li loch del comendamet en la nau. Mas tu entens - be quell mariner que la comendara o l.altre qui ho sap - fer. Encara per altre cosa lo pot gitar de la nau, atressi so es si perjur axa de sacrament que fassa per so car los mercaders no y hauria pus fiança.

Mariner que sera acordat ab senyor de nau
LXXXVIII.

Mariner qui sera acordat en viatge e per volentat de Deu mor, e si mor ans que la nau haia feta vela deu haver lo quart del loguer e sia donat a sos hereus E encara si morra pus haura feta vela ans que sia la on la nau fera port, la - maytat del loguer deu esser del mort e que sia dat a sos hereus. E si havia rebut tot lo loguer ans que moris tot deu esser seu e donat a sos hereus. E senyor de nau o de/ leyn no puscha en res contrestar ne res demanar.

De mariner qui nau a messis morra LXXXXI.

Si.l mariner se s acordat a meses, e mor, sia pagat e donat - als hereus per so que haura finit.

De paga de mariner. LXXXXI

Encara es tengut lo senyor de la nau de pagar son loguer al ma
 riner li hon les mercaderies paguen lo nolit. E si lo mari-
 ner es a sa vianda matexa, que li es tengut de di si tornara
 al viatge que haia fet o no a cap de VIII jorns. Encara
 es tengut lo senyor de la nau al mariner que si lo mariner
 met ses asportades que les puscha metra en qual loch se -
 vuyla sol que no sia estibat. E que les portades dels marini
 ners, so es entendre, no mete en git. Empero les portades
 deven esser d.aytant com ell pren lo loguer de C basants -
 en avayl comprades, so es a entendre que si havia C besants
 de loguer que non paganin d elles L E de les L en sien pa--
 gam . E si a XL o XXX o XX besants E havia tant com deu --
 haver de L aval, no pagaria lo git ne averies. E pot los -
 metre aquela portades en qual loch se vuyla. E si.s banya-
 ra ne s'afollen lo senyor de la nau no li es tengut. El ma-
 riner a tengut que les meta que l'escriba ho sapia E que /
 sia escrit E si no es escrit deu les totes perdra. E no deu
 dir sino de so que seran. E si diu d. als e que fes provat
 que no fos daló que hauria dit tot ho deu perdra e deu //
 esser de la senyoria on sera lo senyor de la nau deu ha -
 haver lo ters.

Esmena de esportades de mariners com deven esser e
 comptades. Capitol LXXXXII

Segons que en lo capitol dessus dit diu que esportades de mari-
 ners no paguen ne deve pagat en geꝝ. Mas iens no demostra ne
 declara es com deu esser entes ne com no. E per la raho //
 dessus dita los bons homens que primus anaven per lo mon en
 aquesta esmena volgueren esclarir, e declaraven ho axi que -
 si alcun mariner comprava ses portades del seu propi, axi es
 a entendre, que eyl no haia encara rebut lo seu loguer, si -
 cas de ventura vendra a la nau o al leyn h/m eyl hira. E'en-
 cara hi haura meses les portades que axi com dessus es dit /

seran comprades axí com dessus es dit, los dits mariners son tenguts de metre en lo git que fet sera per lliures/ e per besants segons que les portades volran o hayra cos tat asso es a entendre segons que git sera estat fet, Em pero, si lo senyor de la nau o del leyn hauria o haura / feta gracia que volgues haver prestat o pagat dls dits - mariners ans que en lo viatge entrassen, lo loguer que - eyls haver deven per aquel viatge hon sera acordats. E - deven anar, los mariners no son tenguts de metre en lo - git que fet sera en aytant com la maytat d'aquel loguer sera. Empero si les dites portades costara mes que la maytat del loguer no sera los dits mariners son tenguts de pa-- gar en aquel git que fet sera per tot aytant com aquel / mes sera que les portades costaren o voldran mes que que la maytat del loguer que eyls pres hauran E si per aven-- tura lo senyor de la nau o del leyn no los fara la gracia que dessus es dita, e los dits mariners compraran les portades dessus dites axí com dessus es dit, eyls son tenguts de / metra en lo git que fet sera, tot en axí com dessus es - dit. Empero qualche hom o quant que quant lo senyor de la nau o del leyn deia o pagara lo loguer als als dits mari- ners, los mariners no son tenguts de lur portades en aytant com la maytat del loguer lur abastara que seran estades - comprades. E per les raho dessus dites fo fet aquest capi- tol.

De portades de mariners Capítol LXXXIIII

Senyor de nau deu lavar al mariner les seues portades, les - quals li haura promeses de lavar, e lo mariner deu les me- tre ans que la nau haia tot son plen. E si la nau ha tot carrech, eyl les hi vol metre lo senyor no. l hi es tengut de lavar. Mas si. l mariner les hi vol metre ans que la - nau haia son ple e que. l senyor li ho vol, lo senyor es - tengut de donar aytant com al mariner haura de nolit //

d.aytanta roba com lo mariner deu metre por les portades.
E axi lo mariner no les deu metre.

Mariner no pot noliejar les sues asportades.
XCV.

Mariner no pot ne deu noliejar les sues portades a mercader ne
e mariner que sia de la nau tengut ne noliejat. E si ho /
fa, lo senyor de la nau puscha pendre lo nolit que l merca
der haura compra ab lo mariner per raho d.aquelles porta--
des.

Mercader e altre hom que senyalera roba carrega
da en nau o en leyn XCVI.

Mariner ne mercader ne altre hom no deu fer senyal en roba ne
en altra haber pres que carregat es en nau. E si ho fa, deu
perdra tot so que senyalara.

Capitol de mariners com se deven comprar XCVII

Encara es tengut lo senyor de la nau als mariners que quant /
haura estibada la nau, de so que deu pagar als mariners. -
E si es leyn, la maytat del leyn, deulos donar a comprar /
lur esportades VI jorns. E deu venir a mar da I jorn lo --
ters. E l'altre lo ters dels mariners. E ls altres deven fer
lo ervici que.s fa en nau.

De roba de mariners a carregar o a descarregar.
XCVIII.

Encara es tengut senyor de nau que l mariner pot carregar e -
descarregar les sues portades amb la barcha de la nau. E -
deuen li ajudar los altres mariners.

De quina moneda deven esser pagat los mariners.
XCVIII)

Encara es tengut senyor de nau als mariners del nolit que a el
sera pagat, que deu pagar los mariners. E si l nolit no y /
basta que.n deven manlevar. E si no troben a menlavar que -

la nau sia vanuda. E que.s paguen los mariners ans que hom que sia portador ne altre hom que.l mariner si non hi havia mes hom. Encara de que.s logues pagar se deu/ pagar salv que la nau non sia anada en terra, e que.l viatge que haura comensat E si.l senyor de la nau havia ab a mor manlevats en alcun viatge lo logue dels mariners fos que.l lo loguer multiplicas a conquist pus // altre viatge que haguessen comensat la nau se rompia lo loguer del primer viatge si deu pagar en fora lo conquist. aytant con la nau se restaura. E si no.s restaurava mas sol l agut sia del loguer a pagar del mariner. - no y - pot res dir altre hom prestador ne altre que.ls mariners deven esser pagats sol que res hi trobe pres que haura - axi fet.

De pagar loguer a mariners ab condicio. C

Tot senyor de nau o de leyn es tengut de pagar logue als mariners li hon eyl reeb lo nolit, segons que.l capitol dessus dit es contengut. Mas es axi entendre que no -- haia alcuna covinensa que.ls mariners haian ab lo senyor de la nau o del leyn que no.ls sia tengut de pagar tro - que eyls sien tornats en aquel loch hon hauran covines--tat e levat lo viatge. O si aquesta covinensa entre els empresa los mariners no poden ne deven demanar lo lur - loguer tro que eyls sien tornats en aquel loch on eyls faeran la covinensa ab lo senyor de la nau o del leyn./ Si donchs lo senyor nols en volra fer alcuna gracia. Mas lo senyor de la nau deu pagar los mariners en continent que eyls seran tornats en aquel loch hon la covinensa - sera empresa entre eyls. E asso deu fer sens tot lagui e sens tot contrast. E si alguns de aquels mariners sostindran alcun dan o alcuna massio per raho del seu lo---guer a cobrar, lo senyor de la nau li es tengut de tot / aquel dan e de tota aquela massio que aquel mariner haura

sostenguda per colpa com lo senyor de la nau no.l haura -
volgut pagar lo seu loguer. E si entre lo senyor de la -
nau e.ls mariners no havia covinensa ne espera empresa na
guna, lo senyor de la nau lus es tengut de pagar los lurs
loguers, los quals lo senyor de la nau e.ls mariners sera
empres, en continent que.l senyor de la nau haura rebut /
lo nolit e d.aquela moneda mateixa que lo senyor de la nau
rebra dels mercaders. E si per aventura los mercaders seran
treffaguers o la roba que eyls hauran portada no volra lo -
nolit ue.ls mercaders deven donar al senyor de la nau, els
dits mercaders li iaquiran la roba per lo nolit, vayla la/
roba lo nolit o no, que mester es que.ls mariners haian -
lurs loguers si la nau se.n sebia vendre. Encara que.s de-
gues donar per aquel preu que.ls mariners deven haver per/
lurs loguers, ne prestadors ne neguna altre persona ne.y /
pot res dir ne contrastar per neguna raho, que mester es -
que.ls mariners haian lurs loguers en aquel loch hon lo -
senyor de la nau los haura promes de pagar. Si donchs los
sobredits mariners no volran fer gracia al senyor de la -
nau que.l vuyla sperar tro que eyl sia en loch hon trop -
conseyl de moneda hon eyls sien pagats de lurs loguers. E
fo fet per so aquest capitol que tot senyor de nau deu --
guardar la com noliejara ne com no, a qui e a qui no, ne /
quina roba ne quina no, per so car aia el nolit o no.l -
haia, meter es que.ls mariners sien pagats de lurs loguers.

Capitol de senyor de nau qui sera panyorat
CI.

Encara es tengut lo senyor de la nau que si eyl es panyorat de
senyoria o d.altre hom n.els mercaders, e.l senyor fera ven-
dra la nau a son esma e puis la retindra a sos ops. E fer.la
ha comprar a altre per so que la senyoria no.n conega, e per
altre cosa, lo mariner no deu perdre son loguer pus que al -
senyor romanga la nau ne lo nolit, o la nolieg; que el //
senyor no pot gitar lo mariner si no.l paga. Empero lo mari-

ner ha a metra lo ters de son loguer per les haveries que -
 serah fetes. Mes encara de la altre moneda que haura levat /
 lo loguer deu metre axi com les mercaders per son e per lliu-
 res salvant una cosa que.l senyor de la nau vuyla axivernar/
 que el mercader no li pot res dir que a fer ho ha. El senyor
 exivernara que se poria tornar E espera lo nolit entretant /
 lo senyor de la nau ve empahiment que es penyorat que ha a -
 vendra la nau axi com dessus es dit, lo senyor ha a pagar lo
 mariner de tot. E.l mariner no ha res a metre del loguer en -
 averies. E per so fo fet aquest capitol que.l mariner no pot
 res fer fins axi com lo senyor de la nau vol que.l part tots
 jorns sos temps pres exiverna. E no li deu hom res crexer de
 son loguer. E el met sa persona e sos vestiments a con suma-
 met. E.l senyor esta a pr sencia e ha fernet son viatge si no ~~que es~~
 que esta en speransa de guayar tot lo loguer li deu pagar sens
 contesa e sen avarisia salvant empero que.l senyor no hagues
 dit e convengut per pati e per acort que los degues crexer -
 lur loguer e que.ls degues pagar per l.espera que.ls mariners
 consente per lur plana voluntat, lo senyor no.ls es tengut /
 sino aytant com si eyl s era cominals la nau e lo loguer fa la
 hun a l'altra de totes coses multiplicament la nau ab lo lo---
 guer. Mas noy ha neguna covinensa tot ennaxi deu pagar com -
 dessus es dit. Encara es tengut lo senyor de la nau al mari-
 ner de pagar per eyl axi com en moltes parts fou avaries que
 paga .I. diner o I mayta que.l senyor de la nau o deu tot pa-
 gar.

Senyor de nau es tengut de fermar dret per los -
 mariners. Capitol CII.

Encara deu esser tengut do senyor de la nau al mariner de farmar
 dret par eyl aytant com son loguer, vayla si no l.ha pres. E
 d'aytant com fassa compte que vayla la roba que haura en la/
 nau e que li deu ajudar de son poder, salvant que per eyl -
 no.s meta en banyl ne en perdicio del seu ne dels prohoms

que sien en la nau.

Senyor de nau es tengut d'esmersar lo loguer als mariners. Capítol CIII.

Encara es tengut lo senyor de la nau al mariner d'esmersar sos diners com l'aura pagat la hon conexera lo senyor de la nau que fassa a fer, salvant que.l senyor non haia dampnatge. 4 si.l senyor de la nau es en vila sia leyn o prop/ que.l mariner vaia per esmersar son loguer, lo senyor li es tengut de donar a manjar en la nau II jorns e no plus / si no.s vol.

Senyor de nau deu donar a manjar a mariners - si ab eyl pledeiera. CIII)

Senyor de nau o de leyn sia tengut de donar a manjar als mariners estant al viatge si ab eyl pladejara.

Esmena de senyor de nau com es tengut de donar a manjar als mariners qui pladiran ab eyl. Capítol CV.

Segons que.l capítol ia dessus contengut que mariners qui pledeiera ab senyor de nau o de leyn que lo senyor d.aquella nau o d.aquel leyn los és tengut que.ls do a manjar mentre que / ab ayls pladeiaran. Mas no diu ne demostre com ne com no, ne per qual raho. E enaxi per so com a lo capítol dessus dit no esclareix, poria tornar a gran dan als senyors de les naus e/ dels leyens per la raho dessus dita, los bons homens que -- aquests establiments o costums faeran, veeran e conagueren que gran dan sen poguera seguir. E per so sobre alguns capítols que no son be clars eyls faeran esmeres per so que dan ne trebayl no se.n purc seguir. E sobre lo capítol dessus dit, dien e declaren que los senyors de la nau e dels leyens son tenguts de donar a manjar als mariners que ab eyls pladeiaran, so es a saber per cosses sabuts. E lo primer cas es si lo senyor de la nau o del leyn no dona vianda a sos mari-

ners sofficiient axi com ha es acustumat e en I. capitol ja -
dessus dit e sclarit e certificat. E lo segon cas es si eyl
no atendra les covinenses que ab eyls empendra lo dia que ab/
eyl se acorden. /E lo ters cas es si eyl se girara en alcun -
loch hon ischa de son viatge, si ab eyls no.s nava ho no.ls ho ha
via fet entanent com ab eyl s.a acordaren. / E lo quart cas es
si eyl volra cambiar viatge sens volentat d.eyls e de lur sabu
da. E encara ni.s per tot cas que just sia que ell nols atena/
so que promes lur haura com ab eyl se acordaren per aytals //
cosses com dessus son dites lo senyor de la nau ab qui eyls -
seran es los tengut que.ls do a manjar si ab ayl .aura a plada
jar. Empero lo cambiamet del viatge es axi a entendre que.l -
senyor de la nau o del leyn fos en loch hon trobas mariners si -
aquels que son ab eyks serien no volria anar si eyls en ne --
volie forsar. Empero si eyl haura cambiat viatge per alcunes -
dondicions o de empahimet de senyoria que eyl no gosas anar -
descarregar en aquel loch hon devia descarregar ne empres havia
ab aquels mercaders qui carregaran los mariners hi son tenguts
d.anar. Empero axi es a entendre que segons que.l senyor de la
nau o del leyn se milorania de nolit per aquel cambiament de /
viatge que aquella forma sia tengut, eyl de milarar los mari---
ners de lurs logues. E per les rahons dessus dites faeran ///
aquesta esmena e aquest declarament, los antichs que primerament
anaren per lo mon per que per so car gran dan e gran mal fora e
seria que quant o qual que hora o en qual loch que la nau o leyn
pendra terra per qualque raho que le y prengues que los mariners
poguessen metra en plet lo senyor de la nau o del leyn ab qui /
eyls serien, dens iusta raho per que car a les vegades hia mari-
ners que sol que eyls poguessen fer los lurs dalits o complir //
los lurs delits e complir la lur volentat, eyls no serien en res
si lo senyor de la nau o del leyn ab qui eyls serien e.y consuma-
va sa nau o son leyn que abans lurs plauria per que car molt hom
va per lo mon que es dolent e despagat com veu alcun profitar ne
milorar, per que com eyl volria que axi com eyl es malestruch e /

dolent que tots ho fossen. E aquella mania aytal es mania d'aval hom. Encara mes, car aval hom no volria trobar - muyl temps milor de si mateix que ninguna manera. E per / esta manera los nostres antichs antecessors volgue declarar los cassis e les rahons per que los senyors de les - naus o dels leyns fossen tenguts de donar a manjar als - mariners que ab eyls pladejaren per so que negun avál / hom no pogues fer consumir a alcun de so que hauria. E per les rahons dites fo fet aquest capitol. E si m riner alcun metra lo senyor de nau o de leyn en plet sens iusta raho o just / cas eyl es tengut aquel senyor de aquella nau o d.aquel - leyn ab que eyl sera ne qui eyl haura mes a plet de retra e donar tot dan e tot destrich que eyl ne sustindra ne.n/ haura sostengut per so car no justament l'aura fet pla-- dajar e fet consumir lo senu. E si eyln ha de que lo - puga retre ni donar, eyl deu esser pres e mes a poder de la senyoria e estar tnt tro que haia fet satisfer tot - aquel dan que aquel senyor l'aquela nau ab qui eyl sera/ haura sostengut per colpa d.eyl que axi com no devia lo mes en plet per que tot hom se deu guardar de fer dan a altre sens raho per so que sobre si mateix no pusca / tornar aquel dan que eyl cuyda fer a altre, que raho es que qui mal vol fer a altre sens iusta raho que sobre si mateix torn.

De quina vianda es tengut nau o leyn cubert a - mariner. CVI.

Encara es tengut senyor de nau o de leyn dubert de donar a majar al mariner III jorns de la setmana carn lo diumege, lo dimarts, e.l dijous, e altres jorns cuipnat e al vespre companatge. E III vegades de vi al mati e vi al/ vespre. E lo companatge deu esser tal formatge o seba o sardina o altre peix. Encara lo senyor deu donar vi -- entro que vayla III besants, e si val III besants e mig.

E si troba atzabip o figures ayl ne deu fer vi. E si no troba atzabib ne figures e que li cost mes de XXX milareses la mielesa fets no.ls es tengut de dar vi. Encara es tengut lo senyor de doblar la ratio al mariners a festa/anyal e deu haber servicials que adoben de menjar als mariners.

De mariners qui no jauran en nau o en leyn. CVII.

Senyor de nau o de leyn no es tengut de donar a manjar als mariners pus no iaguen e la nau ni al leyn.

Senyor de nau no deu trametra mariners en loc regordas. CVIII.

Encara senyor de nau no deu tremetre mariner en loch regordos, si.l mariner no y vol anar lo senyor no.l pot forçar.

Senyor de nau no pot prestar mariner a altra nau.
CVIIII

Encara senyor de nau no pot prestar mariner sens volentat del mariner, salvant empero, que.l senyor de la nau ha ops.I. mestre o I mariner que sepia cosa fer que haia aps a la nau que aquels no sapien fer que en aquella nau o en aquel leyn/seran, aquel mariner hi deu anar; mas no pas en terra si donchs no era a servey de aquella nau en que aquel sia. Salv que aquel mariner no besteras de levar faix ne carregues en son co son coyl que fer no degues.

Pati de senyor de nau a mercaders de que es tengut als mariners. CX.

Senyor de nau es tengut al mariner que tot aytal pati com fara/ al mercader si deu descarregar en .I loch tot en axi com haura dels mercaders axi deu donar als mariners.

Senyor de nau no pot forçar mariner pus que aura descarregat si muda viatge ab que sia en loch de

recobre de mariners. CXI.

Si senyor de nau pren altre viatge li hon la nau haura descarregat e.l mariner no y vol anar, lo senyor no.l pot forçar salvant que sia en loch que trob mariners. Mas si no.n trobara los a fer junta al viatge en axi com sia conegut per lo senyor mautxer e per l.escriva de junyer segons que.l home volra mes lo I que l.altre. Mas lo senyor no.n pot minvar a nagu so loguer. Mas si .I. hom volra mes // que.l senyor no.s cuidara al comensament deu-lo melorar, car molt bon hom se vol exir d.una terra per so car no.y es conegut. E per so que ischa gran mercat de son persona.

De nau qui.s vendrá en terra de crestians. CXII.

Si senyor de nau vendrá la nau, o altre que la puscha vendre a hom estrayn que no.y agues part, tot lo loguer deu pagar als mariners escapoh. E si.ls mariners son en loch que // no.y vuylen navegar lo senyor o aquel que la nau haura venduda es tengut de fer lur ops a eyls dentro sien tornats - li d;on los levaren.

De nau o leyn qui.s vendrá en terra de serrayins.
CXIII.

Si nau o leyn se vendra en terra de serrahins, lo senyor de la nau o del leyn deu donar leyn e vianda als mariners // dentro sien en terra de cristians hon pusquen haver recobra.

De mariner qui.s tendra en alcun loch CXIII.

Si per aventura sera acordat mariner en forma de cartolari - que dices acordadament que hi hagues empeniament segons / que.l senyor de la nau hauria fet escriure a enteniment - dels mariner, que y fos duptatib que el dit mariner no y gosar anar, lo senyor de la nau li deu donar la maytat de son loguer e donar vianda entró que sia en loch de reco---

brament. E el mariner sens empreniment, es tengut de donar li hon lo senyor de la nau sera tengut de anar ab los mercaders.

Tot mariner es tengut de seguir lo viatge per so - que aura empres. CXV.

Lo mariner es tengut a senyor de nau o de leyn que pres que - sera acordat ab lo senyor e donada palmada es mester que.l mariner vaia ab eyl axi ben com si.n havia carta feta de notari el mariner d.aquel iorn avant que sera acordat ab lo - senyor de la nau no pot anar de mayla part sens voluntat del senyor. E lo mariner deu demanar peraula al senyor si resha/ a fer fora de la vila hon sera E deu haver si es en loch fora la vila reculida la roba al ters iorn si la nau es en loch - estrany. Encara es tengut lo mariner al senyor que li ha ajudar de esser fet e leyal axi com en aquel capitol es escrit que demanen los mercaders al senyor.

De condicions com se pot partir mariner de la nau o leyn CXVI.

Encara es tengut mariner al senyor de la nau qui no.s pot partir del ne de la nau per muyla cosa, sino per tres: per esser // senyor de nau o de leyn o de nautxer per la qual cosa es tenguda covinença que si mor lo senyor o aquell que haura logat o sera sobre.l leyn que.ls bens d'aquel que sera, deven pagar - los mariners alterme. Encara es tengut mariner a nau en totes coses que pertanguen a nau anar a loch e asserrar e alenya e a fer exarcia for e a barcaja ab les barques e estibar e destibar E tota hora que.l nautxer li ho comandará anar a aygua E a levar en nau totes les companyes dels mercaders e a donar bats a la nau. E anar a tota exarcia e a portar leyne E ajudar a fer major nau. E ana que la que sera tot melorament es tengut de fer so que pertangua a la nau metre sera tengut a - la nau.

Mariners que seran acordats no.s poden estrer
de anar al viatge si no per condicions sebudes.
Capitol CXVII.

Mariner que sera acordat en nau o en leyn, pus sera escrit en
capbreu o haura dada palmada al senyor o a.l scriva, no.s/
puscha estrer d.anar al viatge si donchs per aquestes coses
no.n feya, so es per nuyler en pendre o per anar en Romaria
o que agues fet vot ans que.l viatge se acordes; o si es ma
riner de proha per esser panes e esser nautxer; o si es naut
xer, per esser senyor, de tot asso que sia meyns de grau.

De mariner qui fugira. Capitol CXVIII

Mariner qui sera acordat en nau o en leyn fugira pres sera acor-
dat e haura iurat servir, es tengut que si la nau ne logue /
altre en loch d'aquel e costa mes de loguer deu restituhir lo
mes de loguer que. l altre haura reebut ab que sia semblant -
d'aquel mariner en marinatge.

De esmena de mariner que fugirá de que son tenguts -
al senyor de la nau CXVIII

Segons que diu en lo capitol que dessus es dit, mariner que fugi-
rá pres sera acordat, es tengut si a conseguit es si lo //
senyor de la nau va ha logar altre per la falla que aquel li
haura feta e costa mes que lo senyor de la nau no dava a aquel
que ls es tengut de retre e de donar tot so que costará mes -
que eyl no havia a aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn -
ab que eyl sera acordat. Mas es anaxi a entendra que aquel -
mariner que fugira en aquel loch mateix hon sera acordat. Mas
no diu ni declara si alcun mariner sera acordat en alcuna nau
o en alcun leyn. E la nau o leyn sera partir ab los mariners
en sempts d'aquel loch on los acorda e sera en alcun loch //
antre estrany si alcun mariner li fugira e a de que es tengut
ne de que no. E per so car e lo capitol dessus dit no.n es---
clereix. Los antichs que primerament anaven per lo mon volent-

ho esclarir en aquesta esmena per so que alcun contrast o alcun mal no se puscha crexer E dient anaxi que tot mariner que fugira a alcuna nau o alcun leyn en loch estrany? si es conseguit o atrobat en alcun loch, eyl es tengut de pagar o de restituhir tot dan e tot destrich e tot interesser que aquel senyor d.aquela nau o d'aquel leyn ab - qui eyl sera acordat ne sostendra hon haura a sostenir / per raho del fugir que eyl li haura fet. E sien creegut per sa simpla paraula. E si lo dit mariner no ha de que - ho puscha fer ne esmenar deu esser pres e mes en poder de la senyoria. E estar tant pres tro haura satisfet lo dan/ e lo destrich e.l interesser que aquel senypr de aquella - nau o d'aquel leyn dira que haura sostengut. E sien creegut per sa simpla paraula exi com dessus es dit. E per - l esclariment dassus dit fo fet aquest capitol.

De anar remolcar nau o leyn que venga o vuyla -
entrar en port. CXX.

Encara mariner es tengut que vaja ajudar a remolcar nau o -
leyn que entra al port si.l nautxer li ho comanda salvant
que no sien lurs enamichs.

De roba que será trobada en Guollf. Capitol CXXI

Encara es tengut mariner que si troba alcuna cosa pres que -
sera tengut a la nau ne ha III parts, e los mariners una,/
sien molts mariners o pochs. E si son en mar e veien res -
que fos mercaderia, eyls hi deven anar e a altre cosa sens
sa mercaderia sol que.l senyor de la nau los ho comanda. E
deven na haver axi com dessus es dit. E per so pren tan //
gran part lo senyor com mengen e prenen son loguer. E si -
alcun senyor de leyn loghe son leyn a altre que aquel ho -
deu peendre que logua lo leyn e fa la massio. E si aquel -
mor ans del terme que sea sobre.l leyn les coses d.aquel -
deven pagar. Encara es tengut lo marine a la nau que si va
per raho de miles que.l ha a seguir anant dentro del cap -

del mont. Mas si la nau sera tornada de la vers hon sera partida faent viatge que no.y sera tornada ab aquela mercaderia que haja descarregat en altre port, lo mariner no li es tengut.Mas si la nau descarregat no ha, lo mariner/ li es tengut d'anar per miles. E per so fo fet aquest capitol car molt senyors de leyn o de nau sera en deutad. E no volra tornar en sa terra per mol mirent que.y sera, o per so car haura pauhor que no li encanten la nau. E axi tot/ temps tendria lo mariner.

Mariner no es tengut de anar en altra loch si no en aquel en que.l senyor li havia fet entanent / com ab eyl s'acorda. CXXII.

Lo mariner es tengut que si hira en viatge que no deu anar - mas la hon lo senyor li haura fet entanent al comensament del viatge. E si lo senyor ven la nau, el deu donar nau - al mariner en que se.n torn, e fer sos ops E si leva viatge com haura anat la hon devia anar E eyl haura descarregat o dessorrat, lo senyor de la nau haura levat viatge - sera en loch de recobre de mariners, lo mariner no li es/ tengut, e lo senyor de la nau no lo.n pot forsar. E si la nau no sera en loch de recobra que no puscha haver mari--ners, aquels mariners lo deven seguir E eyls pagats segons l'altre viatge per raho del altre multiplicat quant leva - ne quant es l.altre. Aquest capitol fo fet per so com la / nau pendra son viatge e per so nau no pot perdre son viatge per mariners. Mas si.l senyor de la nau met altre hom - sobre si, covinensa no es tengut de mariner a senyor de - nau, pus ell sera desposehit de la senyoria.

Tot mariner es tengut de fer comendament de nau. CXXII.

Mariner es tengut de fer tot comendament de senyor de nau o - de leyn e del nautxer e que no sia a servey d.altre nau - ne d.altre leyn, mas tot servey que pertangue a nau es / tengut d.fer.

Mariner que fera rassa. CXXIII.

Encara mariner que fara rassa contra senyor de nau o de leyn - que deu perdre la maytat del loguer e la roba que haura en/ la nau. E deu esser gitat de nau E si leva armes contra el senyor, tots los mariners lo deven pendra e ligar e metre/ en preso e menarlo a la senyoria, e aquels qui pendra no.l volran, deven perdra la roba o el loguer que hauran ne -- haver dauran per aquel viatge.

Mariner qui tocara son senyor iradament.
CXXIII).

Mariner qui tocara iradament son senyor en perjur e bana deu - esser pres en persona e perdre tot quant ha.

Mariner es tengut de acolorar son senyor CXXV.

Encara mariner es tengut de acolorar senyor de nau si li diu - vilania e si li corre des sobre, lo mariner deu fugir fins a proha, e deu sa metra de lats de la cadena. E si lo // senyor hi possa el li deu fugir de l'altre part. E si lo - senyor lo encalsa de l'altra part pot se.n deffensar lo mariner levats testimonis com lo senyor l.a encalsat, que el senyor no deu possar la cadena.

Mariner que emblara roba. CXXVI.

Encara mariner qui emblara roba ne exarcia ne aver que sia en la nau, deu perdre son loguer e la roba que haura en la nau. E lo senyor pot lo pendra e metra en .I. sep e tenir pres / mentre sia en aquel viatge. E pres si vol metre en poder de la senyoria pot ho fer.

Mariner que gitara vianda acordadament. CXXVII.

Encara mariner que gitara vianda ne vi acordadament, deu perdre lo loguer e la roba que haura en la nau e estar a merce del/ senyor de la nau.

Mariner no deu exir en terra sens comandament.-

CXXVIII

Encara meriner no deu exir ne anar en terra sens paraula -
de nautxer o del escriva. Salvant lo menament del senyor
que en la nau haja res a fer.

Esmena de mariner que no deu exir en terra sens
comendament. CXXVIII).

Segons que en .I. capitol que dessus es dit, mariner no deu
exir de nau sens paraula e sens volentat del senyor de -
la nau o del nautxer o del scriva o d'aquel qui comandará
en la nau qui haura loch de comandament. El capitol que /
ja dessus es dit, no esclareix ne certifica ca aquel mari-
ner le que es tengut ne de que no que segons se paraula -
exira de nau o de leyn. E per so que entre lo senyor de -
la naus o dels leyns, els mariners qui ab eyls seran ne /
exiran, no pucha haver negun contrast, los nostres an---
tichs antecessors esclareixen en aquest capitol ca mariners
que sens paraula e sens volentat exiran de la nau o del -
leyn del senyor o d'aquel que tindra loch de comandament. -
Mariners que so que dessus es dit feran ne comensaran son
tenguts que si d'aquella nau o d'aquel leyn o nau hon per -
aytal raho com dessus es dita exira e seran exits, eyls -
son tenguts d'omenar tot aquel dan que aquella nau o //
aquel ley haura pres per colpa del que axin seran exits. E
si aquels mariners no han de que puschan esmanar ne retra
aquel dan que aquella nau o aquel leyn haura pres per colpa
de eyls a aquel de qui sera. E eyls deven esser presos e -
meses en poder de la senyoria e estar tant tro que eyls -
hauen satisfet a aquel de qui aquella nau o aquel leyn //
sera tot lo dan que per colpa d'eyl sera fet. o que se n -
sien avenguts ab eyls. E si los dits mariners exiran a //
terra en alguns lochs ho lo senyor de la nau o del leyn -
sera per recaptar son nolit o per noliejar sa nau o son -

leyn o per qual raho do senyor de la nau sera en terra. E si per aquel axir quels mariners fora de terra, si sens paraula del senyor o d'aquel que eyl haura iaquit e son loch hi axiran. Si lo senyor de la nau ne perdra nolit o.n sostendria alcun/dan, aquels mariners le.n son tengut de tot aquel nolit a retra e aquel dan esmerar que per colpa de eyls haura sostengut ne perdut. E si Eyls no hauran de que retra ne de que esme---nar, deu ne esser fet devls axi com dessus es dit. E fo fet / per so aquest capitol car molt mariner cuyda valer tant que no li e li es semblant que lo senyor de la nau ne lo nautxer ne hom - qui en la nau ~~sa~~, no haja ne vayla tant com eyl. E no li es - semblant que res que eyl fassa li puscha tornar a dan per que/ tot mariner se deu guardar la com axira d'nau ne com no per so que la pena que dessus es dita no li puscha venir dessus.

Mariner no.s deu despular si no es en port axivernador. CXXX.

Encara lo mariner no.s despuyl sino es per exivernador. E si ho - fa per cascuna vegada deu esser surt en mar ab la veta del morgonal per III vegades. E de III vegades a anant deu perdre lo/ loguer e la roba que ha en la nau.

Mariner no.s deu partir del leyn pus que comensa a - carregar en loch parillos. CXXXI.

Encara mariner es tengut que no.s pertescha del leyn pus comensa a carregar en loch periylos menys de volentat del senyor o - del nautxer e si ho fa es tengut d. esmanar tot dan que la nau o leyn sustindra per colpa d.eyl.

Mariner no pot vendre ses armes. CXXXII.

Mariner no pot vendre ses armes entró que haja fet lo viatge. E - si ho fa deu estar a merce del senyor de la nau.

Mariner no deu res tres de nau sens comendament. CXXXIII.

Encara mariner no pot res trer de nau si no ho mostra al guardia o al escripta o al nautxer, e si la fa deu-li esser demanat per ladrocini.

Mariner no deu dormir en terra sens comandament.

CXXXIIII.

Encara mariner no deu dormir sens paraula en terra. E si u fa / es perjur.

Mariner es tengut de donar exarcia davant nau si be si es lo nautxer. CXXXV.

Encara es tengut que deu donar exarcia davant la nau e d'ormajar si ben si es lo nautxer o no y es. Mas no gosa levar que.s - d'ormeig si no ha comandament.

Barque deu gitar les homens en terra. CXXXVI

Encara es tengut mariner, si es barquer, de posar tots los homens en terra, e que.s descals e si no ho fa, o no-u vol fer, deu / pagar tota messio que hom ne fasa.

Mariner es tengut de anar en loch sens perill. CXXXVII.

Encara es tengut que si l senyor o l.escripta de la nau volra tremeire a moli, que.y deu anar e es tengut de fer tots servicis / qui pertanguen a nau.

Mariner es tengut de metre les armes que auran promesses. CXXXVIII.

Encara es tengut lo mariner de metra les armes que hauran convengudes al senyor de la nau e si no les hi met o lo senyor les pot / pot comprar sobra son loguer sens volentat del mariner E l-es-criva deu hi esser.

Mariners no deuen de ranchir la nau. CXXXIX.

E los mariners no deven derevehenquir nau o leyn per lo dit temps estant en aquel viatge. E enaxi com la nau o el leyn guanyara

del nolit e mariner crexer de lur loguer.

Mariners son tenguts de sorrar e dessorrar
CXL.

Mariners son tenguts de dessorrar e de sorrar la hon la covenensa comensara viatge e d'estibar la roba e los avers e / descarregar ab la barca o ab barques de la nau o del leyn. E puys la hon la nau fara port per raho de descarregar l'aver dels mercaders, caxes lurs armes e sorrar la nau e dessorrar e carregar e estibar de quals havers sia noliejat. - E si descarregara la dita nau li hon los mariners deien // esser escapols, no sien tenguts de descarregar ne dessorrar Mas la nau a hor major e a comandament del senyor e tirar - entenes e timons en terra e fer destre en terra e en mar, e / puys no sien tenguts a nau fet aquest servey demunt dit.

Mariners deven aydar a tirar nau o leyn en -
terra o metre a fons. CXLI.

Encara es tengut mariner que si.l senyor del leyn ho vol trer en terra o en fon que no se'n deu partir tro que.l leyn sia en terra o en la fon E si no vol ni entrar ni metre en fou que li deu aydar a ormejar E si no ho fa deu pagar tota // messio que per colpa d'eyl sera feta.

De redempcio de mariners. Capitol CXLII

Si alcun mariner que.l senyor de la nau haja tremes en alcun - loch, es pres ne ha alcun dampnatge, lo senyor li n'es tengut. E si es pres que.l deu reembre. Empero salvant que no.l tremetre luyn mig miler de la nau e que sia en loch menys de dupte. E si es pres de corsaris por forsa lo mariner deu - haver son loguer axi be com si havia fet son viatge. Encara / es tengut mariner de fer tot comandament de tot hom que.l / senyor de la nau o del leyn metra en son loch si eyl roman -

del viatge.

Senyor de nau que logora la sua nau a altre
escar. CXLIII.

Senyor de nau o de leyn si loga a escar alcun hom, que so que -
haura mostrat al logader que alo li haura a donar per covi--
nent. E si.l logader es treftagador, els mercaders se acorde
ab eyl E e ls no.ls pot pegar eyl n.es tengut. Guart.se lo /
senyor del leyn a que l.haura logat. E si.l senyor de leyn -
nolieja lo leyn a escar a alcun merca'ler, el senyor se.s //
desaxit de la macio e aquel que haura noliejat la fa exaxi es
tengut lo mariner a aquel que al leyn haura noliejat propia--
ment on si era senyor que senyor sera, pus eyl dona lo loguer
al senyor e als mariners en fara les massions. E si lo mari---
ner havia nuyla covinensa ab lo senyor del leyn de l.altre viatg
ge d.anar o de tornar, lo mariner no li n es tengut. E per so
fo fet aquest capitol car molt bon hom hira per mariner e sera
mercader e honrat hom. E vendra alcun hom que sera vila e aura
diners e bon hom no volra navegar ab eyl. E per esta raho lo -
senyor del leyn se.s desaxit del mariner e el mariner del, pus
haura noliejat lo leyn a son escar, lo leyn com sera noliejat
a escar, tot los homens del leyn qui havien a servir al senyor
deven servir al noliejador per aquel cap matex. E si res se /
part per temps que no ho busca recobar, lo noliejador quil -
leyn haura noliejat, no li.n es tengut de res mes que s'ajudara
d.aquel leyn si poch sera. E si compra res que ops sia al leyn
el cap del viatge ho pot recobrar sia exarcia o vianda que li
sobre. E.l senyor del leyn no li es tengut de res a comprar si
no alo que mostrat li haura.

Senyor de nau que permetra de lavar queantitat de -
roba a mercaders. CXLIII)

Senyor de nau o de leyn que permetra a mercaders de lavar quanti-
tat de roba a quintanades e no pora, lo senyor de la nau es -

tengut d donar als mercaders leyn que vayla aytant o mes -
 que.l seu. E si costa mes de nolit, deu-ho eyl pagar. E asse
 es en asalt dels mercaders si o pendran o no. E lo senyor de
 la nau es mester que sa vengu ab los mercaders de so que promes
 lus haura. E fo fet aquest capitol car molt senyor de nau fa/
 de paraula la sua nau o el seu leyn major lo ters o el quint
 que no serà.

Senyor de nau o del leyn que prometra de levar -
 mes roba a mercaders. CXLV.

Senyor de nau o de leyn que noliejara la sua nau als mercaders -
 e prometra.ls de levar mes roba que no pora, lo senyor de la/
 nau es tengut als mercaders axi com en lo capitol dessus dit
 es. E.ls mercaders deven a batre del preu que empres hauran ab
 lo senyor de la nau de la roba que levava multiplicant aquella/
 roba que lavar no pora. E fo fet aquest capitol per aquella --
 raho que.s conten en aquel capitol que dessus es dit.

Senyor de nau qui noliejara la sua nau a escar a
 quintarades, si lavara roba sobre cuberta. CXLVI.

Senyor de nau qui noliejara la sua nau a escar o a quintarades, -
 si.l senyor de la nau metra ne portera roba sobre cuberta meyns
 de sabuda e de voluntat dels mercaders si aquella roba que sobre
 cuberta sera mesa ne portade sens volentat e sens sabuda dels /
 mercaders se perdra o.s guartada jatsia asso que sia escrita en
 cartolari, los dits mercaders no sien tengut en la roba que sota
 cuberta sera de fer esmena en aquella roba que per aytal raho sera
 perduda o guartada. Mas lo senyor de la nau sia tengut de retre
 e de donar tota aquella roba que per la raho dessus dita sera per
 duda ne guartada o.l valent de aquella al mercader de que sera. /
 E si lo senyor de la nau no haura de que pagar, deu se.n vendre
 la nau que personer ne prestador ne negu altre no poden contres
 tar ne deven per negura raho. Salv. los mariners per lurs lo--
 guers. E si la nau no bastava elsenyor de la nau havia bens en
 altre lochs deven se.n vendre tants dentro que.l mercader sia/
 entregat. Mas los personers no son tengut sino tant solament -

de so que la part volra que haura en la nau. Empero, si lo mercader de qui la roba sera haura dit ho empres ab lo // senyor de la nau que vol que el li leu aquella roba metela en qual loch el se volra. E asso que sia escrit en capbreu o ab testimonis ab que .ls testimonis no sien tenguts ne prenguen/ loguer de la nau. Mas lo cartolari deu esser tota via cree-- gut. E si .l senyor de la nau levava la roba sots aquella con-- dicio o enpressio e aquella roba se perdra o .s guartara ella/ deu esser perduda en aquel de qui sera, que .l senyor de la - nau ne .ls mercaders que dins la nau seran, no sien tenguts de fer nuylla esmena e aquel mercader que la sua roba haura mesa/ en la nau per la condicio o enpressio que dessus es dita. Mas que .l mercader es tengut al senyor de la nau de pagar lo no-- lit que ab eyl haura empres e totes les averies que per aque-- la raho seran fetes. E aquest capitol fet per so car senyor - de nau o de leyn no deu levar res sobra cuberta si no tant so-- lament la exarcia e sa companya que haura ops a servey e a nece-- ssari de la nau.

Mercaders que noliejaran quantitat de robes si hi metran enguayn solament sens sabuda del senyor.

CXLVII.

Mercader o mercaders qui noliejaran quantitat de roba o alcun - senyor de nau o de leyn e aquella quantitat de roba sera no-- liejada ab carta o ab testimonis o e forma de cartolari // fassam compte que aquella quantitat de roba que noliejada sera segons la forma que dessus es dita que sien. M. quintar que axi poder fer compte de M. quintar car de .C. o de mes o de meyns, lo senyor de la nau li es tengut de levar aquella quantitat de roba que noliejada haura. E si lavar no la pot, es ne tengut/ e obligat a aquels mercaders qui noliejada la li hauran tot - en axi com en .I. capitol dessus es dit e .s esclarit e certi-- ficat. E si .l mercader o .ls mercaders hauran noliejat al // senyor de la nau o del leyn. M. quintars e .ls ne metra ML o

MCC quintars. CC mes o meyns que si ab lo senyor de la nau o del leyn no haura empres ne en la carta no sera contengut ne en lo cartolari de la nau o del leyn no sera escrit e els testimonis no hauran oyit sino solament dels M quintars si / aquella nau o aquel leyn gitara o li vendra altre cas de ventura, si lo senyor de la nau pora provar ne mostrar que // aquels mercaders haya mes roba e la nau o al ley que a eyl no havie noliejada ne al cartolari no será escrita, si la nau - gitará o sostendra alcun dan per rahon d.aquella roba que enganyorament o fraudulentament sera mesa en la nau o al leyn,/ aquel mercader o mercaders que axí enguanosament e fraudulosa hi haura mesa aquella roba com dessus es dit, son tenguts de - retre anquels mercaders de qui aquella roba sera gitada o el - preu d.aquella. E al senyor de la nau o del leyn tot lo dan - que per colpa d.eyls haura sostingut. E si la roba que aquels mercaders que aytal cosa com dessus es dita que aquels mercaders que aytal cosa com dessus es dita haura feta ne comensada no bestara esmena a fer a aquels mercaders de qui la roba/ sera que sera gitada. Encara lo dan a restituhir quel senyor - de la nau ne haura sostengut. E aquels hauran altres bens en / alcun loch aquels bens deven esser venuts per fer esmena a - aquels mercaders de aquella roba sera que sera guartada. E per - esmena a fer al senyor de la nau o del leyn de tot lo dan que per colpa d.eyls haura sostengut. E si los bens d.equels merca - ders que aytal cosa hauran feta com dessus es dita no bastaran e esmena a fer a aquels mercaders de qui la roba que gitada - será, encara a restituir lo dan que.l senyor de la nau o del / leyn si haura sostengut si eyl son consaguits, eyl deven -- esser presses e messes en poder de la senyoria e estar-hi tant tro que eyl haia satisffet a aquels mercaders. E al se yor de/ la nau o del leyn de tot lo dan que per colpa de eyl haura - pres ne sostengut. E sia en asant d.aquels mercaders o del // senyor que aquel dan haura pres o sostengut per colpa d.aquels

qui aytal cosa com dessus es dita haura feta de se demanda -
 contra eyls tot enaxi com aquels qui enganyosament ab sem--
 blant de amistat a port altre ambii de mort. E si per aventura
 la nau o el leyn no gitara ne n sostendra dan alcun. El -
 senyor de la nau o del leyn trobará al descarregar aquella ro-
 ba que aquel noliejada no sera, sia en son asalt que lo meta
 en poder de la senyoria on sera. E si la net e poder de la /
 senyoria deu ~~esser~~ axi partida que lo ters de aquella roba -
 deu ~~esser~~ del senyor de la nau o del leyn, e ls personers -
 deven hi haver en aquel ters lur part, segons la part que /
 haura en la nau o en lo leyn. E l-altre ters de la de la --
 senyoria deu ~~esser~~. E l'altre ters deu ~~esser~~ donat per amor/
 de Deu a catus atrer. E si lo senyor de la nau o del leyn -
 volia fer gracia a aquels mercadars de que aquella roba será -
 que no la meta en poder de la senyoria, sia en asalt del //
 senyor de la nau o del leyn de perdre quina nolit se volia, -
 segons que .I. capitol ja dessus dit es esclarit, per que tot
 mercader se deu guardar que no meta roba en nau ne en leyn si
 donchs no la havia noliejada per so que la condicio que dessus
 es dita no li puscha dessus ~~esser~~ posada.

Nau o leyn que sera noliejada a escar per mercaders
 CXLVIII.

Nau o leyn qui sia noliejada a escar per mercaders deia seguir lo
 viatge segons que en la carta sera contengut. E si per ventura
 la nau o el leyn estava tant en lo viatge que li sia mester do-
 nar lots o que haia mester mas de exarcia que la sua sia consu-
 mada tota, o partida, que el senyor de la nau no sia tengut de/
 donar lots ne de refrescar exarcia pus complidament haia fet -
 compliment de exarcia o de adop, que el dit senyor de la nau -
 e tant al viatge no deu res fer pus no haura falit de so que -
 haura promes als mercaders axi com de exarcia o de adops com -
 ja haia fet compliment lo dit senyor. E si altres coses, axi -
 com de exarcia o d'altres necessaris haia mester, e los merca---

ders hu volen comprar que ho poden fer. E puyt fet lo viatge los mercaders pusquen cobrar aqueles coses les quals // seran en la nau o al leyn per eylls comprades. E senyor de nau o de leyn nols puscha retenir.

De nau o de leyn qui noliejat sera a escar a -
temps sebut. CXLVIII)

Si nau o leyn es noliejat a escar a temps sebut, e si .ls merca ders lo tenen estant aquel viatge possat lo temps, que .ls / dits mercader deien donar per aquela raho a la nau o al - leyn del temps que la tendra. E si volien comensar altre - viatge que .ls mercaders se deguessen posar ab lo senyor de la nau o del leyn.

De la nau o leyn qui sia noliejat a quintalades si li falra xarcia. CL.

Nau qui sia noliejada a quintarades si li fayl exarcia axi com altres, ancores o timons, lo senyor que .n deia comprar a - preu cominal, es a saber, lo preu que sia tengut de dar lo / dit senyor de la nau o del leyn dos preus que en la terra hon eyl parti costava. E si per aquel dit preu no podia haver so / es a saber per II tants que en la sua terra no valia que no - sia tengut de comprar. E si costa mes dels dits II preus - que .ls dits mercaders deien pagar de lur lo solra pus per - sou e per lliures o per besants de tota la roba. E si tant / se .s ans que haie comprade la dita exarcia havén taylada - entena per fer timo o timoneres o altre leyn a necessari de / la nau per falida de exarcia que .ls mercaders sien tenguts - de pagar la dita entena El senyor de la nau deu comprar altre entena en esmena de aquella.

De nau o leyn que sera noliejat salv empayment - de senyoria CLI.

Si nau o leyn per alcuna condicio per empahiment de senyoria no

gosava anar li on lo viatge sia levat, el senyor de la nau obrera ab los mercaders altre loch per fer port, - si.l dic loc era pus luyñ que.l loch hon l'empahiment - era on volia anar de CL milles que.ls mariners deien / seguir lo dit viatge meyns de junta a lur loguer. Empero si la nau se crexia del nolit de les dites CL milles - que.ls mariners fossen crescuts de lur loguer per aquella manera que la nau se crexeria de nolit E si la nau no.s - creix del nolit, ne los meriners de lur loguer. Encara - mes, si la nau per lo dit empahiment haura a romanir en - alcun loch descarregar segons que la nau guanyara de no-- lit los mariners guanyaran de lur loguer a aquella forma / matexa.

Senyor de nau qui noliejara la sua nau per anar carregar en alcun loch si li vendra empayment - de senyoria. CLII

Si mercaders noliejaran nau o leyn per anar carregar en alcun loch E quant eyls seran aqui units ab le nau o ab lo leyn on devien descarregar E aqui haura empahiment de senyoria que negu no gosa carregar ne res trer de la terra si.ls - mercaders el senyor de la nau sebra altre loc on no haia - empahiment de senyoria hon eyls poguessen carregar, si.l / senyor de la nau o.ls mercaders sen avenien, lo senyor de la nau hi es tengut d.anar que mariner negun no li pot // contrèstar, segons que lo dessus dit capitol es contengut E si.ls mercaders no faran junta de nolit al senyor de la nau, lo senyor de la nau no es tengut de fer junta als mariners de lurs loguers. E com eyls seran junts en aquel lo guer on eyls havien fe que poguesen darregar. E ans que / los mercaders fossen espregats ne la nau fos carregada, - tota o partida e vendra aqui lo dit empahiment axi com // dessus es dit e els mercaders no podran acabar que.ls pus-- chen trer d'aquel loch aqueles mercaderies que eyls compra

des hauran ne encara negunes altres que eyls na volguessen comprar, e el senyor de la nau congoxera als mercaders que eyls que lo espolguen. El senyor de la nau veura e conexera que.ls no poden asplegar per raho de empahiment qui aqui sera. El senyor de la nau demanara als mercaders lo nolit de la messio que eyl feta haura o que.ls lo espalgue, los mercaders no son tenguts al senyor de la nau de pagar lo nolit tot ne partida, per so car no es lur colpa que l'empahiment es de senyoria. E empahiment de Deu ne de senyoria no pot negu res dir ne contrestar. E si los mariners demanaran lo loguer al senyor de la nau, no.ls es tengut del loguer a donar, pus q. eyl no guanya lo nolit, jatsia asso que mariners hi haien molt maltret hant. Encara ni ha lo senyor de la nau que eyls que confirma si en leix e la nau hi ha a fer messio. Mas los mercaders son tenguts de pagar al senyor de la nau la maytat de tota la messio que eyl haura feta E si en creegut/ per son sacrament. E.ls mercaders sien li tenguts de donar meyns de tot contrast, E res als no.ls sien tenguts de donar sino axi com dessus es dit, si donchs eyls no li volen fer alcuna gracia per raho del trebayl que.l senyor de la nau haura sostengut. Empero si car los mercaders noliciaven la nau, el senyor de la nau els mercaders sabien ha aquel /// empahiment ans que la nau se nolicijas. E per so com eyls seran volenterosos d'anar guanyar E cuydera acabar que eyls hi pussen carregar ab servey que.ls hi fassen a la senyoria. E quant seran en aquel loch que entre eyls sera empres, on eyls devien carregar e per naguna raho no pora acabar que.y pussen carregar ne res trer d.aquel loguar, los mercaders no.n son tenguts de res a donar al senyor de la nau de la mecio que feta haura ne d.esmena a fer dels dans ne dels destrichs que.l senyor de la nau naura sostenguts, per so com lo senyor de la nau sebia avtabe aquel empahiment meteix com los mercaders. E per aquesta raho los mercaders no li son tenguts de pagar nolit ne messions ne dan que.l senyor de la nau no ha-

gues fet ne sostengut. Mas empero, si. ls mercaders se bien aquell empahiment ans que. ls mercaders noliejassen nau, el senyor de la nau no. l. sabs, si. l. senyor de la nau pot pro-
var ne metra veritat que. ls mercaders se bien aquell empahiment ans que. ls noliejaren la nau, los mercaders son tenguts de donar e de pagar al senyor de la nau tot lo nolit que entre eyls sera empres. E tota la messio que. l. senyor de la nau haura feta, e el senyor de la nau es tengut als mariners de pagar tot lo loguer que eyls promes lus havia/ axi ben com si haïen fet tot lo servey de tot lo viatge ab que. l. senyor de la nau haia tot son nolit. Empero, quelque pati lo senyor de la nau fara ab los mercaders, aquell pati deven esse los mariners. Encara mes, si. l. senyor de la nau, sebra aquell empahiment ans que eyl noliejass la nau a aquells mercaders e. ls mariners no. l. sebre , si los mercaders lo y poden provar ne es veritat metra, lo senyor de la nau es tengut de greuge e tota la massio e tot lo interesser que. ls mercaders ne hauran sostengut per colpa del senyor de la nau que sabia l. empahiment o no. ls ho havia dit ne demostrat. Encara es tengut lo senyor de la nau de/ pagar als mariners tot lo loguer que promes los haura, si donchs los dits mariners, no se bien ja aquell empahiment ans que ab lo senyor se acordesen. E si. ls mariners se bien aquell empahiment lo senyor de la nau no. ls es tengut de res a donar ne de pagar lur loguer. E tot so que demunt es dit deu esser meyns de frau e de tot engan.

Senyor de nau o de leyn qui haura logat son leyn a escar a alcun hom, quart-se a qui. l. logua. CLII)

Senyor de nau o de leyn qui haura logat lo leyn a escar a alcun hom, lo senyor de la nau se quart a qui noliejara, que si aquell no pot pagar sos marines perdien lur loguer que .I. bavador e .I. trafaguer se troba pus tost ab l altre

que no fa ab .I. bon hom que.l senyor de leyn hi poria -
trobar traffech que noliejaria son leyn a alcun hom, e -
puys matria-hi traffech que quant lo mariner hauria ser--
vit son temps poch o molt que.l faria aquel amagar o fu--
gir. E.l mariner perdria son temps per lo senyor de la /
nau que seria endeutat per lo leyn, sia per aquel que fu-
gira ho morra, lo lyn sia tengut de pagar los mariners axi
com eyls hauran servit el leyn en aquella forma dels mari--
ners si hom troba bens del sobradit logador que sera fuyt o
mort o negat. E si tant sera que.l senyor de la nau o del /
leyn hagues per traffech aquell hom qui.y hagues prestat -
meyns que no degueés o que moris lo senyor de la nau o aquell
que la nau menara, deu pagar lo mariner que.l mariner no //
pert son loguer per fugidor ne per treffogador, ne per pres-
tador ne per mort de senyor.

Senyor de nau o de leyn no.s pusca estrer de anar
al viatge. CLIII)

Senyor de nau o de leyn qui ha noliejada la sua nau o.l leyn -
a mercaders, no.s puscha estrer d.anar al viatge en persona,
si donchs no u empren al comensament com nolieja la nau als
mercaders. Esi roman del viatge meyns de volentat dels merca-
ders, le hi son tengut de esmenar e de restituir tot lo dan
que ls dits mercaders sostendran en aquel viatge lo qual eyls
hauran sostengut per colpa del senyor qui romas sera. E si.l
senyor de la nau roman del viatge ab volentat dels mercaders/
no.ls sia tengut de muyl dan que eyls sostenguessen. Mas eyl -
los es tengut de metra .I. hom en nau en loch d.eyl que sia -
tengut als dits mercaders de totes les covinenses que eyl lus
haura obligat. E aquel senyor qui li metra sia a conaguda del
nautxer. E.l nautxer sia tengut als mercaders per lo sagra---
ment que fet ha de dir veritat a aquel hom si sera sufficient
de tenir loch de senyor, E si sufficient no.y era, lo senyor/
de la nau los es tengut de metra-hi altre que sia sufficient

en loch d.eyl. Empero Senyor de nau se pot estrer de anar en viatge per IIII coses: so es per malantia o per pendre muyler o per anar en Romaria ab que hagues fet vot abans que noliejass la nau o el leyn o per empahiment de senyoria. E cascuna/d. aquestes coses dessus dites que sian meyns de frau. E gens per totes estes rahons dessus dites no sia escusat que no - haia a metra .I. hom, axi com dessus es dit. E aquest capitol fo fet per so car molt mercader nolieja la sua roba a aquel - senyor de la nau per amistat que haura ab eyl o per gran bon- tat que hom li'u haura dita, que si'l mercader sabia que'l // senyor de la nau degues romanir del viatge eyl no li haguera noliejada la sua roba ne mesa en la nau si eyl li fes tornes mes que no li deu dir de nolit.

Nau o ley qui per mal temps haura ferit en terra,
Capitol CLV.

Nau o leyn que haja farit en terra per fortuna de mal temps o - per qualque altra cas se sia, lo senyor deu dir e manifestar en aquel punt e en aquella hora als mercaders en hoida del // nautxer o del escriva e dels mariners: senyors nos no podem - esgaudir que no haien a ferir en terra. E yo diria en axi que la nau anas sobre los havers e els havers sobre la nau si los mercaders ho atorguen tots o la maior partida. E si la nau ne va en terra e.s romp e pren dan, nau o leyn a qui aquest cas o esta ventura sera es devengut deu esser prestat e posat preu per aytant com volia ans que la nau o el leyn vengues en te-rra entre los mercaders de qui la roba sera salvada. El // senyor de la nau o del leyn si entre eyls se poran avenir, si no deu esser mes aquel contrast que entre cyls sera per raho/ del pesament de la nau o del yen a qui aytal cas com dessus - es dit sera esdevengut, en poder de II bons homens que sion o sapien be e diligentment de l.art de la mar. E qualque cosa a aquels ne sera vista per be, ne eyls ne diran, a lo.n deu // esser seguit. E si la nau o.l leyn se romprá l.aver que sal--

vat sera deu donar al senyor de la nau o del leyn tot aquell
 preu que entre eylls sera esdevengut o aquell que aquells dos/
 bons homens en poder de qui sera mes, si aura dit o-u diren.
 Empero tota la exarcia e tot so qui.s sa salvara de la nau/
 o del leyn a qui aytal cas sera esdevengut, deu esser presa
 da e mesa en preu d.aquella nau o d.aquel leyn qui trancat -
 sera, del preu qui entre.ls mercaders de qui salvat sera.E
 lo senyor de la nau o del leyn sera empres. E tot en axi -
 com aquells dos bons homens he hauran dit. E lo senyor de -
 la nau deu-la reebre en aquell preu que de la nau deu haver,
 E si eyll pendra no la.y volra, sia mesa a l'encant. E qui -
 mes hi do, aquell la haia. Empero tota via deu haver lo //
 senyor de la nau aquell preu que posat sera a la nau. E si -
 per aventura la nau o el leyn no.s romprá, mas que.s consin
 tra o pendra alcun dan, lo senyor de la nau o del leyn es -
 tengut de metra part en aquell consentiment o en aquell dan que
 la nau o leyn haura pres per tot aquell preu que la nau o el
 leyn sera preuat per sou o per lliura, axi com l'aver que -
 salvat se sera en tota la messio que costera aquell consenti
 ment o aquell dan que la nau o.l ley haura pres. +Empero si
 lo senyor de la nau dira que la nau vaia sobre los avers -
 qui.s salvaran Els mercaders hi ho otorguen. E lo senyor de
 la nau no agermanera la nau ab lo aver; si la nau ne va en -
 terra e prvn alcun dan, tot lo dan que la nau pendra li deu
 esmenar aquell haver qui.s salvara que.l senyor de la nau no.y
 es tengut de res a metra per so car la nau no sera agermana-
 da ab lo aver. E per so car los mercaders hi ho hauran atorgat
 E si la nau se rompia, asso no cal dir ne recapitolar per so
 car ja es en lo capitol dessus dit, esclarit e certificat. Em-
 pero si.ls merceders dien e manifestan al senyor de la nau -
 que.ls avers perduts fessen a aquells que restauraran, el //
 senyor de la nau o els mercaders o atorguen tots o la major
 partida l.aver perdut deu esser comptat sobre l.aver resta rat

per sou e per liura, el senyor de la nau es hi tengut de men-
tra tot lo greu que haura haut en esmena de la nau al aver -
perdut axi com fara lo aver restaurat per sou e per liura. E
si per aventura en la nau no havia mercader negun que.1 //
senyor deu ho pot esser mercader en aquel cas e en aquella -
raho. E asso que fara que ho fassa ab conseyl nautxer o del
escriva o dels mariners. E si lo senyor de la nau fa axi, asso
deu esser ~~an~~tengut per ferm axi om si tots los mercaders hi /
eren, o axi com si tota la roba era sua.

Senyor de nau o de leyn que aura lexada roba de -
mercaders si li vendra cas de ventura. CLVI.

Si alcun senyor de nau o de leyn haura carregada la sua nau o el
senu leyn de roba de mercaders per anar escarregar en alcun/
loch, lo qual sera ja empres entre eyl e els mercaders de qui
aquella roba sera. E anant en aquel viatge vendra li cas de -
ventura que hire en terra. E si la nau o el leyn se rompra o
pren alcun dan, deuli esser feta esmena, segons que entre -
eyl els mercaders sera empres ans que la nau o el leyn vaia/
en terra. E si el senyor de la nau o del leyn demana lo nolit
deu li esser donat si quantitat de roba s hi haura salvada. -
E si res no s hi salva negun no li es tengut de nolit a pagar,
pus que tota la roba s ha perduda. E si quantitat de roba //
s hi salva e yl demana lo nolit axi de la roba perduda com de
la salvada deu li esser pagat segons que la roba haura porta-
da. E el es tengut de ajudar a esmenar aquella roba que sera -
perduda per tot aytant com eyl haura rebut de nolit per sou e
per liura, axi como fara la roba que sera salvada. // si lo -
senyor de la nau no demanara nolit sino de la roba que sera
salvada ne eyl non lendra, eyl no es tengut de ajudar a esme-
nar aquella roba que sera perduda, pus que nolit no haura pres
ne haut, so es a entendre per lo nolit. E si per aventura entre
el senyor de la nau o del leyn e els mercaders no haura covi-
nensa ne empresio ninguna com la nau o el leyn ne va en terra, -

si la nau o.l leyn romp e pren dan los mercaders no li son tenguts de esmena a fer, pres que neguna covinensa ne empressio - no sera feta entre eyls, si donchs los mercaders no li volran - fer alcuna gracia. Mas, son li tenguts de pagar lo nolit de la roba que sera restaurada per avtant com eyl portada la haura. E si per aventura entre lo senyor de la nau o del leyn e los mercaders haura covinensa o empressio alcuna los mercaders li son/ tengut d.esmena a fer segons que la covinensa o empressio sera feta entre eyls, e lo senyor de la nau o del leyn pot e deu re- tenir d'aquella roba dels mercaders tanta que li sia bastant a - aquella esmena que.ls mercaders li seran tenguts de fer, e enca- ra a molt mes per so que eyls no.ls haia anar darrera per lo - seu meteix. E asso no li pot negun de deu contrestar, e.l senyor de la nau o del leyn no y es tengut de perdre fiança ne penhora d'altre roba sino d.aquella mateixa que eyl se havia aportada si eyl no.s vol, ne senyoria ne neguna altre, no lo.n deu forsar - ne pot.

Si alcuna nau vendra descarregar ab bonansa o ab - fortuna en alcun loch. CLVII.

Si alcuna nau vendra descarregar en alcun loch e vendra ab bonansa o ab fortuna, si la nau o leyn vendra ab bonansa e descarregara de la roba a bon mercat. E la nit e.l jorn meteix metras tempo- ral e el sendemá costera de descarregar mes la maytat o les // dues parts que no feya al jorn que comensa a descarregar que.ls mercaders de qui sera aquella roba qui sera descarregada a bon mercat no son tenguts de res a esmenar o aquels mercaders de - qui sera la roba que.s descarregará a carestia si donchs entre eyls no era feta covinensa com comensaren a descarregar que la una roba ajudas a l'altre e si mes costava de descarregar per/ que com y ntura s.es deava a cascun de pendre mercat o carestia. E encara mes, si com la nau o.l leyn haura descarregada una // quantitat de roba que haura portada se metra temporal tan gran que la roba que sera romasa a descarregar se perdra, aquella //

roba que sera descarregada ja no es tenguda de res a esmena a fer aquella que será perduda. Si donchs entre los mercaders no.y haura negun en la nau o el leyn o el senyor de la nau o del leyn agermenara la una roba ab l'altre, deu axi - esser tengut per ferm com si tots los mercaders hi eran o - anaxi com si tota la roba era sua que sua es pres que la te en comanda. E si la nau o el leyn se perdra o pendra alcun - dan lo senyor de la nau o del leyn e.ls mercaders agermenaran l.aver ab la nau o.l leyn ab láver se perdra aquella roba qui.s salvara deu ajudar a esmenar la nau o.l leyn segons - que les avinenses seran entre eyls empreses. E si empreccio ne covinensas no.y haura ninguna qui perdut se haura per perdut se haura anar, e si en la nau o.l leyn no haura mercader alcun, el senyor de la nau agermanara la nau o.l leyn ab / l.aver E aló fara ab conseyl de tot lo cominal de la nau o - del leyn o de la major partida, deu axi esser tengut per ferm com si tots los mercaders hi eran o enaxi com si tota la roba era sua que sua es, pres que en comanda la te. E empero, si.l senyor de la nau o del leyn no.u fara ab conseyl de tot lo co minal de la nau o de la major partida no deu haver valor, per que tot senyor de la nau o de leyn se deu guardar la com fora ses feynes ne com no, per so que so que eyl fara que.u fassa en guissa que sia tengut per ferm.

De barques que carregaran o descarregaran CLVIII

Barques o jovens homens de ribera qui carregaran o descarregaran nau o leyn eyls deven carregar o descarregar

(pasa al llibre III).

En nom de Deu sia/e de la verge Maria amen. lo present libre de capitols del Consolat de Mallorca fo comensat } en l'ayn de la nativi(tat d)e nostre Senyor M.CCQvuitanta sinch estans consols) en lo dit ayn los honrats Guillem Rexach patro e () sant de la lotge mercader () e finat e acabat a XX dies de mars del dit ayn (deo) gracias. (en lo dit any (el jutge) de les appellations l'honrat en Robert mercader(escriva) lur en Guarau co(loma) notari de Mallorca.

T A U L A

- De multiplicament de quintalades en lo capitol primer -
carte VIII
- De les bones custumes e usatges de mar, en lo capitol -
senyat Ij carta X
- Que deu fe mercader a senyor de nau ne pelegrí atressi
en lo capitol senyat I carta X
- Com deu ~~fe~~ fer nau en lo capitol senyat, Carta X
- Esmena d'aquells qui prometran de fe part en Nau o en -
leyn alcum, en carte X
- Senyor qui vol fer Nau persi mateix en X carta
- De comensament de Nau en XI carte
- Esmena si senyor de Nau o de leyn volra creixer la sua
nau o leyn en VIII
- Ultra les covinenses que haura empreses ab les persones
qui hairan promes de fer part en la nau si nos fa, cartes
- De mestra daxe c XI

- . De mestra d'axa e de calaffats. c XII'
- . De mestra d'axa o calaffats qui faran obra a escar. en XIII'
- . Persones qui volra vendre la sua part en XV
- . Esmena de nau com se pot nes deu encantar
- . De escriva a mestra en nau o en leyn
- . Quin poder ha lescrive.
- . De que deu fer segrament l'escriva
- . Quines messions deu pagar la nau al senyor e al scriva en XVII
- . De que es tengut lo senyor de la nau als mercaders en XVII
- . De que deu fer segrament lo nautxer, c XX
- . De roba a estibar
- . De roba que hi trobara banyada, en
- . Esmena de roba quis banyara per murades o per cuberta o per deffoliment de exarcia
- . Esmena de nau o de leyn qui fara aigue de murades o per cuberta si la fa per lo pla, en lo capitol XX
- . De nau o leyn en que no haura gat
- . Esmena de nau hon no haura gat
- . De roba que sera stibada en vent
- X . Capitol de sol a fer a roba en capitol XX'
- . Esmena que senyor de nau deu fer sol daner d'un mercader, ab aner de altre mercader
- . De roba que's banyara a carregar o descarregar
- . De roba a carregar o descarregar si lo senyor so empren ab mercaders

- . Mariners son tenguts de (reebre l'auer a la porta)e de stibar
- . Senyor es tengut de donar homens qui sapien estibar/atrau
- . De donar plaça a marcaders.
- . De quina companya es tengut lo senyer de la nau lauar als mercaders
- . Qui deu esser entes per mercader
- . Del empayment
- . Si senyor de nau sera pagar de nolit
- . De paor de mercader
- . De retra avers als mercades
- . Mercades qui prometan donar quantitat de quintalades
- . Mercaders qui nolieiaran quantitat de robes e no volra carregar
- . De marcader qui nolieia quantitat de robes
- . De mercaders qui hauran nolieia robas e la vendran
- . De Senyor de nau com es tengut de portar les quintaladas
- . De paga de nolit
- . Covinensa de poch nolit o de gran
- . De esmemade roba
- . De senyor de nau qui nolieia roba si la iaguira
- . De roba que sera nolieia
- . Senyor de nau qui nolieia roba de mercader
- . De promissio de exarcia
- . De conservatge
- . De conservatge

- . De Senyor de nau o leyn qui prometra de tenir cap a altre nau o leyn
- . De fet de get
- . De fet de get
- . Com deu esser comptada roba ques gitara
- . De fet de get
- . De fet de get
- . De manifestar roba al scriva
- . De entrar en port
- . De dempnatge de senyor de nau o leyn
- . Com son tenguts los mercaders al senyor de la nau
- . De descarregar roba de molts mercaders
- . De maior partida dels mercaders
- . De mercaders qui no hauran pagat nolit
- . De mercaders qui hauran moneda
- . Si lo senyor de la nau^{^ha^}ops moneda
- . De mercader qui haura vianda (Si lo senyor de nau volra -
surgir en port) en altre loch
- . De renunciacio de Senyor de nau a mercades
- . Si barcha romendra ab volentat dels mercaders, en lo capitol en IXX...
- . Si algun senyor de nau surt en alcun loch els mercaders -
seran en terra
- . Com se deuen pagar (totes) aneries
- . Que deu fer senyor de nau o de leyn (a pelegrins)
- . Capitol que (deu fer senyor de nau ne qui deu tenir per mer-
cader)

- . Nau que sia trop carregada
- . De roba que no sia escrita en cartoleri
- . De donar plassa a pelegrins
- . Senyor de nau deu donar plaça als pelegrins o hom per els
- . De guarda de pelegrins
- . De hom qui vaja per viatjes
- . Que deu haver barquer o guardia de pelegri qui morra
- . De viande de pelegri qui morra en nau o leyn
- . Pelegri qui haia pagat nolit
- . Que deu fer pelegri a senyor de nau o de leyn
- . De que es tengut lo senyor de la nau o del leyn als mariners
- . Senyor de nau o de leyn (no pot gitar mariners de nau t/ sia acordat
- . Mariner qui sera acordat amb senyor de nau
- . Senyor de nau o de leyn no pot gitar mariner de nau pus sia acordat
- . Mariner qui fa acordat e morra
- . De mariners quiran a merses si morran
- . De paga de mariners
- . Esmena de sportades de mariners que deven esser comptades en fet de get ne d'altres aneries
- . De portades de mariners
- . Mariner no pot nolieiar les sues portades
- . Mercader o altre hom qui senyalara roba pus que sia carregada en nau o leyn

- . De mariners com se deuen compertir
- . De roba de mariners a carregar o descarregar
- . De quina moneda deuen esser pagats los mariners
- . De pagar loguer a mariners ab condicio
- . De senyor de nau qui fa penyorat
- . Senyor de nau es tengut de esmenar lo logue als mariners
- . Senyor de nau es tengut de fermar dret per los mariners
- . Senyor de nau deu donar a menjar als mariners si ab ell
pladeiaran
- . Esmenade senyor de nau com es tengut de donar a menjar a
mariners qui pladeiaran ab ell.
- . De quina vianda es tengut nau o leyn cubert a mariner
- . De mariners qui no jauran en nau o en leyn
- . Senyor de nau no deu tremetre mariner en loch reguardes
- . Senyor de nau no pot prestar mariner a altre nau
- . Pati de senyor de nau a mercaders de qui es tengut als mari-
ners
- . Senyor de nau no pot forçar mariner pus que hauran descarre-
gat si muda viatge ab que sia en loch de recobre de mari-
ners
- . De nau que es vendra en terra de cristians
- . De nau o leyn ques vendra en terra de serryans
- . De mariner quis tembra en algun loch
- . Tot meriner es tengut de seguir lo viatge pus ho haja empres
- . De condicions com se pot partir marine de la nau o leyn

- . Mariners qui seran acordats nos poden estrer de anar al viatge si no per condicions sabudes
- . De mariner qui fugira
- . De esmena de mariner que fugira, de que son tenguts al senyor de la nau
- . D'anar remolcar nau o leyn que venga o vuyla entrar en port
- . De roba que sera trobada en golf o en mar de
- . Mariner no es tengut de anar en altra loch si no en aquel en que el senyor li aura fet entanent com ab eyl se acorda
- . Tot mariner es tengut de fer comendament de nau
- . Mariner qui farà rassa
- . Mariner qui tocara son senyer iradament
- . Mariner es tengut de acolorar son senyor
- . Mariner qui emblará roba
- . Mariner qui gitara vianda acordadament
- . Mariner no deu exir en terra sens comendament
- . Esmena de marine que no deu exir en terra sens comendament
- . Mariners no deu despular si no es en port aximernador
- . Mariner no deu partir del leyn pus que comensa a carregar en loch perillos
- . Mariner no pot vendre ses armes
- . Mariner no deu res trer de nau sens comendament
- . Mariner no deu dormir en terra sens comendament

- . Mariner es tengut de donar exarcia davant nau si be
si es lo nautxer
- . Barquer de nau deu gitar los homens en terra
- . Mariner es tengut de anar en loch sen perill
- . Mariner es tengut de metre les armes que aura prome-
ses
- . Mariners no deuen de ranclir la nau
- . Mariners son tenguts de sorra e dessorra
- . Mariners deuen aydar a tirar nau o leyn en terra o meter
a fons
- . De redempcio de mariners
- . Senyor de nau que logara la sua nau a altre a escar
- . Senyor de nau o de ley que prometra levar quantitat de
roba a mercaders
- 010 . Senyor de nau o de leyn que prometra de ^{levar?} lavar roba a -
mercaders.
- 010 . Senyor de nau que nolieiara la sua nau a escar a quinta-
^{levara?} lades si lavara sobre cuberta
- . Mercades qui nolieiaran quantitat de roba si hi metran
enganyosament sen sabuda del senyor
- . Nau o leyn qui fa nolieiada a escar per mercaders
- . De nau o leyn que nolieiada fa a escar per mercaders a
temps sabut
- . De nau o leyn que sia noliejada a quintalades si li -
falra exarcia

- . Nau o leyn qui fa noliejat ^{silve} empayament de senyoria
- . Senyor de nau que noliejara la sua nau per anar carregar
- ✗ en alcun loch si li vendra empayament de senyoria
- . Senyor de nau o de leyn qui haura a logar son leyn a es-
car a algun hom quant aquel lāga
- . Senyor de nau nos pusca estar de anar al viatge
- . Nau o leyn qui per mōl temps haura feït en terra
- . Senyor de nau o leyn qui haura baixada roba de mercaders
si li vendra cas de ventura
- ✗ . Si alcuna nau vendra descarregar ab bonansa o ab fortuna
en altre loch
- . De barques que carregaran o descarregaran
- . Barques qui carregaran o descarregaran a escar
- . Nau o leyn que primament fa ormaiat o intrat
- . Nau o leyn qui primer en port fa entrat
- . Esmena de nau o de leyn qui primer fa ormaiat intrat
- . Si naus o leyms entren ensemps en port o en plaia
- . De loguer de stiba de botes
- . De mercaders qui hauran noliejada nau o leyn que deura carre-
gar de vi
- . De loguer de xarcia
- . Senyor de nau qui man lenara exarcia
- . Tot Senyor de nau o leyn se pot pendre exarcia que trop en
ribera
- . Senyor de nau qui pendra exarcia de ribera si la sen portara

- . De comandes a viatge cert
- . De comandataris qui pendran comandes si li vendran condicions CIXXI
- . Parque deu esser tengut senyor de nau o de leyn per comandataris CIXXII
- . De comandataris qui pendran comandes així com lo lur fi CIXXIII
- . Comandataris qui pendran comandes que les pusquen portar ab si mateix en tot loch on ells iran CIXXV
- . Si alcun prometra de fer comanda a altra CIXXV
- . De comandataris qui hauran diners e pendran comandes CIXXVI
- . De comandatari que pendra comanda d'alcun de diners que nols deia esmensar si no en lo que aquell quils li comanara haura empres ab ell CIXXVII
- . De comanda de nau CIXXIX
- . Esmena de senyor de nau qui comanara la sua nau o lo seu leyn sens volentat dels personers CIXXX
- . Senyor de nau o altre qui lanara timo o pendra comanda. - CIXXX
- . Si alcun senyor de nau portara mercaderia sua o comandes de comandatari CIXXXI
- . De comandatari qui s abatra CIXXXII
- . De contrat de senyor de nau ab mercaders CIXXXI
- . De contrast de mercaders e de senyor de nau CIXXXII
- . Si los mercaders hauran contrast los uns ab los altres CIXXXV

- . Senyor de nau qui manara nauxer o mariners acuriment
CIXXVI
- . De renunciament de mercaders a senyor de nau o de leyn -
CIXXXVII
- . Senyor de nau o de leyn qui navegara en terra de serryayns
- . Senyor de nau qui noliajara la sua nau per anar en terra
de serryayns e en loch perillosCXC
- . Nau o leyn quis encontrara ab leyns armats CXCI
- . De nau qui sera en terra de enamichs o en loch perillos -
CXCI
- . Senyor de nau qui deura descarregar en alcun loch si li -
vendra cas de ventura CXCII
- . Senyor de nau qui logara palanques o vasos CXCIII
- . Senyor de nau qui prometra de esperar mercaders temps sebut
CXCV
- . Mercaders qui prometran hauer espaegat senyor de nau a dia cert
CXCV
- . Nau o leyn qui estibara de gerram CXCVI
- . Mercaders qui hauran nolieiada nau o leyn qui deura carregar
de vi CXCVII
- . De mariners qui sen meneran nau sens volentat del senyor
CXCVIII
- . Senyor de nau qui deu fer comprar la companya ab l'escriva.
CC
- . De compte a retre a persones CC

- . De senyor de nau qui navegara e estara en aquel loch hon
seran les personers si morra de que son tenguts los he--
reus d'aquell qui mort sera, si compte nols haura retut
CCI
- . Asmena de Senyor de nau o de leyn qui navegara en alcunes
parts, que es tengut detendre les covinences que ab los /
personers haura empreses, de compte a retre CCII
- . De nau o leyn que hom voldra crexer CCIII
- . Esmena si senyor de nau o de leyn voldra crexer se nau o
son leyn CCV
- . De nau o leyn que haura ops adops
- . Senyor de nau o de leyn qui aorbara ho fara pendra ancores
d'alcuna nau o leyn CCVI
- . Senyor de nau o de leyn qui manara la sua nau aparts CCVII
- . Esmena de nau o leyn qui hira aparts CCVIII
- . De mercaders qui metran roba en leyn descubert CCX
- . De Senyor de nau qui lenara pilot CCX
- . De guaytes a establir CCXI
- . Esmena de roba qui sera trobada en port o en ribera CCXII
- . Asmena de covinença o promissio feta en golf e terra CCXIII
- . De tota covinenca que sia atera CCXV
- . De comanda feta amigablement sens covinença CCXVI
- . De venda de nau o leyn CCXVI
- . De mercaders qui metran cosa amegadament o en faix o en bala
CCXVII

- . Si alcun senyor de nau o de leyn dara son loch a altre per nolierar CCXIX
- . Senyor de nau o de leyn sencontrara ab raig de fusta. CCXX
- . Si mercaders iran nolieiar nau o leyn en loch estrayn - CCXX
- . Mercader qui hara noliciada nau o leyn en loch estrayn CCXXI
- . Mercader qui haura nolierada nau o leyn e li vendra cas de ventura CCXXII
- . Si alcun mercader haura nolierada alcuna nau e morra ans que la dita nau sia carregada
- . Si senyor de nau haura nolierada la sua nau e puips - morra CCXXV
- . De mercaders qui nolieieran nau o leyn e no empendran - quel deien auer espeat a dia cert CCXXV
- . Si alguns mercaders hauran nolieiada nau o leyn si la nau o leyn deu carregar en aquel loch hon lo contracte sera feyt o en altre CCXXVI
- . Asmena que si senyor de nau dona paraula de mariners no - sen deuen axir tant solament per lo seu dir si donchs nols lena la vianda CCXXVII
- . De mariners qui fugiran a nau o leyn CCXXIX
- . De mercaders qui deuran carregar nau o leyn de gra CCXXX
- . De senyor de nau o de leyn qui nolieiara e entre els no

haura empres dia que li deien hauer espegat lo nolit/
en lo capitol CC.XXX.I

- . Si alcun mestre deixa haura promesa de fer alcuna obra
si no atendra lo que prometra de que son tenguts CCXXXII
- . Com deu esser pagat servicial CC.XXXIII
- . De estiba de botes e de gerres en CC.XXXV
- . De mercaders qui volran lexar la roba per nolit de esca-
rada CCXXXVI
- . De nau armada o leyn armat qui pendra nau de mercaderia -
CCXXXVI
- . De nau o leyn que surtira estopa o ramball o cadena estant
carregada en port o en plaia, com deu descarregar CCXXXVII
- . Si senyor de nau o de leyn qui deura deutes e no sera re--
quest entro que deia fer vela CC.XXXVIII
- . De comandatari com deu portar la comanda ab si la hon li
sera manat per lo comandator CC.XI
- . Com deu rete compte lo comandari al comendador/ en CC.XI
- . De mercaders qui nolieiaran raba a senyor de nau o de -
leyn ab carta o testimonis com es meter que sia ates -
CCXII
- . Com mercaders hauran nolieiada nau o leyn si hi vendra en
payment CC.XIII
- . Si alcun volra fer barcha e ampreva alguns persones CCXIIII
- . Si alcun senyor de nau o de leyn sorgira en alcun loch ab
volentat de mercaders/ en CC.XI.V

- . Si nau o leyn sera nolierada per anar carregar en alcun loch con sia ionta en aquell loch sis ha alenar per temporal .CC.XI.VI
- . Si alcun senyor de nau o de leyn haura fet conservatge - ab altra nau o leyn CCXIVI
- . Si alguns mercaders hauran feyta part en alguna nau o - leyn CC.XIVII
- . Si nau o leyn de mercaderia sencontrara ab nau o leyn - denamichs CC.XI.IX
- . Nau o leyn qui sera comanada a alcun CC.I
- . De nau o leyn qui sera presa per anamichs CC.I
- . De nau o leyn qui carregara lenyam. CC.II
- . De covinença feyta entre alsuns, com deu esser attesa. CC.III
- . Mercader qui haura venuda roba encomenada a altre mercader CC.I.III
- . Com senyor de nau o de leyn retra compte a sos personers CCI.V
- . Senyor de nau o de leyn aleniara nau o leyn la hon haura - carregat CCIV
- . Com deu pagar nolit en fet de get. CC.IVI
- . De mariners quis acordats ab lo senyor de la nau o leyn - com deuen seguir lo viatge

Aixi parle de les Naus armades e de les galear e de les
sageties, com deuen partirne con deuen pagar a aquells
qui ab ell hiran

- . Com deu iurar lo comit al almirall
- . Non deu esser comptada vianda de nau
- . Com se deuen fer parts de nau armada
- . En tota nau que haia C mariners deu hauer XVI nautxers
- . Almirall ha poder de millorar quis volra
- . Almirall pot fer conestables e pot los milorar de una part
- . Aixi parla de nautxers
- . Aixi parla de prohers
- . Dels homens darmes
- . Guabiers
- . De fals pes e mesura
- . De sobre guardians
- . De tomoners
- . De barbers
- . De gamfoners
- . De barquers
- . De esvehidors
- . De affanadors
- . Com deuen guardar almirayl
- . Ascorcoladors
- . De servicials
- . De mestre daxa
- . De mestre daxa

- . Balesters
- . De calafats
- . Del Rey dels servicials
- . Com se leuen consols
- . De covinenses con sien tengudes
- . De ques tengut capita
- . De scrivans
- . De clavaris
- . De Nautxer mejor de nau / en
- . De Guardians
- . Senescals

Cascun an un la vespre de la festa de Nadal de nostre -
 Senyor los prohoms navegants, patrons e mariners /
 o partida de aquels apleguen conseyl en la esgleya -
 de santa Tecla. de la dita Ciutat e aque per eleccio
 e no per redolins tots en una concordants o la maior
 partida elegen dos bons homens de la art de la mar -
 Consols. e hun hom de la dita art de mar. e no de na
guna altre art ofici ho siencia, en iutge de les /
 appellacions ques fan de les sentencias dels dits -
 Consols. E les dites eleccions son fetes per privile
 gi quels dits prohoms de la art de la mar han del/
 Senyor Rey e de sos antecessors.

Cap II

Lo dia de Nadal los dits consols elets iuren en poder -
 del iusticia Civil de la dita Ciutat. dins la esgleya
 de nostra dona sancta Maria de la Seu apres quel dit/
 iusticia ha iurat en poder del senyor Rey ho de son -
 batle que be e leyalment se hauran. en lo offici del/
 dit Consolat, que daran dret axi al maior con al me--
 nor. salvant tota hora la feeltat e leyaltat del //
 senyor Rey.

Cap. III

Passada la dita festa de nadal. los dits Consols ab als-
 cuns prohoms de mar presenten lo dit iutge elect al
 portat veus de procurador en lo Regne de valencia o a
 son lochtinent. e iure en poder de aquel que be e //

leyalment se haura en lo dit offici. e aquell que per los dits Consols es al dit procurador presentat en iutge reeb lo dit procurador en iutge de les dites / appellacions e axi es acostumat de fer. no contrestant que en lo privilegi abs dits prohoms de mar per lo - () senyor Rey sobre la Eleccio del dit iutge ator^ugat sia contengut que el dit iutge cascun any por lo / dit senyor Rey o per son procurador sia elet. Con de - ço lo dit Senyor Rey ni lo dit seu procurador apres la dacio del dit privilegi no haïen usat nuyl temps e axi serves segons que de sus es dit.

cap IV

Los consols reeben assi aquel scriva qui ben vist lur es. e sils par sufficient ve aquel sbriva qui estat hi es en layn passat. Comanenli la dita scrivania en lo lur ayn. E apres los altres Consols qui apres daquels son alets en lo dit offici. si aquel tenan per sofficient. e en poder daquell scriva dels dits consols lo iutge - fa sos affers per tal quel enentament del iutge se sa- guesca. apres aquel dels consols. Empero los dits Con- sols dins layn e tota hora que ben vist los es poden remoura. lo dit scriva de la dita scrivania. e aquela. a altre scriva comenar e a ço lo dit scriva. al qual / la dita scrivania primerament sera comenada no pot con- trestar.

Cap. V

Los Consols an segell en la lur Cort radon lo qual ha .I. -
 scut les dues parts senyal Reyal. lo ters al a fi del /
 escut ondes de mar en torn del dit segell es escrit Si-
 gillum Consulatatus maris. valencie pro domino Rege - Ab //
 aquest mateix segell. segela lo iutge lur si res ha e -
 segelar. aquest segel es tengut per lescriva de la lur /
 cort.

Cap VI

Aquells qui son .I. ayn consols. nou son en layn seguent. abans
 hi son altres mudats. aximetex lo iutge si muda cascun ayn.
 Mas aquells qui son estats Consols e iutge hi poden esser/
 elets .I. ayn part altre. Encara mes que la hun daquels qui
 sera elet Consol pot esser elet en layn seguent en iutge de
 les appellacions. E axi matex aquel qui sera estat iutge --
 pot en layn seguent esset alet en Consol.

Cap. VII

Los Consols amdos o lo hun daquels per malaltia o per affers -
 ho si son a departi de la Ciutat de valencia poden comanar/
 lur loch a quils plau ab que sia de la art de la mar E asso
 matex pot fer lo iutge.

Cap VIII

Los Consols husen en lur offici per aquesta manera

Cap. IX

Con demanda per scrit de naut els (es) proposada de alcun fet.

la conexensa e determinacio del qual se pertangue al conso-
lat segons les custumes de la mar. daquela demanda es trames
translat per .l. saig a la part demanada e la part demenada/
ha a respondre a aquella demanda al terme per lo dit saig de
menament dels dits Consols assignat- e lo demanat ab la di-
ta resposta en samps posa rahons en defensio sina alscunes/
contra la dita demanda. Encara demanda de reconvencio sina
contra aquel que convengut en iuy laura. a la qual demanda
de reconvencio e rahons de deffencio si posades son. lo pri-
mer demandador es tengut respondre. e ab la resposta ensemps
posar rahons de deffencio si na contra la dita demanda de -
reconvencio. a les quel^s rahons de deffencio aquel qui la -
dita demanda de reconvencio haura feta es tengut respondre. a
aquest enantaments affer a feta assignacio de tres en tres -
dies de mes o de meyns segons que als consols es ben vist. -
Fetes aquestes respostes si es demanat per les parts, en //
altra manera no mil proces non es nulla, deu esser fet segra-
ment de calumnia e de veritat a dir per les dites parts e de
respondre per aquel a les demandes e rahons per la una e per
laltre part posades. e sobre aqo que negat será deu esser -
atorgat. dilacio per prova a les parts si per aquestes la di-
lacio demanada sera ço es .X. diez per primera dilacio poden
haver. IIIII dilacions de de eu dia iuran que la quarta no la
demanen per malicia ni per alongar lo plet. E si es cas que/
que haien a donar testimonis en parts en madanes. es los --

atorgat temps covinent per dilacio segons la lunyea del /
 loch hon la part affermara que enten donar sos testimonis
 en cascuna dilacio es manat a la part que sia present con-
 tinuament per veer iurar los testimonis que la part dema-
 nant la dilacio dar enten. en altre manera que en absen-
 cia sua seria reebut lo segrament de aquells. les dila-
 cions possades. los testimonis publicats a requesicio de/
 les parts encontinent los consols assignen dia a les parts
 a oiyr sentencia sens que no cal ne es necessari que les -
 parts renunciem en lo fet ne concloem ne encara demanen /
 sentencia ni per aquestes rahons lo proces no pot esser -
 dit nulle nin es nullat. pero abans de la publicacio dels
 dits testimonis o apres. pot cascuna de les parts pladei/
 ans traure en prova cartes e altres scriptures publiques
 en ajuda de la sua prova.

Los testimonis publicats no es reebut a alcuna de les parts -
 que obieccions posen per scrit contra los testimonis que /
 en lo fet reebuts seran ni altre reprovacio de testimonis
 noy es reebuda per scrit ni de paraula. pero si per alcuna
 de les parts de paraula es allegat quels dits testimonis o
 alscuns daquels son parents daquel qui dats los haura o -
 anamichs daquel contra qui dats seran. e son persones //
 dalcun mal vici. aço es a conexensa dels dits consols. e
 d'aquels ab qui conseyl han sobre lo dit fet hant esguart
 a les persones dels dits testimonis e a la fama e condicio

dequels

Feta la assignacio per los dits Consols a les parts a oyir -
 sentencia, los dits consols ab lo lur scriva^{va} vausen als /
 perhomens mercaders de la dita ciutat e fan legir denant
 aquels lo enentament e proces del fet. e han sobre aquel
 conseyl dels dits prohomens mercaders. En apres apleguen
 conseyl de homens de mar e fan los semblantment legir lo
 dit anantament e proces e han daquels lur conseyl. e a -
 les vegades han primerament lo dit conseyl dels dits proho^u
 mens de mar. e aço segons quels es avinent. E si ab dosos/
 los conseyls son concordants donen sentencia en lo fet. E
 si aquests conseyls no son concordants ço es lo consent /
 dels prohomens mercaders ab aquell dels prohomens de mar -
 affronten los ensemps. e en cas quels dits prohomens de /
 mar nos concorden ab los prohomens mercaders o afronta ab/
 aquels nos vullan, donen los dits Consols la dita senten--
 cia segons lo conseyl dels homens de mar. car de conseyl -
 daquels han los contractes a determanar e no segons lo con-
 seyl dels dits prohomens mercaders, si haner nol volen car no
 son contrets per privilegi del senyor Rey ni per altra mane-
 ra sino per ço con es axi acostumat en han usat d'alcun //
 temps aença.

Daquesta sentencia aquell quis sentira agreviat se pot appellar
 dins .X. diez comptados del dia de la prolacio daquela.e la

dita appellacio li es reebuda. e es remes al iutge de les appellacions del Consolat. ab lo proces devant los dits Consols. actitat en loch de apostols. en la qual appellacio a ha metre los grenges nullitats e iniusticies per les quals de la dita sentencia se sintra agraviat

Aquel quis sera appellat es tengut presentar devant lo iutge. ab lescriva de la Cort del Consolat lo dit proces e appellacio requirent aquel que revoch e esmen ho corriga la dita sentencia dels dits Consols. e lo iutge reebuda la presentacio del dit proces encontinent asigna dia a oyir sentencia en la dita appellacio al qual dia cita la part appellada per oir aquella. E si dins los dits .X. dies lo condemnat nos sera appellat de paraula o per scrit. la sentencia possa en cosa iutiada

En aytal plet de appellacio alcuna cosa de nou nos pot posar ne provar per alcuna de les parts. mas. lo iutge ab lo proces principal devant los Consols actitat e ab la dita appellacio e grenges ha haber son conseyl. e donar sentencia en lo dit plet de appellacio. e dasso han los prohomens de marcar carta del senyor Rey largament.

Capitulo XIV

Aquest plet de appellacio se ha aperseguir continuament per lo appellant e si passen .XXX. dies continuus vel divisim, ço

es depertidament apres lo dia de la appellacio que no men
son plet. la appellacio es deserta e la sentencia dels con
sols possa en cosa iutiada

C. XV

Lo iutge ab lescriva ha son conseyl sobre lo dit plet de ap-
pellacio axi ab promens mercaders con de mar. no ab aquels
qui ja en lo plet principal han donat lur conseyl mas ab -
altres en la forma dessus declarada. e si atroba de conseyl
la sentencia dels dits consols esser ben donada, conferma -
aquella e si atraba esser mal donada, revoca aquella. ho la
correig segons lo dit conseyl. E de la sentencia del iutge/
qual que sia alcuna de les parts nos pot appellar. E asso -
per privilegi que han los dits prohoms del senyor Rey.

Con en alcun fet apres la demanda excepcio de climatoria de //
iuy per lo demnat es proposada. los Consols conexen abans -
daquella excepcio que en als sia anentat. e si atroben de -
conseyl que la conexença del dit fet pertanga a els forcen -
lo demanat a respondre a aquella e euanten en lo fet segons
que dessus es declarat. e si atroben de conseyl que el fet/
no pertanga a ells remetent les parts a aquel iutge en quis/
pertayn.

Con la demanda es proposada devant los dits Consols de paraula
oyides les rahons de cascuna de les dites parts. e reebuts -

testimonis de paraula per los dits Consols cartes o altres /
 informacions los dits Consols en les dites parts ensemps van
 devant los prohomens mercaders per demanar de conseyl e les /
 parts compten devant aquels lur raho. E assos fa per tal que
 les parts no pusquen dir que la lur raho per los Consols no /
 era donada a entendre segons que ells la hauen posada als -
 prohomens ab los quals hauen haut conseyl sobre lo fet. e /
 los Consols dien ço que han los testimonis testificat e mos--
 trat les cartes ho altres informacions que les parts los han
 donades. E apres les parts s'ixen del conseyl e puiys los pro
 homens mercaders donen conseyl als dits Consols sobre lo dit /
 fet e semblantment e en la forma de sus declarada los dits con
 sols van demanar de conseyl als prohomens de mar sobre lo dit/
 fet. E ants los dits conseyls de paraula donen sentencia en lo
 fet. Empro si per alcuna de les parts es request que la dita /
 sentencia li sia mesa en forma publica e que lin sia feta carta
 testimonial deu esser fet. Aquest amantament aytal ques a fa -
 de paraula es fet sens donar dilacio de prova e altre sollemp-
 nitat de iuny

Daquesta sentencia pot esser appellat de paraula dins .X. dies -
 per aquell quis sentira agreurat e lo iutge en aytal cas ne /
 devant los consols e presents les parts certifiquen daquels -
 per qual raho se son moguts a donar la dita sentencia. e en /
 apres ab les dites parts presents va demanar de conseyl sobre

lo dit fet als dits prohomens mercaders e de mar en la manera desus declarada no ab aquels qui seran estat al primer conseyl, mas altres. E puix segons que troba de conseyl dona sentencia al dit fet la qual sentencia ha a donar en escrits. E aço segons carta del senyor Rey. Aquest plet de / appellacio ha a esser determenat dins trenta dies sino la sentencia passa en cosa intrada segons que demunt.

Cap XIX

Los Consols en lo plet principal no condampnen alcun en les messions del plet.

Cap XX

Lo iutge si confirma la sentencia dels Consols condampna en sa sentencia lo appellant en les messions fetes per lo appellat devant lo dit iutge. E si revoca la sentencia dels consols, els correig o la esmena no condampne lapellant en les dites messions con agues iusta causa de fer la dita appellacio ne aytan poch hi condampne lo appellat (o que haura primer obtingut)

Cap XXI

Devant amdos los Consols o la .I. daquels. laltre absent occupat d'altres affers, son posades demandes. e fets quals se vol enentaments tro a sentencia o alguna interlocutoria o conexença la qual sentencia ho interlocutoria sa a donar ho la dita conexença a fer per amdos los dits consols e no per la .I. daquells.

Los Consols determenan totes questions que son de nolit e de dompnatge de robes qui sien carregades en nau, de loguers de mariners, de parts de nau a fer, de encantar, de fet de get, de comandes fetes a patro o a mariner de deuta degut/ per patro qui haia manlevat a ops e necessari de son vexell, de permissio feta per patro a mercaders, de mercader a patro, de roba trobada en mar deliura o en plaia, de armaments de naus o leyens. E generalmente de tots altres contractes los quals en les custumes de mar son declarats.

Los consols menan a executio en los bens mobles del condempnat, axi vexels de mar com altres, les lurs sentencies e aquelles del iutge, en aquesta forma que mane a le part condempnada / a requesta daquell qui ha obtenguda la sentencia que dins - .X. dies apres del dit manament comptadors haia pagat ço en / que es condempnat e mostrats bens mobles clars e desenbergats en los quals la dita sentencia sia manada a execucio. En altra manera que reelvan la lfferta de bens mobles que per la part / lur sera demostrada.

Feta la offerta dels bens mobles axi vaxels con altres per lo - condempnat e per la part endefalta daquell. aquels bens sien subestats per publich corrador per la Ciutat de valencia per .X. dies, e passats los .X. dies es feta venda daquels bens

al mes donant publicament. e del preu es satisfet a la part daço qui sera iutgat e de les messions per aquel - fetas en la dita executio donan fermança de tornador si alcun appar primer en temps e milor en dret en lo dit - preu que eyl.

Cap XXV

E si es estranger ho encara de la ciutat e iura si no haver la dita fermança de tornador, es feta crida per la Ciutat de valencia per publich corrador ab son de trompeti que - con los dits Consols haïen a deliurar aytal preu. haut - daytals bens daytal. hom en aytal. e aquel haia iurat si no hauer fermança de tornador que siy ha algun que fossa ho entena hauer demanda o dret en la cosa venuda o en lo preu daquela, que dins .XXX. dies comperega devant los - dits Consols. per mostrar de son dret. En altra manera - que el dit preu li sia deliurat sens fermança de tornador. En aytal cas si demanador noy ha vengut dins los dits // .XXX. dies lo preu, so es la cosa iutiada es a aquel deliu rada per los dits consols sens fermança de tornador.

Cap XXVI

E si cas es quel condempnat bens mobles alscons no haura - vexels de mar, o altres. e haura bens seents la donchs - los Consols escriven al iusticia de la ciutat de valencia o del loch on aquels bens son que con els haïen donada sentencia contra naytal de aytalta quantitat a iutiada en /

aytal. e aquella sia confirmada per sentència del lur iutge, si appellacio hi ha entrevenguda, e lo dit condemnat no haia bens mobles en que los dits Consols menen aquella sentència a executio que requieran lo dit iusticia que en loch dels e per els men la dita sentència a executio en los bens seents del dit condemnat, com los dits Consols de la venda de aquels bens seents nos vuylen entremetre ni u haian acostumar fer. E a donchs lo dit iusticia axi com a suer executor mena les sentències dels dits consols e del iutge daquells a executio / en los dits bens segons forma del fur de la Ciutat de valencia ho costum del loch hon los dits bens son

Eny xxx

Si alcun patro de nau ho altre vexel se clama de son mercader del nolit de la roba que portada li haura, e aquel mercader allega que no li es tengut de pagar lo dit nolit tr o lo dit patro li haia deliurada aytal roba que afferma que li fal daquela que per letra de son companyo o per / altre manera dira que li fo carregada o que li haia esmenat alcun dampnatge, lo qual affermara que per lo patro o culpa daquell li sera donat en les sues robes, si donchs per lo patro aquestes coses atorgades no seran, lo mercader en continent seus altre alongament es forçat pagar / al dit patro lo nolit de la roba quel patro li haura liura da, axi de la axuta com de la banyada o guartada donant pri

merament e abans lo dit dit patro fermança en poder dels dits Consols que de pla en pla fara dret al dir mercader sobre la dita roba que affermara que li fayl o sobre la bayada o quartament que affermara que es estat fet en la / sua roba a colpa del dit patro. E de aytal demanda de - nolit non cal res posar per scriptura ab quel nolit se mostra, e sia clar o atorgament del dit mercader o per altre/ manera.

Cap XVIII

De loguer de mariner ques clam de son patro non cal demanda - posar per scriptura.

Cap XIX

De deute degut per algun patro a prestador non cal demanda - posar per scriptura. mas lo prestador ven a la cort dels / Consols e clames del patro ab la carta. E si lo terme de - la pagna del dit deute es possat, los Consols manen al dit patro que dins .III. o IIII. dies fins en .X. haut esguart a la quantitat que sera deguda do e pach al dit prestador lo dit deuta o mostre bens mobles clars, e desembargats - en que la dita carta sia menada e execucio. En altra mane- ra que els faran la dita execucio en los bens mobles que - per lo dit corrador mostrats los seran. E aquesta execucio daquest deute se fa, e lo dit deute es deliurat al creedor en la forma expressada demunt, en fer les execucions de - les sentencies per los Consols donades.

Cap. Seguretat de Juy

Si per lo demanador es demanat de paraula o per scrit quel demanat do fermança que li estia a dret sobre la sua demanda. En altre manera que sia anantat contra aquell, si lo demanat es estranger, encontinent deu donar la dita fermança. En altra manera deu esser pres e mes en la preso comuna e / estant pres manar son clam. E si iura que no ha de que pagar ço en que sara condempnat, deu esser gitat de la preso si donchs no era pres per alscuns casos contenguts en les custumes de la mar per los quals deu star tots temps pres. E si el no haia satisfet ço en que sera condempnat E si (lo) demanat es de la ciutat de valencia o de Mallorques, e los Consols sabran que ha beus bastants. a asso que demanat li sara fauli assignecio dins la qual don la dita fermança de dret. E si los consols apres que requests ne seran, no forsan lo demanat a donar la dita fermança de dret, e aquell demanat se absentara que no pora esser trobat ho bens alscuns no haura que poch ço en que sera condemnat, los dits consols e lurs bens romanen obligats a la cosa iustiada a pagar.

Cap. XXXI

Los Consols de la mar de la Ciutat han tot poder ordinari en tots los contractes qui per hus e costum de mar se han a determinar e en les custumes de la mar son declarats, dits e sparcificats.

Cap. XXXII

Si a instancia de creedors Nau o leyn o altre vaxell que de nou sera costruhit abans que sia verat, e lenat de les - stepes o abans que hia fet alcun viatge sera venut, en - lo preu de aquell son milors en dret los iornalers e // aquels als quals sera degut per fusta, pegua Clauo e -- estoppa e altres exarcies comprades a ops del dit vexell, iat sia quen haian cartes o no cartes que alcun altra -- creador del costruhent lo dit vexel ho prestador a la costruccio daquel, posat quen haia cartes.

Cap XXXIII

Si lo preu haut del dit vexel no abastava a ço que sera degut als dits iornalers e a aquels als quals fusta, pegue claus stoppa e altres exarcies hauran husades a la construccio - del dit vaxel, aquel preu deu esser depertit entre aytals creedors per sou e liura. Car cascun daquels es en .I. - metex dret en lo dit preu, e en aytals creedors prioritat de temps nos pot posar ni allegar.

Cap XXXIV

Si la dita nau o altre vexel apres que haura fet alcun viatge sera venut a instancia de creedors del preu haut del dit - vexel son pegats primerament los servicials e mariners del dit vexell dello quels sera degut per lurs loguers. E asso sens fermança de tornador con en aquel preu alcun noy sia / primer en temps ni milor en dret quels dits serviciales e mariners. E apres daquels los portadors creedors del dit --

vexel, ço es aquell qui per lo klendari de la carta del seu prestech se mostrera haver prestat primer e puys - los altres primeras axi con venen primer. E cascun donant fermança de tornador ho faent la sollepnitat de - crida de trenta dies de sus dita e inserta Si iurara no haver la dita fermança de tornador. E en aquest cas ço es pus lo dit vexel haura fet viatge si alguna cosa es deguda als dits iornalers e per fusta, clavo, pegua e estoppa e exarçies del dit vexel, aquels aytals creedors si donchs cartes no haurian del lur deute en lo cas de sus dit no / han alguna poragativa, prioritat de temps e miloria en - dret als altres creedors prestadors del dit vexel al cartes. E si les parts del patro qui les dites manleutes -- haura fetes no abasten a pagar aquels, a lo es pagat als dits prestadors de les parts dels personers si complen a la manleuta feta per lo dit patro. En altra manera los // dits personers no son tenguts con lo dit patro no haia poder de obligar les bens de cosa dels dits personers si // donchs de aquels procuracio o altre pleu poder ab carta non hauia.

Cap. xxxv

Si el patro del dit vexel ha muyler e aquela ha obtenguda sentencia contra los bens de aquel del seu dot e escreix per / alcuna iusta causa, e lo marit no ha alscuns altres bens en los quals la dita dona se puxa integrar en lo dit dot e //

escreix, e haura escutits aquels bens, e la dita dona se
opposera al preu haut del dit vexel e per lo kalandari -
de la carta sua dotal apparra primera en temps en los -
bens del dit marit seu quels altres creedors del dit ve-
xel. En aquest cas la dita dona, ço es, en les parts quel
dit marit seu hauia en aquel vexel es primera en temps e
milor en dret ques altres creedors del dit marit seu.

Cap XXXI

Los consols per carta del senyor Rey han poder quels plets e
questions que devant ells se menan, hoien e aquels per si
deguda determenen breument sumariament e de pla sens //
brugit e figura de inhisola facti veritate attenta, so es,
sola veritat del fet, entesa segons que de us e costum de
mar es acostumat de fer.

Cap XXXII

De les demandes que son posades devant los consols axi de pa
raula com per escrit sobre les quals els donen sentencia,
prenen abdos los consols per lur salari tres diners de -
cascuna part per liura, so es que si demanda es posada de
.C. lliures e los consols determenan per sentencia que -
aquel qui demana .C. lliures non deu haver sino vint o no res,
de totes les .C. lliures ha .III. diners per lliura de cas-
cuna part. E axi segons mes e meyns.

Cap XXXIII

Lo iutge pren salari de ço quels Consols hauien iutgat e de -

ques sera appellat Tres diners per lliura de cascuna part
si demant lo iutge veu alcun fet per appellacio no en //
altre manera.

Cap XXXIX

Quant la .I. dels Consols ho ab dos en alcun fets son recusats
per sospetosos per alcuna de les parts qui pladei_aran davant
aquels e les rehons de sospita seran apparents, han assi --
acompanyar .I. hom de la art de la mar si la .I. es recusat
e si ab dos son recusats han a assi accompanyar dos bons -
homens de la dita art de mar a les parts no sospitoses, e -
ab aquels ensemps fan lurs enentaments e donen sentencies -
en los affers e no han mes salari dels dits tres diners per
lliure de cascuna de les parts los quals se perteran entre
els.

Cap XL

Lo iutge axi matex si es recusat per sospitos ha asci accompanyar
.I. hom de la art de mar no sospitos a les parts e ab aquel
lo fet de la appellacio determenar e lo seu salari partir.

XLI

Les sentencies que per los dits Consols e iutge son donades, se
donen per les custumes escrites de la mar e segons que en di
verses capitols daquellas es declarat, e la hon custumes e -
capitols no abasten, donen sa aconsayl dels dits prohombres -
mercaders e de mar, so es tota hora a les veus del consayl -
haut esguart a les persones qui donen aquell.

Cap XLII

Sobre tots empires fetes per los consols es rebuda fermança de dret, exceptat sobre empara feta de roba, de la qual/ roba, ço es de si matexa, sera degut nolit, sobre la qual empara fermança alcuna noy es rebuda.

Falta el Cap. XLIII

Pragmatica del Rey en Jams del 'irament de
advocats.

Capitol I

En axi con multipliquen les quintalades de Alexandria con los mercaders noliegen als senyors de les naus e dels leyens, - so es a dir portades. Primeramente, es tengut lo senyor de la nau de portar .II. quintars e mig de coto per sportada/ fins en la terça part. E si ell volia carregar oltra la - terça part sia tengut a la terça part en axi con eyl volia carregar de coto sia tengut de reebre .II. quintars, lo - quart del pebre. Item encens. Item lacha. Item gingrbre / que munta .V. $\overline{CC}$ per sportada. Item de bresil. III $\overline{CC}$ = quintars. Item d oli .III. $\overline{CC}$ = quintars. Item lentidastito e de coses de caxa e de barril .I. $\overline{CC}$ = (quintars) per II - terces al quintar qui es nomenat for fari. Item de canyela .III. $\overline{CC}$ per sportada. Item de coto filat .III. CC per // sportada. Item .II. $\overline{CC}$ ienovius destopa. Item lixada .III. $\overline{CC}$ per sportada. Item de porcellaries gobes .XII. $\overline{CC}$ per - sportada. Item de bagadeyls .VI. CC mig per sportada. Item - de indi gros .III. $\overline{CC}$ mig for fori per sportada. Item de // sucre inonperbis .III. $\overline{CC}$ cenovius per sportada o en caxa o en barriols .I. $\overline{CC}$ jenovi per sportada. Item de dent // oriphaira .VI. CC e mig for fori per sportada. Item de lana de capeyls .III. $\overline{CC}$ lo quart for fori per sportada. Item de alum primerament en lo segon fol .III. $\overline{CC}$ ienovius per spor- tada, en laltre fol .III. CC mig.

De multiplicament de quintelades

Sicut mercator voluerit onerare de portatibus de quintanata alexandrie primus teneatur $\overset{!}{\text{C}}\overset{!}{\text{C}}$ quintars - et per sportada de cotono usque in terciam partem - Et sic ultra teneatur terciam partem voluerit onerare de bonuberio filato $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$ / .III. quarti for fori per sportada. Item de stopa $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.II. ienovius per sportada lixada in ienovius $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$ per sportada de porceletis gobes .XII/ per sportada, de bagadellis $\overset{!}{\text{C}}\overset{!}{\text{C}}$.VI. per sportada, de indi grosso $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.III. for fori, de dentibus ollofozi $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.VI. per sportada, for fori de sucaro en confim $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.III. ienovius in asportata in caxia vel barri-
lis $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.I. per asportata ienovius de lana de capellis $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$ / .III. lo quarto for fori per asportata, de alum primerament sollo et iu secundo $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.III. ienovin per asportada et in / aliis sollos $\bar{\text{C}}\bar{\text{C}}$.II.

Capitol dels bones costumes e usatges de mar. Capitol II.

Aquets son los bons stabliments e les bones costumes qui son de fet de mar quels savis homens qui van per lo mont e no comensaren danar els nostres entecessors faeran per los li bres de la savietat de les costumes on daqui avant podem - trobar que deu senyor de nau fer a mercader o a mariner o a palegri o altre hom qui vaia en la nau.

Capitol que deu fer mercader a senyor de nau ne a -

pelagri atressi. Capítol II

Encara quel cosa deu fer mercader a senyor de nau, ne mariner al senyor de la nau ne palagri atressi. car palegri es dit tot - hom qui deia donar nolit de la sua persona sens mercaderia.

Com deu fer nau, capítol

Comensem con lo senyor de la nau o del leyn comensera de fer la / nau e volra fer parts, eyl deu dir e fer entanent als perso-- ners de quantes parts la fara ne de quin gran, ne quant haura en sentina, ne quant olvirá ne quant haura per carena

Capítol de promissio de personers

E si assó fará entanent lo senyor de la nau als personers e ls / personers li prometran de fer part, aquela part que li prome-- tra de fer lo persone aquella lideu atendre. E si lo personer no li ho pot atendre no ho vol fer ço que li haura convengut, lo / senyor de la nau o de leyn lo pot destrènyer ab la senyoria, o pot manlevar sobre aquella part que aquel li devia fer. Fassam compte quel li digues fer una setzena e noy agues fet compli-- ment, mas a mitja setzena, que axi ho pugueu fer de una setze-- na multiplicament con de .I. quarter. E si ell li deu fer aquella dita part e no la li fa, lo senyor de la nau o del leyn pot em-- penyorar la sua part complidament a la part que li hauran conven-- guda de fer. E lo fet aquest capítol car aquel qui comensa la - nau o leyn no la comensaria si sebia quels personers li deguesen falir, ne o poguessen fer.

Capitol de esmena daquells que prometran de
fer part en nau o en leyn alcun. VI

Si alcu prometra de fer part a alcun en nau o en leyn, si -
aquel qui la part haurà promesa de fer, morrà ans que -
aquela nau o aquell leyn en que haurà promès de fer part,
no serà fet ne acabat, los hereus o ls detemidors dels -
bens de aquel qui mort sera, no son tenguts de res a --
aquel senyor a qui aquel qui mort sera haura promes de /
part a fer mentra vivera, Si donchs en son testament ell
no ho manara o manat iaquit no ho haura, ans si aquel -
qui mort sera havia donats alscuns diners a aquel per -
raho de la part que eyl haura promesa de fer ab eyl, si -
los diners seran tants que bastassen a fornir tota aquella
part que aquell havia promesa de fer. la part aquella deu/
esser venuda ans que la nau ol leyn pertescha o ischa --
daquel loch on sera esta fet no contrestant per aquel ca-
pitol qui diu que nau o leyn nos pot vendre, ne encantar/
tro que haia fet viatge, Per qual raho per ço car hom --
quant es mort no es tengut de tenir fur ne ley ne costuma,
sol deuta o comanda o fort sil te. Encara per altre rahon,
per ço car el dia que alcun mor, aquel dia es partida tota
companya que ab alscuns agues, que hom qui mort es, no ha/
companyo. E si per aventura aquels diners quel haurá donats
a aquel no bestassen a alcuna part a complir, lo senyor de
la nau o del leyn es tengut de cercar qui li formescha --

aquela part que aquel quis mort es li havia promesa de -
 fer. Encara sia tengut lo dit senyor de la nau de re-- -
 trer aquels diners que ell reebuts haura als hereus o als
 detenedors dels bens daquell qui los dits diners li dona.
 Salv empro que si aquel que senyor sera haura a fer alguna
 lexa e aquel qui le fermera aquella part que aquel qui //
 mort es li havia promese de fermar a que la lexa aytal -
 deu esser abetuda d'aquels diners que ell haura rebuts. -
 Empro que tat ço sia fet que desus es dit meyns de tot -
 frau. E per les rahons desus dites fo fet aquest capitol.

Senyor qui vol fer nau per si matex. VIII

Ara responam que la volgue fer, ell no faria tan gran leyn -
 e fer lia menor si ell sebra que aquel personer hagues poder
 que li falis de res que convenguts li agues.

Capitol de comensament de nau, VIII

Ara parlem del senyor de la nau o del leny qui comencem la -
 nau en forma pocha, e darà mes en centina e per carena e /
 de pla, e fer la maior, lo ters o lo quart o le maytat, -
 anans que no ho haura fet assaber als personers, sapies -
 quel personer no liu es tengut de res a crèxer si no tant
 solament axi com ell los ho haurà fet entanent al comensa
 ment. E si eyl crex despuys, lo personer li deu haver la sua
 part axi bé con si havia mesa part al creix que li haurà -
 fet, salvant una cosa, quel mestra no la faes de maiors masu*

res sinó tant solament de aquellas quel senyor de la nau li hagues dites ne empreses ab les personers. Mas empro, sil senyor de la nau la volra créxer eyl deu anar a cascun personer e demararlon. E sils personer volran ques//crescha, les part qui ho contrasteran fassam compte que si en de .IIII. fins en XVI. Cor los VI vensen los IIII,/ els X los VIII. E per asso per II o per III o per IIII o per V persóners no deu estar de crexer la nau, E axi son tenguts los personers al senyor de la nau de fer la part que promesa li hauran, axi con la maior força dels personers faran e deu aiustar a la demanda tots los personers en semps.

Capitol d'esmena si senyor de nau o de leyn volra crexer la sua nau o leyn ultra les covinenses que aura empreses ab los personers que a uran promes de fer part en la nau si nos fa, VIII

Segons que en lo capitol de sus dit es contengut, diu que si lo senyor de la nau o del leyn volra crexer aquella nau o aquel leyn, que eyl ho deu fer saber a tots los personers. E si tots los personers ho volran ell la pot crexer. E en aço no ha contrast nagun. Mas la hon diu que si la maior/força si acordara que ell la crescha, que ell ho pot fer - que per .IIII. ni per V personers no deu estar que nos //crescha. Mas no diu e aquels personers qui aço contrastaran e a de que li son tenguts ne de que no. E axi pora y haver/

alcun contrast. E per aquesta raho que contrast alcun no y
 prescha haver, los nostres entecessors faeran aquesta esme
 na. E digueren en axi e declararen que ver es que la nau ol
 leyn se pot crexer pus la maior força dels personers ho --
 vuylen. Mas empro es axi a entendre que deu esser vist e es
 guardat lo poder daquels personers qui contrastaran per //
 qual raho per so con per ventura hi haura alscuns daquels qui
 ho contrestaran que si els hauien res mes abestrer en aquella
 nau o en aquel leyn sino en axi con els emprengueran al co--
 mensament, que la nau se deu començar, els ho haurien a menlenar
 o aberetar hon havien a vendre alcuna cosa que tota temps ne
 serien despegats e seria mal fet, porque per so car hom qui/
 fa part en nau o en leyn fa ho alscunes vegades per gran --
 amistat que haura ab aquel qui la nau ol leyn volra fer, mes
 que per speransa de guayn quel nesper haver. E per aquesta -
 raho seria mal fet que aquel lui fos dampnificat. E per les/
 rahons desus dites los nostres antichs qui primer anaven pel
 lo mon veeran e conegueran que mal seria fet. E per ço digue
 ran e declararen que si alcun personer daquels qui contres--
 taran nau que la nau ol leyn nos crescha per no poder si //
 hauran per mesa de fer una octava que noy sien tenguts de -
 fer mes de una setzena. E lo senyor de la nau nols puscha de
 res als forçar, porque car colpa es del senyor de la nau o -
 del leyn con aquels no li aten so que li havia promes per ço
 car el creix la nau ol leyn menys de volentat dels. E per -

esta raho lo senyor de la nau o del leyn nols pot destrenyer. E axi lo senyor de la nau deu cercar altres personers qui li/fassen compliment a aquelas parts que aquels no li poran complir. E encara si feren gran gracia als senyor de les naus e/dels leyns con del tot nols absolvesen. Mas feren ho per so - quels senyors de las naus ne dels leyns no fessen del tot desfets, que gens pas no es raho que negun puscha ni deia haver/poder en laltruy sino aytant con aquel de qui sera lín volra donar. Empro sia quels personers qui ho contrasteran e seran la maior partida seran apoderats e hauran poder de complir - aquella part que promesa hauran de fer, sens luer dan lo senyor de la nau o del leyn a qui promesa lauran de fer los ne pot - destrenyer, tot en axi con en lo capitol ia de sus dit es esclarit e sertificat que en totes coses es raho que la maior - forsa son apoder, e son o porta. E per les rahons desus dites tot senyor, de nau o de leyn deu guardar e fer deguisa con ha en cor de fer nau ho leyn que ho fassa e ho emprengua en -- guisa e en manera ab aquels qui par h i prometran de fer que entre el ni els no puscha haver negun contrast per alcuna // raho e per los esclariments de sus dits fo feta aquesta esmena.

De mestre daxe, capitol VIII.

Si alcun mestre daxe fara maiors masures quel senyor de la nau - no hau empres ab eyl tota la massio del creximent de la obra/ deu pagar la maytat e perdra lo loguer d ay tants iornals -

com hi obrera. En cara lo mestra d'axa es tengut de dir a cascun personer totes les mesures les quals haura empreses ab lo senyor de la nau. E encara los es tengut de oir quina obra fa si es fort o si es feble

De mestre d'axa o de calafats.

X

Si mestre d'axa o calafats obraran ab alguna senyor de nau o de leyn ells son tenguts de fer bona obra e establa e en / res no deven flacar. E si los mestres d'axe o es calafats fan obra que sien maestres e aquella obra ho maior fossen sufficients de fer e miylor e de tenir en lur poder. lo senyor de la nau o del leyn qui la obra los haura mesa en / poder e ab volentat del meteix la haura emparada e comensada e estant en la obra hauran alcun desgrat dels sobradits / maestres, les dits maestres faen be e diligentment tot so que a la obra pertayn, el senyor de la nau los ne volra gitar per lo desgrat que per aventser deyls haura, o per aventura trobara altres qui la hi farien per mior mercat lo senyor de la nau o del leyn no ls ne pot gitar, ni eyls no la poden - iaquir pres que els hauran comensada aquella obra fins que sia acabada, pus aquels mestres sien bons e sufficients d'aquella obra a fer e encara de molt mior e maior que aquella no es.- E si lo senyor de la nau los negitara pus que els sien bons ne sofficients. e faran be e diligentment tot so que aquella obra pertangua negun mestre d'axa ne naegun calafat no s -

deu metra en aquela obra a fer. si donchs lo senyor de la
 nau o del leyn no sen a venra o no se n era avengut. ab -
 aquels mestres que la obra haurien comensada, quels ho -
 deven dir que gens no se'n deven moura per la paraula -
 del senyor de la nau o del leyn que ans lo n deven ben -
 fadigar en aquels mestres qui aquella obra hauran comen-
 sada. E si els ho atorguen e lo renunciem la donchs eyls/
 poder emperar de fer e de obrar en aquella obra, e abans -
 no que si abans que els n aguessan hauda fadigua d els /
 hi obrarien foren semblant que els qui aço comensarien de
 fer aguessen de salt e meyns preu d aquels maestres qui -
 aquella obra haurien comensada e fessan. Encara mes farien
 semblant quells ques altassen de tre bayl per so cascun se n
 deu guardar de mal e de trebayl tot aytant com pot perque
 com de mal de poch na hom assau, E aytan be lo senyor de
 la nau o de leyn se deu guardar de fer desplaers a aquels
 maestres que eyl mateix e ab sa volentat saran e hauran -
 comensada la sua obra pus que eyls fassen be e diligent--
 ment so qui pertayn a aquella obra. E axi deu e als lexar/
 acabar. Mas empero si aquels maestres d axa o calafats qui
 hauran comensada la obra de fer no y seran sofficients que
 eb la sapien fer, lo senyor de la nau los ne pot gitar e /
 metre en poder d'altres mestres que sapien fer aquella obra
 sua. E aquels maestres qui la obra sebran fer, no son ten-
 guts de demanar paraula a aquels qui aquella obra havien -

comensada pus que els no la sabien fer. n en sabien exir a cap. ans son tenguts aquels qui faran mestres d'axa o/ calafats qui s'emparen d'alcuna obra a fer e no la sa--- bien fer sino que enganen les gentes de fer esmena a aquel de qui aquella obra sera de tota la messio e de tot lo don que per colpa dels haura sostengut. Em pero tot mestre - d'axa e tot calafat se guart es deu guardar sa quina obra fara ne quina no, que per colpa de la obra que ell haura/ feta, lo senyor de la nau o del leyn a fer esmena als mer- caders hon sostendran alcun dau los sobre dits mestres - qui aquella mala obra haran feta son tenguts de reebre e d'esmanar aquella esmena que l'senyor de la nau haura -- hauda a fer als dits mercaders. Encara tot lo dau que l' / senyor de la nau n'aura sostengut per colpa de la falça - obra que els dits mestres li hauran feta. E si aquels - mestres no hauran de que pegar deven esser preses e meses en poder de la senyoria e estar tant tro que haien sa-- tisfet e entregat al senyor de la nau tot lo dau que per/ colpa d'eyls hauran sostengut que axi lan son tenguts -- consili ho havien emblat o tret de la casa enganosament El senyor de la nau es tengut donar a cascu mestre que - e la sua obra obrara per cascun iorn III diners per pa e per boura e encara lo loguer que ab eyls emprendra Si - donchs los dits mestres no li volien fer gracia que l' / spassen del I dissapte en l'altre. E asso es en volentat

dels maestres si ho faran hi no quel senyor de la nau o del leyn nols ne pot destrenyer ne forsar sino tan solament a lur volentat. E si los mestres obraran ab lo senyor de la nau axusiment que negun preu no havia // entre els, lo senyor de la nau los es tengut de donar tot aytant com altres mestres pendra en altres dies. E segons que l temps sea e segons bestament de la terra per que tot mestre e tot calafat sia que fassa obra a / eschar sia que fassa a iornals se deu guardar que fassa bona obra e establa per ço que la pena que dessus es - dit no li pogue dessus venir. E fo fet per ço aquest capitol car molt mestra d axa e molt calafat faria // molta mala obra si eyl sabia que eyl no agues a sostenir nagun trebayl ni nagun dau. E per co es imposada la pena que dessus es dita perque cascun se guart ia quina obra fara ne quina no.

Capitol de mestre d axia o calafats que fan obra a eschar XI

Si alcun maestra d axa o calafat pendra o fara alcuna obra a eschar eyl es tengut de pagar a tots los mestres qui ab eyl obraran en aquella obra la qual eyl haura presa a // eschar ne promesa de fer a aquel de qui sera. E si aquels maestres que ab el obraran no saben que el fassa aquella obra a eschar lo senyor de la obra les ho deu dir e demostrar per so car si aquel mestre era baratador o tressa -

gador o que no agues de que pagar a equels maestres qui ab eyl haurien obrat no saben que eyl fassa aquella obra/ e escar lo senyor de la obra lus ho deu dir e demostrar per so com si aquel mestre en aytal com demunt es dit - els romandrien malament enganats. E si lo senyor de la obra no ls ho diu demostra com els comensen a obrar en aquella sua obra si aquel mestre qui la obra fera a escar no ls volra pagar o no haura de que aquels maestres/ qui ab eyl hauran obrat en aquella obra s en poden tornar e emprar aquella obra que eyls feta hauran e aquella obra/ deu estar tant emprada tro que aquels mestres sien satisfets de tots lurs maltrets. E encara de tot dan e de tot destrich e de tota massio que ells soferta n auran. Empero si lo senyor de qui aquella obra sera los hi haura dit e demostrat que aquell maestra li fa aquella obra a escar/ e els ho hauran entes poch les aquel mestre o no ls -- poch aquels sobra dits maestres no poden ni deuen emprar/ aquella obra que es feta hauran pus que el senyor de la obra lies ho haura dit com els comensen obrar que eyl a / eschar fa fer aquella obra. Empero sil senyor de la obra - dira aquels mestres que pensen de obrar que el los pagara be e pla tots lurs maltrets e hi obrara en fe del senyor de la obra, e per les paraules que eyl los haura dites - sia que el haia pagat aquel mestre de tot so que promes li haura o no sia pagat el mestre no pagara aquels maes-

tres o no haura de que pusca pagar, lo senyor de la obra -
 l us es tengut de pagar per so com promes los haura, sia -
 que ell tengua d'aquel mestre alguna cosa o no, que mester
 es que aquels maestres sien pagats per so com en fe del -
 senyor hi havian obrat, e per so car el l us promes de pa-
 gar que si eyl per ventura promes no ls ho hagues, los so^u
 radits maestres no hagueran obrat e hagueren fet de lur -
 person en altra part, per que tot senyor d obra si que la/
 fassa fer a escar o a iornals se quart, e a que prometra o
 que no, que mester es que tot so que prometra que ho atena
 vuyla ho o no. E si los mestres d axa o calafats qui faran
 obra a escar emprendran ab lo senyor de que la obra fa que/
 els la li liuravan feta a dia cert o a temps sabut o entre
 els haura posada o mesa pena certa si los dits mestres no -
 hauran acabada aquella obra axi com promes hauran, lo senyor
 de la obra los pot demanar la pena que entre els e los dits
 mestres mesa ne posada sera. E els dits maestres a ell son
 tenguts de donar meyns de tot o tract. E si entre ells ells
 pena alcuna mesa ne posada no sera, los dits mestres son ten^u
 guts a donar al senyor de la obra tot dan e tot destrich e
 tota massio que ell n'aura feta ne fara e deu ne esser crec-
 gut per son sacrament. Empero es axi a entendre que fos fet
 aquel destrich per colpa e per negligencia de ls sobredits
 maestres. E si per colpa ne per negligencia dels sobradits
 maestres no sera fet aquel dan o aquel destrich no es raho

que ls ho deien esmenar ne encara la pena, si posada hi fa pagar pus per colpa de ls no sera feta, pero/ car a les vagadas veu emperxament de Deu o de Senyoria e enaxi a emperxament de deu o de senyoria no - pot negun als dir ne contrestar ne es raho que ho pus cha. Empro sil senyor de la obra no atendra de fer - les pagues axi com ab los maestros emprs haura e n - auran a fer macio, on sustindran alcun dan, tot en axi es tengut e obligat lo senyor de la obra als sobradits maestros con los mestres son a eyl. E axi semblantment que sia raho e agualtat.

De personer qui voldra vendra la sua part
Capitol XI

Encara deu saber que si alcun personer volra vendra la - part que haura comensada de fer en la nau, ell ho deu/ fer seber al senyor de la nau e tot en aquella guisa que es tengut l'altre. E si lo senyor de la nau no vol que/ y entre no y pot entrar dentro que la nau haia fet -- viatge per so es a entendre que aquel qui la comprana lo n povia gitar per malvolentat. E per aquesta raho - no poden encantar los persones ab lo senyor de la nau dentro que la nau haia fet viatge. E quant la nau haia fet viatge ellas pot encantar del personer al senyor - e del senyor al personer. Empro lo personer deu donar/ al senyor de la nau aventatge de donar o de pendre. E/

sia en volentat del senyor de la nau de dar o de pendre. Si donchs encant publich no y havia E per ço fo fet aquest capitol com lo senyor de la nau hi haura molta fa diga e molt maltret e haura comensada la nau que si ell no fos no fora feta.

De esmena de nau com se pot n es deu encantar
XII

Segons que diu e demostra en lo capitol dessus dit nau o leyn no s pot encantar tro haia fet viatge, e es ver ab que sia nau o leyn que de non se fassa o que alcun la - agues comprada ab volentat o ab sabud de tots los perso - ners o de la maior partida E la hon diu quel personer - deu donar aventatge al senyor de la nau o leyn de donar o de pendre si donchs encat publich no y haura. axi metex se deu seguir e entendre per so car no es ne seria/ iusta raho que si hi havia I personer o II que per leu - geria de lur seyn o per soberguana de lur moneda que els aguessan degen ne pusquen aportar alcun senyor de nau o de leyn ab qui els haguessen alcuna part a encant pu - blich. Si donchs lo dit senyor de la nau o leyn nos vol - ra e a raho que no s deia fer perque per so car a les - vegades la maior forsa dels senyor de les naus o dels - leyms han a fer alcunes messions que no volen metre en compte als personers per haver gracia dells. E perso -

car ells han fe que n pusquen ab los dits personers --
 guanyar en moltes de guises e en molte de maneres les --
 quals no cal ara dir ne recapitolar. E per aumentar als--
 cunes vegades los dits senyor de les naus o dels leyens /
 han a fornir en la nau o el leyn que eyls fan fer III
 parts que eyls no cuyden fer. Com la dita nau o leyn co--
 mensen E axi los dits senyor de les naus o dels leyens son
 esmeses que els no han diners ne han de que n presquen -
 haver e les vegades. E encara per altra raho per so car/
 lo dit senyor de la nau o del leyn hi haura molta fadigue
 hand e molt mol tret e molt trebayl e molta ancia e molt/
 affayn perque no feria ne es raho que per falonia que .I.
 personer o -II- o per desgrat que eyls haguessen del dit
 senyor de la nau o del leyn la posquesen portar a encant
 publich que segons les rahons dessus dits tota via lo po
 rien gitar agran meyns cap dell matex. E axi lo dit se--
 nyor de la nau o del leyn romandrien desfets o gran res/
 consumat del seu. E los dits personers no se n milorarien
 en res, perque es raho que .I. personer ne dos no pusquen
 aportar a encant publich si eyl ho haura lo dit senyor de
 la nau per les rahons dessus dites. Empro si com la dita
 nau o leyn haura fet viatge axi com dessus dit es si tots
 los personers o la maior partida volran encantar o aportar
 a encat la dita nau o leyn al dit senyor ells o poder fe/

que l senyor dessus dit no pot ne deu en res contrestar si donchs entre lo dit senyor e los dits personers alcuna convinensa o promissio no s era estada feta. E si la dita convinença o promissio dessus dita entre ells feta no s era, la dita nau o leyn se deu, es pot encantar, es a entendre que los dits personers han poder de destrenyer o de fer destrenyer a la senyoria de la nau de fe lo dit encant publich per so car segons dret e raho e egualtat e tota costuma de/qualque cosa sia fet o mogut alcun contrat tota via apoden e deu esser seguit tota so que la maior partida o força volra a alo se deu seguir e als no. E axi tots los personers - o la maior partida o força volra encantar ab lo dit senyor/ de la nau o del leyn lo dit senyor de la nau o del leyn deu fer encantar ab los dits personers, e en aquesta guisa que/qui me hi dera, aquel la deu haver. Mas empero si tots los personers o la maior partida dels personers no encantavan o no volran encantar lo dit senyor de la nau no es tengut - de encantar ab aquels personers si ell nos volra. Salv en - aytant que si .I. personer o .II. o .III. volen encantar o aportar a encant al dit senyor de la nau, lo dit personer o personers han e deuen dir al dit senyor de la nau o del leyn o vos nos dats a raho d aytant de les nostres parts o nos - darem ara ho d'aytant a vos dels vostres. E d asso dessus - dit poden forças los dits personers al dit senyor de la nau vuyla lo dit senyor de la nau o leyn o no. E axi lo dit //

senyor de la nau ha aventatge de dar o de perdre. Salve
 empro totes las covinenses o promissins o meraments --
 fets entre els en totes coses. E en axi lo dit senyor -
 de la nau o leyn pot forçar als dits personers en totes
 aytantes guises o meneres com los dits personers poden
 ne deuen forsar al dit senyor de la nau. Empero si //
 entre lo dit senyor de la nau e los dits personers en--
 cant publich se fara, e a encant publich no ha, ne deu
 have senyoria naguna que tots deven esser personers --
 simples. Si donchs entre ells no haura alcuna covinensa
 empresa que alguns de els hi deia haver alcun honramen e
 alcuna senyoria. Empero si con eyls volran encantar --
 entre ells, empendran que sia donat alcun aventatge a -
 aquel qui primer dira, deuli esser dat. E si entre els/
 alcuna covinensa per raho del aventatge dessus dit feta
 ne empresa no sera la hi no es tengut de donar al altre
 lo dit evantatge si no s volra. E per les rahons dessus
 dites fo fet aquest capitol.

Capitol de escriva a metra en nau o en leyn XIII

Lo senyor de la nau pot metre scriva e la nau ab consenti-
 ment dels personers salv que no sia son parent, e deu -
 lo fer iura ab testimoni dels mariners e dels mercaders
 e dels personers si en loch ne sera que sia suau e fael,
 axi be al mercader com al senyor de la nau e a marines

e a pelagurins e a tota persona que vaia en la nau e -
 que tenga lo cartolari e que no y scriva res sino ho -
 ou de cascuna de les parts e el que do dret a cascun.-
 E si lo cartolari havia tengut miyl hom meyns del scriva
 va no seria cregut res que y fos scrit. E si l'escriva/
 scrivia so que no deguts, deu perdre lo puyñ dret e deu
 esser mercat al front ab ferra calt e deu perdre tot --
 quant haia axi be si ell bo scrivia com si altre ho --
 havia scrit.

Quin poder ha l'escriva. Capítol XV

L'escrivá ha aytal poder que el senyor de la nau no deu -
 res carregar a la nau sino en presencia del scriva, ne/
 negun meriner no deu levar roba ne gitar en terra ne desti
 tibar meys de rebuda del scriva. E si res se pert en la/
 nau so es saber bala o farrel ne altra mercadaria ne -
 muyla altre roba que scriva haia escrita o sia stat al carr
 rregar l'escriva la deu pagar. E si l'escriva no ha de /
 que pagar, deu pagar la nau si u sabia esser venuda salva
 vant lo loguer als mariners. E l'escriva pot comprar o -
 vendre totes coses so es saber ferramenta he vianda e fago
 goles e tot apereylament de nau meyns de sabuda del --
 senyor de la nau, salvant empero exarcia que deu fer -
 assaber al senyor de la nau. El senyor de la nau als perso
 ners cui hiran ab eyl. E si los personers no ho volien,
 lo senyor de la nau ho pot ben comprar pus que sia ne--

cessari a la nau.

De que deu fer segrament l escriva

Cap. XVI

Encara lo senyor de la nau deu fer iurar lo scriva que ell --
no dorma en terra meyns de les claus de la caxa en que sera
lo cartolari e neguna vegada no iaquesca la sua caxa oberta
en que tindra lo cartolari, sots la pena que dessus es dita.

Quines mecions deu pagar la nau al senyor e al -
escriva. Capitol XVII.

Tota la massio axi con es de menjar e de beure deu pagar la -
nau al senyor e al scriva. E encara deu mes pagar al scriva
sabates, tinta paper pregami, el senyor de la nau deu pen-
dre aytal loguer com .I. dels altres nautxers qui van en /
la nau e en aytantes de portades com de loguer a la forma
del loguer, e deu lo li donar l escriva e escriure aixi -
be com dels altres qui seran mariners. E si alcun personer
hira ab ell en la nau que ell deu fer iurar lo nautxer que
li digira veritat e a que pot alfonar aquel personer e ell
que li ho don. E si lo senyor lo volra melorar de res que/
ho pot fer. E si l escriva va acofiment ell li deu donar de
loguer axi com a .I. proher dels cominals que y sien. E si/
lo senyor lo volra melorar que ho pot fer. Lo senyor de la
nau pot tota via de mana de compte l escriva sia parent seu
o altre. Mas senyor de nau no y pot metre parent seu per -
scriva si no es ab volentat dels personers o dels mercaders.

E si nagu escriva hevia estat en blasme de neguna escrivania ne de negun furt que hagues fet no pot levar scriva parent / seu ni altre. Encara mes escriva es tengut fer compte als personers tota via que eyls lo n demanaran si que fos exit/ de la scrivania, o que fos en la nau encara. Encara es tengut a cascun personer de retra compte de tot so que haura reebut de nolit, ne despes ne venut ne comprat. E l escriva pot pendra de cascun mercader panyora qui ben li vayla son/ nolit e les averies, axi ben dels personers com dels altres e de palagrins e de mariners e de tota persona que deia dona nolit ne averies. E dever se donar los loguers e les averies en presencia del cartolari de la nau. Cartolari es mes creegut que carta, car la carta se pot renotar, el cartolari no. E tot so que es en lo cartolari mes deu esser creegut e tengut ab que la nau tenga phis en terra o l escriva sia en terra que ho escriva.

Capitol de que es tengut lo senyor de la nau
als mercaders XVIII

Si tu vols saber de que es tengut lo senyor de la nau o del leyn als mercaders aci ho pots seber. Lo senyor de la nau / es tengut de salvar e de guardar als mercaders e als pelagrins e a tota persona que vaia a la sua nau. axi be lo major com lo menor e de ajuda contra tots homens de son poder e tenir lonech contra corsaris e contra totes persones qui/ mal los volguessen fer. E encara es tengut lo senyor de la

nau de tenir nech tote la lur roba e lur haber de salvar e de guardar exi com dessus es dit. Encara que deu fer iurar lo nautxer els peneses e als personers els mariners e tots cels qui hiran ne y feran e tots celes qui pendran lo loguer de la nau qui aiuden a salvar e aguardar los mercaders els lurs habers e de tots aquels qui e la nau hiran de lur poder. Encara mes que no ls descobren ne no fassen res ne ladronici, ne barayla contra tots aquels que dessus son dits. Encara mes, que no traguén ne meten/ res en la nau sens sebuda del scriva o del nautxer ne metre ne trer de nuyt ne de dia que el nautxer o l guar-- dia no ho sabes.

De que deu fer segrament lo nautxer
Capitol XVIII)

Encara deu fer iurar lo nautxer per aquella raho n que ^{vouran} iurar los meriners. E mes encara que ell diga veritat als mercaders de tot so que ls li demaneran e que no ischa de port ne y entren sens volentat dels mercaders. Mas lo nautxer ha poder de tote altres coses a fer ab conseyls dels / paneses de taylor arbres e tolve de velas e unyir anelles e de pendre una volta e de fer tot que pertanya a la nau Salv empero que l sia sufficient a nautxer e que sapia compassar e calar velas e estibar atrau o donar lats e conexer la vol^{ta} ab que guanyara ab son contrari. E si asso no sab fer e ha en la nau penes o proher qui ho sapia fer, aquel naut-

xer deu esser cassat d'aquel loch e mes aquel penes o -
 aquell proher. E si lo dit nautxer ho sap fer tot so que
 hom li ha covengut lo deu hom observar e tenir. E si lo/
 senyor de la nau l'on volra gitar per malvolensa, el nautx
 xer sera pagat de son loguer, ell se n pora anar. E si pag
 gat no es, lo senyor de la nau deu lo pagar. E si asso que
 covengut haura axi com desus es dit en aquest capitol no /
 sap fe ne pot atendre tot dan e tota messio que n fara --
 ne n sostindra de la nau, aquel nautxer lo deu tot pagar.-
 El nautxer no deu lassar despuilat que sia fa, e deu ajudar
 a ormaiar a a salvament la nau e fer al pus tost que pus--
 cha lo servey de la nau e si tost ho pot fer no y deu met
 tre terme e deu sa tenir ab leyaltat axi ben ab los merca-
 ders com ab lo senyor de la nau e ab mariners e ab pala---
 grins e ab tuyt comunalment.

Capitol de roba a estibar. XX.

Senyor de nau ne nautxer no deu estibar ne fer estibar nagun/
 faix en loch que ho tena ne bala ne fardell que dampnatge
 hi preses, so es pres dar bres ne de timonera ne de sentin
 na ne de porta ne de nagun altre loch mal pogues pendre.-
 Encara lo senyor es tengut de moltes altres coses als merc
 caders. A ner que sia mes en nau si s banya per cuberta o
 per murada o per arbres o per sentina o per timoneres o -
 per embrunals o per porta o per metre en loch duptos o -

per lo crostram, que lo senyor deu esmanar tot lo dan que el mercader pendra en aquell haner qui s sera benyat ab quel senyor de la nau hi bast. E// si no y basta deu se'n vendra la nau, que per per soner ne prestador no pot res hauer salv los mari ners que no perden lurs loguers.

De roba que sera trobada banyada.

Capitol XXI

Roba que sera trobada banyada en nau o en leyn e sera banyada per aygue de cuberta o per murades o per falida de crostam. lo senyor de la nau deu sostenir lo dampnatge. O si s banya per aygua del pla que la nau o leyn fassa e sia sufficientment en crosta mada, e per murada ne per cuberta no fassa aygue, lo senyor de la nau no sia tengut de res a esmanar.

Capitol d'esmena de robes qui s banyaran per murades o per cubertes o per deffal i ment de exarcia. Capitol XXII

Dit e esclarit e stificat lo capitol demunt dit que si nau o ley fara aygua per murades o per cuberta que/ aquella roba que per aygua de murades o de cuberta se banyara es guartara que l senyor de la nau es tengut de esmenar als mercaders de qui aquella roba sera tot lo dan que ls ne pendran ne sostendran. ver es mas es axi a entendre que si la nau o leyn /

correra e sostendra tan gran fortuna de mal temps que li -
 fara gitar l estopa de les murades o de la cuberta. E si /
 per aquesta raho que dessus es dita la roba que a la nau -
 o leyn sera se banyan es guartara, lo senyor del leyn o de
 la nau no es tengut de neguna esmena fer a aquels mercaders
 de qui aquella roba qui banyada o guartada sera, pus no es /
 fet per colpa. E lo fet per asso aquest capitol, car a em-
 pahiment de Deu ne de mar ne de vent ne de senyoria negun
 no pot res dir ne contrestar. E per aquella raho metexa nau
 o leyn qui per fortuna de mal temps perdra alcuna exarcia /
 axi com son timons o timoneres o arbres o antenes o veles o
 alcuna altre exarcia . E per raho de qualque sia exarcia -
 que la nau o leyn per fortuna de maltemps perdra e la nau -
 o el leyn se banyara eguartara alcuna roba lo senyor de la/
 nau non sia tengut d'esmena a fer, pus que per sa colpa no
 sera banyada ne guartada.

Capitol d esmena de nau o de leyn que fara aygua
 per murades o per cuberta si la fa per lo pla.

XXII)

Segons que dessus es dit e relacit, nau o leyn que fera aygua /
 per murades o per cuberta per qual raho es absolt lo senyor
 de la nau o del leyn que no es tengut de esmena a fer de -
 roba que si bany que si quart fer banyadura e en aquest esme
 na los nostres entecessors volgren esclarir so que diu leyn
 qui fara aygua per pla sol que sia sofficiement encrosta-
 mat lo senyor de la nau o del leyn no sia tengut d'esmena -

a fer de roba que per aygua de pla sera banyada o guartada volem esclarir so que diu sufficientment enconsta--
mat com deu esser entes per so com entre los senyors de
les naus o dels leyns e les mercaders no puscha haber -
alcum contrast e dopertur en o en axi que tota nau o -
tot leyn que lo crostam sera pus alt que lo paramijol -
o que sia par a gran del per a muyal e que sia per tota
la nau o per tot lo leyn es pres e per tot comunal tro -
sus ales escoes per augua que fassa per lo pla, no sia /
tengur de roba que si banyar ne que sia guartada esmen a
fer lo senyor de la nau o del leyn als mercaders de qui
sera aquela roba banyada o guartada, per qual raho per -
so car ron los mercaders nolieaiaren aquela nau o aquel -
leyn guardasen si en ayguader o no. E per fo com si ells
veeran he conegueran que aquela nau o aquel leyn que els
noliaiaren, feya augua per lo pla si no u digueran al -
senyor de qui era eyl no l es d'res tengut. Empero si -
los dits mercaders lo y digueren o le y feran entanent -
qualque cosa o qualque punissio que ell los faes aquela
es mester que los atena. Empero si lo crostam sera res/
pres baix que lo par a mijal, si la nau o el leyn fara -
aigua per lo pla lo senyor de la nau o del leyn es ten--
gut de tota roba a esmenar que per aygua del pla sia ba-
yada o guartada, per qual raho per so que jat sia que so
que le pera mijal hi sia mes e porat per tenir fort o -
per dar enfortiment a la nau o al leyn, axi be li es -

porat per lo crostam que venga par a par dell. E per les raons dessus dites faeran aquesta esmena e aquest escleriment los nostres antecessors per raho que contrast no hi puscha haver entre los mercaders, e los bons homes - qui van per la mar qui son senyors de la naus o dels -- leyens.

De nau o de leyn en que no haura guat
XXIII)

Si haver sera quartat per rates en la nau e no y haia gat - en la nau, lo senyor de la nau sera tengut desmenar. Aver qui menyens hi sia en la nau mes e ha escrit en capbreu. - Sis pert en la nau estant lo senyor de la nau deu esmenar aquels havers.

De esmena de nau en que no haura guat XXV

Si haver sera quartat per rates que en la nau no haia gat lo senyor lo deu esmenar. Mas declara si en la nau haura gats e en aquel loch an la dita nau estibara, e car daqui seran pertits los dits gats morran o seran morts e rates haura - quartat alcun haver ans que sien en lo loch que gats pus-- quen haver. Si lo senyor de la nau comprara gats metra -- tantost com en loch sera que n trobaran, a vendre o a donar o en qualque manera sia tengut de restituhir lo dan dessus dit, pus en colpa sua no sera esdevengut.

De roba qui sera estibada en vent. capitol XXVI

Encara si lo senyor de la nau fora metre res en cant que es a entendre en vent tot lo dampnatge que sia pagat.

Capitol de fer sol en roba XXVII

Senyor de nau no deu fer de aver de nuyl mercader sol, aver/ de altre mercader e si ho fa vil aner que es sol pendra - dan per l altre que fa dessus, lo senyor de la nau es ten gut restituir lo dan.

Esmena de senyor de nau no deu fer sol d'aver d'un mercader, al aver de altre mercader XXVII

Segons que en lo capitol dessus es dit que senyor de nau o - de leyn no deu fer de haver d'altre mercader sol. E si ho/ fa, el aver qui al sol fera pendra dan ell es tengut de tot a esmanar. Mas pas no diu ne demostra ne esclareix la com - deu esser entes ne com no, ne per qual raho. E per la // raho dessus dita. E per so que entre los mercaders els -- senyor de les naus no puscha haver negun contrast, los nos-- tros entecessors qui primers anaren ne comensaren a anar per lo mon en esta esmena volguerán ho sclerir. En axi que si - los mercaders qui en la nau o en leyn metran roba, si tots - o pertida hauran roba de pes, si lo senyor de la nau fara - sol tot solament de la roba de .I. mercader a la roba dels altres, si aquella roba de que ell haura fet sol axi com dit es, pendra alcun dan, ell es tengut de tot a restituhir. Mas empro, si a la nau no haura roba de pes si no tan solament -

de -I- mercader, que tota la roba dels altres mercaders
sera dambolum si aquella roba que en lo sol vira sen -
mena pendra alcun dan ab aquella nau o leyn sia sofficient
ment en crostamat e que no fassa aygua per cuberta ne per
murades ell no es tengut de nangun esmena a fer. Encara -
mes per so car es raho e en tots temps estat acostumat -
que totavia deu esser fet lo sol iura de la roba del per/
perque per donar melor regiment a la nau o al leyn que -
naves seria e cosa perilosa qui metia la cosa del embalum
al sol iura e la roba de pes al sol rabira porque cor met
hom la nau e l leyn a iuny de perdre, per so com no s poria
negar. Empero si tots los mercaders o partida hi metran --
roba de pes, lo senyor de la nau o del leyn deu metre e fer
metra de tots comunament en lo sol iura por so que dan no l
ni puscha venir, axi com dessus es dit. E per les rahons -
dessus dites faeran aqueste esmena e aquel desclariment los
nostres antecessor per so que l contrast ne treball ne mal
no puscha haber ne esser entre los senyors de les naus o -
dels leyns, ne los mercaders que van per lo mon.

De roba qui s banyara a carregar o a descarregar.
Capitol XXVIII.

Mas si vols saber que I farcell o una bala o altre haver se -
banya al carregar o al descarregar, lo senyor de la nau no
es tengut tots los dampnatges qui son demunt dits n es --
diran als capitols de mar paga lo nau, el senyor met hi sa/

part. E cascun personer per si que tot ho paga la nau.

De roba a carregar o descarragar si lo senyor -
no empren ab mercaders XXX

Encara devets saber que.l senyor de la nau deu fer carre--
gar la roba e descarregar si ab eyl ho emprenen los mer_c
caders. E si no ho ha per covien los mercaders se deven
pora , axi es a entendre, que sien en loch agrest, ab -
los mariners d'carregar o de descarregar.

Mariners son tenguts de reebre l'aner a la porta
he estibar. XXX

Mas, los mariners son tenguts de pendre l.aner a la porta en
d estibar non son tenguts si.l senyor de la nau no ha pro_m
mes als mercaders. E si promes ho ha, puy lo senyor de -
la nau hasen a posar ab los mariners, si.ls mariners se -
volen. Mas si lo senyor del leyn es en loch agrest E eyls
no troben bestays ho homens qui fassen per diners, los ma_r
riners son tenguts de carregar e deven esser pagats axi -
con lo Nautxer conexera que pertoque a aquels qui hauran/
carregat e encara descarragaran. E aquest capitol fe fet
per so qua.l senyor de la nau noi pogues perdre son viat-
ge ne los mercaders. Mas si homens hi a qui carreguen ni
descarreguen per moneda non son tengut los mariners.

Com senyor es tengut de donar homens qui sapien
estibar atran. XXXI)

Encara es tengut lo senyor als mercaders de donar homens que

sapient la nau destibar si la nau es estibada atran els mercaders deven los pagar. E.l senyor de la nau es tengut al mercader de aportar la sua roba car es vianda - de manjar tanta que sia bastant al mercader. Mas si lo mercader volia metre vianda per revendre ne altres cosas en la companya o hom per ell deu ne donar nolit a la nau.

De donar plassa a mercaders
Capitol XXXII)

Lo senyor de la nau deu dar plassas als mercaders, e.l Nautxer deu fer venir lo mercader e.l scriva. E aquel qui mes dara del nolit deu melor plassa haver.

Capitol de quina companya es tengut lo senyor de la nau levar als mercaders XXXIII)

Senyor de nau es tengut a mercaders de levar se cara e son lit e son servicial e companya sufficientment al viatge on anar deia e deu-lidonar plassa on iague. E si-ls mercaders dera poch nolit, so es ans saber si va en ~ o en Alexandria o en Erminia o devers aquela parts si dona de XX bastats en ius de nolit, no li deu esser tengut lo senyor de la nau de portar cera ne servicial ne companya meyns de nolit ne deu haber plaça de mercader.

Qui deu esser entes mercader. Capitol XXXV

Si nau o leyn va en Berberia o en Spanya o.n ve, el mercader

no donera XX bessants de nolit per aquella raho mateixa -
com dessus es dit.

Capitol de empayiment XXXV

Lo senyor de la nau deu esmanar tota vianda que sia amblada
per ma de mariner en la nau.

Si senyor de nau sera pagat de nolit XXXVI

Senyor de nau deu spera los mercaders si ha empohiment.

Capitol de paor de mercader. XXXVII)

Si-1 senyor de la nau es estat pagat del nolit del mercader.

El mercader ne trau la roba per poor o per empehiment lo
senyor no li es tengut de retre. Mas tota via que haia -
bones noves li es tengut en dos a dos meses de levar e de
anar ab la roba li hon li haura covengut e ab la mercade-
ria que axi fa la roba a entendre.

Capitol de retre avers al mercaders XXXIII

Si-1 mercader ha mes oon haver en la nau per pahor que haia/
de son enamics la.n vol gitar so es per armada o per cor-
saris pot l'en gitar ab que sia cert o no cert ab que els
altres mercaders la.n giten. Mas si es .I. mercader qui -
haia pauhor e per altre raho que altres mercaders, la -
maior forca no la.n gitara, ha apagar nolit o posar-se ab
lo senyor de la nau en tal quisa que se.n tenguen lo senyor
de la nau per pagat.

De mercaders qui prometran donar quantitat de
quintalades XL

El senyor de la nau deu donar e retre son auer al mercader, -
sia pagat o no pagat que hom sia cert que.l mercader se te
ma que nau o leyn sia armada de que el se tema. E quant el
no.s tema que.l mercader si's vol lo senyor de la nau lō.n
deu tornar a la nau. E si el veu que no li torna que se'n/
deu posar ab lo senyor de la nau que li don aytant de no--
lit com li donava si met altre roba a multiplicament de /
quintalades porque lo senyor de la nau n.a fet son dempnatge
de donar a menjar e loguer a donar a mariners e d altres -
coses que haura feta messio.

Capitol de mercaders qui noliejaran quantitat de roba.
XLI.

Mercader qui nolieja nau o leyn a quintalades so es saber --
que.ls mercaders deivan dar quantitat de quintalades a la -
nau o del leyn, lo senyor de la nau o del leyn sia tengut -
als mercaders de la nau, mes lo quart de les quintalades. En
axi que si nolieja -CCC- quintals e.l mercader ne ha .CCCC.
que.l senyor de la nau los li deu levar en aytal forma que.ls
dits mercaders deia emprende ab lo senyor del leyn aquela --
part de les quintalades a l. temps que sia sufficient, e si /
aquel temps empres lo mercader no.ls hi volia metra, que el -
dit senyor pusca noliejar d'altres mercaders compliment de -
son carrech. E si.ls dits mercaders se volien entrar de anar

lo dit viatge, el qual hauria format a quintalades rebudes, e era lo fermament fet ab carta o ab testimonis o escrit en capbreu de nau o leyn per scriva iurat, que.ls dits mercaders deian reffer totes messions que.l senyor - agues fetes per raho de aquell viatge, si ans que res -- agues carregat se'n estreian. E si despuys que haguesse - negun cosa carregada, els mercaders s'estyen del viatge - deian donar la maytat del nolit, lo qual hauria fermat a la nau o al leyn meyns de tot contrast. El senyor del -- leyn deu pagar le maytat del lloguer als meriners si la - nau o el leyn lu tanta quantitat de nolit que fos la maytat que poria haver com hauria son ple. Lo senyor de la - nau deia aparayla de exarcia e d.altre aparaylaments la - nau. En axi com haura promes als mercaders, e esse aperey - lat a aquel temps qui sera empres entre els (e los) merca - ders degen haber espegada la nau o el leyn altre temps em - pres entre els e.l senyor de la nau. Els mercaders devien pagar lo nolit meyns de totcontrast e tot senyor de nau o de leyn se puscha retenir en penyora, per raho del nolit - tanta de roba que voyla III) tants que al nolit que haver deu.

Capitol de mercaders que noliejara quantitat de - robes XLI)

Mercaders qui noliajaren quantitat de roba o de quintalades e deia dar tot son ple a alcuna nau o e alcun leyn si los

mercaders s'estrayra de donar e de liurar aquella roba o aquella quantitat de quintalades o tot aquel carrech que noliejat hauran abans que no l'aura fet tirar a mar de / tot o la maior partide, no son tenguts de donar aquel - senyor d'aquella nau o d'aquel leyn a qui eyls ho haura - noliejat, si no tant solament la messio que'l senyor de la nau o del leyn haura feta per aquel viatge. E si per/ aventura los mercaders haura feta tirar a mar tota aquella roba o la maior partida que els noliejada haura e / els dits mercaders s'estaran d'anar al viatge els son - tenguts de pagar al senyor de la nau o del leyn ab qui/ eyls la haura nolieiada lo ters del nolit del qual els li havien promes de donar com lo nolieiaren. Empero si los - dits mercaders s'estrauran del viatge pus hauran alcuna - cosa carregada, els son tenguts de donar al senyor de la - nau o del leyn la maytat del nolit que fermat li hauran. E si els ha carregat tot so que hauran a carregar e la nau - o lo leyn no haura feta vela E els se volran estrer del - viatge, els son tengut de pagar la maytat del nolit que - eyls li hauran fermat. E si paraventura la nau o el leyn - hon els hauran mesa la lur roba haura feta vela e els se volran estrer del viatge, ells son tenguts de donar al - senyor de la nau o del leyn tot lo nolit que fermat li - hauran. e tot so que dessus es dit deu esser fet meyns de tot contrast. Empero es axi a entendre que por qual se -

volra de queste rahons dessus dite que los mercaders se -
 volran estrer del viatge en lo qual han fermades quanti-
 tat de quintalades o haura noliejat de tot alcuna nau o
 algun leyn que sia meyns de tot frau o si. l senyor de la
 nau o del leyn porá prover o mostrar frau algun o escusa
 que sia iusta, aquels mercaders son tenguts de donar e de
 liurar tot so que nolieiat li haura o que s'en avengut ab
 el si el no volra fer alguna covinenca que raho es que -
 axi com lo senyor de la nau o del leyn es tengut e obli--
 gat als mercaders, que ls mercaders sien e degen esser ten
 guts al senyor de la nau o del leyn si donchs per iustes -
 rahons no se'n poran escusar axi com dessus e dit.

De mercaders qui hauran nolieiada roba e la
 vendran. XLII)

Si alguns mercaders nolieiara nau o leyn de tot o de partida
 que li deie donar quintalades sabudes, si los dits merca-
 ders s'esteran d'anar al viatge per raho de venda que ls/
 haura feta de la lur roba o mercaderia els hauran nolieja-
 da a algun senyor de alcuna nao o d'algun leyn, els son -
 tenguts de pagar aquel nolit, lo qual els li havien promes
 de donar, per qual raho per so car es a entendre que aquels
 mercaders que aquella roba hevia nolieiada que aquella venda/
 que eyls no faera els hi guanyaran. E encara altra lo -
 guayn que els hi feyan que si res el haia aquel nolit -
 que ls havien promes de donar a aquel senyor de la nau o -

d'aquel leyn que ls havia noliejat, e es raho que pus los mer-
caders guanyen e fan lur prou que los senyor de les naus e -
dels leyns no y deien haver don. Empero es aixi a entendre -
que si la nau o el leyn qui noliejat sera deura carregar e -
aquell loch on lo contracte del nolit sera estat fet, deu //
esser mes e poder de dos bons homens del art de la mar que -
sien dignes de fe. E qualque cosa aquels ne dira, alló ne deu
esse seguit que lo senyor de la nau ne ls mercaders no y de--
ven ne y poden en res contrastar. E qualque pati lo senyor de
la nau o del leyn fara ab los mercaders aquel pati matex deue
esser los mariners. Empro si aquella nau o aquel leyn qui no-
liejat será, deurá anar carregar en l'altre loch e la nau o el
leyn sera aqui iunt hon devia carregar e los dits mercaders -
haura venuda aquella roba que els noliejada li habien, e los
mercaders no la li poran liurar, els son tengut de donar e de
pagar tot aquel nolit que ells promes havien de donar e aquels
senyors d'aquella nau o d'aquel leyn el dia que els noliejara/
sens tot contrast per que per ço com es raho que los mercaders
sien tengut e obligats als senyor de les naus o dels leyns, -
tot axi com los senyor de les naus o dels leyns son als merca-
ders, que lur fet sera si los mercaders no era tenguts als -
senyors de les naus axi com els son tenguts als mercaders que
loria ls tornar a gran dan e no seria ben fet ne seria iusta
raho que los mercaders fesse de lur prou e los senyor de les
naus fosse desfets en fe dels mercaders. Empro si aquella nau

o aquel leyn que nolieiat sera, deura anar carregar en al-
cun loch, els mercaders li ho foran a ssaber abans que ela
pertescha d aquel logar hon sera estada nolieiada ne en en
cara no haura feta vela, aquel nolit aytal deu esser mes en
poder de bons homes axi com ja es dessus dit. E per rahons
dessus dites fo fet aquest capitol.

nau o leyn eyls deven carregar e descarregar be e diligentment per so que la roba no si puscha banyar ne guartar ne perdra per colpa / d'eyls. E si roba si banyara o si guartara o si perdra sens colpa - d'eyls no sien tenguts de neguna esmena a fer a aquels mercaders de qui aquella roba qui banyada o guartada sera o perduda pres que per colpa d'eyls no sera banyada o guartada o perdura. E encara mes, si eyls carregaran roba o descarregaran e les maniles d'aquel faix o / bala o forcel que eyls carregaran o descarregaran los romandran en - les mans. E eyls mostrar o provar los podran, si aquel faix o bala o forcel o qualque roba se vuyla que sia aqueles maniles seran fallides se banyaran o guartaran o.s perdran, ells no son tenguts de neguna - esmena a fer a aquel de qui aquella roba sera a qui les maniles seran fallides. Empero, si al carregar o al descarregar se banyara alcuha roba o.s guartera o.s pedra per colpa d'eyls, son tenguts de tota - aquella roba a esmenar a aquel de qui sera. E si eyls no han de que / la pusquen esmenar lo barquer de qui la barcha sera n'es tengut si ha alguns pens de que ho puscha fer, si no deu esser pres e estar - tant en la preso tro que haia satisfet a aquels mercaders de qui 9 aquella roba sera, qui per colpa d'eyl o dels homens que eyl hauran meses en la sua barcha ne que per eyl hi seran, se sera banyada o - guartada o perduda per so com eyl pren aytan bona part del guany - que aquels homens fan ab la sua barcha com eyls mateys e encara molt meylor. E es raho que qui part vol haver del guany que part haia ha - ver de la perdura, per que tot barcher se quart es deu guardar ea // quins homens metra en sa barca ne quins no, que si aquels homens fa - ran ben lurs afers eyl n-aura se part. E si les fan mal, tot tornara sobre eyl que senyor sera, per so car negun no fia res a aquels homens si no tan solament a eyl qui es senyor, per so car negun no sap la // aquels homens qui.s seran o que no, per que cascun barquer se quart, 9 es deu guardar ea quins homens metran en sa barcha ne quins no per ca - rregar e fer descarregar, per so que dan alcun no li.n pogues venir.

Barquers qui carregaran o descarregaran a escar.

Capitol CLVIII).

Si alcun barquer o jove hom de ribera pendra alcuna nau o alcun leny a carregar ho descarregar a eschar o a preu, eyls son tenguts de/ carregar o de descarregar be e diligentment e com pres tost poran. E si eyls asso faran be e diligentment axi com dessus es dit, los mercaders o el senyor de la nau per los mercaders los son tenguts/ de pagar tot so que promes los hauran be e planament, e en res no.ls deven contrestar. E si eyls contrast alcun los hi metran, els bar-- quers o els jovens homens dessus dits, n.auran a fer macio o sos-- tindran dan alcun, los dits mercaders o el senyor de la nao o del -- leyn per los mercaders son tenguts de retre o de donar tota aquella/ massio o dan o destrich que per colpa d.euls hauran sostengut, e -- asso son tenguts de fer los sobre dits mercaders o el senyor de la nau o del leyn per eyls sens tot contrast si tots eyls hauran fet / lur servey axi com demunt es dit. E per so, si los dits merçaders o el senyor de la nau o del leyn ne pendran alcun dan ho n hauran a -- fer alcuna messio per colpa dels sobre dits barquers o jovens homens per so car eyls no.u hauran carregat o descarregat axi com promes -- hauran, tot aquel dan e aquel destrich e aquella massio que aquels mer-- caders o.l senyor de la nau o del leyn que per eyls hauran sostengut per colpa dels dits barquers o jovens homens, eyls son tenguts de tot aquel dan o destrich o massio que per colpa d.eyls sera pres ne sos-- tengut donar e retre a aquels mercaders o al senyor de la nau o del / leyn per eyls tot dan e destrich e messio que per colpa d.eyls sera feta sens tot contrast. E si eyls no han de que pusquen retre ne esme-- nar e son conseguits eyls deven esser preses e meses en poder de la / senyoria e estar tant en la preso tro que hajan satisfet a aquels mer-- caders o al senyor de la nau o del leyn per eyls de tot aquel dan que hauran soffert per colpa d.eyls e que se.n sien avenguts ab eyls o ab lo senyor de la nau o del leyn per eyls.

De nau o de leyn qui primerament sera ormaiati o intrat.

CLX.

Nau o leyn qui primer sia ormaiati en port o en plaia o en costera o en -- espagol, tota nau o tot leyn qui apres d.aquella vendra o aquella encara/ se deu ormaiari en guisa e en manera que no fassa negun dan a aquel qui

primerament sera ormaiat. E si dan li fa, deu.lo li tot esmenar e restituhir sens tot contrast, salv empero, que si el leyn o la nau qui - a pres d.aquela entrara que si venia en fortuna de mal temps que no.s=pogues ormaiar e feia alcun dampnatge a la nau qui primerament hi sera, no li sia tengut de esmanar lo dan e en aquella hora o per aytal cas fet li haura per so car no es sa colpa. E axi aquest dan aytal qui per aytal raho sera fet, deu esser mes e posat en coneguda de bons homens qui // sien e sapien de la art de la mar.

Nau o leyn qui primer en port sera entrat

CLXI.

Nau o leyn qui primer sera ormaiat o en port o en paja o en altre loch si/ fa alcun dampnatge aquela nau o aquel leyn qui apres d.eyla sera vengut o entrat, no sia tengut de res a esmenar del dan que fet li haura per - aquesta raho que si a la nau qui primer sera ormejada falra se exarcia o non haia mes que puscha donar sino aquella que davant tendra ~~E~~que haia - fets tots sos enmits o que sia en loch que non puscha trobar de exarcia / a prestar ne a loguer ne per neguna raho, es metra tan solament lo mal - temps que no.s sia puguda ormaiar, si per aytals occasions com dessus son dites, li fara aquel dan qui dessus es dit, no li es tengut de esmena a - fer. Mas empero, si la nau o.l leyn haura exarcia en prestech o a loguer// o auç fos en loch que.l senyor de la nau los pogues pendra o aquels qui - serien la nau o al leyn que apres de la nau o del leyn qui primer sera ormejada en qualque loch que sia, diran a aquels que.s pensen d.ormaiar per so que no.ls puschen fer alcun dan que no es beyl temps e han duple que - no.s meta mal temps. E si aquels qui en la nau o en lo leyn qui primer / sera ormaiat repembra que no.s volra ormaiar, si mal temps se met sobre asso que aquels que seran en la nau o el leyn qui derrer sera ormajat ne entrat, los hauran dit e demostrat, e si la nau qui primera sera ormaiada fara dan a aquel qui apres d.ela sera venguda ne ormejada, eyla li es tenguda de fer esmena de tot lo dan que fet li haura per raho de la condicio que per aquels qui en la nau o el leyn que derrerera sera entrat, los sera / dita ne manifestada. Mas empero si la nau que primera venguda sera, haura - dada tota sa exarcia e haura fets tots sos emuits jatsia que eyla sia en / loch que trop recobre d.exarcia o no li es tengut de dan que li fassa, car

negun no.s deu pansar que si el senyor de la nau troba o trobara exar-
cia a manlevar o a loguer o a venda que.l vuyla perdre so que ha per -
fer dan a altre ab sa voluntat ne negun no ho deu creura ne pansar. E
aquest capitol fo fet per so que dessus es dit.

Esmena de nau o de leyn qui primer sera ormaiat e in-
trat. CLXII.

Nau o leyn qui primer sera ormajat en alcun loch e aquela nau o quel leyn
qui arpes d.eyl vendra o entrera se deu ormajar en guisa e en manera -
que no li fassa dan, e si li.n fa es li.n tengut de tot a esmenar se--
gons quell capitol que dessus es dit, e.s contengut ne esclarit ne ser-
tificat. Mas empero axi es a entendre que aquella nau o aquel que pri-
mer sera ormaiat no mudas ancores ne prohis que tingues de dins ne de
fores, pus aquella nau o aquel leyn qui apres de la sera entrat ne or-
majat. E si eyl los mudara o.ls cambiara pres que aquella nau que apres
d.eyla sera ormajada E aquela nau pendra alcun dan qui primer sera or-
majada aquella nau que apres de la sera entrada no li es tenguda de tot
aquel dan a esmanar. mas de partida per so car eyla haura mudades an-
chores o prohis de dins e de fora, e aquel dan que aquella nau qui de--
rrera sera ormajada deu esser mes en poder de savis homens e de certs/
que sien o sapien be e diligentment de la art de la mar. E eyls segons
lur consciencia e segons conseyl que trobaran dels prohoms de la mar
eyls son tenguts que.ls ho deven partir be e diligentment per so que -
mal ne trebayl no puscha esser ne crexer entre los senyors de les naus
o dels leyns ne encara entre.ls altres que haguessen alcun contrast //
entre.ls. Mas si la nau que primera sera ormajada no mudera ne cambiara
dins ne de fora ancores ne prohis, aquella nau que darrera sera entrada
li es tenguda que li fera d.esmena a fer tot enaxi com el capitol dessus
dit, esclarit ne certificat es. Empero si aquella nau que darrera entrara
sera ormajada, e pres que aquella sera ormaiada, mudara o cambiara ancho-
res ne pahir, si per colpa d.aqueles ancores o prohis qui mudats o cam-
biats seran, aquella nau qui primer sera ormaiada ne entrada sostendra --
alcun dan , aquella nau qui apres dela sera entrada /
ne ormaiada li es tengut de tot aquel dan que fet li haura a esmenar, per
so car haura mudades ne cambiades les ancores ne.li prohis. Mas si eyla

no cambiara ancores ne prohis, e aquela nau qui primera sera ormaia-
da les mudara e.ls cambiara pres intra o pres fora, aquela nau que da
rrera entrada ne ormajada no.ls muda no li es tenguda d'esmena fer si
no tant solament enaxi com el capitol dessus es esclarit e certificat.
Mas empero, si aquella nau que primera sera entrada ne ormajada pendra/
alcun dan sens colpa d.aquela nau que apres sera entrada ne ormajada,-
no li es tenguda de neguna esmena a fer per dan que eyla prengues,pres
sens colpa d'aquela nau que apres d.eyla sera entrada ne ormajada --
l'agues pres. E so fet aquest capitl, per so que cascun se quart ea -
que fara ne com se ormajara, que segons que eyl fara ne s'ormajara //
aquel guardó que dessus es dit li.n pertanyara, per que cascun se quart
que fassa so que a fer haura be e saviament, per so que entre ells ne -
altre no haia ne puscha haver alcun contrast per lur colpa.

Si naus o leyms entren en port o en plaia.

Capitol CLXII).

Si una nau o dues o quantitat de naus o de leyms intreran en port o en es-
pagol o en paja o en altre loguar e entraran ensemps en semps d.ormaja-
ran, cascun dels se deu tant lunny ormaiar de l'altre que per res no.s -
poguessen fer alcun dan la I a l'altre Empero si per aventura eyls //
estan en alcun dels lochs sobredits se matra mal temps, cascun d'eyls
se deu ormajar ben eguit e fer tots lurs emuts per so que negun d'eyls
no puscha pendra alcun dan. Encara mes per so que la hun no puscha fer
dan a l'altre. E si per aventura estant aquel mal temps a alcuna de -
les naus o dels leyms folra exarcia enar sobre els altres e fer los -
han dan, si aquella nau o aquel leyn a qui la exarcia sera falida havia
fet tot son poder de ormaiar-se e la exarcia que eyl haura sera bona e
sufficient a aquella nau o aquel leyn, e encara a molt maior que aquel,
no es aquel dan que fet sera, no deu esser esmenat a aquel qui pres -
l'aura pres que per colpa d'aquel de que la nau o.l leyn sera a qui la
exarcia sera falida no sera fet. Encara mes per altre raho, per so car
eyl haura fet tots sos envits e tot son poder de ormaiar-se. Encara -
mes que aquella exarcia que falida li sera era bona e sufficient a aque
la nau o a aquel leyn e a mejor que aquel no era. E axi per les rahons
dessus dites no es tengut d'esmena a fer d.aquel dan que fet haura a /

alcun. Empro si aquel senyor d.aquella nau o d'aquel leyn a qui la exarcia sera falida haura mes flix que no.s sera ormaiat axi com/fer degra o poguera. E la exarcia que eyl haura no sera suffi---cient a aquella sua nau o a aquel seu leyn, ne encara a molt menor que aquel no es, si per aquestes rahons dessus dites, aquella sua=nau o aquel seu leyn fera dan a alcun, eyl n-es tengut de tot //aquel dan a restituhir e a esmenar tota aquel qui soffert ne sostengut l'aura per colpa de flix o de la mala exarcia que ab eyl -se portava, perque tot senyor de nau o de leyn se guart, o.s deu guardar que no meta flix a ormaiar-se e que no pot ab si exarcia que no li sia sufficient, per so que la pena ne la condicio no li pūasca esser dessus possada que dessus es dita.

De loguer de estiba de botes. Capítol CLXIII

Senyor de nau o de leyn qui logara estiba de botes a viatge tot a -temps sebut, e el logader diu al senyor de la nau que eyl no leu ne lanar ne prenga ne fassa pendre a aquel estiba, si donchs no/li paga lo loguer. E si la pren que vaja a risch e ventura del -senyor de la nau, e si sobre aquesta condicio la se.n porta aquel logader, li haura dita a l.estiba se pert, lo senyor de la nau li es tengut d.esmenar l'estiba o preu d'aquella. E encara mes, lo loguer que haura empres ab lo dit logader. E encara mes, si el //senyor de la nau te mes estiba que no haura empres ab lo logader o la aportara en altre viatge, lo quel no sera empres entre.l logader ne lo senyor de la nau, si l'estiba se pert en aquel temps o en aquel viatge, lo qual empres entre eyls sera, lo senyor de la -nau sia tengut d.esmenar l.estiba de les botes al sobre dit loguer o al preu d.aquels. E tot loguer d.aquella multiplicat del viatge -cert o del temps empres al viatge o al temps que entrē.ls no sera estat empres. Encara mes, si el senyor de la nau la jugava o lo -bovatava o la venia o.s perdia per sa colpa, per aquella raho major que dessus es dita. Empero si.l logador no posara antes condicions dessus dites al senyor de la nau com eyl logara o pendra l.estiba, e l.estiba se perdra, sera perduda al dit logader, pac lo loguer o no lo senyor de la nau ab que no.s perda per sa colpa, axi com de-

munt es dit ne la condicio dessus dita no li hagues posada lo logader. Salv empero, perda s l'estiba o no.s perda tota via sia salv lo loguer al logador. E si.s pert l'estiba per les condicions dessus dites, lo / senyor de la nau sia tengut d'esmenar la dita estiba. E si lo senyor de la nau e.l logador no se.n poden avenir, sia mes en poder de dos - bons homens botes qui haguessen vista l'estiba e que fossen ben de // l'offici de la botaria. E qualque cosa que aquels diguessen per lur se grament que alò sia tengut d'esmenar lo senyor de la nau al dit loga-- der. Salv empero, que.l loguer de l'estiba qui deu esser tota via pa-- gat.

De mercaders que havien noliejada nau o leyn que deura carregar dè vi. CLXV.

Si alcun senyor de nau o de leyn haura noliejada la sua nau o el seu leyn a alguns mercaders, si aquella nau o aquel leyn deura o haura a carregar de vi. E lo senyor de la nau o del leyn sera tengut de donar l'estiba als/ mercaders per tot lo carrech de la nau o del leyn deu fer enaxi que deu fer bela la estiba e deu-la fer omplir a sos mariners o a qui.s volra - ans que la metra en sa nau o en son leyn. E axi plena d'aygua deu-la mosno lit que promes li hauran axi be del vi qui vessat sera com d'aquel qui // sera salvat, pues per colpa d'eyl no sera estat vessat ne perdut. Empero - si lo senyor de la nau deura donar l'estiba als mercaders, com dessus es / dit. E ell nehom per eyl no la mostrara als mercaders ne a hom per eyls E

si la tendran per estanya o no, e sens vista d'eyls o de hom per eyls, eyl la metra en la nau o el leyn e la fara metra, si los dits merca-- ders sostendran dan alcun per colpa d'aquela estiba que eyl no strada no la haura, lo senyor de la nau o del leyn les n.es tengut d'esmena/ a fer. E los mercaders no li son tenguts de nolit pagar, d'aquel vi - que vessat sera, per que per so car eyls no.ls mostraren l'estiba. E si era estanya ho no. Empero si lo senyor de la nau o del leyn no dira ne sera tengut d'estiba a donar a aquels mercaders qui noliajat hauran. E los mercaders hauran o deven haver l'estiba sia que aquella estiba sia estanya o no, o sia que ves lo vi de tot o de partida, los mercaders - son tengut lo nolit a pagar de tot aytant com en la nau sua o el seu / leyn haura mes tot axi com ab eyl ho hauran empres sens tot contrast, e per so que dessus es dit, fo fet aquest capitol.

Senyor de nau de loguer de exarcia. CLXVI.

Senyor de nau o de leyn que logara exarcia per anar en viatge, aquella - exarcia que logada haura se pert sens colpa d'eyl, no sia tengut de res a esmenar a aquel que logada la haura si no tant solament lo loguer que/ entre eyls empres sera. Empero si le exarcia se perdra per colpa del - senyor de la nau, sia tengut eyl de fer esmana a aquel qui logada la li haura, tot aytant com la exarcia valia ho vayla en aquel temps que eyl/ la pres o la logua o de donar aytanta exarcia com aquella valia el temps que eyl la pres. Encara mes, si aquella exarcia se trancara o.s guartara per colpa del senyor de la nau eyl sia tengut d'esmenar a fer axi com - dessus es dit. Mas, si's trancara o.s guartara sens colpa d'eyl, no sia tengut de res a esmenar, sino axi com demunt es dit. Salv empero si -- aquel qui la exarcia logara, hi posava preu o condicio alcuna, el senyor de la nau reebra aquella exarcia sots les condicions que aquel li posera, lo senyor de la nau sia tengut de donar tot aquel preu que.l logader dit li haura, o de retra aytanta de exarcia com aquella. E que valgues tant com aquella. Empero sia en volentat del logador si pendra diners o exarcia.- Empero si lo senyor de la nau portara aquella exarcia en altre viatge si - no tant solament en aquel que empres haura ab aquel qui la exarcia haura logada, E la exarcia se perdra en aquel viatge que entre els no sera em-- pres en qualque guisa que la exarcia se perdra, e.s guart, lo senyor de -

la nau sia tengut de donar e de retre aytanta exarcia com aquela valia al temps que eyl la pres ho que posat hi sera, e el loguer sia pagat - del viatge empres multiplicat a aquel qui no sera empres o en qualque guisa sia de la exarcia, tota via sia pagat lo loguer.

Senyor de nau qui manlevava exarcia. CLXVI)

Senyor de nau o de leyn qui manlevava exarcia, se perdra o.s guartara, lo senyor de la nau qui manlevada lo haura, es tengut de retre e de donar aytanta de exarcia com aquel que manlevada haura o el preu que aquella/ valia al temps que eyl la manlevà, e sia en voluntat d'aquel qui prestada la li haura de pendre exarcia o diners, empero en qualque guisa la exarcia se perdra o.s guartara que manlevada sera, deu esser restituhida a aquel qui prestada la haura, el senyor de la nau qui manlevada la haura, no.y pusca metra negun contrast. E so fo fet per so aquest capitol / car molt senyor de nau o de leyn manleva exarcia qui.s pert e.s quarta. E com aquel que prestada li la haura lo li demana e eyl li met contrast. E per aquestes rahons desus dites, senyor de nau no pot ne deu contras--tar ab aquel qui la exarcia haura prestada.

Tot senyor de nau pot pendre exarcia que trop en ribera. -
CLXVII)

Tot senyor de nau o de leyn pot pendre exarcia que trop en ribera ab que - la haia mester a sa nau o a son leyn a ormaiar que haia por de mal temps o que sia en loch perillós ab que aquella exarcia qui en la ribera sera - no fees fretura a aquel de qui sera que la hagues ops aytanbe a son leyn a ormaiar. E si lo senyor de la exarcia hi es, deu la li donar e si lo / senyor de la exarcia no.y era, pot les pendre ab que en continent que - presa la haura, que ho fassa saber on que.l trop a eyl o hom per eyl. E si eyl ne volra pendre servey que.l lo li deu fer per so car haura presa la sua exarcia meyns de voluntat sua que per als no. Empero lo senyor de la nau que la exarcia haura presa, la deu tornar en aquel loch on lavada la haura en continent que el mal temps sera passat. E si aquel de qui la/ exarcia sera, ne sostendra dan ne messio, lo senyor de la nau que presa la haura, lo deu tot pagar. Encara mes, si la exarcia se perdra, o.s guartera en qualque guisa se perdra, lo senyor de la nau qui presa la haura, deu -

retra e donar aytanta de exarcia com aquella que presa haura o el preu que -
 aquella valia al temps que eyl l.ha pres a aquel de qui la exarcia sera E -
 asso deu fer meyns de tot contrast. E si aquel de qui la exarcia sera, no /
 volra cobrar la exarcia per aquella que perduda sera e vol pendre diners si
 ab dosos se'n volen avenir, si no sia mes en poder de dos bons homens de -
 mar que haguessen vista aquella exarcia. E que so que eylls li.n darien que
 fos seguit, si que la una part ne l.altre no.y pogues res contrestar. E fo
 fet per so aquest capitol que.l senyor de la nau o del leyn se pot pendra -
 exarcia a ormaiar, que si lo senyor de la nau havia tota via a cercar lo -
 senyor de la exarcia seria-s mes per aventura.tan mal temps que la nau o el
 leyn e tot so que dins seria hiria a condicio de perdre ans que eyl ho hogues
 trobat. E per aquestes rahons dessus dites, senyor de nau o de leyn se pot -
 planir de exarcia que en ribera sera, meyns de aquel de qui sera ab que lo /
 senyor de la nau la haja ops per les condicions dessus dites.

Senyor de nau qui pendra exarcia de ribera, si la se.n porta-
 ra. CLXVIII).

Senyor de nau o de leyn qui manleva o pendra exarcia de ribera per la sua nau
 o el seu leyn a ormaiar, si eyl la se.n porte en viatge o en viatges meyns de
 sabuda, e meyns de voluntad d.aquels de qui sera, Si aquel de qui sera la /
 exarcia, ne sostendra alcun dampnatge que haia a logar exarcia a opts de la 9
 sua nau o de son leyn, per so com aquella se.n haura portada la sua, aquel qui
 oportada la sen.n haura, deu pagar tot lo dan, e tota la messio e tot lo gren-
 ge que aquel ne sustindra. Encara aquel qui la exarcia sen. haura portada, deu
 pagar lo loguer d'aquella exarcia que en axi se.n haura portada d'aquel qui //
 sera. E sia en alt d'aquel de qui sera la exarcia de pendre tot aytal loguer -
 com se volra e aquel deu-lo li donar meyns de tot contrast. Encara mes, sia -
 en asalt d'aquel de qui la exarcia sera de cobrar la exarcia o el preu que //
 aquella valia. E eyl que.n sia creegut per son sagrament que aquel qui axi se.n
 haura portada aquella exarcia no.y puscha res contrestar ne hom per eyl. Encara
 mes, sia volentat d.aquel de qui la exarcia sera, qu.1 ne pot metre en poder/
 de senyoria de demanar per ladronici. E si aquella exarcia se perdra, o.s guarta
 ra, aquel qui lavada la haura, sia tengut de fer esmene a aquel de qui sera tot
 en aquella guisa que eyl la li volra presar que li.n deia aytant donar ab qui /
 d'aquel de qui es la exarcia o diga person sagrament. E fo fet per so aquest -

capitol car molt senyor de nau se.n portaria exarcia d'altre si aquestes condicions qui dessus son dites, no eren posades.

De comandes a viatge cert. Capítol CLXX

Mercader ne mariner ne negun altre qui pendra comanda a viatge cert o a loch sabut si en aquel viatge o en aquel loch sabut se perdra tota la comanda ab que no fos colpa del comandatari no es tengut de res a retre ne esmenar a aquel qui comanda la li haura. Mas empero si lo dit comandatari la portara en altre viatge o en altre loch meyns d'aquel que empres haura ab aquel qui la comanda li haura feta, si.s pert la comanda, lo comandatari es tengut de tot a retre a aquel qui la comanda li haura feta, pues que eyl la haura portada en altre loch o en altre viatge en lo qual no havia empres ab eyl. Encara mes, si lo dit comandatari portara la dita comanda en viatge o en loch que no haura empres ab lo dit comandador, E si guanya, tot lo guayn qui ab la dita comanda fara deu donar a aquel qui la comanda li haura feta e no se.n deu res retenir Mas tant solament so que empres haura ab lo comandador demunt dit. E si als sen rate es ne tengut, axi com si lo.y amblana de la casa. E si la comanda o lo guany fet ab aquela se perdra en aquels lochs los quals no fore empreses, lo comandatari es tengut de retre e donar a aquel qui la comanda li haura feta axi be tot lo guany com la comanda que presa haura.

De comandataris qui pendran comandes, si li vendran condicions. CLXXI.

Comandataris qui portaran comandes en viatge o en loch sebut, e seran pertits de la hon la comanda haura rebuda, e seran en aquel loch que haura empres ab aquels qui les comandes li hauran fetes, e estant en aquel loch venia ocasio de penyores e empetxament de senyories o.y vendrien leyens armats de enamichs, E si per qualsevol d'aquestes condicions que dessus son dites se perdria la comanda, lo comandatari no es de res tengut, de res a fer d'esmena a aquels qui les comandes les hauran fetes. Mas empero estant ab viatge ans que en aquel loch fossen on anar devien havien sabudes d'aqueles coses qui dessus son dites e eyls no eren certs que ver fos e eyls-hi entraven e la comanda se perdia, los dits comandataris son tenguts de retre e d'esmenar tota la comanda que aquels los

haurien fetes. E si per aventura, estant en lo dit viatge ans que -
 elles fossen en lo sobre dit loch, havien sertanitat de les occasions
 dessus dites, e.ls comandataris se purien avenir ab lo senyor de la /
 nau o del leyn en que eyls serien per anar en altre loch on no haguessen
 paor de les condicions dessus dites, car comandataris son dits merca--
 ders entre los senyors de les naus e dels leyms. El senyor de la nau se
 avendra ab les dits mercaders jatsia asso que aquel loch que eyls em--
 pendran ab lo senyor de la nau e ab les comandataris no sia empres ab
 aquels que la comanda los hauran feta, per so per les tres rahons dessus
 dites, car comandatari pot portar la comanda en altre loch per salvar si
 e les comandes que ab si portara e no per neguna altra raho. E asso deu
 esser fet meyns de tot frau. E en continent que eyls hauran fet fet //
 port en aquel dit loch que estat al viatge haura empres ab lo senyor de
 la nau, los dits comandataris deven vendre e esmesar totes les comandes
 que eyls ~~st~~endran e tornar a aquels e retra la comanda que feta los hauran,
 E si en aquel loch on per aytal raho com dessus es dita se perdra la dita
 comanda, jatsia asso que aquel loch no fos empres ab aquels que la coman-
 da los haura feta, no.n son tenguts de res a retre ni a esmenar los co--
 mandataris, Mas si eyls la aportaven en altres lochs o en altres viatges,
 pus que eyls haurien fet port, axi com dessus es dit, abans de que hagues
 sen comptat ab aquels qui la comanda lies hauran feta e la comanda se per
 dra, los dits comandataris sien tenguts de retre tota la comanda. E si =
 eyls ne guanyaven axi com en lo primer capitol es contengut, haurien a re
 tre axi be lo guany com la comanda.

Per que deu esser tengut lo senyor de nau o leyn per comenda-
 tari. CLXXI

Segons que en lo capitol dessus dit, diu e demostra e declara que tot coman-
 datari que portara comandes a viatge cert o a loch sabut, si en aquel /
 loch hon eyls devien portar aquelles comandes serien en aquelles condi--
 cions que en lo capitol dessus dit, son ja esclarit que eyl no.y gos en-
 trar, e si eyl se pot avenir ab lo senyor de la nau o del leyn ab qui /
 eyl sera per anar en altre loch on aqueles condicions que en lo capitol
 dessus dit, son ja dites e esclarides que eyl hi pot anar, jatsia asso -
 que aquel loch hon eyls se vendra ab lo senyor de la nau o del leyn ne -

ira, no haura empres ab aquels que les comandes li hauran fetes. - Mas, en lo capitál dessus dit, no diu ne esclereix si lo senyor de la nau o del leyn portara mercaderia sua, be haura rebudes comandes d'altra o d'altres, e si pora fer axi com los comandataris o si sera de pijor condicio que altre comandatari. E axi los nostres antichs ante cessors veeran e conagueran que los senyors de les naus o dels leyns, que portarien mercaderia lur o prenen comandes d'altre o d'altres o / que porten mercaderia lur, o no sol que aporten comandes d'altres, no deven esser de pijor condicio que l'altre comandatari, per qual raho= per so com comandataris van per lo mon molts que e tot so que porten/ no han neguna cosa. E encara mes, si aqueles comandes no eren que hom lur fa hivien a onta. E encara mes, si aqueles comandes se perden eyls no.n son e res, per so que a eyls no costara res del lur, ne.y perdran res. Mas lo senyor de la nau o del leyn sia que port mercaderia sua o no, tota via val mes so que eyl ha en la nau o al leyn que no fa gran res de les comandes que eyl portara ne haura preses en si. E enaxi lo senyor de la nau o del leyn no pot ne deu esser de pijor condicio que un altre comandatari. Empero es axi a entendre que si en la sua nau o en lo seu leyn haura alguns d'altres comandataris, si les condicions que dessus son dites seran en aquel loch hon eyls devien descarregar e anar, lo senyor de la nau se deu aconseylar e haver acort a conseyl ab eyls. E qualque cosa eyl ab eyls tendra per be que eyls que lo poden fer que negu no.y pot res dir. Empero si en la sua nau o el seu leyn haura roba de mercaders. E sobre aquela roba no ira negu ne lo / senyor de la nau o del leyn no la tindra en comanda sino tant solament que eyl la deia deliurar a alcun en aquel loch hon havia descarregar. Si les condicions dessus dites hi seran que.l no.y gos entrar, lo // senyor de la nau o del leyn no les deu portar pas en altre loch, pres a eyl no seran comandes que les puscha vendre, ans les deu tornar a aquels mercaders que les hi liuraren. E si lo senyor de la nau o del leyn les porta en altre loch, e aquella roba se perdra, lo senyor de la nau es tengut de tota a retre e a esmenar. Encara mes, si eyl la = vendra o en aquella roba se guanyara, lo senyor de la nau o del leyn es tengut de donar e de retre a aquels mercaders, de qui aquella roba sera

lo cabal e tot lo guany en aquela fets. E los dits mercaders no son tenguts de donar ne de retre a aquel senyor de la nau o d'aquel // leyn dan ne messio que eyl n.aia sostengut si no.s volran. Empero - si lo senyor de la nau o del leyn haura mercaderia sua e entendra / tota la roba que en la sua nau o el seu leyn sera en comanda que eyl la puscha vendra, o encara que no.yhaia roba sua, mas que tenga tota la roba o mercaderia que en la sua nau o el seu leyn sera coman- da, que eyl la puscha vendre e que.n sia mercader, si lo dit senyor/ de la nau o del leyn no gosara entrar en aquel loguar on les comandes deuria vendre que.l se n.haura de estar per les condicions que en lo/ capitol dessus dit son ja esclarides e certificades eyl pot mudar lo viatge per anar en altre loch hon no haia reguart de les condicions que dessus son dites, en aquesta guisa empero que eyl asso fara ab conseyl de tot lo cominal de la nau o del leyn o de la major partida, e si tot lo cominal de la nau s.acordara d.anar en aquel loch on eyl los dira, - e.ls fara entenent o la major partida, eyl hi pot anar. E axi pot cam- biar lo viatge.Empero si tot lo cominal de la nau o la major partida / s.acordara mes del tornar en aquel loch hon seran partits que de mudar lo viatge per anar en altre loch, lo senyor de la nau o del leyn se.n deu tornar, o si eyl tornar no se.n volra, e per sa auctoritat eyl mu- dara lo viatge, si les comandes que.l portara ab si se perdran de tot o de partida, eyl es tengut de retre e de donar a aquels que les co-- mandes li hauran fetes, tot so que les comandes costaren,e encara lo guany/que.ls diran per lur sagrament que hi pogren haver fet si eyl se.n fos fornat axi com tot lo cominal de la nau o del leyn o de la / major partida li conseylava. Empero si lo senyor de la nau o del leyn ira ab acort o ab conseyl de tot lo cominal de la nau o del leyn o de la major partida si les comandes se perdran de tot o de partida, lo - senyor de la nau no es tengut de res a esmenar ne fer a aquels qui les comandes li hauran fetes, pus ab conseyl e ab volentat de tot lo comi- nal de la nau o del leyn hi seran anat, que raho es que el senyor de - la nau pus que canviar viatge, pus eyl sera mercader de tota la roba / que.l portar, pues que eyl la pot gitar en la mar si mercader no.y ha ab conseyl de tots los mariners per coses sebuts e per les rahons --

dessus dites, feren aquestes esmenes los nostres antecessors per los contraris que porien esdevenir. E tot so que dessus es dit, deu esser fet meyns de tot frau e de tot enguany. E si frau o engany alcun pro-var-hi pora, la part contra qui provat sera, deu satisfacer tot lo dan/ a la part que sostengut l'aura sens tota malicia e sens tot difugi.

De comandataris que portaran comandes, si hi vendran condi-
cions. CLXXIII

Comandataris qui portaran comandes a viatge e a loch sabut, e ells empen-
dran ab aquels qui les comandes lus feren que ls pusquen fer de la dita
comanda axi com de la lur cosa propia. E aquel que la comanda los faran
lus ho atorguen en qualque loc anant en aquel viatge, eyls laxaran la
dita comanda per so com no la haurien puguda vendre. E los dits coman-
dataris juraran que si lur propi fos, que no.n faeran altre. E aquels
qui en autal forma faran comanda no poden de res altre destrenyer als
sobredits comandatari si no axi com los dits comandataris o cobraran
que hodeven retre e donar a aquels que la comanda haura feta, saul lo
lur mal tret, axi com hauran empres ab aquels qui les comandes los -
haura fetes. Mas empero los comandataris deven cobrar aquella roba que
jaquida hauran e retre e donar a aquels qui comanat los ho hauran. E
asso que sia meyns de tot frau e de tot engan, e deven cobrar so de -
la comanda sera haut com pus hi vas pusquen.

Comandataris qui pendran comandes que les puschen portar ab
si mateix en tot loch on iran CLXXIII)

Mercader o altre que fara comanda a alcun que la comanda pendra, la pus-
cha portar tota via ab si en tot loch hon la sua persona vaja, e la /
comanda se perdra e la sera perdura a a quel que la comanda portara -
si la jugava o la boguassajava o la lavatava o la perdia de tot o de /
partida per sa colpa o si eyl la comanava a altre e.s perdia, eyl es -
tengut de retre e de donar a aquel que la comanda li haura feta meyns
de tot contrast.

Si alcun prometra de fer comanda altre. Capitol CLXXV.

Mercader ni altre que prometra de fer comanda a alcun ab carta o testimo-
nis, no.s puscha estrer que no haia a fer la comanda a aquel que promes

ho haura o si eyl se vol estrer que no fassa la comanda a aquel a quis promesa la haura, o si aquel na haura feta messio o averies alcunes, - ho haura noliejat nau o leyn per fianza de la comanda que aquel li haura promesa, ey li ho deu tot esmanar. E fo fet per so aquest capitol / car si aquel no li hagues promesa aquella comanda eyl no haguera noliejada tan gran nau si no fos per so que aquel li havia promes, e aquel / haguera fet son prou, ho haguera fet son viatge.

De comandataris qui hauran diners e pendran comandes.

CLXXVI

Si alcun comandatari pendra comanda, e si lo comandatari haura alguns diners e la hon pendra le comanda eyl esmersara la comanda els seus diners, e quan sera la hon anar daura ab la dita comanda, eyl esmersara/ los diners sens e no esmersara la comanda, si eyl guanya ab los seus diners, eyl es tengut de donar a aquel qui la dita comanda li haura - feta aytant com eyl guanyara ab los seus diners per sou e per liura. E si eyl perdra ab los seus diners tota la perdua deu esser sua, si // donchs aquel qui la comanda li haura feta no li haura dit que - no.ls li esmersas si no en coses sabudes. E si aquel dit no lo.y havia, e eyl esmersara la comanda ab los diners ensemps lo guany e la perdua - se partira per sou e per liura.

De comandataris qui pendran comanda d'alcun de diners que no.ls deu esmersar si no en so que aquel que.ls hi comana ra haura empres ab ell. CLXXVII.

Si alcun comanara a alcun diners, si aquel que la comanda fera dira ne empendra ab aquel qui la comanda reebra que eyl no li esmens aquels diners sens, sino en cosa sebuda. E si aquel qui la comanda haura reebuda no trobara de so que aquel li haura dit, eyl he deu lavar testimoni com ell no troba d'aqueyla cosa hon aquel li haura manat esmersar los - diners perque per so com si havia en aquel loch mateix alguns mercaders que haguessen comprades d'aqueles coses o mercaderies de que eyl havia o devia esmersar aquels diners que eyl ha rebuts en comanda, si aquels hi guanyaven alcuha cosa, per que per so con si aquel que los diners li haura comanats li.n feia demanda aquel que pogues mostrar e metre en ver

per aquels testimonis que eyl no troba ne havia trobada a vendre de aquella cosa e mercaderia en que aquel li havia manats e si en far/ aquels sens diners. E si per aventura provar ne en ver metre no ho pora, que eyl de alo en que eyl davia ne havia manament en que es--mersas aquels diners que eyl en comanda haura preses que eyl no / hagues trobat, eyl es tengut de retre e de donar a aquel que los di- ners li haura comanats tot aytant com aquels mercaders lu hauran - guanyat per sou e per liura. E si per aventura eyl esmersara aquels/ diners en alcunes altres coses sens sebuda e sens volentat d'aquels qui los diners li hauran comanats, si en aqueles coses o mercaderies se guanyara eyl es tengut a aquel qui los diners li comana, de retre e de donar tot lo guany. E si en aqueles coses o mercaderies que-l - haura comprades sens sebuda e sens volentat d'aquel que los diners li comana se perdra de tot o de partida, tota la perdua deu esser sua, per so car eyl les esmersa en asso de que eyl no devia menament ne poder / que-ls esmersas. E encara mes, car negun no ha poder en l'altruy, sino aytant com aquel de qui es li.n dona. E si per aventura eyl sera en - loch que pogues retre aquels diners a aquels qui comanats los li hauran e eyls no.ls hi retra, ans los se.n portara ab si, e aquels diners ven- dra cas de ventura que.s perden de tot o de partida, tota la perdua deu esser sua. Mas empero si eyl sera en alcun loch que.l no pogues retre aquels diners a aquel qui comanats los lu haura, eyl los se.n pot portar. E si/ en aytal manera com dessus es dita, a aquels diners vendra alcun cas de/ ventura que.s perdran de tot o de partida, eyls deven esser perduts a - aquel qui la comanda feu, per so car no es colpa del comandatari. Empero si lo dit comandatari los logara o.s perdran per alcuna raho per colpa 9 d'eyl, eyl n.es tengut de tots a restituhir e tot en aquella guisa e en - aquella manera que dessus es dita de la comanda dels diners, tot en axi - deu esser fet de la roba e mercaderia si alcuñ la comanara a altres sens condicions sebudes, e per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De comanda de nau. Capitol CLXXVII)

Senyor de nau o de leny qui comanara la sua nau o.l seu leyn a alcun per - anar en viatge sabut, si en anant o en estant o en tornant en aquel viat

ge la nau o el leyn se rompra o pendra alcun dan, aquel qui la nau o el leyn haura pres en comanda, no es tengut de res a retre ne esmenar al senyor de la nau qui comanada lo li haura. Empero, si eyl la manera en altre loch o en altre viatge, si no tant solament en aquel que ab lo / senyor de la nau haura empres ~~si~~ en anant o en estant o en tornant en - aquel viatge que no haura empres, ab eyl o ab aquel qui comanat lo li haura, si la nau o.l leyn se perdra o haura alcun dan, aquel a qui lo leyn sera comanat, es tengut de retre e d'esmenar la nau o.l leyn a - aquel qui comanat lo li havia o.l preu d'aquel e tot lo dan que sosten- gut ne haura e si aquel no ha de que haja satisfet a aquel qui comanat/ lo li haura e haia que pagar aquel o ho E lo senyor de la nau o del - leyn que comanat lo li haura es tengut de retre e donar als personers/ les parts que haura en la nau o en lo leyn. E el guany fet d'aquels sens tot contrast. Mas empero si lo senyor de la nau e del leyn li comanara / ab voluntat de tots los personers o de la major partida e la nau o el - leyn se perdra com dessus es dit, lo senyor de la nau no es tengut de - fer esmena als dits personers, per que tot senyor de nau ho deu demanar als personers com volra comanar la sua nau o el seu leyn a altre, si es en loch que.ls personers hi sien tots o partida. E si eyl es en loch hon no haia negun personer, eyl no deu comanar a negun si no per condicions se- budes, so es a saber, per malantia o que la nau o.l leyn fos noliejat - per anar en loch hon eyl se temes de senyoria o que hagues afermada // muyler ans que la nau noliejas e que.ls amichs lo for sassen que la - prengues ans que anas al viatge o per anar en romaria que.n hagues fet vot ans que la nau noliejas. E totes aquestes condicions dessus dites, que sien meyns de tot frau.

Esmena de senyor de nau qui comanara la sua nau o lo seu leyn sens voluntat dels personers. CLXXVIII)

Si alcun senyor de nau o de leyn haura comanada la sua nau o el seu leyn a altre sens sebuda dels companyons, si aquel a qui la nau o el leyn sera comanat, vendra de alcun viatge o viatges e retra compte a aquel que la nau o.l leyn li haura comanat. E aquel qui senyor sera en cara, haura co manada la nau o.l leyn a alcun, si eyl retra compte e dara part a cascun

de sos companyons tot aytant com a cascun ne pertanyara per raho de la part que en la nau o en lo leyn haura del guany que aquel a qui/ eyl haura comanada la nau o.l leyn haura fet ab aquela nau o ab - aquel leyn que eyl comanat li haura, si los personers pendran lo - lur part dël guany que cascun per la part que en la nau o.l leyn // haura li pertenyara, si los dits personers tots o partida diran a - aquel que eyls d.aquela nau o d'aquel leyn hauran fet senyor, que / eyls no volen ne queran que eyl la coman a negun sens lur volentat, Esi eyl ho fa e la nau o.l leyn pendra alcun dan a fara alcuna perdua o consumament que tot sia e estia sobre eyl. E si sobre les condicions dessus dites per los personers a aquel que eyls d'aquela nau o d'aquel leyn en que eyls haura lur part, hauran lavat e fet senyor, si eyl / sens volentat e sens sebuda de tots los personers o de la major parti da a alcun la comanara, si aquel a qui eyl la comanara guanyara, eyl/ es tengut de donar a cascun personer què eyl haura part del guany qui per la sua part li pertanyara. E si per aventura aquel a qui eyl haura comanada la nau o.l leyn sots les condicions dessus dites perdra la - nau o.l leyn o perdra alcun dan o fora alcun consumament, lo senyor - de la nau o.l leyn es tengut de tot a retre e a esmenar sos personers sens tot contrast. Empero si los dits personers veuran e salvan que / aquel qui eyls hauran fet o lavat senyor no vanehira en la nau o en lo leyn ans saben eyls e son certs que la comana a altre, si los dits per soners pendran part del guany que aquel que ab aquela nau o ab aquel - leyn qui comanat li sera fara, E los dits personers no diran res ne ho / demostraran a aquel que eyls hauran fet senyor, ans lus plau e els abaleix lo guany que eyl lus dona. E si sobre aquestes rahons dessus dites la - nau o.l leyn se perdra o pendra alcun dan o alcun consumament, lo senyor de la nau no.ls n.es de res tengut per que per so car los personers // veijan e sabien que eyl no anava en la nau o el leyn que abans la comana va a altre qui.l manava per eyl: Encara mes, per so com los dits perso-- ners prenien cascun viatge que la nau o el leyn fa la part del guany que a cascun pertanyia per raho de la sua part que en la nau o en lo leyn / havia. E es raho que pus que eyls prenien part del guany e encara que - sabien e eren certs que aquel que eyls n.havien fet senyor no.y enava -

va ans la feya manar a altre. E los personers no deigan, no.n deigan ne.n denunciafen a aquel que eyls havien fet senyor ans los pleya lo guany que.l lus donava, E peraso es raho que axi com los pleya lo - guany que los donava, lo qual guany aquel a qui el comanava la nau - o el leyn li portava tot, en axi es raho que deien sostenir la perdua e lo dan o.l consumament si de res li donava tot en axi com los plahia lo guany com aquels qui eyls havien fet senyor lus donava. E per les/ rahons dessus dites fo fet aquest capitol. Empero es axi a entendre - quello senyor de la nau sia en I loch ab los personers en semps ab tots o en partida, que si no.y era, no la pot ne la deu comanar, si no ho - fa per les condicions que son ja en I capitol dessus dit, esclarides e sertificades.

Senyor de nau o altre qui lavara cumo o perdra comanda.

CLXXX.

Senyor de nau o de leyn o altre leva cumu e eyl pendra d'alcun mercader/ esparsa de roba o de diners, E si aquel qui la comanda pendra no fara entenent que aquella comanda que eyl pren d'aquel mesdara al cumu, ne - en la carta que entre eyls sera feta no.s contendra que aquella comanda se deia mesclar ab aquel cumo que eyl leva, ne deu portar ab si, ey es tengut de retre compte a aquel que la comanda li haura feta, si li fara comanda de roba, ey li deu retre compte de so que de la raho haura aut. Encara mes, aquels diners que haura hauts esmersar en qualque cosa que lo dit comandatari se volra, si donchs aquel que la comanda li haura - feta no haura empres ab aquel qui no li esmers los diners que haura - hauts d'aquella roba que eyl comanada li haura, que eyl no.n compr sino cosa sabuda, axi com entre eyls amdos sera empres. E si li comanara di- ners e eyl ne comprara roba eyl li es tengut de retre compte de so que haura aut de la roba que ab los diners que eyl li comana haura comprada ne eyl haura venuda e d'asso que esmersara d'aquella roba que ab los seus diners haura comprada, e retra compte quant que eyl sia tornat del viat- ge e metre en son poder lo cabal e ell guany que eyl ab la dita comanda sera fet. Salv lo seu maltret. E si lo cumo pert o guanya aquel qui la comanda li haura feta, no nes en res, ne aquel que la comanda haura pre- sa, no li es tengut si no de la comanda a retre. E si guanya o pert ab

la dita mercaderia tot li ho deu donar e metre en son poder, axi be lo guany com la perdua que eyl no es tengut a aquels de qui lo cumo sera per raho d'aquela comanda que.l d'acun presa haura. Si donchs eyl no.ls havia fet entenent que.l cumo anava aquella comanda que eyl havia presa. Mas, aquel qui la comanda haura feta no es tengut de res a aquels de - que el cumo sera, sia que perden o que guanyen, ne aquels de qui la cumo sera a aquel qui la comanda haura feta. Mas, si pert o guanya deu esser seu, axi be lo guany com la perdua. E si per ventura aquel qui leva lo 9 cumo e haura presa la comanda mesclara aquella comanda ab lo cumo, meyns de sabuda d'aquel qui feta la li haura , E el dit comandatari compte retre no li.n pora, per so car la haura mesclada ab lo cumo, sia en voluntad d'aquel qui la comanda li haura feta de pendre lo no major preu de / la roba que haura haut la hon la comanda haura venuda. E encara mes, lo major preu de la roba que eyl haura aportada e el major guany que en la roba se fera, o d'aquel li sia tengut de donar aquell qui la comanda -- haura presa, a aquel qui feta la li haura per so car eyl la haura mescla da ab lo cumo meyns de voluntat sua. E asso es li tengut de donar o de - retre meyns de tot contrast.

Si alcun senyor de nau portara mercaderia sua o comandes de comandatari. CLXXX)

Si alcun senyor de nau de leyn pertara mercaderia sua o comandes, E eyl - sera la on la nau haura fet port, E la nau sera esplegada que no esta - sino per eyl qui no es espegat, e no pot vendre la sua mercaderia. Si - la nau ne fa messio eyl la deu pagar del seu propi. E si eyl roman per / la sua mercaderia a vendre, e eyl ne trametra la sua nau, si la nau pren negun dan, eyl es tengut de fer esmena als personers. Si donchs eyl no - havia empres ab los personers com eyl parti d'eyls la hon la nau havia - carregat; E si ell ho havia empres ab los personers ab tots o en partida. E eyls li ho havien atorgat, que.l pogues romanir, e romania e trematria la nau, Si la nau pendra alcun dampnatge eyl no es tengut d'esmena a fer als personers. Empero si lo senyor de la nau o del leyn, romandra per so car no pora haver lo nolit e no.y romandra per res que eyl hi haia a fer si no per lo nolit recaptar, e eyl ne trametra la nau per so que no.y - fassa mascio e la pendra alcun dampnatge, lo senyor de la nau no es ten

gut de fer neguna esmena als personers, pus que per profit de la nau - sera romas, e no per res que hagues a fer. E asso deu esser menys de / tot frau e de tot engan.

De contrast de senyor de nau e de mercaders. CLXXXI)

Tot comandatari que portara o pendra comandes si les comandes se perdran per rahons que ls capitols dessus dit se contenen, eyl no es tengut - de les comandes a retre. Mas si les comandes se perden per altres // rahons e no per aqueles que en los capitols dessus son dites, eyl es tengut de retre e de donar totes les comandes e lo guany ab aqueles - fet. a aqueles qui les comandes li hauran fetes, si donchs eyl no pot/ mostrar vistes rahons per que aqueles comandes sien perdudes. E si - eyl mostrar ne provar ne en veritat metre no pot ne les comandes retre no pora a aqueles de que seran, el dit comandatari se abatra si eyl se abat e es conseguit eyl deu esser pres e mes en ferros e estar tan tro que aqueles de qui les comandes seran, se sien avenguts ab lo dit coman datari. E fo fet per so aquest capitol, car molt comandatari se abatria si sabfa que negun dan ne negun grênge no li.n pogues venir E son hi - posades per so les condicions que dessus son dites.

De contrast de mercader e de senyor de nau. CLXXXII).

Senyor de nau o de leyn qui haura contrast ab mercaders los mariners de la nau no pusquen fer testimoni ab senyor de la nau ne als mercaders a lur prou ne a lur dan del a un ne del altre estant al viatge. Mas lo carto- lari deu fer testimoni e esser mijanser entre eyls. Mas empero com la / nau haura fet viatge els mariners seran de si mateys que no seran ten- guts al senyor de la nau, la donchs poran fer testimoni al senyor de la nau e als mercaders, ab que eyls no sien personers del contrast hon // seran demanats al testimoni ne esporan dan ne prou a haver, que si hi - esperaven dan ne prou a haber, res que diguessen no hauria valor e serien tenguts per falsaris.

Mariners que hauran contrast ab seny_{or} de nau. CLXXXIII)

Marines que hauran contrast ab senyor de nau d'alcunes coses que no sien - escrites en lo cartolari, los mercaders qui seran en la nau poden fer -

testimoni estant al viatge o que.n fossen exits, axi be al senyor de la nau com als mariners ab que eyls no fossen personers del contrast que serie entre eyls, ne.y esperassen a haver dan o prou. E si.ls mariners havien contrast ab los mercaders, lo senyor de la nau pot fer testimoni pus sien exits al viatge o no, E que no sia personer del - contrast que sera entre.ls ne hi eser haver dan ne prou. E encara mes, la I mariner pot fer testimoni al altre pus sien exits del viatge ab que no sia personer al contrast hon sera tret a testimoni ne.y esper haver dan ne prou. Empero los mariners poden fer testimoni estant al viatge al senyor de la nau e als mercaders per aquesta raho, so es a saber, per fet de get, o per mol temps, o per altre aventura que la - nau hagues a anar en terra, car en aquel cas o en aquella raho no pot metre les covinenses en lo cartolari. E per so fo fet aquest capitol, car si en aquel cas e en aquella raho los mariners no podien fer testimoni / ne l'escriva no.n hagues pugut metre en cartolari, lo senyor de la nau poria negar totes les covinenses que hauria empreses ab los mercaders/ que a eyl deguessen tornar a dan. E diria tot so que assi matex tornas a profit. E.ls mercaders farien altrestal al senyor de la nau. E per - aquesta raho poden fer testimoni los mariners en aytal cas, estant al - viatge per so que frau negun no.y puscha haver. Mas per altre raho no - poden fer testimoni, estant al viatge a prou ne a dan del senyor ne dels mercaders per muyl contrast que entre eyls fos.

Si mercaders hauran alcun contrast. CLXXXV

Si mercaders que seran en nau o en leyn hauran alcun contrast entre eyls - mateys e trauran los mariners en testimoni, los mariners poden fer aquel testimoni en que seran demanats si que eyls sien encara al viatge, o - que.n sien exits ab que no.y esperassen dan ne prou haver, ne no vol-- guessen mes lo profit de la I part que de l'altre ne no.y haguessen // pres servey ne.l ne esperassen haver, que si eyls a maven mes lo profit de la una part mes que de la altre, he eyls n aguessen pres servey o.l - ne esperassen haver, si provat los podia esser, eyls serien tenguts de - retre tot lo dan e tot lo greuge e tot lo interesser que aquella part ne haura sostengut per colpa del per aquel testimoni que aquels li haurien

fet. Encara mes, que.ls ne poria metre e afrontar e destrenyer ab la senyoria: e mes encara que no seria negun temps creegut de res que eyls diguessen ne negun hom qui.ls cridas per jurs senyoria no li.n daria - neguna pena per testimonis qu.ells ne donassen, ans caurien eyls ab - doble pena qui ayal testimoni fals hauria fet. E fo fet per so aquest capitol, car moltes vegades son los mercaders en alguns lochs que no - haura ab eyls sino tant solament los mariners. E en presencia d.els // los marcaders foran alcunes covinenses ho empreiments dels uns ab los altres E per aventura la I ne l'altre dels mercaders penet-se de so que haura fetre convengut e com aquel altre mercader qui demanara la covi-- nensa que entre eyls sera empresa, aquel la li podria negar. E si aquel la li negava, aquel mercader ne sustindra gran dan on serie desfet. E per aquesta raho poden e deven fer testimoni los mariners dels contrasts qui seran entre los mercaders per so que negun frau no puscha esser entre - eyls.

Senyor de nau o de ley qui manera nautxer e mariners a cosiment.

CLXXXVI

Senyor de nau o de ley que manera ab si en viatge o en viatges lo nautxer a cosiment, lo senyor de la nau deu donar de loguer al nautxer, axi com - pendre de loguer lo melor proher de la nau E altre dels cominals. Encara mes, segons bondat e valor que el nautxer haura en si. E si per aventura los mariners iran a cosiment del senyor de la nau, lo senyor de la nau - les es tengut de donar loguer segons que eyls afanyaran e segons la bon- dat que eyls hauran, e segons lo servey que eyls faran e asso deu esser enconeguda del nautxer e del escriva que eyls lo deien dir per lur se-- grament que eyls feran al senyor de la nau be e leyalment. E aquels mari- ners que seran a cosiment e a quin loguer hauran affanyat ne qui no, e - que eyls no.y diguen res per voluntat ne per mal volensa ne per servey - que hom los hagues promes ne que eyls n'esperassen haver, ne per mal ne / per be que eyls volguessen a alcun d'aquels mariners qui en la nau serien a cosiment. E asso deven eyls dir sots pena del segrament be e leyalment - al senyor de la nau. E.l senyor de la nau es los tengut de donar aquel lo- guer que.l nautxer e l'escriva li hauran dit per lur segrament. E res no.y

deu contrastar.

De renunciament de mercaders a senyor de nau o de
ley. CLXXXVII.

Senyor de nau o de ley qui sera en plaia o en port o en altre loch ab la -
sua nau o ab lo seu ley, els mercaders qui ab eyl seran li diran e li -
denunciaran que eyl que formeig be e git, El senyor de la nau hi metra -
flich que no formaiara o per aventura no haura tota la exarcia que promesa
los haura. E per aquestes rahons que dessus son dites los mercaders ne sos
tendran alcun dan, lo senyor de la nau es tengut de restituhir tot aquel /
dans que. ls mercaders hauran sostengut ne pres per aytal raho. E si lo --
senyor de la nau no ha de que pagar deu-se vendre la nau, e si la nau no. y
basta. E lo senyor de la nau ha alguns bens en alcun loch, aquels se deven
vendre per fer compliment a aquels mercaders E asso no pot negun contrastar
que la nau. s vena. Saul dels mariners que no perden lur loguer. Mas los /
personers no son tenguts de res a esmanar, sino tant solament la part que -
hauran en la nau que els altres lurs bens no poden res demanar. Fo fet per
so aquest capitol, car molt senyor de la nau o del ley plany la exarcia e
retriga tant que ses mes tant mal temps que eyl no pot donar conseyl de or-
maiar sa nau o son ley. E axi la nau o. l ley pert-se e la roba dels merca-
ders.

Senyor de nau o de ley que navegara en terra de serryains.

CLXXXVII)

Senyor de nau o de ley que sera e navegara en terra de serryains e li vendra
cas de ventura que per mal temps o per leyns armats de anemichs perdra lo /
ley o la nau, si eyl pert la nau o el ley per la raho que dessus es dita,
eyl no es tengut de res a donar als mariners, si donchs eyl no. l perdria el
loch on eyl perder tot son nolit, que si eyl ha tot son nolit eyl es tengut
de donar tot lo loguer als mariners. Mas empero qualche part que. l senyor -
de la nau o del ley fara en los mercaders a aquel pati matex deven esser /
los mariners. Mas si lo senyor de la nau o del leyndevia als mariners lo--
guers per altres viatges, eyl los es tengut de pagar axi com en lo capitol
qui dessus es dit se conte, Mas senyor de nau o de ley qui per aytal raho
com dessus es dita perdra sa nau o son ley no es tengut de donar ley ne -
vianda a mariners entro que sia en terra de cristians per so car eyl haura /

perdut tot quant haura e per ventura mes que no haura. E fo fet per so aquest capitol que nus lo senyor de la nau haura perduda sa nau o son - leyn no es tengut de donar leyn ne vianda a mariners tro en terra de / cristians pus que non ha a si matex.

Senyor de nau o de leyn que noliejara la sua nau per anar en terra de serryans. CLXXXVIII)

Senyor de nau o de leyn qui noliejara la sua nau per anar en terra de serryans o en loch perilos. Si eyl es en loch on haia personers eyl los ne deu demanar abans que feren lo viatge. E si eyl los ne demana e.ls personers ho volen, eyl pot noliejar, que personer negun no li pot pus res / contrastar. E si eyl nolieja que no.ls ne deman, los personer li poden - contrastar e poden contrastar ab eyl per so car no.ls hi haura demanats. E si demanats los ne hagues, los dits personers no.ls poguen encantar ne portar a encant tro que fos vengut del viatge per naguna raho. Si los / personers encanten ab lo senyor de la nau o del leyn que noliejara meyns de lur sabuda, eyl exira de la nau o del leyn per encant o per qualque - raho se volra E.ls personers retendan lo nau o.l leyn, aquela nau o aquel leyn deu seguir lo viatge o aquel mercader que noliejada la haura per aquel preu e per aquel nolit que.l mercader haura empres ab aquel qui la donchs / era senyor com eyl nolieja per que sen guart cascun a qui fera part en nau o en leyn que qualque cosa aquel fara ne empendra ab mercaders o ab altres/ alo se haura a seguir. Mas si lo senyor de la nau sera en loch hon no haura personer negun, eyl pot noliejar e anar en tot loch hon eyl se vuyla. E si/ la nau o.l leyn pendra alcun dan, personer alcun no li pot fer demanda per aquela raho. Mas si eyl ho pugava o.n vabatava o.s pedra per colpa sua los personers li.n poden fer demanda, Mas senyor de nau qui noliejara per anar en terra de cristians no es tengut de demanar personers neguns si no.s vol, ne personer no.l pot encantar pus que.l haura noliejada tro al torn del - viatge. Mas lo senyor de la nau o del leyn deu donar fiansa al personer si la li demana que.l no mut viatge tro a qui haia tornada la nau o.l leyn a poder dels personers. E la fiansa que dara, que no sia tenguda si no tant solament a us e a custum de mar. E si per aventura lo senyor de nau noliejara per anar en los lochs dessus dits, los personers seran en lo dit loch e sabran quel ha noliejat o no.u sabran, el senyor de la nau no.ls ho haura

dit ni eyl a eyls res contestat, e aquel viatge la nau o.l leyn se perdra o pendra alcun dampnatge, los personers no poden fer neguna demanda, e.l senyor de la nau no es tengut de res a respondre a eyls.

Nau o leyn qui s.encontra ab leyms armats.

CXC.

Senyor de nau o de leyn que en mar de liura o en port o en plaia o en altre loch s.encontrera ab leyms armats de anemichs, lo senyor de la nau pot -
parlar e fer avinensa ab los comits e ab l'almirayl per quantitat de moneda per so que eyls no fassan mal a eyl ne a res de la sua nau. Si en la nau ha mercaders eyl los deu dir lo pati que eyl fara ho haura fet ab los comits o ab l'almirayl d'aquela armada. E tots en semps deven-se acor-
dar e deven pagar aquella reempcio, la qual lo senyor de la nau o del leyn haura empresa ab los comits e ab l'almirayl d'aquela armada e deu se pagar per lo cominal de la roba per sou o per liura o per bassant. E.l senyor de la nau deu-li metre per la maytat de so que volra la nau o el leyn. E si -
mercaders no ha en la nau o en lo leyn, lo senyor de la nau se deu acons-
seylar ab los panesos e ab lo nautxer e ab los prohers o si lo senyor de la nau paga aquella reempcio que dessus es dita, ab conseyl e ab consentiment de tots aquels qui dessus son dits, los mercaders de que la nau sera no.y -
deven ne.y poden res contrestar, ab que el senyor de la nau pac per la maytat de so que volra la nau. Mas empero si lo senyor de la nau o del leyn -
s.encontrara axi com dessus es dit ab leyms armats qui no sien d'anemichs e eyl los vol donar estrena o refreschament, si en la nau ha mercaders eyl los ho deu dir, E si eyls ho volen eyl los ho deu donar e.ls mercaders e.l //
senyor de la nau deven-lio pagar axi com dessus es dit. E si mercaders no.y ha, el senyor de la nau ho deu dir e fer ab conseyl de tots aquels que --
dessus son dits, E si lo senyor de la nau fa asso deu-se pagar axi com //
dessus es dit. Empero si lo senyor de la nau no ho fara ab voluntat dels -
mercaders o ab conseyl d'aquels qui dessus son dits, eyl per sa auturitat fara pati e dara refreschament sens sabuda dels mercaders e sens conseyl -
d'aquels que dessus son dits, lo senyor de la nau ho deu pagar del seu //
propi, que los mercaders no li son tengutw de res a dar ne a retre de la -
massio o del pati o del refreschament que eyl haura donat a aquels leyms -
armats.

De nau que sera en terra de enamichs o en loch perilos.

CLXXXX)

Si alcuna nau o leyn sera en terra de serrayins o en loch duptos estan -
 aqui carregat de tot o de partida vendran aqui leyns anamichs, el senyor
 de la nau o del leyn parlara pati o.l fara parlar a aquels d'aquels //
 leyns armats per so que eyls no fassen mal a res que en la nau o.l leyn
 sera. E aquel pati que.l parlara o fara parlar si los mercaders seran -
 en la nau o en lo leyn ab eyl en semps tots o la major partida eyl los deu
 dir aquel pati que eyl ha fet o fet fer ab aquels comits d'aquels leyns ar
 mats e ab conseyl e ab volentat dels mercaders ell o deu donar e.ls merca-
 ders son hi tenguts de pagar cascun per sou o per liura segons que haura/
 roba en la nau o en lo leyn. E si per aventura los mercaders no eren en
 la nau o en la leyn tots o partida o eren en lo loch que.l senyor de la
 nau o del leyn tengues espay que eyl los pogues fer saber aquel pati que
 eyl haura fet o fet fer ab aquels leyns armats per salvar si e tota la -
 roba e eyl es tengut que.ls ho deu fer a saber, e si eyl no havia espay
 que eyl ho pogues fer a saber als mercaders, lo senyor de la nau deu fer
 en axi que tot so que fara que ho fassa en conseyl de tot lo cominal de /
 la nau. E si eyl ho fa en axi los mercaders hi son tenguts de metre e de
 pagar tot enaxi com si tots eyls hi eren estats, que en res no.y deven ne.y
 poden contrestar. Empero si lo senyor de la nau fara alcun pati ~~ab~~ aquels
 leyns armats e los mercaders seran en la nau tots o la major partida o -
 seran en loch on que.l les ho pogues fer saber, e no.u feia, aquel pati -
 que eyl los haura fet o fet fer no haura demanats los mercaders pus eyls fosse
 en loch que.l fer ho pogues en aquel pati aytalque haura fet, los mercaders
 no.y son tenguts de res a metre, jatsia asso que la roba sia en la nau o/
 en lo leyn tota o partida, per so com no.ls ne haura demants. Mas ~~emperò~~,
 si eyls seran en loch que no.ls puscha demanar, el senyor de la nau fara -
 aquel pati ab conseyl de tots aquels que dessus son dits, los mercaders li
 son tenguts de pagar axi com dessus es dit. E si per ventura lo senyor -
 de la nau fara aquel pati meyns de sabuda dels mercaders e meyns de con--
 seyl d'aquels qui dessus son dits en aquel pati que eyl haura dit per sa -
 autoritat meyns de sabuda e de conseyl de negun, lo senyor de la nau o -
 del leyn ho deu tot pagar del seu propi que negun no.y es tengut de res a

metre per so que eyl ho haura fet meyns de sabuda e de c nseyll de tots aquels qui dessus son dits. Empero si la nau o.l leyn sera en alcun - dels sobradits lochs e haura descarregat E entre los mercaders e.l // senyor de la nau sera empres que.l senyor de la nau deia esperar los - mercaders, els mercaders que deien haver espeegat lo senyor de la nau,/ si dins aquel temps vendran aquels leyms armats, el senyor de la nau fara pati ab eyls per so que eyls no li fassen mal o encara si li vendra cas - de ventura que es perdra la nau o l leyn que.s perdra la nau o.l leyn. E - en aquel pati o en aquella perdua que dins aquel temps que.l senyor de la/ nau los deu esperar no son tenguts de res a metre pus que eyls hauran de~~g~~ carregat, si donchs no li volien fer alcuna gracia, E si per aventura los dits mercaders no hauran espeegat aquella nau o aquel leyn a aquel temps - que empres ne promes haura E si passat aquel temps vendra aqui leyms ar-- mats E.l senyor de la nau haura a fer pati e.y perdra la nau, los dits - mercaders son tenguts de pagar aquel pati o aquella perdua que.l senyor de/ la nau o del leyn haura fet per colpa de eyls qui no.l hauran espeegat a aquel temps que entre eyls e los mercaders eren empres.

Senyor de nau qui vendra descarregar en alcun loch si li vendra
cas de ventura. CLXXXXI)

Si alcun senyor de nau o de leyn haura carregat en alcun loch de roba de mer- caders o que tota sia d'alcun mercader per anar descarregar en alcun altre loguar, lo qual loguar on eyl descarregar deura, sera ja empres entre eyl/ e los dits mercaders o mercader, si sera cas de ventura que aquella nau o aquel leyn se endontrara ab alguns leyms armats o no armats d'enamichs, si aqueles males gents qui en aquels leyms armats seran li tolran o se.n por- taran lo ters de la roba o les du es parts o les tres e no li jaquiran mas tant solament la quarta part o mes o meyns, si com lo senyor de la nau o - del leyn sera junt la hon devia descarregar aquella roba que romasa li sera. Encara aquella que tolt li sera estada, si lo senyor de la nau o del leyn se retendra aquella roba qui romasa li sera que no la vuyla donar a aquels mercaders o mercader qui reebra la daura. Si donchs eyl no li paguen axi - ben lo nolit d'aquella roba qui talta li sera com d'aquella qui sera romasa/ e que eyl haura aportada, lo senyor de la nau o del leyn no pot fer ne deu

ab justa raho, per qual raho, per so car negun mercader no es tengut de pagar nolit sino da.y tanta roba com lo senyor de la nau o/ del leyn li deliura en lo cas dessus dit. Empero es axi a entendre en aytal cas com dessus es dit. Salv empero que si los mercaders - qui aquella roba, axi com dessus es dit, hauran mese en aquella nau o aquel leyn si eyls la agermanaran o si los dits mercaders eran en - aquella nau o en aquel leyn quant agen vista d'aquels leyms armats - l'agermenaven que si alcun cas les esdevenia que la una roba refes a l'altre, si l'agermanament dessus dit, sia fet axi com demunt se conten aquella roba que restaurada sera, deu esser comptada ab aquella qui / sera perduda per sou e per liura. E si lo dit senyor de la nau o del leyn e los dits mercaders o mercader de qui sera aquella roba dessus/ dita, sera en guerra o de guerra ab aqueles males gents que aquella 9 roba lus haura tolt, lo cors d'aquella nau o d'aquel leyn qui restaurato romàs sera deu esser comptat per sou o per liura ab aquella roba/ que perduda sera e ab aquella que sera restaurada. E axi lo senyor de/ la nau o del leyn deu haver aytant de nolit com per sou e per liura li esdevendra, e de res als los dits mercaders o mercader no li son tenguts. Empero si la roba no sera estada agermenada axi com dessus es - dit, la roba qui restaurada sera, no es tenguda de ajuda a esmanar a/ aquella que perduda sera, ne encara los mercaders que la roba hauran - perduda ho son de res tenguts de donar a aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn a qui eyls aquella roba que perduda sera havien noliejada, ni lo senyor de la nau o del leyn a eyls. Si donchs los dits mercaders provar o mostrar no poran que per colpa o ab asentiment o ab voluntat - d'eyl sera feta aquella tolt o aquella robaria. E si los dits mercaders provar o mostrar ho poran, lo dit senyor de la nau los es tengut de tot a retre e a esmenar sens tot contrast. E si los mercaders provar ne mostrar justament no ho poran, lo senyor de la nau o del leyn no.ls es de res tengut. Empero los dits mercaders de qui sera aquella roba que restaurada sera son tenguts de donar e pagar tot lo nolit d'aquella roba que / restaurada sera e de res als no. Empero si los dits mercaders seran en guerra ab aqueles males gents que la roba lus hauran tolt, E lo senyor de la nau o del leyn ab les dites males gents en guerra no sera, lo cors

de la nau o del leyn no deu esser comptat per sou ne per liura ab -
aquesta roba que perduda sera Si donchs axi com dessus es dit, ager-
menat no sera que la una roba aydas a l'altre si cas de ventura hi/
vendrà E los dits mercaders no sien tenguts de pagar nolit sino de/
la roba que romasa lus sera, axi com dessus es dit. Empero si lo -
senyor de la nau o del leyn sera ab aqueles males gents en guerra -
E los dits mercaders ab eylls en guerra no seran, lo cors de la nau/
o del leyn sia tengut de metre o per sou o per liura a esmanar aque-
la roba que perduda sera. E lo nolit sia aytambe comptat per sou e -
per liura axi be al cors de la nau o del leyn. E axi be a la roba /
restaurada com a la perduda si alcun agermanament hi haura fet, axi
com dessus es dit. E si entre eylls agermanament fet no sera, la una
roba no deu esser tenguda a l'altre d'esmena a fer. Mas que estruch
sera estruch sen haura anar. E lo senyor de la nau no deu haver nolit
sino de la roba que restaurada sera. E si lo senyor de la nau o del -
leyn manara los mariners a viatge, no.ls es de res tengut de donar -
per lurs loguers si no en axi com eyl guanyara del nolit. E si per /
aventura los mariners hi hiran a messes, lo senyor de la nau no es -
tengut de pagar si no a aquella forma que eyl guanyara del nolit, per
qual raho, per so car a empaxament de males gents no esta negun. Salv
empero si los dits mariners que a messes seran acordats hauran empres
ab lo senyor de la nau o del leyn que ayl los deia pagar per cascun -
mes si que ab eylls empres al jorn que eyl los acorda, lo senyor de la
nau o del leyn los es tengut de pagar per tot aytant meses com eylls -
havien servit abans que aquella robaria los fos feta haia eyl lo nolit
o no per qual raho, per so car avinensa lig vens. E si per aventura -
alcun senyor de nau de nau o de leyn sera aturat o destengut per //
senyoria o per males gents en alcun loch, si en aquel loch hon eyl des
tengut sera, es loch on eyl no pusca donar paraula als mariners, sia -
que los dits mariners vaien a viatge o que sien acordats a mesos, lo -
senyor de la nau o del leyn no.ls es tengut de res a donar de tot aquel
temps que eyl anqui haura estat per raho d'aquel destemiment que fet -
li sera per so que per colpa d'eyl no romendra que eyl no anas guanyar
si vadat no li era. Encara mes, que lo senyor de la nau o del leyn -

asats hi pert pus que.y pert la vianda e consuma sa nau e son --
 leyn.Mas empero si lo senyor de la nau o del leyn sera destengut en
 algun loch per empayment de senyoria o de males gents, si eyl sera/
 en loch hon eyl pogues donar paraula als sobredits mariners e eyl no
 l'als dara ans los destendra e.ls aturara ab si, eyl los es tengut /
 de pagar de tot aytant com ab eyl estaran per que per so car si eyl
 se volia, eyl los puria, e.ls pogra haver donada paraula. E pus que
 eyl fer no.n volch, e.ls volch aturar e tenir ab si, es raho que eyl
 que.ls deia pagar de tot aytant com ab eyl estaran. Salves, empero, -
 totes les covinenses o empreiments que eyl hagues empreses ab eyls com
 ab eyl se acordaren ne eyls ab eyl. E per les rahons dessus dites fo/
 fet aquest capitol.

Senyor de nau que logara o pendra pelanques o vassos.

CLXXXXII)

Senyor de nau o de leyn que pendra o logara palanques o vasos o arguens
 a ops de sa nau o de son leyn a trer o a verar si les palanques o els
 vasos se trancaran, si|eyls los hauran logats en rompran,no es tengut
 d'esmena a fer sino tant solament lo loguer que ab aquela haura em--
 pres que.ls li logue lo senyor de la nau o del leyn. Empero es tengut
 d'esmenar aqueles palanques o aquels vasos o aquels arguensque a //
 servey se.n seran rots a aquel de que seran sens tot contrast si eyl
 los haura preses sens volentat d'aquel de qui son e trenquen-se o -
 no.s trenquen, tota via sia pagat lo loguer que empres sera ab eyls -
 meyns de tot contrast e de tot logui.

De senyor de nau qui prometra de esperar mercaders temps sa-
 but. CLXXXXIII).

Senyor de nau o de leyn qui noliejara la sua nau o lo seu leyn a merca--
 ders, e.l senyor de la nau prometra als mercaders de esperar temps sa
 but li hon la nau o.l leyn fera port, eyl los es tengut de esperar lo
 dit temps qui ab los mercaders haura empres. E si eyl se.n parteix ab
 la nau o ab lo leyn abans d'aquel temps que entre lo senyor de la nau
 o ab lo leyn abans d'aquel temps que entre lo senyor de la nau e.ls -
 mercaders sera empres, Si los dits mercaders ne sostendran algun dan/

per so car lo senyor de la nau o del leyn se.n sera partit abans -
 del temps que entre els sera empres, lo senyor de la nau o del leyn
 es tengut de esmanar als mercaders tot aquel dan que per colpa d'eyl
 han sostengut. E si los mercaders no espeegaran lo senyor de la nau
 o del leyn al temps que eyls hauran ab eyl empres. Si lo senyor de /
 la nau alcun dan pendra o sen crexera de messio, los mercaders son -
 tenguts de respondra lo dan e tota la messio que per colpa d'eyls -
 haura feta. Saul empero que lo senyor de la nau se ternia de empahim-
 ent de senyoria o de leyens armats de anamichs o era en loch que.l -
 ne fes lavar maltemps, si per aquestes condicions que dessus son di-
 tes se.n partia ans que.l temps que entre eyls era empres fos possat
 lo senyor de la nau o del leyn ho es tengut de mercaders del dan que.ls
 ne sostinguessen per so car no es colpa sua, ne los mercaders a eyl per
 aquella mateixa raho.

Mercaders que prometran haver espeegat senyor de nau a dia
 cert. CLXXXXV

Mercaders que noliejaran nau e prometran al senyor de la nau o del leyn
 que.ls lo hauran espatxat a dia cert, E en quella covinensa sera feta ab carta
 o testimoni o sera escrit en lo cartolari de la nau o del leyn on sera
 donada palmada entre lo senyor de la nau e los mercaders on sera posa-
 da alcuna pena si los dits mercaders a aquel temps no hauran espeegada
 la nau o.l leyn, si lo senyor de la nau se volra lus pot demanar aquella
 pera que entre eyls empresa sera possada. E si entre lo senyor de la -
 nau e los mercaders pena ninguna posada no sera, lo senyor de la nau -
 pot demanar als mercaders tota la messio que per colpa d'eyls haura -
 feta. Salv empero que si.ls ho havia tolt o vedat empayment de Deu ne
 de mar que per colpa de els no fos romas, ells no son tenguts de pagar
 al senyor aquella pena que dessus es dita ne que entre eyls sera estada
 empresa ne encara la messio que el senyor de la nau hagues feta en //
 aquella mateixa manera si donchs aquel temps empres entre lo senyor de la
 nau e els mercaders vendra empahiment de senyoria que eyls no gosen ca-
 rregar ne anar en alcun loch, ne encara mes que no gosassen res tres de
 la terra, los mercaders no son de res trer de la terra, los mercaders -
 no son de res tenguts de donar al senyor de la nau, pus no es lur colpa.

Mas mepero, si oltra lo dit temps que.ls mercaders hauran empres ab lo senyor de la nau vendra empahiment de senyoria, E.ls mercaders per lur colpa no haguessen espegat lo senyor de la nau, los mercaders son tenguts de pagar la pena que entre eyls es empresa e posada sera. E si / entre eyls pena naguna mesa ne posada no sera, los mercaders son tenguts de retre e de donar tota la messio que.l senyor de la nau haura feta per colpa d'eyls. Encara mes, tot lo dan e tot lo interesser que.l senyor de la nau haura sostengut ne sosntendra. Saul empero que aquel dan e - aquel interesser deu esser mes en masura e en vista e en coneguda de II/ bons homens que be e diligentment sien e sapien de la art de la mar. E - aquels bons homens deven en tal guisa trempar aquel dan e aquel interesser que.l senyor de la nau haura sostengut per colpa dels mercaders, que.l - senyor de la nau ne los mercaders no.y sien malcaents en guisa e en mane- ra que.l senyor e.ls mercaders ne romanguesen en amistat e en benvolensa. E si lo senyor de la nau guanyara res del nolit eyl es tengut de donar als mariners per lur loguer a aquella forma que.l guanyaria del nolit. Empero - qualque pati lo senyor de la nau fara a los mercaders a aquel pati mateix/ deven esser los mariners. E en aquella matexa manera que dessus es dita, es tengut e obligat lo senyor de la nau o del leyn al mercaders que.ls prome- tran d'esser espegat a dia cert. E per colpa d'eyl romandra. E si los ma- riners van a loguer lo senyor de la nau no.ls es tengut de res a donar per so car lo senyor de la nau no haura empres ab eyls e a quant sera espegat ne quant no. Mas si los mariners hi hiran ne seran acordats a meses, lo - senyor de la nau los es tengut tot axi com entre los mariners sera empres - al jorn que los acorda. E los nostres antecessors qui primerament començaren anar per lo mon veeren e conegueren que aquel dan que entre los mercaders e los senyors de les naus puria esser que sia mes a coneguda e en egualtat per los bons homens de lar per so car negun no sap de pot saber ea aquel des- trich ne aquel empahiment si sera per son dan o per son prou per que es bona la conexensa e la egualtat o.l trempament dels bons homens. E fo fet per so aquest capitol, car si mercaders no eran no calria a negu fer nau ne leyn, - ne si les naus no fossen no seria tan bon hom mercader com es, perque los / mercaders deven soffrir e possar en los senyor de les naus e dels leyns, E los senyors de les naus son encara mes tenguts de soffrir e de sostenir als

mercaders, què no son los mercaders als senyors de les naus per -
moltes rahons ne als senyors dels leyens los quals no cal ara a nos
dir ne recapitolar, per so car cascu es tan cert e tan savi que -
les veu e les conex . per que ara no les nos cal recapitolar. E si
per aventura alcun n.hi ha que sia tan negligent que no les sapia,
demaui-les a aquells que li sera semblant, que les deven saber mils
que eylls.

Nau o leyen que estibara de gerram. CLXXXVI

Nau o leyen que estibara de gerram los mercaders son tenguts de donar -
homens que estiben la nau o el leyen ab que sien en loch on ne pusque
trobar per diners. E si son en loch on non pusquen torbar per diners,
los mercaders se deven avenir ab los mariners, e els mariners deven-ho
fer. Els mercaders deven los ne pagar a coneguda del nautxer. E lo -
nautxer deu ho fer en guisa e en manera que els mariners sien ben pa--
gats de lurs maltrets. En tal guisa no sien mal caents. E asso deu -
esser posat en fe del nautxer, que el nautxer axi es posat com a balan--
ça de tenir veritat e dretura, exi be als mercaders com al senyor de /
la nau e als mariners e a tot hom que en la nau sia ne vaia, que no.s -
deu tenir mes ab los uns que ab los altres. E si ho fa es ne perjur. E
si provat li era, eyl no serie creegut negun temps de segrament que eyl
faes. Empero si lo senyor de la nau prometra o empendra ab los mercaders
que fara estibar la nau, los mercaders no son tenguts de fogar estiba--
dors. Mas lo senyor de la nau se.n deu avenir ab los mariners si los ma--
riners se volen. E pagar a eylls axi com dessus es dit. Mas si los mari--
ners volran fer gracie al senyor de la nau, deu-los ho regonexer a cone--
guda del nautxer en guisa que els mariners ne sien pagats.

De mercaders que hauran noliejada nau o leyen que deura carre--
gar de vi. CXCVI)

Si alcun senyor de nau o de leyen haura noliejada la sua nau o el seu leyen a
alcuns mercaders, E los dits mercaders carregaran aquella nau o aquel /
leyen que eylls noliejada hauran, si eyl la carregaran de gerram, si los
mercaders hauran lurs estibadors que per eylls estiben aquella nau o aquel
leyen que eylls hauran noliejat, sia que aquells estibadors que per eylls -

estibaran ne eyls hi hauran meses per lo lur ierram a estibar, sia que aquel estibadors, o estiben be o no, si gerram alcun o gerres si trancaran o si rompran o si consintran, lo senyor de la nau o del leyn no/ sia tengut de neguna esmena a fer, pus que per colpa d, eyl no sera fet. Mas los mercaders de qui aquel gerram sera sien tenguts de donar a aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn tot aquel nolit que promes li hauran de donar per cascuna gerra. Empro es axi a entendre que. l senyor de la nau o del leyn pusche retra o mostrar los tets en testimoni d'aquella gerra o gerres que rotes o trancades seran sens tot contrast. Empero si lo senyor de la nau o del leyn fora estibar aquel gerram, E los estibadors - que eyl hi metra estibaran be e sufficientment que per colpa del estibar/ que eyls hauran fet, gerra o gerres si rompran, lo senyor de la nau no es tengut d' esmena a fer a aquel mercader de qui seran, Si no tant solament que no.n deven haver nolit. E per qual raho no li es tengut que li esmen - lo dan, que lo mercader ne sostindra per esta raho, car negu no deu creure ne encara que en ver no puria metre que negun senyor de nau ne de leyn fos pagat ne sia que negun mercader perda ne fassa son dan en sa nau o en son leyn per colpa d'eyl ne per res que eyl fer hi puscha, Empero si los mercaders provar ne mostrar poran que per colpa del senyor de la nau o del leyn o per colpa dels estibadors que eyl haura meses si rompra gerra o gerres - eyl es tengut d'esmena a fer a aquels mercaders de qui seran, perque senyor de nau o de leyn no deu estibar ne fer estibar sa nau o son leyn de gerram si los mercaders o hom per eyls no.y eren presents al estibar, per so que / dan no li puscha tornar, Empro si al estibar del gerram haura mercader o - alcun hom per eyls qui veia estibar, si gerra o gerres si l rompran, lo - senyor de la nau no li es tengut de neguna esmena a fer, ne encara los mercaders no li deven ne li poden lo nolit tolre per neguna rahon, pus que - eyls o hom per eyls hi seran estats al estibar. Empero si al estibar se.n trencara gerra alcuna los mercaders no sien tenguts de donar nolit al // senyor de la nau. Mas empero si.s trancaran al descarregar los dits mercaders son tenguts de donar nolit al senyor de la nau o del leyn. E per so - que dessus es dit fo fet aquest capitol.

De mercaders que se.n manaran nau sens voluntat del senyor
CXCVIII.

Senyor de nau o de leyn qui haura noliejada la sua nau per anar descarregar la sua nau en alcun loch, E com lo senyor de la nau sera en lo dit loch hon eyl haura descarregar, eyl deu descarregar sa nau. E quant la nau sera descarregada eyl se deu espegar com mils puscha en cercar lo/ profit de la nau per so que eyl puscha donar guany al mateix, E a sos persones, e los mariners deven loesperar que no.l deven gongoxar ell - pagant a eyls aquel loguer que ab eyls haura empres tro fins que eyl - sia espegat. E si los mariners per d'asalt que eyls haguessen del /// senyor de la nau, se lovaran d'aquel logar hon hauran descarregat e - se-n manaran la nau o el leyn mens de volentat o de sabuda del senyor de la nau que en terra s'era, los mariners que asso comensaran ne foran, no deven haver dret en haver ne en persona ne en res que eyls haien. E lo senyor de la nau pot los metre en ferres e metre en poder de la senyoria, E fer demanda contra eyls tot en axi com aquels que desconexen - lur senyor ne.l desposeexen de sa senyoria, axi es a entendre que la nau sia en terra de amichs en loch menys de perill. Encara son tenguts de - mes los mariners que asso faran ne consintran de retre e d'esmenar tot lo dan e tot lo grenge e tot l'interessar que.l senyor de la nau n'haura sostengut. E el senyor de la nau ne sia tengut per sa plana parayla. Els mariners que asso hauran fet ne consentit deven tant estar en la preson tro fins que haien satisfet al senyor de la nau o que.s sien avenguts ab eyl a la sua volentat. E fo fet per so aquest capitol que mariners no - sen deven manar nau ne leyn, si be lo senyor de la nau lur fora alcun // tot. Mas deven sen anar a la senyoria on seran e clamar d'eyl del tot que a eyl sera semblant que eyl los fassa que no sia ben fet, que qualque hora que los semblant als mariners que el senyor de la nau los faes alcun tort ols tingues en alcun logar ultra lur voluntat que eyls se.n poguessen la/ nau o.l leyn manar en que eyls serien. E per esta raho es hi posada la - pena que dessus es dita.

Senyor de nau o de leyn que deu fer comprar la companya a - l'escriva. (XCVIII)

Senyor de nau o de leyn qui haura noliejada la nau o.l leyn per anar guanyar en alcunes parts, eyl deu fer comprar a l'escriva vianda e companatge e - totes les altres coses que sien necessaries a la nau o al leyn. Saul ///

empero que si la nau haura mester exarcia que le deu comprar lo senyor de la nau ab l'escriva. E quant haura comprat e fet compliment de companatge e de totes coses que sien a necessari de la nau, e.l senyor - haura comprada aquela exarcia que necessari sera de la nau. Empero si/ lo senyor de la nau sera en loch que.y sien los personers eyl los deu demanar d'aquella exarcia ans que la compra. Si los personers ho volen, el senyor de la nau conexera que aquella exarcia sia ops a necessari de la nau, eyl la pot ben comprar que no deu estar per los personers per/ so cor personers romanen per aventura sals en terra. E ab que eyls tenguessen diners a nas qui.s volgues a ventura de la mar. E per esta raho los personers no.y deven contrestar a aquella exarcia que no.s compra pus que.l senyor de la nau veia que a la nau sia gran necessari. E que si la nau navega meyns d'aquella exarcia, nevegara a gran condicio. E el senyor de la nau pora esser repres dels mercaders. E per aquesta raho los personers no.y poden res contrestar. E si lo senyor de la nau tendra algun - cumo de la nau, eyl deu pagar la companya e la exarcia que eyl haura comprada. E si lo senyor de la nau no te negun cumo de la nau, eyl deu comptar e a sumar al l'escriva tot quant costa la companya. E tot so que l'escriva haura comprat ne so que costera la exarcia que.l senyor de la nau // haura comprada. E com lo senyor de la nau e l'escriva lo hauran comptat e assumat l'escriva deu anar a cascun personer e dir que eyls deien pagar - tot so que a cascun vendra per la sua part. E si los personers ne volien oyir compte l'escriva los ne.s tengut. E com los personers hauran oyit - compte de l'escriva els son tenguts de donar a l'escriva tot so que cascun vendra per la part que haura en la nau. E siy haura alguns personers que no volran pagar so que a eyl ne vendra per la sua part, e contrastara lo senyor de la nau ho haura a manlevar per so car aquel personer no haura volgut pagar de la part que aquel personer haura en la nau se deu pagar - aquel deute e tot lo guany que lo senyor de la nau promes a aquel que prestat lo li haura, si tota aquella part se.n sabra consumir que aquel personer haura en la nau, per so cor per colpa de eyl se sera feta aquella manlenta. E si venia cas de ventura que la nau se perdes e que la manlevita no era - pagada los bens d'aquel personer se hauran a par en aquel deute a pagar, - per so cor ab sabuda e per colpa d'eyl se sera feta. aquella manlenta. Mas -

empero si lo senyor de la nau sera en loch on no haura personers, ne lo
 senyor de la nau no haura cumo de la nau, E el fara manlenta per les rahons
 que dessus son dites, tot lo cominal de la nau o ha a pagar que personer /
 negun no.y pot contrestar. Empero si abans d'aquela manlenta que dessus es
 dita sia pagada, la nau se perdia, personer negun no.y es tengut de res a -
 retre a aquel qui prestat hi haura, pres que la nau sera rota e perduda, -
 guart-se aquel e com prestara ne com no, que el personer assats hi pert pus
 que le sua part pert. E axi per la raho dessus dita lo prestador no pot res
 demanar e aquels que havien part en la nau perque eyl se guart com prestara
 la sua moneda e com no que pus que la nau sera rota los persones no li son
 tengut de res a metre en aquella nau. Empero si la nau sera en alcun viatge
 e loch, E aquel prestador se volra pagar del prestech que eyl fet haura. Si
 lo senyor de la nau havia diners sens o d'altre o eyl tindra alcun cumò de -
 la nau, eyl es tengut de pagar aquel prestador. E en continent tornar la nau
 als personers E comptar ab ells del guany e de la perdua que aquel fet haura
 E si guanya eyl es tengut de donar part d'aquel guany a cascun personer se--
 gons que haura part deu esser partit lo guany per cominals dels personers.
 E si guany no.y haura, ey haura perdua, cascun personer es tengut de donar
 a retre a senyor de la nau aytant con a eyl na vendra per la sua part, que
 raho es que qui part vol have~~r~~ del guany que part deia haver de la perdua.
 E si lo senyor de la nau no haura diners de si ne d'altre ne la nau no haura
 guanyat ne eyl tindra alcun cumo de la nau, el prestador fara vendre la nau
 com la nau sera venuda el prestador sera pagat si de la venda de la nau so--
 brera alcuna cosa, lo senyor de la nau es tengut de venir en aquel loch hon
 seran los ~~personers~~ e de donar lur part de tot so que de la venda de la nau
 li sobrara. E si lo senyor de la nau haura hauda a vendra la nau per les /
 rahons que dessus son dites personer negun no li pot fer demanda ninguna. Si
 donchs los personers no li poden provar lo contrari que aquella manlenta per
 que la nau sera venuda que eyl la hagues feta per son joch o per altres bara
 tes que eyl manas ne faes. E si los personers asso provar li poran, lo senyor
 de la nau es tengut de retre e de donar als personers totes les parts que -
 en la nau havien o el preu d'aquelas. E si lo senyor de la nau no ha de que -
 pagar, eyl deu esser pres e mes en ferres. e estar tant tro que eyl se sia
 avangut ab los personers o que ls haia satisfets del dan que fet los haura.

E si com lo senyor de la nau haura venuda la nau en axi com dessus es dit, si eyl ab alò qui de la nau li sera sobrat, no tornara retre / compte als personers e de donar la part que a eyls pertanyara de tot so que de la nau li sera sobrat E ell se.n hira en altres parts. E si asso que de la venuda de la nau li sera sobrat se perdra, eyl n.es - tengut d'esmena a fer als personers, axi com dessus es dit. E si eyl se.n hira en altres parts ab aylo que de la nau li sera romas, e eyl nē guanyara, tot lo guany que eyl fet n'haura es tengut de donar als personers, a cascun segons que la donchs havien part en la nau menys de tot f rau e meyns de tot contrast.

De compte a retre a personers. Capítol CC.

Tot senyor de nau o de leyn es tengut de retre compte a sos personers - cascun viatge que eyl fara. E si lo senyor de la nau no retra compte a sos personers de cascun viatge que eyl fara, si la nau o.l leyn se perdra o pendra alcun dampnatge, lo senyor de la nau es tengut de retre e de donar tot lo guany que eyl fet haura als personers que per / raho de la nau que perduda hauran o del leyn hauran feta lo senyor - de la nau no.s deu escurar ne pot, que.l no haia a retra e a donar tot lo guany que eyl ab aquella nau o ab aquel leyn haura fet. E si lo -- senyor de la nau o del leyn no haura de que ho puscha retra, si eyl - es trobat eyl deu esser pres e mes en ferres tot en axi com en lo capítol dessus dit se conte. E fo fet per so aquest capítol cor molt / senyor de nau o de leyn repren o retriga que no vol comptar al sos per soners. E con ve que eyl haura perduda se nau o son leyn, E eyl dira - que tot si es perdut, E sia que si perda o que no si perda, lo senyor de la nau o del leyn ne.s tengut axi com dessus es dit, perque tot // senyor de nau o de leyn deura e deu comptar cascun viatge que fara ab sos personers del guany o de la perdua que eyl feta haura, per so que la pena que dessus es dita no li pogues venir dessus. Encara es demes / tengut lo senyor de la nau o del leyn als personers, que si lo senyor de la nau guanyara ab aquel cumó que dels personers haura o tendra, - eyl los es tengut de donar lur part de tot lo guany que fet haura. E - si eyl per ventura haura perdut, personer negun no li es tengut de per dua que eyl feta n.haia per so com eyl tendra aquel cumó mol grat dels

personers dessus dits.

De senyor de nau que navegara e estara en loch on seran los personers, si morra de que son tenguts los hereus - d'aquel qui mort sera, si compta no.ls haura retur. CCI.

Si alcun senyor de nau o de leyn navegara I viatge o molts, si - eyl navegara o tornara alcuna vegada o moltes en aquel loch / hon seran tots los seus personers o la major partida. Eyl los es tengut de retre compte cascun viatge que eyl fara. E si eyl no ho fa, eyl n.es tengut tot en axi com en lo capitol dessus - dit es ja esclarit. Empero si lo senyor de la nau o del leyn na vegara axi com dessus es dit, E eyl cessara que no retra compte als personers ne endara no.ls dara res de so que guanyara, los dits personers lo.n deven raquerir. E si per aventura eyl simplament e sens malicia fer no.n volra, los dits personers lo.n poden forsar. E si los dits personers lo.n requeren o no a forca alcuna eyls no li metran. Si al senyor de la nau o del leyn vendra cas de ventura que.s morra, si los dits personers la donchs apres la mort sua eyls demanaran als hereus d'aquel qui mort sera o als detendors / dels seus bens compte o part del guany que aquel que mort sera - havia fet ab aquela nau o ab aquel leyn, los dits hereus e els detendors d'aquels bens seus no.ls son tengut de retre compte ne de / res a donar de guany que aquel hagues fet. Si donchs los dits personer provar no poran o aquel qui mort sera no.n havia jaquit menat en son testament. E si per ventura aquel qui mort es, sera mort ab intestat, los hereus d'aquels o los detendors dels seus bens no - son de res als tenguts a aquels sobredits personers si no tant so - lamente d'asso que en lo cartolari d'aquel qui mort sera atrobat - escrit. E si eyls trobaran en lo dessus cartolari escrit alcun // guany, los dits hereus o detendors dels bens d'aquel qui mort sera, son tenguts de retre e de donar a cascun dels dits personers la // part que li pertanyara d'aquel guany que eyls hauran trobat escrit Si tots los ben d'aquel qui mort sera ne sebien esser venuts, E si per aventura en lo cartolari d'aquel qui mort sera alcun guany no sera escrit atrobat si alcun consumament scrit atrobat hi sera que

la nau o.l leyn hagues a tornar a aquel qui mort sera o a alsuns de qui eyl ho hagues manlevat per raho de consumament que la nau o.l leyn // hagues fet, los dits personers hi son tenguts de pagar lur part. Empero es axi a entendre que aquel consumament no fos fet per colpa d'aquel qui mort sera que la donchs en temps de la vida sua era senyor d'aquella nau o d'aquel leyn que aquel consumament dessus dit haura fet. E si lo dit/ consumament poran provar los personer que per colpa d'aquel qui mort -- sera que la donchs en temps de la vida sua era senyor, eyls no.y son ten guts de res a metre, pus ells en ver metran que per colpa d'aquel qui // mort sera sia estat fet lo consumament dessus dit, los dits personers son tenguts de donar e de pagar a aquel consumament segons que a cascun ne - pertanyara de la sua part. E es raho que axi com eyls prengueren volenters part del guany si.y fos ara, es raho que paguen part en lo dit consumament. Encara per altre raho per qual per so com aquel qui mort es la donchs en - temps de la vida sua era senyor de la nau o d'aquel leyn anava e estava e - navegava entre eyls com eyls no.l destreyien que comptas ab eyls o que.ls donas part de so que guanyava. E si per aventura aquel qui mort sera ab in testat cartolari alcun no haura fet ne haura escrits, los sobredits perso- ners no poden demanar als hereus d'aquel qui mort sera de neguna cosa, ne / los hereus ne los detenedors dels bens d'aquel qui mort sera, no poden res demanar als sobredits personers de consumament que la nau o.l leyn hagues - fet, pus en cartolari no sera escrit per testimonis que.ls ne donassen, porque cascun se guart e a com fera ses feynes ne com no, per so que a dan ne a gren ge no li puscha tornar. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol. Empero, salves totes les covinenses e promissions que senyor de la nau o del leyn hagues fets als sobredits personers per alcuna raho, ne las personers a eyl. E salv encara empero si lo dit senyor de la nau o del leyn havia comptat ab los sobredits personers ab tots o ab la major partida. Si el compte que / eyl los retra, les donara alcun guany si eyl per aventura dar no.l los pora, E los dits personers li feran gracia que.l n.esperaran si eyl ans que dat los o haia, morra, los dits personers deven esser pagats dels seus bens si tots - ne sabien esser venuts.

Esmena de senyor de nau o del leyn qui navegara en alcunes parts -

que es tengut, detendra les covinenses que ab los personers haura empreses de retre compta. CCI)

Segons que en lo capitol dessus dit declara e demostra que tot senyor de nau o de leyn es tengut retre compte a son personers cascun viatge que eyl fara. E si no.n feia es ne tengut e obligat tot enaxi - com en lo capitol ja dessus dit es contengut, Mas empero es axi a entendre que lo senyor de la nau o del leyn sia e venga cascun viatge o als uns viatges que eyl fara en aquel loch hon sien tots los personers o la major partida. E si lo senyor de la nau o del leyn fara // port en alcun loch on no haura personer negun; Encara que ell navega ra e fara viatge o viatges en moltes de parts on personer negun no haura ne sera. Si al senyor de la nau vendra alcun cas de ventura que perdra tot o partida de so que ab la nau o ab lo leyn haura guanyat, si per colpa d'eyl no.s perdra, ey no es tengut de res a esmenar als sobredits personers, pres per colpa d'eyl no sera perdut. Empero si - los dits personers empendran ab lo senyor de la nau o del leyn com / eyl se partira d'eyls e li diran que si eyl per aventura se aturara en alcunes parts per navegar que eyl que.ls deia tremetre per cascun -- viatge e que eyl fara tot so que a eyls pertanyera del guany que eyl/ fet haura, lo dit senyor de la nau o del leyn los ho deu tremetre. E - si eyl no.l ho tremetre e so retendra, si eyl ho perdra en qualque manera que eyl ho perdra, eyl los es tengut de tot a restituhir. E si eyl no ha de que, eyl n.es tengut tot enaxi com en lo capitol dessus dit - es contengut. Empero si los dits personers empresio alcuna no foran - en lo senyor de la nau o del leyn com eyl se partira d'els, eyl no.ls es tengut que res lus trametra. E si.ls ho tramet es pert, seras molt be perdut al senyor de la nau o del leyn que sens lur manament les ho tremetra. Empero qualque covinensa o empresio lo senyor de la nau o - del leyn fara ab sos personers com d'eyls se partira, aquela li es mes- ter que los hi atenga. E si eyl per aventura no.ls ho atendra e per col- pa d'eyl romendra, eyl es tengut de restituhir tot lo dan que los dits personers ne sostendran o sostengut hauran. Empero si lo senyor de la/ nau o del leyn ho tolra o vendra empaiement de Deu o de males gents que eyl no antendra so qui a sos personer promes com d'eyls se partira, e /

per colpa d'ell no romandra, eyl no es tengut de res, per que per so - com empayment de Deu o de mor ne de males gents no pot negun res dir/ ne contrastar. Empero tot lo que dessus es dit, que sia e deia esser - meyns de tot frau, E si frau alcun provar se pora, la part contra que provat sera, sia tengut de retre e d'esmenar tot lo dan en aquella - port que sostengut lo haura sens tot contrast e sens tota malicia. E - per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De nau o de leyn que volra crexer. CCII)

Senyor de nau o de leyn qui volra crexer la sua nau o el seu leyn, si eyl es enloch on sien tots los personers o la major partida, lo senyor de - la nau o del leyn los ne deu demanar E si tots les personers ho volen o la major partida que la nau o leyn se crercha, lo senyor de la nau o - del leyn lo pot crexer, e tots los persones son hi tenguts de metra per la lur part aytant com d'equel crexement los vendra. E si.y ha personer negun que.y volgues metre contrast, no li pot metre, pres que ab sebuda e ab volentat d'eyl sera fet aquel creximent. E si.l senyor de la nau - ho haura a manlar, aquel personer ne.s tengut e obligat, axi com en lo capitol dessus dit es contengut. E si los personers no volen que aquela nau se cresca, lo senyor de la nau no.ls pot forçar. Mas, pot los forsar de tot so que.l capitol dessus dit es contengut. Encara mes, si lo senyor de la nau fa aquel creximent meyns de sebuda e de volentat dels personers los personers no son tenguts al senyor de la nau de res a donar, si no - axi com en lo capitol dessus dit es contengut. Empero si lo senyor de la nau o del leyn sera enalcun loch hon no haura personer negun e eyl volia crexer sa nau o son leyn, eyl la pot crexer segons que en lo capitol -- dessus dit es contengut. E.ls personers no.n poden res contrestar, si no axi com en lo capitol dessus dit es contengut. E.l senyor de la nau es - tengut e obligat als personers de totes aqueles covinenses e empressions que al capitol de fet de adop parla e es contengut. E per so com crexi-- ment que hom fa a nau o leyn es jutjat per adop.

Esmena si senyor de nau o de leyn volra crexer sa nau o son - leyn. CCIII).

Segons que diu e demostra en I capitol dessus dit, que si senyor de nau o de leyn volra crexer o fer alcun creximent en sa nau o en son leyn.

Si lo senyor de la nau o del leyn es en loch on sien tots sos personers o la major partida, lo dit senyor de la nau o del leyn la deu demanar - del dit creximent que.l dit senyor de la nau o del leyn vol fer en la dita nau o leyn. E si los dits personers tots o la major partida no.u/ volran que lo dit creximent fassa, lo dit senyor de la nau no.u deu fer ne.ls ne pot forsar. Mas lo dit senyor de la nau o del leyn pot forsar/ los dits personers desso que dessus es dit en lo dessus capitol. So es a entendre d'encantar. E los dits personers al senyor de la nau o del/ leyn per aquella raho mateixa. E es ver e axi es acostumat de fer. Empero segons que encant deu esser fet, E la hon diu e demostra que si lo dit/ senyor de la nau o del leyn es o sera en loch on no sien ne seran tots los dits personers en semps o la major partida, que si lo dit senyor de la nau o del leyn vol o volra crexer la dita nau o leyn, lo dit senyor - de la nau o del leyn ho pora fer que personer negun no.y pot en res contrastar si no axi com en lo capitol dessus dit es contengut e es ver.Mas empero es axi a entendre que si lo dit senyor de la nau o del leyn lo - crexera si no per III rahons, so es a saber per gran nolit o gran viatge que eyl atrobes o per gran profit que lo senyor de la nau vees o conagues que.s vengues o que.s pogues venir assi mateix e a tots los dessus dits/ personers, so es a entendre per passatge o per defaliment d'altres naus o d'altres leyns que alguns mercaders no trobassen. E si lo dit senyor - de la nau o del leyn fara lo creix dessus dit per les rahons dues dessus dites, los dits personers li son tenguts de pendre en compte tota la macio o despesa que lo dit senyor de la nau o del leyn haura feta per lo dit - creximent. Si donchs los dits personers lo contrari provar no li poran, E si lo dit contrari provar no li poran esser, sia que lo dit senyor de la/ nau o del leyn li aport guany o consumament, tot li deu esser pres en comp ta, E si lo dit senyor de la nau o leyn los aportara alcun guany los dits/ personers ne deven haver e pendre lur part be e entegrament segons que cas cun dels dits personers li haura en la dita nau o leyn. E si lo dit senyor de la nau o del leyn aportara alcun consumament als dits personers, los - dits personers son tenguts de pagar al dit senyor de la nau o leyn segons/

que a cascuns dels dits personers ne pertanyara, e segons que la part -
que en la dita nau hauran. E es raho que exi com cascun pren o prengara
part del dit guany, si lo dit senyor de la nau o leyn les hagues apor--
tat o.ls aportara axi es raho que cascuns dels dits personers pac se /
part en lo dit consumament, si si es devendra per alcun cas. E pus lo -
dit senyor de la nau o leyn haura fet lo dit creximent ab bon enteniment
e per les rahons dessus dites e majorment, pus lo dit contrari no li pora
esser estat provat. Mas empero, si los dits personers poran provar lo //
dit contrari al dit senyor de la nau o del leyn, aquel dit senyor de la -
nau o del leyn que eyl no haura feta la dita obra o creximent per les di-
tes II rahons, ans ho haura fet per sa auctoritat e per vana gloria del -
segle, e per so que les gents diguen que aytal es senyor de gran nau o de
gran leyn, aquella macio aytal que per aytal raho o rahons com dessus son -
dites sera feta, los dits personers no son tenguts que le li prenguen en /
compte, si los dits personers no.s volran sino en aytal manera que aquella
masio que per les rahons dessus dites sera estada feta que sia mesa en co-
naguda e en vista e en poder de bons homens ne diran ne.n conexeran que /
alo sien tenguts los dits personers de pendre en lur compte al dit senyor
de la nau o del leyn, que si la una part ni l'altre no puscha en res con--
trastar al dit a les cconaguda dels dits bons homens. E en esta guisa empe
ro, que si los dits personers no encantara la dita nau o leyn.E lo dit //
senyor de la nau o leyn romandra en sa senyoria tant en axi com se era e es
ab aquels mateys sobradits personers no son tenguts de res a donar al dit //
senyor de la nau o leyn de la dita messio que axi com dessus es dit sera -
estada feta ne encara per los dits bons homens sera estada arbitrada ne es-
timada o sentenciada, si no en axi com lo dit senyor de la nau o leyn se -
guanyara ab la dita nau o leyn, e encara si lo fan gran gracia com eyl ro--
man en sa senyoria de la dita nau, e com del tot la dita messio no li abas-
teven del dit compte qui axi com dessus es dit sera estada feta no deguda--
ment. Mas es sa fet e.s fa per esta raho, cor en totes coses e entals fets
es bona egualtat e temperament e cominalea de bons homens. Empero si los -
dits personers encantaran la dita nau o leyn al dit senyor de la nau o //
leyn, e encara lo.n gitaran e del tot de la dita senyoria despossehiran, -
los dits personers son tenguts de donar e de pagar al dit senyor que li //
donchs era de la dita nau o leyn tota la dita messio o despesa que per los

bons homens los seran estada arbitrada o estimada o sentenciada en -
continent que los dits personers hauran la dita nau o leyn encantat/
e aquel que la donchs n.era senyor n.haura gitat. Empero si aquel que
la donchs era senyor de la dita nau ho leyn haura o havia manlevats -
alcuns diners per raho de la dita obra o creix, que eyl axi com dessus
es dit haura fet no rahonablement, si eyl ne dara loguar o eyl haura
donat, los dits personers no sien tenguts de metre ne de pagar part en
lo dit loguer. Si donchs los dits personers fer no.u volran. Mas empero
si lo dit senyor de la nau o del leyn haura feta la dita obra o crexi--
ment per les II rahons dessus dites, si lo dit senyor de la nau o leyn/
haura manlevada moneda d'alcun per raho de la dita obra o creix, si lo
dit senyor de la nau o leyn ne dara loguer o.l na haura donat, los dits
personers hi son tenguts de metre e de pagar segons que a cascun per--
tanyara. E segons la part que a cascun pertanyara e segons la part que
en la dita nau o leyn hauran sens tot altre contrast. E ja sia asso que
en lo capitol dessus dit diga e demostra que creximent que hom fassa a
alcunanau o alcun leyn que.s jutge per adob ver es. mas en tal guisa -
se pot hom flixar de creximent d'obra que no.s deu ne.s pot flixar de -
fer nau ne de leyn que haura ops adop. E axi los dits senyors de les -
naus e dels leyens deven se guardar com seran en alcun loch estrany o -
privat si eyls volran fer alcuna obra ho alcun creximent en lurs naus o
en lurs leyens que eyls que ho fassen ab justa raho ho en justes rahons
per so que los casos dessus dits no puschen esser dessus posats o per -
so que el dan dessus dit nol.s pusca dessus venir. Salves empero totes/
covinenses o empehiments dels senyors de les naus o dels leyens fetes ab
lurs personers. E dels dits personers als dits senyors de les naus o dels
leyens en totes coses e per totes. E per les rahons dessus dites so fet -
aquest capitol.

De nau o de leyn que haura ops adop. CCV.

Senyor de nau o de ley qui la sua nau o el seu leyn haura ops adop, si lo -
senyor de la nau es en loch hon sien sos personers tots o partida, lo -
senyor de la nau deu dir e demostrar a aquels personers aquel adob que la
nau o el leyn haura mester. E si les personers ho volen, eyl ho deu adobar
e.ls personers son hi tenguts de metre en aquel adop cascun tot aytant com

li vendra per la sua part. E si haura alcun personer que no volra pagar so que a eyl ne vendra, El senyor de la nau o haura a manlevar, lo personer/ n.es tengut e obligat axi com lo capitol dessus dit se conten. E si los - personers no volran que la nau o el leyn se adob per so cor per aventura/ eyl costaria mes d'adobar que ne volria, o encara mes, com la nau o el - leyn seria adobat. E ells lo volrien vendre, eylls no trobarien ab molt tant de la nau o del leyn com eyl costaria de adobar, per que senyor de nau o de leyn no deu adobar sa nau o son leyn meyns de volentat de personers, pres 9 sia en .I. loch ab eylls no.ls ne pot forsar. Mas lo senyor de la nau pot - forsar de vendre o de encantar als personers, pres que eylls no volran que/ la nau o.l leyn se adob, els personers ne poden forsar aytant be lo senyor de la nau o del leyn que encant no.y ha negun senyor que tots son e deven - esser personers simples. Si donchs alcunes covinenes no havia entre eylls que alcun dels personers hi dagues haver qualque senyoria. E si lo senyor de la nau o del leyn adobara la nau o.l leyn meyns de volentat dels personers, - personer negun no li es tengut de res a dohar de so que costara aquell adob qui meyns de sabuda d'eyls sera fet. Mas lo senyor de la nau se deu pagar - axi com la nau o.l leyn se guanyara que a alo personer negun no.y pot contras tar. Mas si la nau o.l leyn se perdra ans que el senyor de la nau no sera - pagat de so que haura prestat d'aquel adop, personer negun no li es tengut/ de fer neguna esmena. Mas si com la nau o.l leyn se perdra si exarcia negu- na se restaurara, lo senyor de la nau sen deu entregar, que personer negun no li pot contrestar. E si res hi solra, lo senyor de la nau o deu retre e donar a cascun personer tot aytant com li venga per la sua part. E si alguns dels personers volra aquella part que haura en la nau o en lo leyn que sia ado bat, ey se deu fadigar en aquel qui senya ne sera, per so cor aque hi haura - hant molt de maltret e.y haura bestret tot aquel adop, E si aquel personer - se.n pot avenir ab aquel qui senyor ne sera, si no sia mes en poder de II -- bons homens de mar que vegen aquel adop e quant costa, per so que si aquel / personer venia la sua part a altre que entre lo senyor de la nau e aquel qui aquella part compraria no pogues haver contrast ne trebayl negun. E tot so - que aquels .II. bons homens ne dirien ne.n farien que alo ne fos seguit. Si - que lo senyor de la ne aquel personer per qui lo contrast seria no.y pogues/ res contrestar,mas tot no que.ls ne dirien ab conseyl que.n demanen a bons -

homens de mar que alo ne sia seguit. Salv empero que si lo senyor de la nau sera en loch hon no haura negun personer o la nau o el leyn hauran ops tengran adop com meyns de adop la nau no pogues navegar, lo senyor de la nau deu guardar lo profit de si e de sos companyons. E mes, encara, de - sos companyons que de si mateix, per so cor eyls no.y seran. E encara mes, per so car eyls l'hauran fet senyor del lur, perque eyl deu guardar si - mateix de blesme e de dan. E si lo senyor de la nau veu ni coneix que // aquel adop que la nau ha mester, sia o deu esser a profit mes dels personers que a dan segons son semblant, E segons sa conexensa e sa consciencia e qualque cosa a el ne sia semblant, aquela ne deu ell fer a son bon enteniment. E si qualque cosa eyl ne fassa, sia que la adopt o que la vena, tot li deu en be esser pres, pus que eyl ho haura fet a bon enteniment. E axi/ los personers no poden res contrestar qualque cosa eyl ne fassa, pero cas- cun se quart e a qui fara part. Si donchs no era empres entre lo senyor de la nau e ls personers que eyl no dagues adobar ni vendre la nau o el leyn, si no.u feia ab volentat dels personers de tots o de la major partida. - Empero si aquesta covinensa no era entre eyls, qualque cosa lo senyor de la nau ne fara, aquela, n.hauran a seguir los personers. Saul que si eyl la - jugava o la baratava ho.s perdra per sa colpa, que eyl los es tengut /// d'esmena, axi com en lo capitol dessus dit es contengut. E fo fet aquest - capitol que.s quart cascun a qui fara part ne a qui comanara lo seu, ne - aqui no, ne com ne com no lo li comanara, que segons les covinenses que - entre eyls seran empreses, aqueles se hauran a seguir.

Senyor de nau qui arborara, ho fera pendre ancores d'alcuna nau o leyn CCVI.

Senyor de nau o de leyn qui pendra o fara pendre senyals gayatels (ganitells) o rates de ancores de alcuna nau o de alcun leyn qui prop d'eyl estara - ormajat, si aqueles ancores se perden, aquel senyor d'aquela nau qui ha or bades aqueles ancores o fetes aorbar, es tengut d'esmenar aquel senyor // d'aquela nau de qui aqueles ancores seran tot so que eyl dira per son sa- gramment que volguessen. E encara li es tengut de mes a fer d'esmena e de tot lo dan e de tot lo destrich que el ne sostenga. E encara mes, si aquel se- nyor de qui aqueles ancores seran, se vol, ey se.n pot clamar a la senyoria e demanar a aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn qui aytal cosa haura -

feta fer per ladronici. Encara mes, si mariner negun aorbara ancores -
 meyns de volentat e meyns de sabuda d'aquel senyor de nau ab qui eyl -
 sera, si lo mariner ho fara per sa auctoritat meyns que de negun no //
 haura comendament, eyl es posat en aquella pena que l senyor de la nau -
 deuria haber si menament li.n hagues fet. Encara mes que si aquels mari-
 ners que aytal cosa hauran assaiada de fer, no hauran de que pagar, //
 aqueles ancores que per colpa d'eyls seran perdudes per so car eyls les
 hauran aorbades: encara mes, si eyl no poden entregar d'aquella nau del -
 dan e del destrich e de la messio que eyl haura sostenguda, aquels mari-
 ners deven esser preses e meses en preso, E estar tant tro que.ls haien
 satisfet aquel senyor d'aquella nau de tot lo dan e de tot l'interes que
 eyl dira per son sacrament, que per colpa d'eyls haura sostengut . Si -
 donchs aquel senyor d'aquella nau qui aquel dan haura sostengut no.ls //
 volia fer gracia que.ls esperas per dies e per hores o que vuyla que eyls
 guanyen ab eyl tot so que eyls li haurien a donar en esmena del dan que /
 per colpa d'eyls haura sostengut, e asso sia en volentat d.aquel senyor -
 de la nau qui aytal dan haura sostengut de fer aqueles coses que dessus -
 dites son qual el mes se volra, so es saber d'esperar.los o de metra en
 preso o que eyl los vuyl fer gracia que eyls o guanyen ab eyl. E fo fet
 per so aquest capitol que si aquella pena que dessus es dita no hi hera -
 posada molt dan e molt trebayl se seguiria e se.n puria seguir. Encara -
 mes, si alcuna nau tendra prohibis, E per so qu.ls prohibis no.s fessen ne s'
 encarten E hauran.y posats senyals que.ls sospenen, que aquels senyals ne
 la veran ni faran lavar, en aquella pena matexa deu esser posat, que dessus
 es dita.

Senyor de nau o de leyn qui manara la sua nau a parts. CCVI)

Senyor de nau o de leyn qui manara la sua nau a parts eyl es tengut de fer -
 escriure les covinenses e empeniments que eyl fara o haura fets ab tots
 ceyls mariners que ab eyl hauran anar a parts. E encara mes, deu fer escriu
 re lo senyor de la nau en presona de tots los mariners o de la major parti-
 da ea quantes parts pendra la nau la nau ne quantes parts faran per totes -
 ne a qui deu fer melorament ne a qui nò, ne quant ne quant no per so com a
 la partio entre els mariners e el senyor de la nau no pogues haver negun -
 contrast. Encara es de mes tengut lo senyor de la nau que eyl deu mostrar/

tota la exarcia que la nau haura a tots los mariners en semps o a la -
major partida si tots no.y poden esser per so cor si los mariners co--
nexi en ab lo senyor de la nau en semps que.y hagues exarcia que hagues
ops adops o alcun enfortiment que.l senyor de la nau que hi degues fer
a l escripta per so que no.y pogues haver entre eyls alcun contrast, que
si alcuna exarcia si perdia que.ls mariners no.y poguessen metre alcun
contrast que diguessen que els no havien vista aquela exarcia que per-
duda sera, per so car de com d'ha a esmenar. E si lo senyor de la nau
fara asso que dessus es dit, los mariners li son tenguts de servir tot
enaxi com si anaven a loguer sebut. Encara mes, que per neguna raho no.y
poden metre contrast. Salv per aqueles condicions que en los capitols -
dessus dits son ja certificades e esclarides. En axi lo senyor de la nau
quant de res los haura donat a guanyar, deu lur dar be e leyalment les -
parts que a cascun pertanyara be e leyalment tot enaxi com entre lo //
senyor de la nau e ls mariners sera empres. E enaxi com en lo cartolari
de la nau sera escrit. El nautxer es tengut sots pena del segrament que.l
fet ha de guardar tot lo profit d'aquells mariners que.ls be e entegrament
haien tot so que.l senyor de la nau los haura promes al die que.ls s'acor-
daren ab eyl. E.l escripta es tengut de guardar lo profit de la nau sots -
aquela mateixa pena que al nautxer es posada que.l no.y fassa res enganyo-
sament per la nau ni per los mariners. Mas que be e leyalment de sa part/
que a la nau pertanyara ne als mariners atressi el nautxer e l'escripta -
deven-ne haver melorament so que entre eyls sera empres com la nau comen-
saven de acordar los mariners. E si per aventura entre eyls no ha estat -
empres eyls ne deven haver cascun. I. part per honrament e per raho del -
maltret que eyls hi trahien per tot lo cominal de la nau. E aqueles dues -
parts deven-se levar de tot lo comun en semps ara parlem de les condicions
si per cas de ventura hi venien si la nau o el leyn hiran ab veles. E //
quant ab veles eyla perdra arbre o entenes o vela alcuna, los mariners no
son tenguts d'esmena neguna. a fer si darques lo senyor de la nau o el -
nautxer no.ls hevia menat abans que.l arbre ne les entenes ne la vela se -
perdres que eyls que calassen. E si lo senyor de la nau o del leyn los //
havia fet manament que eyls que calassen e eyls no havien volgut calar, e
per aquela raho aquela exarcia que dessus es dita se perdra, los mariners

son tenguts de tota aquela exarcia a esmanar, axi es a entendre tot lo cominal de la nau lo deu pagar. E si lo senyor de la nau o del leyn o el nautxer menaran surgir ancores en qualque logar que eyls seran. Els mariners diran que aquela exarcia ab que eyls manen surgir aqueles ancores no es sufficient a aqueles ancores. E si les ancores se perdran sobre alo que los mariners hauran dit al nautxer o al senyor de la nau. Si lo senyor de la nau o el nautxer no faran cambiar exarcia e aqueles ancores que eyls hauran menades surgir. E les ancores se perdran los mariners non son tenguts d'aquelles ancores que ls hauran menades surgir/ de neguna esmena a fer, pres que eyls ho hauran dit al senyor de la nau o demostrat-ho al nautxer. E si los mariners no ho diran ne no demostraran al senyor de la nau ne al nautxer. E aqueles ancores se perdran eyls son tenguts de esmena a fer, per so car eyls surgiren aqueles ancores no ho digueren ne ho denunciaren que aquella exarcia no era forts ne bona. Encara mes, si a la nau vendra cas de ventura que vaia en terra o rompra, si lo guany que la nau haura fet sera tant que bastas a aquella nau a reffer, el senyor de la nau le.n pot reffer. E si eyl reffer no le.n volia aquella nau deu esser preada e aportada a preu entre lo senyor de la nau e els mariners e a que valia aquella nau com ana en terra. E si entre eyls no se.n puen avenir, deu esser mes a aquel contrast que entre eyls sera en poder de dos bons homens que sien e sapien be e diligentment de la art de la mar. E qualque cosa aquels ne diran allo deu esser fet e seguit. E si exarcia salvaria, aquella exarcia e tot so que salvat ne sera tot deu esser preat e mes en preu al senyor de la nau. E com lo senyor de la nau sera entegrat si alcuna cosa de aquel guany que ells fet hauran sobrara, tot deu esser partit per tuyt cominalment axi com entre eyls sera empres. E si per aventura lo guany que ls fet hauran no bastara a esmena a fer, aquella nau que de tot rota sera ho en partida, los mariners no lin son tenguts de neguna esmena a fer, per so com lo mariner assats hi pert pus que hi pert son temps e hi haura consumada sa persona. Empero los merines son tenguts al senyor de la nau de aydar a salvar tot so que ls pendran be e leyalment e retre e donar tot so que eyls salvar ne podran al senyor de la nau. Encara mes, si per aventura la nau no haura guanyat res, los mariners son tenguts de retre e de donar al senyor de la nau tot so que haura despres en vianda d'aquel jorn -

que eyls acordaren tro fins que eyls se pertesquen de la nau. E asso -
 deven los mariners pagar meyns de tot contrast que lo senyor de la nau
 ha sa^{ts} hi pert, pres hi consuma la nau e si matex. El senyor de la -
 nau pot aquel mariner que contrat hi metra allo que eyl ne vendra que -
 deia per la sua part axi demanar com si li ho havia comenat ab carta. E
 pot lo metra en poder de la senyoria. E aquel mariner deu estar tant pres
 tro que haia satisfet de tot so que a donar haura a aquel senyor de la -
 nau o que se.n sia avengut ab eyl. Empero si lo senyor de la nau veura ne co
 nexara aquel mariner que li contrestara, no ho fara per neguna altre male
 si no que no ha de que pagar ne entregar, lo senyor de la nau es tengut -
 que.l deia esperar per dies e per hores tant tro que eyl ho puscha haver/
 guanyat. Enaxi empero que.l mariner es tengut al senyor de la nau de ase-
 gurar ab carta o ab fiansses per so que.l senyor de la nau no hi puscha -
 perdre eyl ne.ls seus. Encara mes, si alcun dels mariners perdra alguna -
 roba a servici de la nau, si la nau guanya, aquella roba deu esser retuda a
 aquel mariner que aquella roba haura perduda si eyl provar ho pot. E si eyl
 provar no ho pot, ho li.n es hom tengut d'esmena a fer. E si per aventura
 la nau guanyara no li es negun tengut d'aquella roba que eyl perduda haura
 d'esmena a fer per testimonis que eyl ne donas que assats hi pert son //
 temps, E hi consuma sa persona. E fo fet per so aquest capitol, cor molt -
 senyor de nau o de leyn hauria sa nau vella e pudrida. E si eyl sabia que.ls
 mariners que ab eyl hirien aparts si eyl rompia la nau li fossen tenguts de
 la nau a esmenar per sort pocha de fortuna, eyl faria en guisa e en manera
 que perdes la nau, per so que.l ne poques haver d'esmena mes que no volrien
 dues naus aytals com aquella. E per aquesta raho los mariners que van apart no.n
 son tenguts d'esmena a fer a la nau qui rota sera, si no tant solament del /
 guany que eyls ab la nau hauran fet, tot enaxi com en aquest capitol dessus
 es declarat e certifficat.

 ----- Final des III Llibre.

(Laus Deo).

LLIBRE DEL CONSOLAT DE MAR IV PART.

Esmena de nau o de leyn qui ira aparts. Capítol CCVIII

Si alguna nau o algun leyn hira aparts, E sera cas de ventura que aquella nau o aquel leyn que aparts hira s'encontra ab leyns armats, si aquels leyn armats li tolran o se'n portaran vela o veles o gumenas o gumenes o ancores o ancores o alguna altre exarcia, aquella exarcia deu esser esmenada per tot lo cominal de la nau. E es axi a entendre que cascun sia tengut de metre en la esmena que per aquella exarcia s'haura a fer/ que tolta lo sera, per aytantes parts com pendra deu. Empero es axi a - entendre que la nau o'l leyn hagues guanyat, E de aquel guany que aque- la nau o aquel leyn hagues fet que sia esmenada aquella exarcia que // aquels leyns armats se'n haurien portada. E si per aventura lo guany - que aquella nau o aquel leyn hauria fet no bastava a aquella exarcia a - esmenar los mariners qui hiran a parts no sien tengus de neguna altre - esmena a fer, per que per so com lo mariner ne negun altre compartex de son alberch e va ab algun a guanya no ho fa per fe que per algun cas de ventura que esdevenga a la nau o el leyn hon eyl deu anar guanyar que - la roba que eyl jaqueix en sa casa li hagues aydar a esmenar, que si ho fahya mes li valra que romagues E encara mes, per altre raho, cor lo ma- riner assats hi pert, pus que hi pert son temps. E lu haura totes ses - vestadures consumades. E hi haura consumada se persona. Empero si el - guany que la nau o'l leyn haura fet bastara a aquella exarcia a esmenar/ que tolta's sera, lo senyor de la nau o del leyn que aquella esmena haura presa deu jurar en presencia de tot lo cominal de la nau o del leyn que eyl que la deia colrar com abans pusca e que hi fassa tot son poder. E - si eyl colrar la pot, eyl es tengut de retre tot so que eyl havia pres - del sobre dits mariners en esmena de aquella exarcia que aquels leyns ar- mats les havien tolta sens tot contrast. E si per aventura en la nau o - en lo leyn haura alguna partida dels mariners que ho contestaran que - aquella exarcia que alguns leyns armats lus haura tolta que no deia esser esmenada del guany que la nau o el leyn fet haura per so cas es cas de - ventura no'n deven fer ne poder per sobre los dits personers o altres es- tants eyls en la nau o en lo leyn los venia cas de ventura que se encon- trassen moneda o alguna altre roba que valgues molts diners o ab alguna bala o ab alguna altra cosa que a eyls tornás a profit, no'y haura negun que no volgues haver be e entegrament la sua part que pertanyer li'n de- gues. E encara molt mes que pertanyer no. li'n deuria si eyl fer ho poria. E donchs semblant es e vista raho que axi com cascun volria e demanaria - be e entegrament se part del guany que per lo cas de ventura los seria es- devengut, tot en axi es raho que cascun sia tengut de fer esmena a aquella verdoa que per cas de ventura los sera esdevengut del guany que.ls fet - hauran. E per les rahons dessus dites s'ha fet aquest capítol.

De mercaders qui metran roba en leyn descubert. CCVIII)

De mercaders que noliejaran o metran roba en algun leyn descubert, si aquella roba que en leyn descubert sera mesa se banyara o.s guartara per mar que/ el leyn entra o per aygua de pluaja, lo senyor d'aquel leyn no sia tengut d'esmena a fer neguna a aquels mercaders de qui aquella roba sera, per so car no es se colpa que aytambe vehen los mercaders com eyl matex que aquel leyn on eyls meten la lur roba es descubert. Mas empero si lo senyor del -

leyn descubert es en algun loch que li pogues fer tenda e que no fes tant mal temps que.l la pogues tenir feta, E no la fahia fer si los mercaders provar ho li poran, ell es tengut d'esmena a fer a aquels mercaders per aquela roba que banyada o guartada sera per colpa d'eyl que no volia tenir la tenda feta. Mas empero si aquel senyor d'aquel/ leny sera en alcun loch e fara tanta de mar e tant de vent que no la gosas tenir ne pogues, e plovía tant que la tenda no hagues feeltat - de tenir-la, si aquella roba se banya o.s guarta per aquestes rahons / que dessus son dites lo senyor del leyn no es tengut d'esmena a fer.- Encara mes, si aquel leyn fara aygua per murades e per colpa de aque- la aygua que fara per les murades aquella roba se banyara e.s guartara lo senyor d'aquel leyn es tengut d'esmena a fer a aquels mercaders de qui la roba sera. E si lo leyn no feya aygua per murades e.n feya per lo pla, si aquel sera bo e sufficientment be e encrostamat si per aque- la aygua que per lo pla fara se banyara roba, E si.s guartara, pres - que leyn sera be e sufficientment encrostomat, lo senyor del leyn no - es tengut d'esmena a fer a aquels mercaders de qui aquella roba sera - que per aygua de pla sera banyada ne guartada, pres que.l leyn sera - be e sufficientment encrostomat. Empero si lo senyor del leyn prome-- tra a alcun mercader que li metra e li portera la sua roba sots lo - talem, e.l senyor del leyn no le.y metra, ans le metra en altre loch/ si aquella roba que.l senyer del leyn haura promesa de portar sots lo talem, E no la.y haura mesa ne portada, E aquella roba se banyara o.s guartara, lo senyor del leyn es tengut d'esmena a fer a aquel mercader de qui aquella roba sera, per so cor ell no lo haura mesa sots lo talem axi com havien convengut, a aquel mercader. E si lo senyor del leyn la.y hagues mesa axi com promes lo li havia, E la roba se banyava e.s guarta- va, lo senyor del leyn no li.n fora tengut de esmena a fer, pus eyl - haguera ates so que havia promes a aquel mercader qui aquella roba li - havia liurada per aquella promissio que feta li havia. E axi si la roba se banya o.s guarta sots lo talem lo senyor del leyn ho li es tengut / d'esmena a fer, pres no es se colpa. Per que se quart tot senyor del - leyn ea qui prometra als mercaders que mester es que los ho atena. E - per aquesta raho fo fet aquest capitol.

Senyor de nau que levava pilot. CCX.

Senyor de nau o de leyn qui noliejara o sera noliejat per anar en alcunes parts en les quals eyl he hom que en la nau o leyn sia nos certificara que eyl hi sapia, el senyor de la nau o del leyn haura a logar pilot - que hi sapia. E aquel pilot fermara e dira al senyor de la nau o del - leyn que eyl sap e es cert en aqueles parts on lo senyor de la nau // volra anar. E si aquel pīlot dira que no ha loc en ves aqueles parts - on lo senyor de la nau o del leyn volra anar ne sera noliejat que eyl tot no ho sapia. E si aquel pilot atendra a lo senyor de la nau o del leyn tot alo que promes li haura be e diligentment, lo senyor de la - nau o del leyn li es tengut de donar tot lo loguer que entre eyl e aquel pilot sera empres sens tot contrast. E encara li es tengut de donar so que promes no li haura, segons la bondat e la valor que en aquel pilot sera, per so cor aquel pilot haura ates al senyor de la nau tot so que promes li haura. Empero totes les covinenses que entre lo senyor de la nau o del leyn e aquel pilot seran empreses deven esser totes meses en

forma de cartolari de la nau o del leyn per so que entre lo senyor de la nau o del leyn e aquel qui pilot sera no pogues haver alcun contrast ne cert. E si per aventura aquel qui pilot sera levat no sabia/en aqueles parts que ell dit ne promes haura ne covengut al senyor de la nau aquel qui pilot se sera mes. E so que ell al senyor haura promes res no.l pot atendre, aquell qui aytal sera deu perdre lo cap en continent sens tot remey e sens tota merce. E el senyor de la nau o del leyn pot lo li fer tolre que no es tengut que.n deman a la senyoria si no.s vol per so car aquel l'aura enganat e mes a juy de perdre si e tots aquels que ab eyl son, encara la nau e tot l'aver. Empero no sia tant solament en coneguda del senyor de la nau o del leyn e a aquell qui pilot sera levat, e a si deu perdre lo cap o no, ans deu // esser en coneguda dels nautxers e dels mercaders e de tot lo cominal de la nau. E si tots aquels qui dessus son dits o la major partida - veuran ne conexeran que aquel devia perdre lo cap, ey lo deu perdre, / e si a eyls no es semblant que no l deia perdre, que no.l perda. Mas - si en fet tot so que eyls ne conexeran, que alo deu esser fet e als no, per que car si per aventura a les vegades hom anava a volentat de als-cuns senyors de naus o de leyens, eyls volrien be que als-cuns de que / eyls haguessen desgrat que hagues perdut lo cap. E per so que li.n romangues lo loguer que promes ni.n dar li.n deu, que axi be hi ha senyers de naus o de leyens que son rasses de senyor com .I. altre hom, e encara mes que molts senyors de naus o de leyens son que eyls no saben // que.s deu anar davant ne detras ni saben que vol dir la mar ni que no. E per so seria mal fet que mort de .I. hom fos en asalts ne en coneguda tant solament del senyor de la nau ne del leyn, per que tot hom - qui.s met per pilot se deu guardar ans que si meta que puscha e sapia atendre tot so que prometra per so que per la pena que dessus es dita no li pogues venir negun dan ne li pogues venir dessus.

De guaytes a establir. Capitol CCXI

Tot senyor de nau o de leyn es tengut que en continent que parteix li hon haura levat viatge o haura feta vela, ell deu partir ses guaytes qui.s guayten en la nau o el ley, axi be anant en velas com estant en port o en playa o espagol. E axi be en terra de amichs com de enamichs. E axi que aquels qui.s guaytaran anant ab velas sis adormient a la guayta de tot, aquel jorn no deven haver vi. E si aquels qui.s guaytara en playa o en port o en espagol, e que sia en terra de anamichs si a la guayta - s'adormiran de tot, aquel jorn no deven haver vi ni haver negun companatge. E si per aventura sera en terra de anamichs, aquels que a la guayta se adormiran si es mariner de proha, deu perdre lo vi e el companatge de tot aquel jorn e encara que deu esser assotat tot nuu per tota la nau. E deu esser surt en mar III vegades ab la veta del morgonal e assosia en coneguda del senyor de la nau e del nautxer de dar.li qual se vol ra d'aquelles dues penes que dessus son dites. E si es hom de la popa deu perdre lo vi e tot lo companatge de tot aquel jorn. E deu.li esser gitat un can d.ays ne per lo cap en avayl. E si negun d'aquest, que dessus son dits, seran trobats durmits a la guayta de III vegades en sus, deu perdre tot lo loguer que haver devia de tot aquel viatge on seran. E si l'avien haut, deu lo retre o deven esser gitats en mar. E sia en asalt del senyor de la nau e del cominal o de la major partida de dar-lus d'aquestes dues

penes dessus dites lo qual eyls volran, per so car eyls meten a juy e a ventura de perdre si mateix o e tots aquels que en la nau o al leyn seran. E fo fet per so aquest capitol.

Esmena de roba que sera trobada en port o en ribera.
CCXII.

Roba que sera trobada en playa o en port o en ribera que vaia sobre aygua o que la mar la hagues exauguada en terra, aquel qui trobara aquella en la playa o en lo port o en ribera ab que la mar no la hagues exauguada en terra, ne deu haver la maytat de trobadures en aquesta guisa que eyl la deu presentar a la senyoria. E la senyoria deu-la tenir manifesta a tot hom .I. any e hun día. E si era roba que guartar se pogues deu esser venuda, e l preu que de aquella roba sera haut deu estar manifest axi com dessus es dit. E si passat aquest temps aquella roba que axi sera trobada o el preu que de aquella sera haut, no haura vengut senyor, la donchs la senyoria deu donar a aquel qui trobada la haura la maytat per ses trobadures. E de la maytat que romandra, deu fer la senyoria dues parts. E pot se n pendre la una, E l'altre que roman deu-la donar per amor de Deu, la on eyl vist sera per be per anima d'aquel de qui stada sera. E si per aventura aquella roba qui trobada sera, la mar la haura exauguada en terra, aquel que la trobara ne deu haver trobadures covinentes segons que als bons homens d'aquel loch hon sera trobada vist sera. Empero deu esser axi fet de aquesta que axi sera trobada, axi com es ja dit dessus d'aquella altre. E axi fets parts d'asso que a la senyoria romandra Empero si la roba alcuna sera trobada en golf o en mar de liura, aquella deu esser partida axi com en .I. capitol ja dessus dit e esclarit e certifficat per que ara no ho q. vol dir ne recapitolar, o si per aventura roba sera atrobada que caura a fons aquella eytal que sobre aygua no hira ne.y poria anar, aquella no deu esser venuda ne alienada, per so com roba qui caura a fons tota via espera son senyor e deven ne esser donades trobadures covinents a aquel qui la trobara e la exauguara en coneguda de la senyoria e de bons homens de la mar que sien dignes de fe e que ho sapien be e diligentment de partir. E la senyoria deu tenir tota aquella roba manifesta o el preu de aquella si sera roba que.s pogues affolar. E si al temps de la usança o de la custuma que.l senyor haura establida en // aquel loch on aquella roba sera atrobada, demana .dor o senyor no li haura vengut ne exit, la senyoria deu fer crida publica per trenta dies si senyor alcun haura exit a aquella roba sia li desliurada, si no, sia partida axi com dessus es dit en aquel capitol mateix de roba que surara ne hira sobre la aygue. Axi deu esser fet d'aqueste matexa, pres que el temps sera possada que el senyor hi haura posat.

Empero es axi a entendre que aquel o aquels qui la dessus dita roba trobaren o l'hauran trobada que la deven haver manifestada e representada a la senyoria del loch hon la dita roba sera trobada dins III dies si en loch ne sera. E si sera en loch que dins tres dies no poguessen haver la dita roba que trobada hauran haver representada a la dita senyoria, deven la haver representada dins VI dies. E si dins VI dies no la poran haver representada a la dita senyoria deu ferenaxi per malicia asolvar E per dans e grenges messions a esquivar aquel o aquels qui la dita roba hauran atrobada que la hajen manifestada e representada dins X dies. E si dins los dits X dies a la dita senyoria la dita roba manifestada o presentada no sera, aquel

de qui la dita roba sera o la dita senyoria, per el deman e puscha demanar la dita roba que axi com dessus es dit sera estada trobada, a aquel/ o a aquels qui trobada la hauran per ladronici e estar a merce de la senyoria e encara que deven perdre tot lo dret que de la dita roba deven o devien haver per raho de les dites trobadures, Salv empero que si aquel o aquels que la dita roba hauran atrobada axi com dessus es dit. E dins los dits X dies no la hauran representada o manifestada a la dita senyoria, se gons que dessus es dit, si eyls viat coses o vista rahons mostrar poran - que eyls la dita roba no haguessen puguda representar a la dita senyoria/ dins los dits X dies deu lus esser rebut. Enaxi empero que si las coses e les rahons dessus dites per els dites o posades eyls en ver metra no poran sino que la dita senyoria puscha a aventar contra ells, segons que dessus es dit la forma dessus dita Empero si la dita roba haura estat perduda, - que no sera estada atrobada I any e I die e passat l'any e die la dita roba sera estada atrobada aquel de qui era la dita roba, no.y pot res demanar, ans deu esser d'aquel o d'aquels qui la hauran atrobada per qual raho per so car no es roba el mont que estia o havia estat sots aygua o pres - aygua o de sobre aygua per lo dit temps que aquel de qui estada sera li - pogues justament conexer al senyal per que fos la dita roba estada sua. Si donchs no feya per arbitre. Saul ferse o azar o altra matayl. E axi la dita roba que axi com dessus es dit sera atrobada deu esser d'aquel qui atro bada l'haura. Empero si aquel que la dita roba dira esser sua fara fe que sua fo e sua es, deu-li esser deliurada. Eyl empero faent satisfaccio a - aquel qui trobada la haura a sa voluntad, si aquel empero que trobada la / haura fer o volra, que en altre manera senyoria no.l deu destrenyer. Si - donchs aquel qui la dita roba demanara provar o en ver metre pora per testimonis digues de fe la dita roba esser sua, E de tot en tot la dita roba eyl cobrar volra, eyl es tengut de donar e de pagar a aquel qui atrobada/ la haura, tots dans e tot, destrichs e tots interessers que en ver metre - pora que per colpa de la roba dessus dita li seran esdevenguts ne.n haura hauts a sostenir a coneguda de la dita senyoria o de dos bons homens qui - sien dignes de fe. E si de la dita roba que atrobada sera aquel o aquels - qui trobada la hauran se.n serviran e.n guanyaran e.n poran fer algun // guany, si los dits que la dita roba hauran atrobada sen seran servits o.n. hauran fet alcun guany, Si eyls demanaran les dites trobadures deven los - esser donades, segons que es acostumat. E lo dit guany esser vey que la dita roba hauran haut o fet, deu lus esser mes en compte de les dites troba-- dures. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Esmena de covinensa o promissio feta en golf. CCXII)

Si alcuna covinenso o promissio o obligacio sera feta de uns a altres en golf o en mar de liura o en qualque loguar, saul que la nau o el ley no sia en/ loch que tenga prohis o ragara en terra per qual se volra raho sera feta la covinensa o promissio no deu haver valor per que cor a les vegades van en les naus o en los leyn mercaders e homens honrats e moltes d'altres a qui fa mal la mar o alcun grenge en si mateixs, E si eyls podien exir en terra o poguessen esser alevats de aqueles grenges o d'aquel amic que eyls en si ma teix si eyls havien M. marches d'argent tots mil los prometrien a alcun -- quils o demanas o que.ls poras en terra, per aquesta raho no deu haver valor, o encara mes, si per aventura se encontrara ab alguns leyns armats si per promissio o per covinensa o per obligacio que eyl los fa esser-se podrien

tolre d'aquels leyens, los forien covinensa o promissio per so que eyls no.ls faessen mal, de mes que per aventura no.ls porien atendre per la pahor que haurien d'eyls. E per esta raho, promissio ne covinensa feta per pahor o per forsa, no val ne deu valer per neguna raho. Mas empero si nau o leyn tendra prohis o reyara en terra, tota covinensa qui sera feta de uns a altres en qualque guisa sia feta val e deu haver valor.- Empero si nau o leyn sera en golff o en mar de liura o en qualque // altre loch se vuyla, sia que tenga prohis en terra o no, E aquels qui en la nau seran, faran alcuna covinensa o promissio deu haver valor per estes IIII rahons, so es a saber, per fet de git, o per fortuna de mal temps o per qualque altre cas o ventura si sia que la nau o.l leyn ne vaya en terra o per covinensa que mercaders fassen de fer esmena a nau o a leyn per alcuna raho o per viatge a cambiar e que.l escriva sia present. E tant tost com la nau o el leyn tendra prohis en terra que en continent ho pens d'escriure en lo cartolari. E per estes rahons dessus dites neguna covinensa feta en Golff o en mar de liura o en qualque / altre loch se sia, no deu haver valor. Salv de les IIII rahons que ja son en aquest capitol dessus esclerides e certificades. Empero si nau o leyn sera en fons o en estany tota covinensa que aquels faran qui seran la nau o el leyn, deu esser tenguda per ferma, tenga prohis en terra o no, perque tot hom qui en estany es ne en fou aytant val com si era en terra que assats en terra, pus que mal temps no.ls ne pot gitar ne li pot negun dan fer.

De covinensa feta per patro a mercader e mariner.
(CCXIII)

Qualque covinensa q senyor de nau o de leyn fara o haura feta a mercaders o a sos mariners o ab alsuns qui sien o seran tenguts de sa nau o son/ leyn, aquela es mester que los atena sens tot contrast. E si per aventura lo dit senyor de la nau o del leyn la dita covinensa o promissio - atendra no.ls volra, eyl los es tengut de restituhir tot dan que los - dessus dits ne sostendran o.u hauran sostengut o.u esperen a sostenir - sens tot contrast. Si la dita nau o leyn ne sabia esser venut. Saul empero tot empahiment que per justa raho venir hi pogues, o.y fos esdeven gut, per lo dit senyor de la nau o del leyn no hagues atesa o no hagues puguda atendra la dita covinença o promissio a tots los dessus dits. E/ si per aventura los dits mercaders o mariners o tots aquels qui de la dita nau o leyn seran tenguts, son tenguts e obligats de atendra al dit senyor de la nau o leyn tota covinensa o promissio que ab eyl haia hauda ho haguessen empresa sens tot contrast. E si per aventura la dita covinensa o promissio atendre no li volrah, si los dits hau alsuns bens deven esser venuts per restituhir lo dan per la dita covinensa o promissio sostengut o per sostenir sens tot difugi. E si los dits lurs bens al dit dan per la dita covinensa o promissio sostengut o a sostenir e restituhir no bastaran, si los dits son conseguts, deven esser preses en poder de la senyoria e estar tant e tan longament en la dita preso que haian entregat al dit senyor de la nau tot lo dan dessus dit o que se.n sien // avenguts ab lo dit senyor de la nau o del leyn a la sua voluntat. Saul empero, que.l dessus dit empahiment no.ls ho hagues tolt o vedat, que.ls no haguessen pugut atendre la dita covinensa o promissio al dit senyor - de la nau o en colpa d'eyls no fos romas, que.ls no haian ne haguessen / atesa la dita covinensa o promissio segons que dessus es dit. E per les -

rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De comanda feta amigablement sens covinensa. CCXV

Si alcun comanara a altre roba, la roba es a entendre mercaderia amigablement ab carta o meyns de carta e sens covinensa neguna que no sera empresa entre ells, sino tan solament que aquel qui la comanda reeb que / la reeb ab us e a custum de mar e a risch de males ients. E eyl que la deu vendre en qualque loch que eyl fara port ab la dita mercaderia en -- aquel present viatge en lo qual eyl ha rebuda la comanda e vendre tot -- axi com mils pora o segons que entre eyls sera empres. Mas empero, si -- entre eyls no sera empres, e aquel qui la comanda portara que deu haver per son mal tret ni que no, si entre eyls empres no sera, aquel qui la / comanda haura aportada no.n pot ni se.n deu res retenir, pus que entre -- eyls empres no sera, ans es tengut de donar e de retre tot so que de la roba haura aut en continent que tornat sera d'aquel viatge en lo qual -- eyl havia rebuda la dita comanda. Empero, aquel de qui la comanda sera, es tengut de donar al comandatari que la sua comanda haura portada e am bada per lo seu mal tret, segons quel guanyara, e segons lo maltret que aquel hi haura haut. E asso deu haver en son consiment e sa coneguda. E el comandatari no.l pot als de res d'estrenyer, per que tot comandatari se quart, e.s deu guardar com reeb comanda d'alcun e a com fara ses // feynes ne com no, per so que no haia a venir en cosiment ne en coneguda de aquels que les comandes li faran per raho del seu maltret. E a esta -- raho que dessus es dita de la roba a aquesta matexa raho son e deven esser aquels qui prenen comanda de diners.

De venda feta de nau o de leyn CCXVII

Si alcun senyor de nau o de leyn vendra la sua nau o el seu leyn a alcun, e eyl vendra sens sabuda e sens voluntad dels personers, eyl es tengut que en continent que el vanuda la haura de tornar a retre compte a ses perso ners, e de retre e de donar tot so que a cascun ne vendra per la sua part si eyls pendra o volran. E si los personers pendre no ho volran, eyl los es tengut de retre e de tornar en lur poder aquella nau o aquel ley que -- eyl vanut haura sens volentat e sens sabuda d'eyls. E si aquella nau o -- aquel leyn no.ls pot tornar en poder, eyl los es tengut de retre e de tor nar aytant bona nau o aytant bon leyn com aquel era. El guany que fet po gre haut ab aquel leyn es ne haura a venir ab eyls axi com mils puscha. E si entre.ls no se.n poran avenir, deu hi metre dos bons homens qui sien -- dignes de fe, E aquels que.ls ho depertesquen e qualque cosa aquels ne di ran ne.n conexeran, alon deu esser seguit. Empero si com lo senyor de la -- nau o del leyn haura feta la venda, axi com dessus es dit, si a la major -- forsa dels personers plaura aquella venda, lo senyor de la nau o del leyn -- qui venut sera, no.ls es de res als tengut, sino de donar-los so que a cas cun pertanyara, pus la major forsa dels personers si acordaran. E si per -- aventura sera, no vendra ni tornara retre compte a sos personers. Encara -- per donar sa part a cascun per so que de la venda de la nau o del leyn los pertanyara, E eyl se.n hira de ves altres parts. Si eyl es conseguit, eyl es tengut de retre e de donar a aquels personers tot so que de la venda de la nau o del leyn los pertanyara. E encara tot aytant com los personers -- diran per lur segrament que aquella nau o aquel leyn pogra haver guanyat. E si eyl no ho de que.ls puscha satisffer ni entregar, deu esser pres e mes

en poder de la senyoria, hi estara tant tro que haia satisfets aquels - seus personers d'aquella demanda que eyls li fan o que se.n sia avengut - ab ells. E si per aventura aquel qui la nau haura venuda no sera atrobat, Els personers trobaran aquella nau o aquel leyn que los sera estat venut - en alcun loch, eyls lo poden pendre e demanar ab la senyoria. E la senyoria deu-los deliurar, eyls empero mostren que lur fas per cartes o per testimonis si donchs aquel qui comprat l'haura no.n podra mostrar carta que - aquel que la nau li haura venut o el leyn hagues dels personers loch que - la pogues vendre e fer a sa voluntat per que cascun se guart es deu guardar com comprara nau o leyn ni com no, per so que dan no li.n puscha venir. - Empero si eyl la vendra per malea que la nau o el leyn hagues o prestadors la faran vendre per prestech que aquels li haguessen fet a obs de coses - que fossen necessaries a ops de la nau o del leyn, aquell qui senyor ne - sera, no.n sia tengut, si no en axi com en lo capitol que parla de fet de adob de nau o de leyn es ja dit e rectificat

De mercaders que metran alcuna cosa amagadament en faix o en bala. CCXVII

Si alcun mercader o mercaders noliejaran alsens senyors de nau o de leyn fan bales o farcels o qual se volran antre roba, E els mercaders metran o faran metre en aquels fays, boles o farcels o bales o qualque altre roba sia en mig del hun d'aquels o de tots alcuna cosa amagadament axi com es aur, argent o moneda, perles, seda o qualque altre roba nobla o mercaderia els se volran, E allo que dins aquels fays o bala o farcels o caxa o qualque // altre roba se sia que.ls amagadament dins alguns fays hauran mesa amagadament que no diran ne ho demostraran com ho noliejaren, aquel senyor de la/ nau o del leyn o el nautxer o el guardia o a l'escriva d'aquella nau en que eyls ho metran, sia que la nau aquella o.l leyn haura a gitar, ho li vendra cas de ventura que.n hira en terra e rompra, si aquel faix o bala, o fer-- cel o caxa o altre roba en que allo que dessus es dit se gitara a fet d'aquel get que fet sera, no deu esser comptat si no tant solament per aquella roba per que eyl la haura noliejada per testimonis que donas, que eyls le.y haguessen vista metra pus que al senyor o.l nautxer o el guardia o el escriva no-u haura mostrat ne dit, e.l cartolari no sera escrit. E si la/ nau o.l leyn ne va en terra e aquella roba se perdra no lin deu esser feta esmena, si no per so que.l haura fet entanent com eyl la nolieja, e a quina roba era, ne quina no. E si per aventura aquella roba o faix oa alsens coses seran meses amagadament, axi com dessus es dit, no.s perdra ne.s gitara e en aquella bala o faix sera atrobat allo que dessus es dit qui amagadament hi sera mes, deu metra per tot so que volra en aquel get o naufrag que sera fet. E encara mes, si aquella roba o mercaderia que dessus es dita se perdra per colpa del senyor de la nau o de l'escriva, no sien tenguts - d'esmena a fer a aquel de qui sera, si no tant solament per so que eyl los haura fet entanent com la.ls nolieja, per que car a les vegades hi ha alsens mercaders e qui los creya de tot so que eyls dirien o farien segrament si perdien alcun faix per alsens de les rahons dessus dites, dira - que en aquel faix havia eyl mes volent mil marchs d'aur o d'argent, e per esta raho no li es negun tengut, si no d'asso que al noliejar sera entanent a alguns d'aquels que dessus son dits, perque tot mercader se guart - e.s deu guardar com ne que nolieja la sua roba a alcun que li ho fassa entanent per so que no li.n pogues tornar a dan, axi com dessus es dit.

Si alcun senyor de nau o de leyn^f dara son loch a altre per noliejar. Capitol CCXVIII

Si alcun senyor de nau o de leyn dara son loch a alcun hom que.l puscha no liejar aquela sua nau o aquel leyn seu de tot o de partida o entre lo Senyor de la nau o del leyn a quel a qui eyl haura donat son loch de no lienar sera empres dia cert o temps sabut, si dins aquel dia cert o // temps sabut, si dins aquel dia cert o temps sabut aquel noliejara segons que entre eyl e lo senyor de la nau sera empres, val aquel nolit que // aquel que lo senyor de la nau hi haura mes per noliejador haura fet ab - alcun mercader o mercaders, e deu haver valor tot aytant com si eyl era senyor de la nau o del leyn, que senyor n.es pus que aquel li haura donat son loch quant a aquel noliejament que dins aquel dia o temps sert que ab lo senyor de la nau o del leyn haura empres, faia ni que ni haia aval nolit o bo. E si lo senyor de la nau o del leyn noliejara dins aquel dia o temps sabut que eyl haura donat son loch a alcun que puscha noliejar de tot o de quantitat sabuda tanta de roba que.l ho puscha levar aquela que aquel hom haura noliejada per fe de.l e per son manament, lo senyor de la nau es tengut que jaquescha aquela que.l haura noliejada dins aquel -- temps que.l havia donat son loch a altre de noliejar o que se.n avengue ab los mercaders de qui la roba sera^f que mester es que aquel que eyl haura mes per noliejador ne sia guardat de dan, si la nau ne sabia esser venuda Encara mes si el senyor de la nau o del leyn dara son loch a alcun de noliejar, e.l enyor de la nau o del leyn no li dara dia cert ne temps sabut si lo senyor de la nau o del leyn nolieja abans que no haia hauda fadiga o misatge cert d'aquel que eyl haura iaquit per noliejador, tot enaxi ne.s tengut com ha es dessus dit e esclarit. Empero si lo senyor de la nau tremetra a dir a aquel que eyl haura iaquit en alcun loch per noliejador que.l no nolieig naguna cosa si aquel no havia res nolieiat com lo senyor de la nau li ho trames a dir, eyl nou deu pus nolieiar e si ho fa lo -- senyor de la nau no li es tengut de dan que li.n es devengua, ne encara no es de res tengut a aquels mercaders que ab eyl se nolieiaran, pus que eyl li haura trames a dir que eyl no nolieig, per que per car negun no ha poder en altruy si no aytant com aquel de qui es li.n vol donar. Empero si - aquel haura res nolieiat abans que sabs l'ardit del senyor de la nau , - deu haver valor, axi com dessus es dit, Empero lo senyor de la nau no deu noliejar tro fins que sapia certament d'aquel que eyl haura fet noliejador e a qui ha nolieiat ni que no, per so que.l dan que dessus es dit no li puscha venir dessus.

Si senyor de nau o de leyn s'encontrara ab alcun vaig de fusta. CCXVIII)

Si alcun senyor de nau o de leyn haura carregat en alcun loch deroba de mercaders, E anant ab vel es o que scert sia en alcun loch, s'encontraran ab alcun raig de fusta, axi com d'arbres o d'entenes o de necles o de qual-- que altre lenyam se volra, si lo senyor de la nau o del leyn li fara cap o li fara donar per so que.l lo tir, si los mercaders que en la nau o -- leyn seran diran al senyor de la nau o del leyn que eyl iaquescha anar - aquel raig, que.l no.l tir, si lo senyor de la nau o del leyn no.l volra iaquir anar per dir que los mercaders li.n fassen. E si los mercaders diran o li denunciaran que si eyl no lexa anar aquel vaig, que tot dan que esdevenga a eyls ne a la lur roba que tot sia sobre eyl. E si lo senyor -

de la nau o del leyn no.l lexara anar sobre alo que los mercaders li hauran dit ni denunciati, si als mercaders ne a la lur roba vendra alcun dan, lo senyor de la nau o del leyn lus es tengut de tot aquel dan que eyls per colpa d'eyl hauran sostengut. E si eyl no ha de que ho puscha esmanar, deu -sen vendra la nau o el leyn, que negun no.y pot en res contrastar. Saul -dels mariners per lurs loguers, o si la nau o.l leyn no.y basta, lo senyor de la nau o del leyn ha alscons bens deven esser venuts per fer esmena a -aquels mercaders de tot lo dan que per colpa d'eyl hauran sostengut, e si aquels seus bens no.y bastaran si eyl es conseguit deu esser pres i estar tant en la preson dentro que aquels mercaders sien integrat o que eyl se -sia avengut ab eyls. E si per aventura lo senyor de la nau volra levar -alscons d'aquels fusts que en aquel racha seran, eyl ho pot fer si los mer -cadars ho volran. E si eyl lo leva, malgrat dels mercaders eyl n.es tengut tot enaxi com ja dessus es del rach a tirar si los mercaders ne sustindran alcun dan. E si per aventura en la nau o en lo leyn no haura mercader negun, e.l senyor de la nau o del leyn s'encontrara ab rach el tirara en lavara/ alcun fust, si los mercaders o la roba d'eyls pendra dan, si eyls en veritat metra poran que per colpa del rach que.l senyor de la nau o del leyn -tirava o per colpa ~~(del rach que.l senyor de la nau o del)~~ d'equel fust o -fusts que eyl haura levats los sera esdevengut aquel dan, lo senyor de la/ nau o del leyn n.es tengut e obligat axi com dessus es dit, porque tot -senyor de nau o de leyn deu fer en tal guisa que no li puscha tornar en -dan so que eyl fara.

Si m mercaders hiran noliejat nau o leyn en loch estrany.

CCXX.

Si mercader o mercaders hiran en alcun loch estrayn per noliejat la nau o.l -leyn, e aquela nau o aquel leyn deia anar carregar en aquel logar que entre lo senyor de la nau e.ls mercaders sera ja empres que a dia cert o a temps sabut aquela nau o aquel leyn que noliejada sera, sia venguda en aquel loch hon deura carregar a aquel dia o aquel temps que.l senyor de la nau o del leyn havia empres ab los mercaders qui noliejat hauran, si los mercaders ne sostindran dan o messio o greuge alcun, lo senyor de la nau o del leyn es -tengut de tot a restituir. E si per aventura los mercaders noliejaren altre nau o altre leyn per deffaliment d'aquel que eyls havien noliejat, que no -sera vengut a aquel dia o a aquel temps que entre lo senyor de la nau o del leyn que eyls hevia noliejat era empres, si aquella nau o aquel leyn que eyls hauran haut o noliejat per colpa d'aquel que eyls ja havien noliejat e no -sera vengut, axi com entre.ls haura estat empres, si.ls costa mes de nolit / que no daven a aquel que eyls ja havian noliejat, lo senyor d'aquela nau o -d'aquel leyn que primer sera estat noliejat, lus es tengut de tot a resti--tuir so que mes lus costera, per so car eyl no sera vengut a aquel temps que eyl havia promes als mercaders com eyls l'aurien noliejat. E si per aventura passat lo dit temps que entre eyls empres fo com eyls lo noliejaren, aquela nau o aquel leyn vendra en aquel loch on carregar devia, si los mercaders -si hauran altre noliejat, no li son de res tenguts, pus que.l no sera ven--gut aquel temps que entre eyl e los mercaders fo empres com eyl lo noliejaren. E per so si aquella nau o aquel leyn vendra que eyls havien noliejada -antra lo dit temps que entre els empres fo con lo noliejaren, e aquels mer -cadars no hauran noliejada encara altra nau ne altre leyn, los demunt dits/ mercaders son tenguts de donar aquel carrech que noliejat lo havien. E per

so es axi a entendre que lo senyor de la nau o d'aquel leyn sia ten--
gut de retre e de donar en aquels mercaders tot lo dan e tot lo des--
trich e tota la messio que per colpa d'eyl haura feta ne sostenguda -
qui tant s'haura estat si los mercaders demanar lo li volran. E sien
ne creguts per lur pla sagrament. Empero es axi a entendre que si ==
aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn que eyls primer havien nolie
jat o hauran tolt o vedat empayment de Deu o de mar o de vent o de -
senyoria e per colpa d'eyl no sera estat romas que.l no sia vengut a aquel
temps que eyl promes e empres havia ab los sobredits mercaders, aquel -
senyor de la nau o del leyn que eyls noliejat havien, no es tengut als
mercaders de dan ne de destrich ni de mecio que.ls haien feta, pues -
per colpa de.ls no sera suferta. E si los mercaders hauran noliejada -
altre nau o altre leyn eyls son tenguts a aquest senyor d'aquesta nau/
o altre leyn eyls son tenguts a aquest senyor d'aquesta nau o d'aquest
leyn que eyls primerament hauran noliejat de donar e de liurar lo ca--
rrech que eyls noliejat li havien e deven-lo haver esperat a aquel //
temps que entrels fo empres com lo noliejaren. E si tot los mercaders
carrech donar no li volran eyls son tenguts que li paguen aquel nolit
que entre.ls fo empres de donar com lo noliejaren o que se avenguen ab
eyl. Si lo senyor de la nau o del leyn ne volra fer avinensa, si no ne
gun no li pot forsar. Encara mes, que si lo senyor de la nau o del //
leyn haura a sostenir dan o messio per colpa dels mercaders que no.l -
hauran espeegat o no.l volran espeegar aquel temps que.ls promes li -
hauran, los dits mercaders li son tenguts de tot a esmenar e restituhir
e.l senyor de la nau sia creegut per son sagrament. E fo fet per axo -
aquest capitol que a empayment de Deu ni de mar ni de vent ni de senyo-
ria no.y pot res dir ne contrastar ne es raho que ho puscha fer perque
cascun se guard e.s deu guardar que fassa en tal guisa tot so que fara
que no li puscha tornar a dan si eyl fer o pot.

Mercader qui haura noliejada nau o leyn en loch estrayn
CCXXI.

Si mercader haura noliejada nau o leyn en alcun loch estrayn. E aquela -
nau o aquel leyn deia anar carregar en aquel loch en lo qual lo merca-
der haura empres ab lo senyor de la nau a dia cert i si aquel mercader
estan en aquel loch on la nau o.el leyn haura noliejat, si aquel merca-
der morra ab intestat o que haia fet testament, lo senyor de la nau -
que noliejat sera, ans que.l partescha d'aquel loch on sera noliejat,
E encara aquel mercader hi sera mort que noliejat l'aura ans que fassa
messio, Eyl deu tremetre a la campanya que aquel mercader que mort //
havia en lo sexloch on anava o era vei una carta sua o misatge cert -
d'aquel companyo que era de aquel mercader en vida que mort es. E haver
fadiga d'eyl, si volra que aquella nau o aquel leyn que son companyo -
havia noliejada mentre viu era. E si aquel companyo vol ne quer que //
aquel nolit que ab companyo seu qui mort sera, vayla e haia valor. E -
aquella nau o aquel leyn ue venga, que es prest e aparayat de complir -
tot so que aquel son companyo que mort sera, havia promes a aquel senyor
d'aquella nau o de aquel leyn al dia que eyl la nolieia. E si per aventura
lo senyor de la nau o del leyn que noliejat sera vendra en aquel loch on
deia carregar abans que fadiga no havia hauda del companyo d'aquel merca-
der qui.l nolieia, que mort sera, aquel companyo que viu sera romas no -

li es de res tengut, si no vol, perque per so com lo hom pus mort es, no ha companyo que el dia que alcun mor, aquel dia es partida la companya. Saul empero que si aquel mercader qui mort sera havia obligat/ a aquel companyo que seu era en vida en la carta que eyl feta havia a aquel senyor de la nau o del leyn per raho del nolit e de tota la covinensa que eyl atendre li havia, aquel companyo n.es tengut que la li - atena. En axi empero es a entendre que aquel companyo quemort sera -- hagues loch de son companyo que pogues noliejar per eyl, so es entendre que li.u hagues feta carta de cessio o de procuracio o que.n hagues testimoni que qualque cosa que eyl fees que eyl ho hauria per ferm, si // aquesta carta o testimonis lo senyor de la nau o del leyn qui noliejat sera pora mostrar aquel companyo que viu sera, li es tengut tot enaxi - com aquel qui.l nolieja era fera si viu fos. E si lo senyor de la nau / mostra carta ne testimonis no pora aquel companyo qui viu sera romes, - no li es de res tengut si be aquel companyo seu l'avia mes en la carta de la obligacio del nolit que eyl feta havia ab aquel senyor de la nau o del leyn que havia noliejat, pues que per auctoritat o per voluntat - d'aquel no fora fet, que cosa seria que si alcun hom obligava alcun altre per sa auctoritat, E aquel que eyl obligara o hauria obligat sens sabuda d'aquel valia ne havia valor seria mala cosa que tot hom puria - desfer altre per que no es dret ne raho que negun puscha obligar altre/ per naguna raho, si donchs vistes rahons no.y havia com ha dessus son dites. E si per aventura aquel mercader qui mort sera que la nau o leyn haura noliejat haura fet testament, E en son testament haura departets - sos bens a sos fiyls o a sos prohismes o a qui.s volra. E lo hun d'aquels haura fet hereu, el senyor de la nau o del leyn qui noliejat sera, sabra que aquel marcader qui liejat l'aura es malalt, E haura fet tot son orde si lo senyor de la nau o sap o ne.s cert que eyl es malant e cuitat, si lo senyor de la nau hi es a temps abans que el muyra, eyl li deu dir e - demostrar en presencia de bons homens e a si deus fahia ses voluntats - d'eyl, e a qui volria que fos d'aquel nolit que eyl li hauria fermane qui tindra per be e que eyl que ho faes en tal guisa si deus fahia ses - voluntats d'eyl que eyl no fos mal cahent. E si aquel mercader qui noliejat l'aura e qui sera malant li dira que eyl que.s pens despegar que ab deu que eyl lo.n guardera de dan que per la sua malaltia eyl no estia - que eyl no atena tot so que promes li haura que eyl es aperaylat d'aten-- dre e de fer atendre tot so que eyl li ha promes. E si lo senyor de la - nau o del leyn se partira d'eyl que malaut sera ab la sua voluntat. E eyl li fara carta o la li fara fer, es a entendre, letres segelades ab son segell a son companyo si la o a hom que per eyl sia en aquel loch que eyls deien espeegar aquella nau a aquel leyn o li deien deliurar aquel carrech per que eyl noliejat havia le nau, Si aquella nau o aquel leyn sera vengut en aquel loch on devia carregar, E estant la nau o.l leyn aqui vengut -- aquel mercader que l'haura noliejat sera mort, E la mort sua sera a saber a son companyo, si la o a aquel qui en loch d'eyl hi sera, Si aquels -- s'estreuran que no la volran carregar ni espeegar los bens d'aquel merca- der que mort sera si deuen parar, pues que.l senyor de la nau o del leyn - se.n fadiga en eyl qui malalt era, ans que.n volgues partir de la hon fo noliejat e ab licencia e voluntat e sabida d'aquel qui noliejat l'avia e - ab letra sua se.n parti ab la qual letra fahia menament a son companyo si lavia o a altre qui en son loch fos que eyls lo deien espeegar tot enaxi - com eyl li haura promes. E si per aventura lo senyor de la nau o del leyn

no sera partit d'aquel loch hon fo noliejat ans que era mort, aquel mercader que noliejat l'avia, eyl no se.n deu partir tro que haia tramesa - carta o missatge seu al companyo o aquel o qui eyl havia fet hereu de - aquel mercader qui mort sera e havia noliejat que venga per laver aquel / carrech que eyl noliejat l'havia ni si eyls o la un d'eyls si li atendran totes aqueles covinenses que aquel li havia promes com lo nolieja. E si eyls tremetran a dir per carta lur ab lur segel segelada o per missatge cert que la nau o.l leyn que pens de venir que eyl o la I d'eyls es prest e aperayat de atendre tot so que aquel qui noliegit li haura promes ni en la carta del nolit que entre eyl e el noliejador sera feta es contengut la donchs eyl - pot venir e amenar la nau si eyl ne soffersa dan o messio per colpa d'aquels qui la carta o el missatge li hauran trames, ells li son tenguts de tot a - restituhir. E encara d'aquel carrech a donar, pus que per manament d'eyls hi sera vengut e ab lur fadigue. Empero si el senyor de la nau o del leyn ven-- dra en aquel loch on era estat noliejat despuys que aquel mercader sera mort, E es axi a entendre que aquel mercader qui mort sera haia fet testament e en - lo testamento haia fet alcun son hereu, si lo senyor de la nau o del leyn ven dra en aquel loch hon devia carregar a aquel dia o aquel temps en lo qual ell havia promes ne en la carta del nolit sera contengut aquel qui.l nolieja, si aquel qui.l nolieja qui mort sera haura feta messio o menament que aquel seu hereu deia donar aquel carrecha que.l havia noliejat e promes a aquela nau o a aquel leyn, aquel qui hereu sera romes lo li es tengut de donar. E si feu - no-u volra, senyoria lo.n deu destrenyer que mester es que.l menament del -- daffunt sia complet. Empero si lo deffunt no havia feta mancio ne menat ne - havia en aquella sua darrera voluntat, aquel qui eyl haura jaquit per son he-- reu en son testamento, si no.s vol ho n.es tengut. Empero es axi a entendre - que aquel hereu nol vuyla portar en neguna part si no que la volra a qui ven dre per complir lo menament de aquel qui mort sera segons, que ell haura fet menament en la sua derrera voluntat. Encara mes, per so cor aquel senyor de - la nau o d'aquel leyn sera aqui vengut meyns de sabuda o meyns de fadigue que no haura hauda d'aquel qui hereu sera romes. Empero si aquel qui hereu sera no la volra a qui vendre que aquel hereu no la vuyla portar en neguna part si no que la volra a qui vendre per complir lo menament d'aquel qui mort sera se-- gons que eyl haura fet menament en la sua derrera voluntat. Encara mes per so cor aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn sera aqui vengut ameyns de sabu da o meyns de fadigua que no haura hauda d'aquel qui hereu sera romas. Empero si aquel qui hereu sera romes no la volra aqui vendre ans la volra tremetra o portar de ves aqueles parts en les quals aquel qui mort sera les havia en cor de portar si visques o les havia noliejades. Si aquel hereu no les volra me-- tre en aquella nau o en aquel leyn que aquel qui mort sera havia noliejada, E/ per fe de aquel qui mort es, hi sera venguda, si ell la met en altre nau si - no en aquella los bens de aquel deffunt, no son obligats a aquel senyor de la nau o d'aquel leyn qui eyl havia noliejat en sa vida. Si lo senyor d'aquela - nau o d'aquel leyn havia ates tot so que havia promes e aquel qui.l nolieja, Empero si ell ates no havia aquel hereu ne los bens del deffunt qui noliejat l'avia, no li son de res tenguts ne obligats. Si donchs lo senyor de la nau - o del leyn no.n podia mostrar o provar justa excusa o just empayment que per colpa dell no fos romas que el no.u agues ates. E si eyl provar ne mostrar - nou pora, aquel hereu ne encara los bens del deffunt no li son de res tenguts ne obligats pres que eyl non haura ates so que havia promes. Empero si lo - senyor de la nau mostrar ne provar o pora, aquel qui hereu sera e encara los

bens d'aquel deffunt que.ls noliejia li son tenguts e obligats tot axi com demunt es dit.

Mercader qui haura noliejada nau o leyn e li vendra cas de ventura. CCXXII

Si algun mercader noliejara nau o ley e com ell haura aquel a nau o aquel leyn noliejat vendra-li cas de ventura que li vendra malaltia. E si eyl haura promes al senyor de la nau o d'aquel leyn que.l haura noliejat - que.l lo deia haver speegat a dia cert, si aquel mercader qui noliejat/ sera dira o fara dir a aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn que.l - haura noliejat que pens de fer son prou la on fer lo puga per so cor aquel mercader no li pot atendre so que promes li havia, per so cor es malaut, que si eyl sa.n fos volanter li ho atena. E si lo senyor li demana la - messio que eyl feu per eyl, lo mercader no li.n es tengut, pres que no - es sa colpa. E encara mes, per so com no li haura fet saber dins lo terme que.l devia haver espegat, E encara es en aquella matexa volentat // que.l atena tot so que li ha promes si aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn lo vol esperar que.l sia guarit. E encara mes, per altra raho no li.n es tengut per so cor es empayment de Deu, e de mar e de vent negun no.y - pot contrestar. Empero si lo dit mercader caura en malautia, pues que la nau o.l leyn haura noliejat e non fara saber aquel senyor de la nau o del leyn que.l a noliejat dins aquel temps que.l ho devia haver espegat. E / pus que aquel temps que entre ells haura estat empres sera possat, lo dit mercader li ho fara a saber e li dara parayla, o la li fara donar que.l - que pens d'a fe son prou la hon trop, si aquel senyor de nau o leyn haura feta messio per so com aquel mercader no li haura fet saber axi com fer o deguera en aquel temps que entre eylls hera estat empres, aquel mercader li es tengut que li restituescha per so cor ell no li haura fet a saber dins aquel dia que la devia have espegat. Empero si lo senyor de la nau o del leyn n-aura sostengut algun dan o algun greuge aquel mercader no li.n es / tengut, pus ell no roman delviatge per sa volentat ni per frau negun que.l que li volgues fer, mas tant solament per la malaltia que.l ha ab si. Empe ro si lo dit mercader sera ja malant com lo nou o.l leyn noliejia, si ell - fes traure d'anar al viatge dins aquel temps que.l havia empres que degues haver espegat aquella nau o aquel leyn, axi es a entendre que aquella malaltia que.l havia li fos encruscada que per altra frau no ho fes, ell es tengut de retre e de donar a aquel senyor d'aquel leyn o d'aquella nau que.l - havia noliejada tota la messio que.l haia feta per colpa d'ell. E sie.n - creegut per son sagrament que la colpa es del mercader, pues malaut era. - E encara noliejava nau o leyn ni se.n patxava ab negun de noliejar. E encara mes, lo dit mercader no.u fara a saber a aquel senyor d'aquella nau o - d'aquel leyn que eyl se vuyla estar d'anar en aquel viatge dins aquel temps que lo devia haver espegat. E puys passat aquel temps que entre ells sera empres que.l lo devia haver espegat li ho fara a saber, es tengut de donar e de retre aquel senyor d'aquella nau o del leyn tot lo dan e tota la messio e tot greuge que.l n.aia sostengut. Empero aquel dan o aquel greuge deu // esser mes en coneguda de dos bons homens de mar, e asso deu metre en poder - d'ells que trempen e meten en cominal ea per raho del escrustament de la malaltia que ell haura que per altre raho no, que si a aquel mercader no era - encruscada la malaltia sino que sostengues en ferma e en aquella manera que - era com la nau o el leyn noliejia no deu esser mes en poder de negun si no -

que pens de donar e de retre a aquel senyor d'aquella nau o d'aquel - -
 leyn que.l haura noliejat tot greuge que.l n.aura sostengut sens tot con-
 trast, per so com per colpa d.el l'aura sostengut. E en aquella matexa ma-
 nera que dessus es dita es tengut e obligat lo senyor de la nau o del leyn
 als mercaders a qui eyl nolieja sa nau o son leyn com los mercaders vo---
 lien noliejar se nau o son leyn, axi com en aquest capitol es dessus es--
 crit.

Si alcun mercader aura noliejada alcuna nau e morra ans que -
 la dita nau sia carregada. CCXXIII.

Si alcun mercader haura noliejada alcuna nau o alcun leyn e morra ans que la
 dita nau sia carregada. Si aquel mercader qui haura noliejada aquella nau
 o aquel leyn mentra que aia carregada la nau o el leyn de tot o de parti-
 da, ell ne los bens seus no son tenguts de res a aquel senyor de qui aquē
 la nau sera o aquel leyn que eyl havia noliejat, per que per so cor hom -
 qui mort sera covinensa que aia feta no li val Saul empero que denta que.l
 deia o tort que.l tenga que deu esser pagat dels seus bens si n.agues na -
 hon que sien atrobats. Empero si pus que mercader haura carregada aquella -
 nau o aquel leyn que.l holiejat haura de tot o de partida, si eyl morra e
 ell l'aura carregada dins lo temps que.l la davia haver carregada eyl no /
 es tengut al senyor de la nau de messio que.l ne haia feta, per qual raho
 per so cor es semblant que si eyl hi visques, que eyl havia en cor de aten-
 dre a aquel senyor d'aquella nautot so que promes li havia. E pus mort lo ha
 tolt no es colpa que a mort no esta negun. Empero si ultra lo dit temps la
 havia carregada de tot, si lo dit mercader morra, los bens d'aquel son ten-
 guts de satisffer la messio que aquel senyor de la nau n'aura feta per col-
 pa d'eyl que no.l haura espeegat a aquel temps que lo devia haver espeegat
 e no li havia donada paraula que.l que fer son prou, que.l no era en cas ni
 en guisa que li puscha atendre so que promes li havia Empero si lo merca-
 der haura carregada la nau o el leyn haura feta vela, E pres que la nau o
 el leyn haura feta vela, lo dit mercader morra, en qualque loch que muyra -
 lo senyor de la nau se.n deu tornar la hon haura carregada aquella roba e re-
 tra e donar a sos prohismes e a sos comanadors, si en aquel loch on eyl -
 haura carregada prohismes o comanadors alguns no haura, lo senyor de la nau
 o del leyn deu fer descarregar aquella roba que aquel mercader que mort //
 sera e fer possar en terra en loch saul. E quant la roba sera en loch saul,
 lo senyor de la nau o del leyn deu trametra carta sua ab missatge sert en -
 aquel loch hon sapia que sien e deian esser los sus prohismes o aquels de -
 qui eyl tenia les comandes. Empero totes les haveries que el fara per raho
 d'aquella roba a descarregar, deu pagar la roba. E encara mes, quant que -
 alcun prohisme o alcun d'aquel que les comandes havien fetes e aquel qui -
 mort sera, seran aqui venguts en aquel loch hon lo senyor de la nau o del/
 leyn haura feta descarregar aquella roba d'aquel mercader qui mort sera, -
 eyls son tenguts de satisffer tot lo dan e tota la messio que lo senyor de
 la nau o del leyn haura sostingut per raho d'aquella torna que haura hauda -
 a fer. E si lo senyor de la nau o del leyn qui aquels prohismes o aquels -
 qui les comandes hauran fetes aquel mercader qui mort sera no se.n poran -
 ha venir, deu esser mes aquel contrast que entre ells sera en vista e en -
 coneguda de dos bons homens que sien dignes de fe e que sapien e que sien -
 de la art de la mar. E qualque cosa aquels dits bons homens ne diran ne ten-
 dran per be allo hon deu esser seguit. E si lo senyor de la nau o del leyn -

guanyara res del nolit, eyl es tengut de retre als mariners per lur lo-
 guar a aquella forma que eyls guanyaran del nolit. Empero si los prohis-
 mes o aquels qui les comandes havien fetes seran en aquel loch on lo -
 senyor de la nau o del ley carregat, E encara sera tornat descarregar, si
 aquels prohismes e aquels qui les comandes havien fetes a aquel mercader
 que mort sera, se acordaran que aquel nau o aquel leyn que aquel mercader
 que mort sera havia carregat que vaia e que fassa aquel viatge en lo qual
 devia anar ab aquel mercader si viu fos, lo senyor de la nau lei es ten-
 gut d'anar, e ells empero poguant a aeyls tot lo destrich e tota la messio
 que el haura feta per raho d'aquella torna que.l haura hauda a fer per raho
 d'aquel mercader qui mort sera e que se.n avenguen ab eyl. E encara que li
 fassa carta que eyl o la .I. de eyls que li atena so que aquel mercader que
 mort es, li hera tengut de atendre si viu fos. E si ells ho la .I. déls li
 atendra asso que dessus es dit, lo senyor de la nau o del leyn li es ten-
 gut d'anar, e.n altra manera no.... Mas empero si aquel mercader qui mort
 sera haura carregada aquela nau o aquel leyn en terra de serrahins ho en -
 loch perilos per anar descarregar en terra de amichs, lo senyor de la nau
 no es tengut pas de tornar en aquel loch hon haura carregat, ans deu anar
 descarregar en aquel loch hon haura empres a aquel mercader qui la donchs
 hereu viu qui sera mort. E aqui descarregar. E ans que descarrech eyl o -
 deu fer a saber a la senyoria e ab testimonis de mercaders e de la senyo-
 ria eyl deu fer metra la roba en butigues que sia salva a aquels de qui -
 esser deu. E la senyoria ab conseyl dels mercaders deu fer vendre aquela -
 roba tanta tro que aia integrat al senyor de la nau o del leyn tot lo no-
 lit que haver deu, e encara que sien totes les haveries pagades que per -
 raho d'aquella roba seran fetes, Empero es axi a entendre, si en aquel loch
 no seran los prohismes o aquels qui les comandes hauran fetes a aquel mer-
 cader qui mort sera, E si aqui no sera la senyoria ab lo senyor de la nau
 o del leyn deu-los trametra carta en aquel loch hon pusquen saber que sien.
 E si la senyoria ab consentiment dels bons homens d'aquel loch hon la roba
 sera descarregada deu-la tenir en sacrestra tro les prohismes e aquels qui
 les comandes havien fetes a aquel mercader que mort sera aqui venguts o -
 hom per eyls. Empero si era roba de que hom hagues dupta que.s pogues //
 affollar deu esser venuda. E la moneda que hom n'aura deu esser mesa en -
 loch que tota via que venguen aquel qui haver la deian la pusquen haver, -
 ho hom per ells meyns de tot contrast, que negun no.y deu metra pres sia -
 sert que aquells que haver la deian ho hom per eyls haura aqui venguts que
 la demanan. E per aquestes rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si senyor de nau haura noliejada la sua nau, e puy mor.
 CCXXIII)

Si alcun senyor de nau o ley haura noliejada la sua nau o lo seu leyn a alcun
 mercader, si lo senyor de la nau o del leyn morra ans que la nau o el leyn
 sia carregat de tot o de partida aquella nau o aquel leyn a qui eyl sera -
 esdevengut aytal cas com dessus es dit, no es tengut d'anar en lo viatge -
 Si donchs los personers ab los prohismes d'aquel qui mort sera no s'acor-
 daran que un leyn que.y vaia, ho si donchs tots los personers ho la major
 partida no heran bastats al noliejar o que tots o la un d'aquells obligat
 a aquel mercader qui aquella nau o aquel leyn havia noliejat per qual raho
 per so cor hom mort no ha ne pot haver senyoria en res d'aquest segle, --
 Saul en aytant que tots l'ls seus torts e les incuries mes que deven esser -

pagades si troba hom bens de que.s pusquen pagar Empero si la nau - o el leyn sera carregada de tot o de la major partida abans que lo/ senyor de la nau muyra, ella es tenguda d'anar e de seguir lo viatge a aquel mercader que noliejada l'haura, per qual raho per so cor les personers qui en la nau o en lo leyn havien part ni encara los prohis mes d'aquel senyor qui mort sera no.y hauran mes contrast mentre que la carregava. E per aquesta raho que dessus es dita la nau o el leyn es tengut de saguir lo viatge. E encara los personers li son tenguts de metre ab los prohismes d'aquel qui mort sera un hom que sia o ten gua loch de senyor E encara que sia obligat a aquel mercaders de totes covinenses o empevements d'aquel que mort es fora e era si viu fos, - per qual raho per so cor eyls veyan que aquel que hera senyor de la - nau hera malaut e aytant e eyls no contrestaven en res com la nau o - el leyn carregava. Empero si los prohismes d'aquel qui mort sera, e los personers d'aquels qui la donchs mentre viu hera, hera senyor d'aquela nau o d'aquel leyn digueren e contrestaven a aquel mercader qui la nau o el leyn havia noliejat, que eyl no carregar ne faes res carregar per so cor eyls havien ducta que aquel qui malaut era, e qui hera senyor - que no moris, e si eyl moria que eyls volien que aquella nau o aquel - leyn anes en aquel viatge, si aquel mercader no.s volra estar del ca-- rregar per so que eyls li diran ni li hauran dit, Si lo senyor d'aque-- la nau o de aquel leyn que la donchs hera, morra, aquella nau ho aquel leyn no deu ne es tengut d'anar en aquel viatge ne encara los perso-- ners ne los prohismes e haven d'aquel qui mort sera, no son de res - tenguts d'esmena a fer a aquel mercader qui la nau o.l leyn haura no lieat ne encara carregat per dan que eyl ne sostengua, pres que per dit ni per renunciat que.ls li aguessan fet no.s .era volgut Empero si la nau o el leyn haura carregat e haura feta vela e sera par tida d'aquel logar hon haura carregat, axi es a entendre que lo senyor de la nau se sia ab eyls avengut, si que sia sa o malaut. E si lo // senyor de la nau o del leyn morra gens no.s deu estar que la nau o el leyn no deia seguir lo viatge en aquesta guisa, Empero que si en la nau o en lo leyn haura personer alcun que fos prohisme d'aquel qui mort - sera qui hera senyor mentra viu hera, aquel deu esser levat per senyor. Si lo mercader e el nautxer e l'escriba veen ni conexen ab tot lo comi-- nal de la nau que sufficient hi sia alsuns d'aquels que sia lavat per senyor. E si eyls veen que alsuns d'aquels sufficient no.y sia e en la nau haura penes o proer alcun que sufficient hi sia, la un d'aquels deu esser mes en lochtinent de senyor. Empero es axi a entendre tant sola-- ment en aquel viatge, en lo qual lo senyor aquel qui mort sera havia - fermat a aquel viatge e no pus e encontinent fet aquel viatge deu tor-- nar aquella nau o aquel leyn en poder dels personers e dels prohismes - d'aquel qui mort sera qui la donchs hera senyor. E l'escriba es tengut de retre compta a eyls axi del guany com de la perdua si fet hi sera, tot en axi com fera a aquel qui la donchs hera senyor com la nau o el leyn parti de la hon havia carregat e heran sos prohismes e sos perso-- ners si viu fos. Empero si la nau havia car egat en alcun loch hon - prohisme ni personer no agues negun, eyls li deven tornar lo viatge fet en aquel loch hon la levaren si en loch saul es. E si en loch saul no - es, ells la deven metra e tornar en loch saul. E l'escriba e.l nautxer deven fer .I. carta e tremetra en aquel loch hon sapien que sien o deien

esser los seus prohismes e los seus personers d'aquel qui mort sera, ab missatge cert que eyls que venguen reebra aquela nau o aquel leyn per so cor aquel qui senyor era, es mort. E l'escriba ne lo nautxer/ no la deven desamparar ne de rrendir tro fins recapte haien haut dels prohismes o dels personers d'aquel qui mort sera que li dinchs hera - senyor. Encara mes, que elles que sien satisfets e integrats de tot los lurs maltrets e de totes les fadigues que hoydes ni pres li hauran per raho d'aquela nau ho d'aquel leyn a salvar. E per les rahons dessus dites, fo fet aquest capitol.

De mercaders qui noliejaran naus o leyms e no en pendran que.ls deia aver espegats a dia cert. CCXXV.

Si alcun mercader o mercaders noliejaran nau o leyn ab carte o testimonis, no hauran hoyt que aquels mercaders deuen haver espegat aquela nau o aquel leyn que.ls nauran noliejat a dia cert o a temps sabut, si los - mercaders la guiaran que ho.l espeguan aquela nau o aquel leyn que.ls no liejat hauran axi com lo senyor de la nau o del leyn volra ne quernia ab que per colpa dels mercaders no sia, los dits mercaders no son tenguts - a aquel senyor d'aquela nauho d'aquel leyn quel.s axi hauran noliejat - de messio que.l na fassa de neguna esmena a fer, perque tot senyor de - nau o de leyn deu guardar ea com nolieja sa nau o son leyn, per so que - dan no li puscha tornar. Empero si los dits mercaders noliejaran alguna nau o leyn axi com dessus es dit e eyls no la espegaran axi com nuls - poran e per colpa d'ells romandra. Si lo senyor de la nau o del leyn - pora provar ni mostrar que por colpa d'ells haura sostengut alcun dan, - los mercaders li son tengut de tot a esmenar e restituir, pus per colpa d'ells l'aura sostengut, Encara mes, sia que aquella nau o aquel leyn que axi com dessus es dit sera noliejat, sia que deia carregar en aquel loch hon lo contracte sera fet per raho del noliejar, sia que deia anar carregar en altre loch, si los dits mercaders se poran escusar per justa raho o per just empahiment que.ls no pusquen donar ne liurar, aquel carrech en aquel viatge que ells promes li havien de donar, pres per colpa d'ells no sia, eyls no li son de res tenguts, pues que per colpa d'ells no romendra Mas empero, si los dits mercaders trobaran mellor mercat de nolit que - eyls no havien d'aquela nau o d'aquel leyn que.ls noliejat havien e els - noliejaran altre nau o altre leyn per raho de melor mercat que.ls nauran e els falran e metran en falla aquela nau o aquel leyn que eyl primer havien noliejat per raho del melor mercat que ls trobaren, eyls son tengut de donar tot dan e tota messio que per colpa d'eyls haura sofferta ne sostenguda lo senyor de la nau que.ls primer avien noliejada. E encara mes, - de donar aquel carrega que.ls hauran promes de donar, E dar eyls no lo.y volran els son tenguts de dar e de metre e de pagar tot aquel nolit que - eyls li primeteran com lo noliejaran, pus que per colpa d'ells lo li aura - tolt. E per raho de melor mercat hauran ab altre e per als no. E per so es raho que qui a engan ni a frau va ni vol anar de negun qui o fes ne colpa no li aia que tot li tron dessus. E en aquella mateixa manera que dessus es dita es tengut lo senyor de la nau o del leyn qui axi com dessus es dit - aura noliejada la sua nau o el seu leyn a mercaders si eylla noliejara a - altres mercaders per raho de mellor nolit que.ls li donassen que no feyan en aquel qui primer l'avien noliejat n'auran a fer alguna messio ne sosten - dran alcun dan per colpa d'aquel senyor d'aquela nau o de aquel leyn que.ls noliejat auran, eyl los es tengut de tot a restituir pres que per colpa /

d'eyl l'auran haut a sostenir. Encara deu lavar aquel carrech que / d'els havia noliejat, si la nau o el leyn ne sabia esser venut, per que per so cor es rahon que lo senyor de les naus o dels leyns sien e deven esser tenguts e obligats als mercaders que noliejat hauran - en totes coses e per tots axi com los dits mercaders son tenguts a - eylls. Encara son tenguts los senyors de les naus o dels leyns en moltes coses als mercaders que los mercaders no son als senyors de les naus, per moltes de rahons los quals no cal ara dir ne recapitolar, - per so car cascun es tan savi e tan cert que les sab e les enten, E / per so que dessus es dit fo fet aquest capitol.

Si als cuns mercaders avien noliejada nau o ley, si la nau o l leyn deu carregar en aquel loch on lo contracte sera fet o en altre. CCXXVI.

Si alcun mercader o mercaders noliejaran nau o leyn en alcun loch, si - aquela nau o aquel leyn que noliejat auran deu carregar en aquel loch matex on lo contracte sera fet del nolit, o sia que deia anar descarrègar en alcun altre loch, si estant aquí en aquel loch on sera estat no liejat vendra empyment de senyoria, posem que aquela nau o aquel leyn qui noliejat sera deia carregar en aquel loch on lo contracte del nolit sera estat fet, Si lo senyor de la nau aquela o d'aquel leyn que - aquels mercaders que dessus son dits auran noliejat, los dira e.els demostrara que ells que dampnen e que desfassen aquella carta que entre.els per raho d'aquel nolit sera estada feta, e que.l absolven que.lque pus-- que fer anar son prou en alcun loch ab altres mercaders que noliejat - hauran no volran que aquella carta que entre.ls sera estada feta per - raho d'aquel nolit no volran que.s dampne ni que.s desfassa ni encara - mes que.ls nol volran a.elsolve ans los diran que.l nol conex que acabar cuyden e son serts que.ls li daran lo carrech que noliejat li hauran, Si ells acabar poran que li donen aquel carrech que noliejat li auran, los dits mercaders no son tenguts a aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn que.ells noliejat auran de res als, sino de fer tota aquella massio que eyl haura feta d'aquel dia anant que.l los demaná que.l absalvesan. E asso son tenguts de fer meyns de tot contrast per qual raho no li son tenguts de res als tenguts, per so com no es lur colpa que empyment es de senyoria Encara mes, per so cor ells li liuraren lo carrech que.ls - noliejat li avien. Empero si eylls aquel carrech o altre en loch d'aquel - dar no li poran els li son tenguts de reffer tota la messio e tot lo - dan e tot lo destrich que.l ne sostendra ne sostengut n'aura. Empero es axi a entendra que aquel danço aquel destrich deu esser mes en coneguda - de dos bons homens que sien e sapien de la art de la mar, per qual raho per so cor los dits mercaders son axi volentariosos de donar-li aquel carrech qu ells noliejat li auran Com eyl es del reebre. E en res que / ells fer haian pugut no es romas, e qualque pati lo senyor de la nau o del leyn fara ab los mercaders aquel pati matex deven esser los mari--ners. Empero si la nau o el leyn deura anar carregar en alcun loch e - abans que.l senyor de la nau o del leyn partescha d'aquel loch on lo - contracte del nolit haura estat fet, E encara ans que.ll partescha de - que l. ampyment hi sera vengut, si los m rcaders diran a aquel senyor d'aquel leyn que.ells noliejat hauran, que.l no estia per paor d'aquel em payment que el no vaia la on deu carregar que ells son certs que eylls no

han paor ni dupte que aquel empayment ells ne res que dels sia, sia - destengut ni tardat si sobra aquestes rahons dessus dites lo senyor de la nau o del leyn que ls noliejat auran, iran ab aquela sua nau o ab - aquel seu leyn en aquel loch on lo carrech devia lavar en axi com era - estat noliejat. Si los dits mercaders aquel carrech donar no li poran - els son tenguts de fer tota la messio que per colpa d'ells que sobra // l'empayment lifaran anar e encara mes de donar e de pagar tot aquel no- lit, lo qual eyl li eran tenguts de donar si lo carrech los agues por- tat, que no es pas colpa d'el, com eyl portat no los ha. E asso no deu/ esser mes en laor de bons homens si lo senyor de la nau o del leyn no.s vol, per qual raho per so cor en I Capitol contengut tota nau o tot leyn pus que aura feta vela deu aver tot son nolit sens tot contrast. Empero si lo senyor de la nau o del leyn no volra fer alcuna avinensa ell la.u - pot fer. E qualche pati o avinensa lo senyor de la nau o del leyn fara - ab los mercaders a aquel pati e aquela covinensa deven esser los (~~verda-~~
~~apps~~) mariners. Empero si com los dits mercaders noliejaren aquella nau o aquel leyn era ja l'empeymment en aquel loch, E lo senyor de la nau o - del leyn dix e demostra a aquels mercaders per que.l noliejaven, pus que empayment hi havia, E els li diran que pens de noliejar que no estia per paor del empayment que.ls lo.u guardaran de dan e sobre les rahons dessus dites ne demostrades los hauran el noliejaran, els son tenguts a aquel - senyor de aquella nau o d'aquel leyn que axi com dessus es dit haura no-- liejat de donar e de restituir tot dan e tot destrich e tota massio que.l haura feta ne sostenguda per colpa dels que axi com dessus es dit lo no- liejen, E lo senyor de la nau o del leyn es tengut als mercaders en totes ayntantes guises com los mercaders son als senyors de les naus o dels // leyns. E encara mes, en moltes de guises que los mercaders no son tenguts als senyors de les naus. E per les rahons dessus dites fo fet aquest ca-- pitol.

Esmena que si senyor de nau dera paraula als mariners no se.n de- ven axir tant solament per lo seu dir si donchs no.ls leva la // vianda.

Si alcun senyor de nau o de ley deia paraula a alcun meriner per alguna - raho lo mariner no se.n deu pas axir tant solament per lo dit del senyor de la nau o del leyn tro fins lo senyor de la nau o del leyn li haia le- vat o fet llevarlo pa e la vianda davant. E si lo mariner se parteix de - la nau o del leyn tant solament per la paraula que.l senyor de la nau o del leyn li haura donada meyns que no li haura levada ne feta lavar la - vianda danant, lo senyor de la nau o del leyn no li es tengut de neguna res a respondre per demanda que aquel mariner li fassa. Empero si lo - senyor de la nau o del leyn dara paraula a alcun mariner la paraula es a entendre que li leu o li fassa levar la vianda davant, ans que lo viat ge sia acabat ne fet sens justa raho, eyl li es tengut de pagar tot lo - loguer que eyl, promes li havia com ab eyl se acorda. E si lo mariner ana va o era a consiment, lo senyor de la nau o del leyn li es tengut de do- nar e de pagar tot aquel loguer que.l nautxer e l.escriva diran per lur segrament que aquel mariner haguera afanyat si complis lo viatge. Encara mes, que si lo senyor de la nau lo haquira en loch estrany si lo dit ma- riner navegar o romandra no.y volra, lo senyor de la nau o del leyn es -

tengut que li don nau e leyne vianda tro aquel mariner sia tornat en aquel loch on lo senyor de la nau lo leva, e que se.n avenga ab eyl/ si lo dit mariner ne volra fer avinensa. Empero si lo senyor de la nau o del leyn li dara paraula axi com dessus es dit per alguna raho justa o per les condicions que en lo capitol dessus dit ja son dites e certificades lo senyor de la nau o del leyn no li es tengut que li pach lo loguer ne que li dñau ab que se.n torn ne encara vianda. E per les rahons que dessus son dites tot senyor de nau o de leyn deu - guardar ea com dara paraula a algun mariner que la li do ab justa raho per so que a danho li puscha tornar. Els mariners deven guardar atersi ea com pendran la paraula ne com no, per so que alguna justa raho no.ls puscha esser posada dessus que.ls pogues tornar a dan. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De mariners que fugiran en nau o a leyn CCXXVIII

Si algun mariner fugira a nau o a ley pus aura rebut son loguer en algun/ loch ans que eyl no haura fet aquel servey que eyl fer provis com se - acorda, es axi a entendre que.l fugira ans que la nau no haura acabat - ne fet aquel viatge en que eyl sera acordat. E encara lo mariner dessus dit sera anant en partida, aquel mariner aytal es tengut de retre lo lo guer que rebut haura a aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn de qui eyl l'aura rebut sens tot contrast e de servey que.l aia fet nou deu - haver res, pus que enaxi sera fugit com dessus es dit ans en qualque / loch que eyl sera aconseguir deu esser pres e estar tant en la preso - tro que aia retut aquel loguer que eyl pres haura al dit senyor de la nau, axi com dessus es dit. E encara ton dan que lo dit senyor de la nau dira haver sostengut en colpa del dit mariner. E sien cregut per sa simple paraula sens altre testimoni. E per les rahons dessus dites fo fet / aquest capitol.

De mariners que deuran carregar nau o leyn de gra. CCXXIX.

Si alguns mercaders noliejaran alguna nau o leyn algun, E los dits merca-- ders carregaran aquella nau o aquel leyn que.ls noliejat hauran de gra,/ si lo senyor de la nau o del leyn que eyls noliejat hauran axi com -- dessus es dit, no reebbran a mesura eyl ne hom per eyl aquel gra que // aquels mercaders metran en aquella sua nau o en aquel seu leyn, sino tant solament que.l se.n fiara en la dit o en la paraula que los mercaders o hom per eyls li diran, si aquel senyor de aquella nau o d'aquel leyn volra mesurar o fer mesurar aquel gra que en la sua nau o.l seu ley sera estat mes ne eyl haura a portar en aquel loch on eyl haura a descarregar, eyl ho pot fer, que mercader negun no li pot vedar, ne no li pot contrestar com lo senyor de la nau o del leyn haura mesurat o fet mesurar. Si eyl troba mes que los mercaders o hom per eyls no li havien dit ni demostrat. Si aquel hi troba mes per falta de mesurar per raho que los mercaders li volguessen ab segar lo nolit que.l ne devia haver o sia que lo gra haia haut algun creximent per alguna raho per qualsevol de les rahons dessus dites que lo creix que en aquel gra sera atrobat, lo senyor de la nau o del leyn ne deu haver son nolit axi del creix com d'aquel qui havia noliejat ni que los mercaders li havien manifestat o hom per eyls. E lo - creximent que en aquel gra sera atrobat deu esser partit per aguals //

parts entre tots los mercaders e deu-ne haver cascun sa part, segons la quantitat del gra que en la nau o el ley haura mes. E cascun dels mercaders es tengut de pagar nolit al senyor de la nau o del leyn, axi be del creix com de aquel que noliejat li havia, per que per so car es raho de la nau o del leyn non fassa ne.n deu fer son dan. E encara per altra raho, per so com lo senyor de la nau ne hom per eyl ho li reebe a compte. Mas empero si lo senyor de la nau o del leyn o hom per eyl lo fara mesurar e.l reebra a compte si en aquel gra que lo senyor de la nau o del leyn o hom per eyl haura mesurat o fet mesurar el haura rebut a compte si alcun creix hi sera atrobat d'aquel creix aytal no son tenguts los dits mercaders de pagar nolit, per qual raho per so car lo senyor de la nau o del leyn ho se.n vol fiar ne creura en lo dit ne en la fe dels mercaders que si lurs fa alcuna gracia o alcun be que.s deu esser lur tot enaxi com si lo senyor de la nau o del leyn se.n fos fiat e.n la fe dels mercaders haguera part en lo profit que deus hi agra donat, en axi be justa raho en hi ha donat que sia que aquel creix que deus o que deia esser dels mercaders, pus que lo dit senyor de la nau o del leyn no se.n volch en eyls fiyar. -/ Empero si lo senyor de la nau o del leyn lo fara mesurar e.l reebra a compte, si los mercaders alcuna falla hi trobaran, lo senyor de la nau o del leyn lo sen deu esser tengut de esmena a fer. Empero es axi a entendre que deu esser esguardada la natura d'aquel gra, per so car hi ha natura alcuna de gra que negun temps sera atrobat a la masura que hom lo reebra. Empero/ si lo senyor de la nau o del leyn o hom per eyl sera al mesurar. Mas pas ies eyl ne hom per eyl vol mesurar en per si ne.l reebren a compte ans se.n fiaran en fe dels mercaders en aquel creix aytal deu haver lo senyor de la nau o del leyn son nolit. E encara mes, si falia o meyns capte si trabara, lo senyor de la nau o del leyn no.n sia de res tengut, pres que eyl o hom per eyl no l'haura mesurat ne fet mesurar ni no.l'haura pres a compte. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De senyor de nau qui nolieja la sua nau o.l seu leyn. E entre eyl e eyls no haura empres die que li deien haver espelxat lo nolit. CCXXX.

Si algun senyor de nau o de leyn noliejara la sua nau o el seu leyn a alcun mercader o mercaders quant lo senyor de la nau o del leyn sera junt en aquel loch on eyl deura descarregar si entre.ls mercaders no haura empres die cert o temps sabut que los dits mercaders li deien haver pagat lo nolit que ab eyl hauran empres, lo senyor de la nau o del leyn se pot retenir tota la roba que no.ls en leix gens descarregar tro fins que.ls dits mercaders li haian assegurat de pagar aquel nolit que ab ell hauran empres al die que eyls noliejaren. E encara dins die cert o temps sabut. Empero si entre lo senyor de la nau o del leyn o.ls mercaders hauran empres die cert o temps sabut que eyl li deien haver espegat e pagat aquel nolit que.ls li prometren de donar, lo senyor de la nau o del leyn nols deu nels pot contrestar que.ls no descarreguen la lur roba. Saul empero que lo senyor de la nau o del leyn - duptas o n hagues dupte y aq.els mercaders forsen treffagadors o baratadors o que.s temes que no li metessen lo seu nolit en barata que eyl lo pogues perdre. Empero si los dits mercaders daran una seguratat al senyor de la nau o del leyn que eyl haia, saul lo nolit seu, eyl los deu leixar descarregar tota la lur roba. E si per aventura los dits mercaders diran al senyor de -

la nau o del leyn e a eyl si vol pendre d'aquella roba matexa que.l - haura aportada a aquel preu que.ls la podrien vendre o que val en / aquel loch on eyl la deu descarregar tanta tro que.l haia compliment de paga al seu nolit que eyls li promateran de donar si lo senyor de la nau o del leyn se vol eyl ho pot fer. Mas los dits mercaders no.l ne poden forsar. E si lo senyor de la nau o del leyn lapendra per sa auctoritat eyl ho pot fer o si eyl hi guanya, tot lo guany deu esser seu. E si el pehndra, tota la perdua deu esser sua que personer no - li.n es de res tengut. Mas lo senyor de la nau o del leyn es tengut - de donar part a sos personers de tot aytant com eyl haura de nolit. En pero si los mercaders lexaran aquella roba al senyor de la nau o del - leyn que.l haura aportada per lo nolit que eyls donar li deven, lo / senyor de la nau o del leyn la ha rebre. E de res als nols pot des-- trenyer. E si per aytal raho com dessus es dita lo senyor de la nau o del leyn haura a pendre aquella roba dessus dita, personer negun no - pot res dir ne contrestar que.l no haia a pendre axi be sa part de la/ perdua com fa del guany si deus li donava. E si per aventura lo senyor de la nau o del leyn haura a pendre d'aquella roba que.l haura aportada quantitat per lo nolit que.l na daura haver. E asso haura a fer per ma- nament o per destret de la senyoria del logar on eyl sera si en aquella/ roba que eyl axi com dessus es dit haura hauda a pendre, se perdra o.s guanyara personer negun no.s pot ne.s deu estrer que.l no haja apendre sa part axi be del guany com de la perdua. Encara mes si los personers diran ne pendran ab lo senyor de la nau o del leyn que eyl en qualque/ part que eyl vaia ni venga que.l tota via que.s mers o pot esmersar tot so que del nolit que eyl rebra li sobrara. E si los personers tots o la major partida diran ne empendran ab lo senyor de la nau so que dessus es dit, si eyls guanyen o perden en so que.l senyor de la nau o del leyn - haura esmersat, so que del nolit, li sera sobrat, devers perdre axi be lur part de la perdua com farien del guany si deus li dava e en res als los dits personers non poden res contrestar al senyor de la nau o del / leyn, pus per menament de tots o de la major partida ho haura fet. E en- cara mes, si lo senyor de la nau o del leyn haura esmersat algunes vega- des so que del nolit li sera sobrat sens menament e sens sabuda de sos / personers, si eyl hi guanyara e eyls perdran lur part de aquel guany , si los dit personer s no li diran li faran menament que eyl no esmers so - que del nolit li sobrara. E si eyl ho fa que eyls pendran volenters lo / guany si deus li dona. E si perdua esdevenia que.s fes tota sua, e si los personers asso que dessus es dit li diran e li manaran e altre lo menament que eyls li hauran fet, eyl no estera que eyl no esmers so que del nolit li sobrara, si en allo que.l haura esmersat que del nolit li sera sobrat, si deus guany hi dara eyl es tengut de donar part als personers de tot - aquel guany. E si eyl perdra, tota la perdua deu esser sua. E si per ven- tura lo senyor de la nau o del leyn esmersara en als cuns viatges so que - de nolit li sobrara, E los dits personers pendran part de so que Deus hi dara e els no diran ne faran lo menament que dessus es dit al senyor de/ la nau o del leyn, si eyl esmersara com dessus es dit, los dits personers son tenguts de pendre axi part de la perdua com farien del guany si Deus li dava tro fins que eyls li haguessen dit o fet lo menament axi com // dessus es dit.E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Del senyor de la nau o del leyn qui deura carregar en alcun -

loch, si.s metra molt temps, de que li son tenguts
los mercaders. CCXXXI

Si algun senyor de nau o de leyn carregar deura en algun loch e estant en aquel loch on deu carregar, ans que.l haia carregat metra.s leig temps. E eyl haura dupte que mal temps no.s meta, si lo dit senyor de la nau o del leyn fara alguna massio, axi com es de exarcia a loguar o a metra / per la nau o.l leyn a ormejar, los mercaders que noliejat hauran, no.y son tenguts de res a metre, pus res no hauran carregat, si donchs lo - senyor de la nau o del leyn no haura empres al dia que els noliejaren - tota la massio que eyl hagues a fer a necessari de la nau o del leyn si li venia per cas de ventura que eyls hi deguessen metra lur part. E si - per aventura lo senyor de la nau o del leyn haura carregada alguna quantitat de la roba que eyl lavar haura, aquella quantitat que carregada // sera, deu pagar ab tota messio, que lo senyor de la nau o del leyn haura a fer per lo cas de ventura que dessus es dit per sou e per liura ab la - nau e ab lo leyn en semps. Si donchs entre tots los mercaders o la major / partida no sera empres, que si lo cas que dessus es dit hi esdevenia aque la roba qui roman en terra aydas a aquella que sera carregada. E si la nau o.l leyn sera carregada de tot, si li vendra lo cas que dessus es dit, / tot lo cors de la nau o del leyn deu pagar ab la roba en semps per sou e - per liura. Empero es axi a entendre que aquella nau o aquel leyn que sia - be e sufficientment exarciat, E aquella exarcia que eyl haura que li sia - ben bastant e safficient. E si la exarcia que aquella nau o aquel leyn // haura ne ab si portara no li sera a ell ne a menor del sufficient, si lo cas dessus dit li esdevendra, los dits mercaders ne les robas de-les no - son tenguts de res a metre en aquella messio que aquel senyor d'aquella nau haura a fer per raho del cas dessus dit, ans lo senyor de la nau o del - leyn es tengut als mercaders, que si els sostendran algun dan o algun - grenge per raho d'aquella exarcia que eyl ab si portara, de tot a resti- - tuhir, Empero deu esser enaxi entes que los dits mercaders no sien tenguts per lur simpla paraula, ans deu esser mes en vista e en coneguda de dos / bons homens de la mar que ells que veien e coneguen la aquella exarcia si - es sufficient, aquella nau o a aquel leyn o no. E qualque cosa que ells ne seran vista per ben, alli ne deu esser seguit, per so car a les vegadas e totes les demes si qualque cas de ventura que.y esdevengues a alguna nau o a algun leyn era mes en fe d'alcuns mercaders, tota via dirien eyls que - per colpa de la exarcia que la nau o.l ley haura que no li era sufficient les seria esdevengut aquel dans que.ls haurien soffert. E enaxi si la vis ta e la coneguda dels bons homens no era tota via hi serien mal caents - los senyors de les naus o dels leyns. E per les raons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si algun mestre d'axa haura promesa de fer alguna obra si no atendra so que prometra de que es tengut. CCXXXII.

Segons que en lo capitol dessus dit declara e demostra dels mestres d'axa e dels calaffats que hauran emperada alguna obra a fer, com son tenguts ne obligats a aquel senyor de qui aquella obra sera ne ~~per~~ qui en poder la.ls haura m sa e del senyor aytanbe qui la obra lur haura liurada, de que es tengut als dits maestres ne de que no.Mas gens en lo capitol dessus dit -

no eclareix ni declara e a si als cuns dels maestres dessus dits prometan de obrar ab alcun Senyor de nau o de leyn, si alo que promes li - haura no li atendran e no li volran atendre e a de que li seran tenguts ni de que no. E per les rahons dessus dites los nostres antichs qui comensaren a anar per lo mon faeren aqueste esmena per so que entre .ls / senyors de les naus o dels leyens e los dits mestres no pogues haver alcun contrast e digueren e declararen enaxi que tot mestre d'axa e tot calafat qui prometra d'obrar a alcun senyor de nau o de leyn, sia que // fassa preu o no ab eyl, es mester que lo li atena, pues que promes lo li haura. E si eyl fer no ho volra, es tengut, de retra e d'esmenar tot dan e tot destrich que aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn a qui eylls - promes hauran d'obrar pora metre en ver que sostengut n'haia ne encara // n'esper a sostenir. Saul empero que als sobredits maestres no .u hagues - vedat, ni tolt empayment de Deu ni de senyoria. E per aquesta raho mateixa tot senyor de nau o de leyn qui prometra de liurar alcuna roba a alcun o alguns dels sobradits maestres e no .ls ho atendra, eyl los es tengut de - donar lo lur loguer, lo qual ab eyl havia empres. E si per aventura entre eylls preu alcun fet no haura, lo senyor de la nau o del leyn qui aquella - falla los haura feta los es tengut de donar tot aytant com altres maestres pendran en les obres on obraran. Esguardada empero la valor e la bondat - dels sobredits maestres. E encara lus es tengut de mes lo senyor de la nau o del leyn qui aquella fayla haura feta als sobra dits maestres de restituir tot lo dan e tot lo destrich que los dits maestres poran en ver metra o mostrar que .ls n.auran sostengut ne esperan a sostenir. Esguardant empero aquella obra que aquel senyor los haura promesa de liurar e a si es pocha o gran. E esguardant aytantbe empero que aquel senyor d'aquella nau - o d'aquel leyn no .u vedas e no .u tolgues empayment de Deu o de senyoria. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Capitol de servicial, com deu esser pagat. CCXXXIII

Si alcun senyor de nau o de leyn tendra ab si alcun servicial, es mester que atena totes les covinenses que ab lo senyor de la nau haura empreses. E - es raho que axi com lo servicial es tengut que atena les covinenses que ab lo senyor haura empreses, que lo dit senyor sia tengut d'atendra tot so - que al dit servicial haura promes. E si lo dit servicial morra ans del // temps que .l haura empres de servir ab lo dit senyor de la nau o del leyn, es tengut de donar e de pagar als prohismes del dit servicial per tot -- aytant com eyl haura servit sens tot contrast. E si per aventura lo senyor de la nau o del leyn morra, lo dit servicial es tengut de servir als hereus e als prohismes del senyor qui mort sera tot aytant de temps com eyl empres ab eyl al dia que e .l s'acorda sens tot contrast. E los hereus e / los prohismes d'aquel qui mort sera son tenguts d'atendre al dit servicial tot asso que aquel que mort sera li havia promes en temps de la vida sua. Empero es axi a entendre que .l dit servicial no sia tengut de servir als - dits prohismes o hereus sino aytant com aquella nau o aquel leyn sera e estara e hira per manament e per destrich dels dits hereus o prohismes d'aquel qui mort sera. Encara en temps de la vida sua n.era senyor. E si los dits hereus e prohismes vendran ne alienaran aquella nau o aquel leyn a alcun, - ans que .l dit servicial haia servit lo dit temps que ab aquel qui mort -- sera havia empres lo dit servicial deu esser escapol al temps que aquella - nau o aquel leyn sera estat venut. E los prohismes damunt dits o hereus / son tenguts de pagar lo dit servicial de tot aytant com eyl haura servit -

a ells. E encara a aquel qui mort ~~se~~^{sa} sens tot contrast. E si per aventura los dits prohismes o hereus no hauran de que pusquen pagar lo dit / servicial, ey deu esser pagat del preu que d'aquela nau o d'aquel leyn - sera haut. E si los dits hereus o prohismes del preu que de la dita nau o leyn sera haut no volra pagar lo dit servicial sen pot e se.n deu tornar/ a aquella nau o aquel leyn que.l servit haura perque per so cor es raho que en qualque cosa hom fassa servey o lavor alcun que aquella cosa la deia pagar perque aquel que aquella nau o aquel leyn comprara, guart o deu guardar com lo comprara o com no, per so que dan ne grenges alcun no li.n pogues - venir. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Capitol d'estiba de botes e de jerres. CCXXXIII)

Si alcun senyor de nau o de leyn navegara en Berberia o en Espanya o en alcunes altres parts, si alcuns mercaders metran en sa nau o en son leyn / estiba de botes o gerres buydes per portar en alcunes parts, si la estiba ira condreta, si los dits mercaders no hauran fet preu de nolit per raho - d'aquela estiba o gerres del nolit com aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn sera junt en aquel loch on aquella estiba o gerres daura descarregar - sia en asalit del senyor de la nau o del leyn de pendre quin nolit se volra o de pendre la maytat de aquella estiba o gerres que eyl portades haura, pres que preu negun no sera fet del nolit. Empero si lo senyor de la nau o del leyn haura feta alcuna covinensa o empressio pel fet del nolit de la - dita estiba o gerres, aquella covinensa e promessio es mester que.ls atena. Mas empero si la estiba dessus dita no hira condreta, ans hira desfeta. Si desfeta hira, lo senyor de la nau o del leyn no deu haver pas la maytat, - sia que haia fet preu del nolit o no, Mas pot ne pendre nolit que sia sufficient per qual raho no deu haver axi be la maytat de les botes desfetes com de les entegres, si preu negun no.y haura fet, per so com lo senyor de la nau o del leyn era en alcun loch on trobas roba que volgues levar en - nolit, eyl ho podia fer. E si eyl portava l'estiba condreta eyl no la poria levar. E axi hauria enpendre aquel nolit. E encara mes per altra raho si - eyl la desfahia. E per aventura contar li ha mes de dresar o de adobar que eyl no hauria de la roba que eyl levaria a nolit. E axi es mils raho que - haia e deia haver la maytat de la estiba que hira condreta que aquella que/ hira desfeta. Encara mes, per altra raho com si per aventura eyl portava - l'estiba desfeta. E sera en algun loch on eyl trob roba que la pot levar - sens son dan. E pot metra aquella estiba que desfeta hira per crostam. Saul empero que si era ligada en faig, que hauria a fer messio per fer-la lligar. E axi per les rahons dessus dites no deu haver tambella maytat de la estiba que portara desfeta com d'aquela que portara condreta.

De mercader qui volra leixar la roba per lo nolit de escarama. CCXXXV.

Si alcun senyor de nau o de leyn haura noliejada la sua nau o el seu leyn - alcun o alcuns per anar en olta mar o en Alexandria o en Ermenia o en // alcunes altres parts, los mercaders son tenguts de pagar lo nolit al se-- nyor de la nau o del leyn segons que eyl haura empres. E si los dits mercaders pagar no volran eyl se pot tenir tanta de roba que valla lo seu nolit o mes e.l'escriba per el, segons que en .I. capitol ja dessus dit es - contengut. Empero si los dits mercaders li volran iaquir la roba que eyl / aportada haura per lo nolit que eyls li prometeran de donar, eyl l'ha -

apendre e en res als no.ls pot destrenyer. Salves, empero, totes - covinenses e empeniments de eyl a eyls que fossen fetes. Empero / es axi a entendre que si la nau o el leyn es noliejat a escar. E / la roba no sia tota una, es axi a entendre que si aquels mercaders que la nau o.l leyn, haurien noliejada a escar, havien alcun faix o faxes de seda o de saffra o de grana o de alcuna nobla mercaderia. E tota l'altre mercaderia que eyls per lo nolit iaquir volran no - valia lo nolit, lo senyor de la nau no es tengut que la prenga si - eyl no.s volra que mester es que.l senyor de la nau sia pagat del - nolit, pres roba hi haura que li bast. Saul empero tota covinensa - que dells a ells sera estada empresa. Empero si los dits mercaders seran en loch on no pusquen vendre la dita roba ne haver moneda e - els l'hauran ab altre roba a baratar, los dits mercaders son tenguts de donar tanta de roba al senyor de la nau que li sia be bestant al seu nolit si eyl pehdra la roba. E si lo dit senyor de la nau pendre no la volra, los dits mercaders li son tenguts de pagar lo seu nolit si tota la lur mercaderia se.n sabra consumir, que mester es que lo / senyor de la nau sia pagat. Saul que deu esser entes ab us e a bon - costum de mercaderia. Empero si lo senyor de la nau volra fer gracia als dits mercaders que eyl los vuyla esperar del dit nolit tro que eyls sien tornats en aquel loch on partiren o en altre on eyls pus- - quen fer venda d'aquella roba que eyls hauran presa a barata eyl ho - pot fer, que mariner ne negun altre no li ho pot contrestar ne deu. - Saul empero als dits meriners tota promissio que.l senyor de la nau - fara la gracia dessus dita als dits mercaders, los dits mercaders - son tenguts de donar al senyor de la nau guany per sou e per liura / segons que eyls guanyaran de tot so que els dar deuen per son nolit. E si eyls per aventura no.y guanyaran els son tenguts de donar lo - senyor de la nau tot lo seu nolit, que no es mester que per plaer a eyls fer eyl ne sostengues dan. E per asso car no roman en ey si eyls no guanyen ni no es sa colpa. El senyor de la nau es tengut de donar guany al mariner per lo seu loguer segons que eyl lo pendra dels mer- - caders. Saul empero totes altres covinenses o empreiments que fossen - fets del senyor de la nau o del leyn als mercaders al senyor de la - nau. Encara mes, als mariner empero, si la nau o.l leyn sera noliejat a quintalades, si los mercaders no obligaran la una roba per la altre al nolit al senyor de la nau, lo senyor de la nau no.s pot ne.s deu retenir la una roba per l'altre, pues que al noliejar no.s empres perque tot - senyor de nau o de leyn se guart e.s deu guardar ea com noliejara ne - com no, per tal que dan no li.n puscha venir. E guart.se lo senyor de - la nau a qui noliejara ne a qui no, ne com ne com no, que mester es que mariner sia pagat de son loguer, haia lo senyor de la nau son nolit o no, pus que lo mariner haura fet son servey en lo dit viatge. E per - les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De nau armada o de leyn armat que pendra nau de mercaderia.
CCXXXVI.

Si alcuna nau o leyn armat qui entrara en cors o n.exira o.y sera, s.en contrara ab alcuna altra nau o leyn de mercaderia, si aquella nau o - leyn armat pendra aquella nau o aquel leyn e la mercaderia sera de ana - mics e so que dins sera en asso no cal als dir perque per so car cas - cun es tant cert que ja sap que n. a fer, perque no cal en aytal cas

posar alcuna raho. E per so si la nau o el leyn que pres sera es de amichs e la mercaderia que.l portara sera de anamichs l'almirayl de la nau o del leyn armat pot fersar e destrenyer aquel senyor de aque lla nau o d'aquel leyn que eyl pres haura que eyl ab aquela sua nau/ o ab aquel seu leyn li deia portar so que sos anamichs sera. E encara que eyl so te en sa nau o en son leyn tro sia en loch de rebre. E es axi a entendre que l'almiray o hom per eyl la tenga sera si en loch que no haia pahor que anamichs la li poguessen tolra l'almiray. Empero pagat aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn tot lo nolit que eyl - haver devia si la portas en aquel loch on descarregar la devia o se- gons que en lo cartolari sera trobat ne escrit. E si per aventura car- tolari alcun no sera trobat lo senyor de la nau deu esser cregut per son sagrament per raho del dit nolit. E encara mes, si per aventura - com l'almirayl o hom per ey sera en loch que so que guanyat haura pora salvar si eyl vol que la nau o aquel leyn que pres haura li pot so // que.l guanyat haura, mes anant ayl lo li deu portar a l'almirayl o - aquel qui per eyl hi sera. Empero que se.n deu avenir ab eyl. E quel - que avinensa o empresio entre.ls feta sera, lo dit almirayl e aquel - qui eyl hi sera, es mester que lo ho atena. E si per aventura entre.ls promissio o covinensa alcuna per raho del nolit feta no sera, lo dit - almirayl o aquel qui per eyl hi sera, es mester que paguen lo nolit, - aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn que aquel guany portat lus - haura en aquel loch on eyls hauran volgut tot aytant com altre nau o - altre leyn deuria haver de nolit de semblant roba que aquela sera. E - encara mes sens tot contrast. E sia entes pues que aquela nau o leyn - sera junt en aquel loch on lo dit almirayl o aquel qui per eyl hi sera, pot o poguera salvar so que guanyat havia. Es a entendre que sia en - loch d'amichs tro en aquel loch on ell la li fara portar. E si per ave- tura aquel senyor d'aquela nau o d'aquel leyn que eyls pres hauran, o alcun dels mariners que ab eyl seran, diran que eyls han alcuna roba, que lur sia eh aquela nau o en aquel leyn que sia mercaderia eyls gens no.n deven esser creguts per lur simpla parayla, ans deu esser vist e esguardat lo cartolari de la nau si atrobat hi sera. E si per aventura cartolari alcun atrobat no.y sera, lo dit senyor de la nau e los dits mariners deven ^{fer} sagrament. E eyls per lur sagrament diran que aquela/ roba sia lur lo dit almirayl o aquel qui per eyl hi sera l'als deu do- nar e deliurar sens tot contrast. Esguardada empero la forma e lo va- lor d'equels qui sagrament faran ne que la roba demanaran. E si per - aventura lo senyor de la nau o del leyn qui pres sera, contrestara // que.l no vol portar aquella mercaderia que en la sua nau o en lo seu - leyn sera. E encara sera de anamichs tro que aquels que guanyada la - hauran, la tenguen en loch de recobre per manament que.l dit almirayl/ lo.n fara, lo dit almirayl lo pot metre a fons e fer metre si eyl fer ho volra Salv en aytant que deu salvar les persones que.y serah. E ne- guna se morra no.l ne pot destrenyer per mostra ne per clam que li.n / fos fet, pus que per aytal raho com dessus dita sera estan fet. Empero es axi a entendre que tot lo carrech que en aquela nau o en aquel leyn/ sera o la major partida fos de enamichs. Si per aventura la dita nau o leyn sera de anamichs lo carrech que en la nau o leyn es sera d'anamichs los mercaders que en la dita nau o leyn seran, E de qui lo dit carrech sera del tot o en partida si deven avenir per raho de la dita nau o -

ley n que de guerra es ab lo dit almirayl per alcun preu covinent segons que eyls poran. E lo dit almirayl deu los fer tota avinensa o pati que/covinentment sia ni eyl forsa ni puscha ab justa raho. Empero si los - dits mercaders avinensa o pati ab lo dit almirayl no faran eyl pot e deu amarinar la dita nau o leyn e tremetra en aquel loch hon armat sera. E / los dits mercaders son tenguts de pagar lo nolit a la dita nau o leyn - tot aytant com si.ls hagues portat lo dit carrech que lur sera en aquel - loch on portar lo.ls devia e als no. E si per aventura los dits mercaders seran dampnificats per raho de la forsa que.l dit almirayl los haura feta, lo dit almirayl no.ls nes de res tengut a restituhir per qual raho per so cor los dits mercaders no volgren fer la dita avinensa o pati ab lo dit - almirayl per raho de la dita nau o leyn que es de guerra. Encara per altra raho per so car altres vegades volra mes la nau o.l leyn que no fa la mer- caderia, que porta. Mas empero si los dits mercaders seran volenterosos de fer la dita avinensa o pati ab lo dit almirayl segons que dessus es dit, E lo dit almirayl la dita avinensa o pati fer no volra per arguyl o superbia que en eyl sera, E axi com dessus es dit forsiivolment los dits mercaders se.n manaran o lo carrech dessus dit en que dret alcun no hauran, los dits mer- caders no son tenguts de pagar nolit de tot ni en partida a la dita nau o leyn ni encara al dit almirayl los es tengut de retre o de restituhir tot / lo dan que.ls mercaders demunt dits per la forsa dessus dita sostindran o - esperan a sostenir per alcuna raho Mas empero si sera ventura o cas que la dita nau o leyn armat dessus dit s. encontrara ab la dita nau o leyn de la mercaderia dessus dita en tal loch que los dits mercaders la dita covinent- sa o pati haver no poguessen, si los dits mercaders foran homens coneguts e tals que la dita avinensa o pati fossen eyls sagur, lo dit almiray no.ls deu fer la dita forsa e si la.ls fa es los tengut de restituhir lo dan // dessus dit, si los dits mercaders lo sustindran. E si per aventura los dits mercaders homens coneguts no seran o el pati dessus dit pagar no poran lo - dit almirayl los pot fer la forsa dessus dita.

De nau o de leyn a qui surtira estipa o bomboyla o cadena estant carregada en port e.n plaia com deu descarregar. CCXXXVII.

Si alcun seny or de nau o de leyn haura carregat de tot o de partida en port o en plaia o en espagol o en altre loch. E si estant aqui on haura carre- gat o en altre loch li vendra cas de ventura que eyl haura a descarregar de tot o de partida si li surtira estopa o rombayl o alcuna cadena o cadenes o hi perdra exarcia que per eyla fos a periyl o per ley ns armats de anamichs, si en aquel loch on cas de ventura li esdevendra haura tantes barques de / descarregar que.l pusque haver per diners, eyl los deu logar e fer descarre- gar tro sera a salvament. E lo salvament es a entendre tro que haia trobada aquela mala feyta, o lo dit reguart sia passat, per aventura eyl no trobara barques per diners, si hi haura alsunes naus o alsuns ley ns que fossen va- gabunts, vol aytant dir que no haguessen viatge, lo senyor de la nau o del leyn a qui lo cas dessus dit sera esdevengut, deu dir e demostrar a aquels qui seran senyors o tendran en comanda les dites naus o ley ns que a eyls es esdevengut lo cas dessus dit E que eyls que li deien donar secors e ajuda hon eyl puscha salvar aquella nau o aquel leyn e l'aver que dessus es. E si los dits senyor o aquels qui encomanda los tendran li volran fer ajuda e - secors meyns de servey, eyl ho deu reebre e deu-los ne guardar de tot dan. E si los dits senyors o aquels qui encomanda tendran les dites naus o ley ns

ne volran haver servey o loguer, eyl los es tengut de donar tot en -
 aixi com ab eyls se.n pora avenir. Empero si los dits li hauran dema-
 nat trop, E eyl los ho haura atorgat jens eyl no.u deu haver tot so que
 eyl los haura atorgat, ans deu esser mes en poder de bons homens que /
 ho depertesquen e o tenapreu e ho meten en cominalea, per qual raho deu
 esser mes en poder de bons homens, pues ab eyl se.n seran avenguts, per so
 car si aquels li haguessen demanada la maytat de la roba e de la nau, -
 eyl la.ls hagra atorgada no per raho que eyls le.n haian ni le.n deien -
 haver. E axi es hi bo lo temperament dels bons homens. Empero si aquella /
 nau o aquel leyn que lo servi haura pres pendra alcun dan, aquel qui ser
 vi haura promes ne dat, no li sia tengut de neguna esmena a fer. E si -
 per aventura en les dites naus o leyn senyors alscuns no haura ni hom -
 que planir sen gosas, ey se.n deu anar a la senyoria del loch on aquel/
 cas li sera esdevengut e ab consentiment de la senyoria eyl se.n pot e -
 se.n deu servir guardant tota via de tot dan aquel de qui aquella nau o -
 aquel leyn sera, de qui eyl sera plaut. E encara de donar li.n servey si
 eyl lo.n volra pendra ne.l ne demanara a conaguda e esguardament de la -
 dita senyoria. E si per aventura lo cas dessus dit li esdevendra en alcun
 loch on eyl no trobas tot la senyoria ans sia tot a condicio que no fos -
 tot perdut, eyl se.n pot planir guardant eyl tota via. Empero de tot dan/
 e de tot destrich a aquel de qui sera aquella nau o aquel leyn de que eyl
 se sera servit o planit. E encara donant a eyl servey o loguer si eyl -
 lo.u demanara. E tota via a coneguda e a esguardament dels bons homens -
 de la mar o del loch on seran. E per les rahons dessus dites fo fet aquest
 capitoll.

De senyors de nau o de leyn qui deura deutes e no sera request
 entro que deia fer vela. CCXXXVIII.

Si alcun senyor de nau o de leyn deura deuta o deutes o alcun o a alguns, E -
 lo senyor de la nau o del leyn haura aitat en aquel loch on lo deute deu-
 ra e ab aquels a qui lo deuta deura en semps I mes o dos o quantitat de -
 temps si aquel o aquels a qui eyl lo deura no li demanaran e ab la senyo-
 ria no.l ne destrenyaran de mentre que eyl esta aqui ab eyls sempts tro -
 que eyl sera espeegat de tot per vela a fer per anar guanyar ves alscunes
 parts. E quant eyls veuran que eyl es espeegat de partir de la terra los
 dits deutors se.n hiran a la senyoria e clamar seran d'eyl, aquels deutors
 aytals ne clamaters no.ls deu escoltar ne hoir la senyoria ni aquel que lo
 deute los deura destrenyer ne destorbar de son viatge, pres que eyl haura
 estat ab los dits deutors axi com dessus es dit, sino tant solament aytant
 que si eyl es hom qui puscha haver fiança que le.y deu fer donar en aques-
 ta guisa. Empero que aquella fiança que eyl dara no sia destreta per la -
 senyoria tro aquel que lo deuta deura sera tornat en la terra. Es axi a -
 entendre que sia tornat en aquel loch on lo deuta daura ne encara sera /
 estat afiansat. Si donchs la fiança per tot obligar no.u volra, E encara -
 mes, que la dita fiança qui per aytal raho sera donada no sia destreta -
 per los dits deutors ne encara la senyoria tro que los dits deutors ab la
 senyoria en semps sien pessats per lo principal o per los bens d'aquella. E
 si los bens d'aquel principal no bastaran a aquel deuta o deutes a pagar a
 aquel a qui sera degut la donchs los dits deutors ab la senyoria en semps/
 deven e poden avantar contra aquel qui fiança sera. E encara contra aquels
 bens d'aquel qui fiança se obliga. Empero si los bens d'aquel principal //
 abastara la dita fiança ne los bens d'aquel no deven esser venuts ne elie-

nats per neguna raho. Si donchs per lo tot no si obliga. Empero si lo - dit senyor de la nau o del leyn no trobara fiança la senyoria no.l ne / pot ne.l ne deu destrigar de son viatge, sino aytant que.l deu fer jurar que.l no ha fermansa ni la pot trobar. E encara que.l deu fer jurar que - quant que.l sia tornat en aquel loch on la deuta deura que.l que.s deia / avenir ab aquels a qui eyl lo deuta deura be e plenament, per qual raho - la senyoria no.l deu destrigar d'aquel viatge, si lo dit senyor de la nau o del leyn fiança no dara per so cor aqui lo dit deuta deura no.l haura - affrontat ne destret ab la senyoria, de mentre que ab eylls en samps haura estat axi com dessus es dit ans so hauran esperat entro el darrer dia que.ls saben que eyl deu esser espeegat de la terra. E encara per altra raho car - seria mal feyt que los mercaders qui la lur roba o mercaderia hauran mesa - ne carregada en aquella nau ne en aquel leyn fossen destrigats ni tenguessen la lur roba a periyl ni a condicio de perdre per la reglencia d'aquels -- deutors qui ans que aquella nau o aquel leyn fos espeegat no se.n fosen cla- mats, perque cascun se guart e.s deu guardar a qui alcun deura alcuna cosa/ que no li ho esper tro al darrer dia, que si ho fa pendra-lin, axi com -- dessus es dit. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol. E si - per aventura aquel senyor d'aquella nau o d'aquel leyn morra ans que sia tor- nat en aquel loch on la fiança haura donada. E encara aquel deuta hi deura/ si la fiança sera bbligada per lo tot o al sabut del viatge que.l paga o - avenga o no o muyra aquel o no, que si la fiança es tenguda de pagar qui - axi com dessus es dit, se obliga. Salves empero totes covinenses e obliga- cions que dels uns als altres seran fetes ne empreses per alcuna justa // raho.

De comandatari com deu portar la comanda ab si la hon sera menat per lo comandador. CCXXXIX.

Si alcun comanara o haura comenat a alcun alcuna roba per fet de mercaderia si aquel qui la comanda fara o haura feta, empendra o haura empres ab aquel - aqui eyl fa o haura feta la comanda que eyl que deia portar ab si la dita - comanda en aquel loch o loch o viatge o viatges que entre.l e aquel qui la comanda li haura feta, seran estats empreses, lo dit comandatari es tengut de etendre tot asso que a aquel qui la comanda li haura feta promes com la dita comanda reebra sia que les covinenses o promissions per raho de la dita comanda fetes, sia que sien fetes ab carta o meyns de carta, volen e deven - haver valor ab que en ver pusquen esser meses si mester hi sera. E si per - aventura les dites covinenses seran fetes axi com dessus es dit. E sots les condicions dessus dites si a aquel que la comanda haura presa o liurara a al- tre o trametra la dita comanda sens sabuda e volentat d'aquel que feta la li haura. Si la dita comanda se perdra de tot o de partida lo dit comandatari - es tengut de retre e de donar tota la dita comanda e lo guany que en aqueles pogra esser fet a aquel que la li comana per qual raho per so car eyl no li ha ateses les covinenses que del a el foren empreses com eyl rebe la dita coman- da. E si per aventura la dita comanda no.s perdra de tot ne en partida ans - hira sana e salva en aquel loch on lo dit comandatari la haura tramesa. Si - la dita comanda estara en aquel loch dessus dit tant de temps que la dita co- manda pendra alcun dan o alcun meyns capte en colpa e en reglencia del dit comandatari, es tengut de restituhir tot lo dit dan o meyns capte a aquel qui la comanda dessus dita li haura feta. E si per aventura aquel a qui lo dit - comandatari li haura tramesa la vendra a meyns capte per sa negligencia o /

per so car eyl sera mal mercader, que vol aytant dir que a quel a qui lo dit comandatari la haura tremesa que no se entremetra ni la procurara axi com - fer se devia ni mester seria, o axi com lo dit comandatari faera com si la dita comanda hagues portada ab si, segons que empres entre eyl e aquel qui / la comanda li feu. O si per aventura aquel que lo dit comandatari haura tremesa e enviada no la vendra o no la haura venuda al fer de la terra segons - que semblant roba d'aquela valia en aquel loch on lo dit comandatari la trames, E en lo temps que la dita comanda la fo arribada. Si la dita comanda - sera venuda a meyns capte o a meyns preu, lo dit comandatari es tengut de retre e donar a aquel qui la comanda li feu, ho li haura feta, tot aytant com aquel qui la comanda li feu pora provar ne en ver metre que semblant roba o mercaderia o par d'aquela valia o ha valgut en aquel loch on lo dit comandatari la haura tramesa o la trames. Empero es enaxi a entendre que aquel loch on lo dit comandatari haura tramesa la dita comanda que fos estat empres // entre.l e aquel qui la comanda li haura feta. E si dit comandatari haura tramesa la dita comanda en altre loch lo qual nohaura estat empres entre lo dit comandatari. E aquel qui la comanda li haura feta sia e deu esser en salt e - en volentat d'aquel qui la comanda li haura feta, de pendre e de elegir dels dits lochs en qualque loch que la dita roba o comanda o semblant o par d'aquela mes voldra o haura valgut en aquel temps que la dita comanda hi fo arribada. E encara hi fo vanuda. E asso dessus dit sia e deu esser fet meyns de - tot frau e meyns de tot contrast. E tot lo dessus dit es tengut lo dit comandatari de donar e de deliurar a aquel qui la comanda haura feta sens tot contrast, per so car eyl no feu ni ha ates a aquel qui la comanda feu res de les covinenses que de.l a el feren estades empreses com eyl la dita comanda reebe, ans haura pres e fet tot lo contrari, per que es raho de tot dan que.l dit comandatari ne sostenga Encara per altra raho, car no es raho ne egualtat ne - deu esser que negun haia ne deia haver poder en l'altruy si no tant solament aytant com aquel de qui es li.n dara o li.n haura donat o li.n volra donar - aquel aytal no deu esser dit mercader ne comandatari, ans deu esser dit planament robador. E de aquel aytal deu esser fet axi com de robador, E en aquella pena posat que robador deu haver, que assats deu esser dit robador, pus que eyl vol portar la roba d'altruy malgrat o sens volentat d'aquel de qui sera. Salv empero al dit comandatari rahons justes si posar les hi volra ne en ver metre les devenli esser rebudes. Salves empero totes altres covinenses o empresions que entre.ls seran estades empreses o fetes que segons les - dites covinenses o empresions que qualque fet que sia o qualque cas segons les dites covinenses deu esser declarat e determenat. Si donchs la una part ho l'altra justes escusacions o justes rahos o justes empayments mostrar no.y pora, perque les covinenses o empresions entre.ls fetes no haura, no li pusquen. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

De so com deu retre compte lo comandatari e aquel qui la comanda li haura feta. CCXL.

Si alcun o alscons fara o haura feta comanda a alcun senyor de nau o de leyn o de diners o de roga, sia que lo dit comandatari aport o ret compte de guany o consumament, lo dit compte li deu esser rebut axibe si aporta guany com si aporta consumament. Salv empero que si aquels qui la comanda li hauran feta han dupte que lo dit compte que ell ret no sia just, los dits qui la comanda li hauran feta li poden fer jurar e haver del dit comandatari I segrament ea aquel compte que.l los ret si es just ne si es axi com eyl diu. E si el dit / comandatari dira per lo segrament que eyl ha fet que lo dit compte que eyl lus

dona e.ls ret que es just e leyal los dits que la dita comanda li -
 hauran feta no.l poden de res als empremiar ne destrenyer, si donchs
 lo contrari provar no poran. E eyls han e deven reebe lo dit compte,
 sia que e lodit compte sia atrobat guany o consumament. E es raho -
 que als no.y deia haver que par que com alcun comana lo seu a l'altre
 que fe ha en eyl,que si eyl fe no haura en o la hagues en eyl no li co-
 manaria e no li ague comenat lo seu, perque es raho e egualtat que //
 aquels qui fan les comandes deien haver fe Com aquels a qui les han fetes,
 sia que eyls lo reten ab guany o ab consumament, tot enaxi com le.y --
 havia com les dites comandes les faeran. Si donchs lo contrari com //
 dessus es dit provar no li poran. E si lo dit contrari provar no li -
 pora, tot comandatari deu esser creegut per son sagrament sens tot //
 altre destret. E asso es us de mercaderia plana en qualque manera la -
 comanda o comandes seran estades fetes, perque cascun se guart a qui -
 comanara lo seu ne a qui no, ne com ni com no. E per les rahon dessus /
 dites fo fet aquest capitol.

De mercaders que noliejara roba a senyor de nau o de ley ab
 carta o ab testimoni de com es mester que sia ates. CCXLI.

Si mercaders noliejaran alcuna roba a alcun senyor de nau o de leyn ab -
 carta o testimonis, lo senyor de la nau o del leyn es mester que atena
 als dits mercaders tot so que en la dita carta sera contengut, e tot so
 que.ls dits testimonis hauran hoit com lo dit holiejament se feu. Salv/
 empero que si lo dit senyor de la nau no haura vista la dita roba com -
 ey la noliejara, ne encara fa la dita carta o hauran hoit los dits tes-
 timonis si no tan solament que se.n fiara o se.n sera fiant en lo dit //
 mercader. Si el dit mercader metra o haura mes al dit senyor de la nau -
 una roba per altre. E es axi a entendre que lo dit mercader noliejara a
 faix o a costals o a bales o a farcells e eyl dira e fera entenant al //
 senyor de la nau o del leyn que es aquel faix o costals o bales o farcells
 que no hi ha ni es aytant so que es a saber quantitat sabuda de quintara-
 des. E si.l dit senyor de la nau o del leyn sera semblant que mes hi haia
 o.y deia haver que lo dit mercader no li havia fet entenant com la dita -
 roba nolieia. E el dit senyor de la nau li feu la dita carta e hauran //
 oyt los dits testimonis, lo dit senyor de la nau lo pot fer pasar. E si
 eyl mes hi trobara que.l dit mercader no li haura fet entenant com nolie-
 ja, lo senyor de la nau pot demanar d'aquel mes que trobat hi sera aytal
 nolit com eyl se volra, E encara si lo senyor de la nau o del leyn fara o
 haura fer alcuna messio per aquela roba esperar si eyl mes hi trobara que
 lo dit mercader no li haura fet entenant com la li nolieja la messio //
 dessus dita, deu pagar lo dit mercader. E si lo dit senyor de la nau no -
 li trobara sino axi com lo dit mercader li haura dit com la dita roba li
 nolieja, e si eyl ne fa massio, eyl les deu pagar del seu propi. E si.l
 dit mercader haura feta la dita messio, lo dit senyor de la nau la li -
 deu retre sens tot contrast, pres mes no hi haura atrobat si no axi com
 lo dit mercader li feu entenant com la li nolieja. Empero lo dit senyor
 pot fer la dita roba peçar ans que la carrech o la on fara port per des-
 carregar.

(Final del IV bloc, ja queda menos.....)

Alabat sia Deu.

Mas empero si lo senyor de la nau haura vista la dita roba ans que la nolieg,
E ans que.l fassa la dita carta una o dues vegades en aquel noliejament -
aytal lo dit senyor de la nau no deu ne pot metre contrast. Saul en aytal
que si eyl es o era semblat que lo dit mercader hagues res junt en los dits
fays o costals o bales o farcel's pus que eyl lo hoc noliejats ne encaça li
hoc feta la dita carta, lo dit senyor de la nau pot forsar e fer destrenya
al dit mercader de fer un sagrament que.l no-y ha res junt en la dita roba,
pres que.l senyor de la nau la pot fer pesar. En axi empero que si el dit -
mercader li dix que no-y havia si no tant solament quantitat de quintalades
sabudament. Mas empero si lo dit mercader no haura dit o no dira al dit //
senyor de la nau o del leyn si no tant solament la per quant portavets fays
o costals o bala o farcel, si carta quantitat eyl no li dira ni eyl no li -
demanara que quantes quintarades hi haura en lo faix o en lo costal o bala/
o farcel, lo dit senyor de la nau, no.l deu fer pesar per neguna rahon. Mas
si hi ha duple que.l mercader demunt dit haia alguna cosa junta, pres que eyl
las hac vists ne noliejats eyl pot destrenyer lo dit mercader del dit segra -
ment ab la senyoria. E si el dit mercader fara lo sagrament, deu neesser //
cregut. Si donchs lo contrari no li pora esser provat. E si lo dit contrari -
provat li sera, lo dit mercader es tengut doblar lo nolit de tota la roba al
dit senyor de la nau o del leyn Mas axi a entendre, que eyl deu doblar lo no -
lit de so que.l junt hi haura, si provat li sera o d'aquel mes de les quinta -
rades hi seran mes que lo dit mercader no havia o no haura fet entanent al -
senyor de la nau com eyl lo nolieja. E encara estar a merce de la senyoria
per raho del fals sagrament que.l fet haura. Empero si la dita roba sera no -
liejada a quintarades. E per cascun quintar sera estat e fet preu sabut en -
asso no cal als dir que cascun es tant cert que ja sab que hi ha a fer ne -
que no. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Com mercaders hauran noliejada nau o leyn si hi vendra empayment de
senyoria. CCXLII=

Si mercaders noliejaran o hauran noliejat nau o leyn en alcun loch, si com los -
dits mercaders hauran noliejat la dita nau o leyn, vendra aqui empayment de -
senyoria, lo senyor de la nau o del leyn es tengut de esperar als dits merca--
ders tot aytant de temps com entre.l e los dits mercaders sera empres. E encara
los dits mercaders lo deguessen haver espeegat. E si com vendra aquel jorn //

que. ls dits mercaders lo deven haver espegat lo dit empayment, sera exit d'aquel loch on eyls devien o deven carregar, lo dit senyor de la nau o - del leyn es tengut de carregar sens junta, que los mercaders no li son / tengut de fer al dit nolit. Mas empero los dits mercaders li son tenguts - d'aydar a pagar la massio que el dit senyor de la nau li haura feta per / raho de la espera que. l dit senyor de la nau haura feta als dits mercaders. En guiss e en manera que. l dit senyor de la nau o del leyn no sia dampnificat. e. ls dits mercader atresi. E si per aventura lo dit empayment no sera/ exit del loch on eyls devien carregar ans sera passat aquel jorn que. l dit senyor de la nau o del leyn los era tengut d'esperar los dits mercaders, lo dit senyor de la nau no es tengut de pus esperar si eyl no. s volra, als dits mercaders, ni als dits mercaders al senyor de la nau o del leyn si eyls no. s volran. Saul en aytant que los dits mercaders son tenguts de fer la messio - que. l dit senyor de la nau haura aqui feta esperant als dits mercaders. a co neguda de bons homens. E fet asso, puys pot fer cascun son prou si fer lo / pot. Si donchs entre. ls qualque covinensa no sera estada feta que. l .I. deia esser tengut d'esperar a l'altre. E si avinensa entre. ls alguna no sera feta que la I deia esperar a l'altre, E lo dit empayment sera exit d'aquel loch - on eyls carregar devien, si los dits mercaders demaneran o diran a aquel // senyor de la nau o del leyn que eyls axi com dessus es dit havien noliejat - que eyl que pens de carregar, lo dit senyor de la nau o del leyn no. ls es - tengut si eyl no. s volra, si donchs los dits mercaders ab lo dit senyor de - la nau o del leyn no se. n avendran, ni los dits mercaders a eyl, si no axi - com dessus es dit de fet de la massio, o si. ls dits mercaders al dit senyor de la nau promes non hauran. E si per aventura los dits mercaders noliejaran nau o leyn o hauran noliejat, e entre. l senyor de la nau o del leyn e los / dits mercaders dia cert o temps sabut empres no hauran, que lo dit senyor - de la nau o del leyn deia esperar als dits mercaders, ne los dits mercader - degan haver espegat lo senyor de la nau, si lo dessus dit empayment aqui - vendra, lo dit senyor de la nau no es tengut de esperar los dits mercaders si no. s volra, ne. ls dits mercaders al senyor de la nau, si entre. ls empres no sera. Sayl de la massio dessus dita. E si com los dessus dits mercaders - hauran acabat so que haura a fer per raho del dit empayment. E lo dit empayment sera exit de la terra, si los dits mercaders diran al dit senyor de la -

nau o del leyn que pens de carregar, no.ls nes es tengut si eyl no volra. E si donchs los dits mercaders ab eyl no s'avendran o alcuna covinensa - entre.ls feta o empresa no sera tot enaxi com ja es dessus dit de nau o - de leyn que.s deia esperar. E eyls ayl espegat a die cert o a temps sabut, Car segons dret e segons raho e egualtat no.s deu fer, car si nau o leyn era tengut de esperar a mercaders tant tro que aquel empayment fos - passat no seria a ben fet que tant poria durar lo dit empayment que la nau o leyn se poria del tot consumir. Si donchs los dits mercader ab lo dit - senyor de la nau avenguts no se.n seran, Empero si los dits mercaders diran al dit senyor de la nau o del leyn que eyl que.ls esper, que eyls li son tengut de tot dan e de tot destrich e de tota messio que.l ne sostenga a restituhir. E si los dits mercaders diran axi com dessus es dit, lo // senyor de la nau los pot e.ls deu esperar sobre la raho e les condicions - dessus dites. E si lo dit senyor de la nau o del leyn los esperara sobre - les rahons e les condicions dessus dites si ey aquel empayment o no o carreguen los dits mercaders la nau ho no, los dits mercaders son tenguts al dit senyor de la nau o del leyn de tot lo dan e de tota la messio e de tota la destriga que eyl soferta n'aura ho. no espera a sostenir del tot e restituhir sens tot contrast. E si los dits mercaders en les rahons o condicions dessus dites algun contrast metre hi volran, els son tenguts de restituir tot dan e tota messio e tot destrich e tots interessers que lo dit - senyor de la nau o del leyn per colpa del contrast que los dits mercaders - l'fmetran ne sostindran ho n'esperara a sostenir. E si lo dit senyor de la nau o del leyn algun contrast metra als dits mercaders en covinensa o en promissio que eyl los hagues feta que eyl no la volgues atendre, si los dits mercaders ne sostendran dan o greuge o messio, lo dit senyor de la nau les es tengut del tot a restituhir si la nau o.l leyn ne sabia esset vanut. E aquest capitl sia entes de nau o de leyn qui encara no fos carregat de tot ne en partida, per so car de naus que ja han levat lur carrech ja n.hi ha capitols qui.n parlen e ho depertexen e ho declaren de que son tenguts los mercaders als senyor de les naus e els mercaders. Empero deu esser axi entes que si los mercaders diran als senyors de les naus o dels leyens que eyls deien esperar, que los dits mercaders los son tenguts de tot so que dessus es dit a entendre e conplir e entre.ls deu haver empres die cert o temps sabut.

but que los dits mercaders deien haver espegats los senyors de les naus o dels leyens per so que entre.ls contrast algun o trebay no.s pogues esdevenir ne creixer. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si alcun volra fer barcha e a emprara alscuns personers.CCXLIII

Si alcun haura en volentat de fer barca, e eyl haura emprats alscuns bons homens que li fassen part. E los dits bons homens lo-y atorgaran o lo-y hauran atorgat de fer la dita part, los dits bons homens es mester que li ho atenen. E si aquel dessus dit que la dita barcha volra fer, ne que los dits bons homens hauran promesa de fer la dita part, si aquel que la dita barcha fera o - fera fer, no dira ea si sera pocha o gran ni aquels qui la part li hauran promesa de fer no li demanaran ea si sera gran o pocha, ne quant pot costar ne - quant no, ne de quines mesures sera ne de quin port sera si aquel dessus dit fara o fara fer la dita barcha si que la fassa o la fassa fer la dita barcha, sia que la fassa o la fassa fer gran o pocha, los dits bons homens que les - parts li hauran promeses de fer, es mester que li ho atenen sens tot contrast. Empero si aquel que la dita barcha faia o volra fer dira o fera entenent a // aquels qui la part li hauran promesa de fer ea quina barcha fara ni quina no, ne de quin gran sera ne quant costar. Si aquel dessus dit haura dit o fet entanent so que dessus es dit a aquels qui les dites parts li hauran promes de - fer. Si eyl faia major barcha que a eylls no haura fet entanent e de majors mesures, los dits bons homens no li son tenguts de fer junta ninguna si no axi - com eyl lus ho feu entanent. E si la dita barcha sera major e costera mes que no.ls haura fet entanent, los dits bons homens li deven haver la dita part que li prometeren de fer tot enaxi com si li havien fet compliment en tot aquel - creix que.l fet haura sens tot contrast, pus sens sabuda e volentat dels dits bons homens que la part li prometeran de fer ho haura fet. Empero si eyl ho - haura fet en consentiment e en volentat de tots los dessus dits o de la major partida eylls li son tenguts de fer compliment segons que ja en lo capitol // dessus dit es contengut. Empero si alcun que barcha volra fer, dira o fara entanent a aquels qui part li prometran que eyl fara barcha, e eyl no fara barcha ans fara o fara fer leyn, si eyl fara lo dit leyn sens sabuda e sens consentiment e volentat d'aquels qui part li prometran de fer en la dita barcha, eylls no li son tenguts que li atenan ninguna res que promes li hagen per so car el -

no-u haura ates a els so que ab eyls havia empres. E es raho que axi com eyl no aten res que promes lus hagues axi es raho que eyls no li atenan res que promes li haguessen. Empero si eyl fara lo leyn dessus dit ab sa buda e consentiment e ab volentat dels dits personers o de la major partida, los dits personers li son tenguts de fer compliment de la dita part que primera li hauran de fer, pus ab consentiment e ab volentat de tots o de la major partida ho haura fet. E si per aventura alcun fara entenent a aquels qui li hauran promesa de fer part que eyl fara leyn e eyl no fara leyn ans fara nau, si eyl la fara sens consentiment e volentat d'aquels que li prometeran de fer part en lo dit leyn, eyls no li son tenguts de atendre so que promes li hauran, sino en aytal guisa e manera que si eyl fara del leyn nau sens sabuda e volentat dels dits personers que haien axi la part en la dita nau com devien haver en lo dit leyn. E per aytants de diners com la / part que.ls havien promesa de fer en lo dit leyn costara si donchs no sera axifet com en lo capitol dessus dit es declarat, on parla de senyor de nau o de leyn alcun qui comensara nau o leyn en forma de poca e encara que sia observada la esmena que sobredit capitol es estada feta, e asso sia entes - de tota nau e de tot leyn qui.s fara de nou en les estepes o ans que sia - exit del loch on sera estat fet de nou. E per les rahons dessus dites fo - fet aquest capitol.

Si alcun senyor de nau o de leyn surgira en alcun loch ab volentat dels mercaders. CCXLIII).

Si alcun senyor de nau o de leyn surgira en alcun loch hon haura surt ab volentat dels mercaders si estant aqui la nau o el leyn surt. se metra tant fort temporal. E tan solament que la dita nau o leyn d'aquel loch lavar no.s pora, ans haura a gitar de la roba gran res que la nau o el leyn sera o - quaix tota, sia que los mercaders fassen gitar o gitaran sens que no-u faran a saber al senyor de la nau o del leyn. E si per aventura lo senyor de la nau o del leyn gitara o fera gitar sens que no-u dira als mercaders que en la dita nau o leyn sera d'aquest git, qui per aytal raho com dessus es - dita sera estat fet ne per lo cas dessus dit, los dits mercaders no poden - fer demanda al dit senyor de la nau o leyn ni eyl als dits mercaders, per / qual raho per so car git que per aytal raho o condicio que per lo cas dessus dit, sera estat fet ni endevengut no.s deu n.es pot jutjar per dret git ne -

per pla, ans se deu e.s pot jutjar quaix per semblant de naufraig. E mes per semblant de naufraig. E per les rahos dessus dites no poden fer demanda la I a l'altre per raho del cas e de les condicions dessus dites. E axi lo git - dessus dit deu esser comptat per sou e per lliura o per besants segons que - git sera en la nau o el leyn es tengut de metre per les dues parts de so que valra, per qual raho per so car si fos git pla no.y fora tengut si no de la - maytat de so que valia, per qual raho hi met les dues parts, per so car no - es naufraig entegrament, que si naufraig fos entegrament la dita nau o.l leyn pagar lo dit naufraig per tot so que valia, per qual raho paga les dues parts per so car no es naufraig ne git pla ans es quaix semblant de naufraig. E mes naufraig que git. E si per aventura la dita nau o leyn perdra exarcia alguna, axi com ancores o gumenes o barches o alguna altre exarcia, en lo cas dessus dit deu esser tot comptat per sou e per liura, per qual raho per so car no es git pla n.es deu n.es pot pagar per git pla ans es semblant de naufraig, e - mes semblant de naufraig que de git, que si git pla fos e les barches esti-- guessen ormajades de popa o alats de la nau o del leyn e.ls falien los caps o .a omplien e.s perdien, serien perdudes al dit senyor de la nau o del leyn. El se guardas ea quin caps los deria o quins les faria donar. E si per aventu ra era git pla e li falien gumenas e les ancores se perdien on eren ormaja-- des les dites gumenas, deven esser perdudes a la nau o.l leyn, que mercader - no.y es tengut en res a metra ne encara la roba sua que romasa li sera. Empero si algun mercader o mercaders gitaran o faran gitar sens que no.u faran a sa-- ber al senyor de la nau o del leyn ne ab conseyl ne ab sabuda dels dit senyor els mercaders gitaran o faran gitar que aquella nau o leyn sia surt o que vaia ab velas. E lo que eyls gitaran e faran gitar pora esser dit o en veu mes que puscha esser git pla, lo senyor de la nau o del leyn en aquel git aytal no es tengut de metra part per si ne per la nau si eyl no.s volra. E si per aventura mercaders o mercader haura en la nau o en lo leyn, el senyor de la nau o del leyn gitara sens sabuda o sens consentiment dels dit mercaders o mercader, lo senyor de la nau o del leyn es tengut de ~~retre~~ als dits mercaders aquella roba que eyl axi com dessus es dit haura gitada o fara gitar o.l preu. Empero es - axi a entendre que aquel git fos o pogues esser dit que fos git pla. Git pla vol aytant dir que no.ls sobras temporal e que los uns poguessen haver acort e consell dels altres. Empero si en la nau o leyn mercader algun no haura, lo -

senyor de la nau o leyn pot fer gitar ab conseyl de tot lo cominal de la nau o del leyn o la major partida si espay h'haura. Empero si soptosament temporal lo forsara, el senyor de la nau o leyn gitara o fara gitar sens que ab los desus dits acort ne consell haver no pora, sia e deu esser tengut per aytant ferm com si demanats los o per aytant ferm com si tots los mercaders hi fossen, o aytant ferm com si tota la roba o fos sua, que sua es, pus que en comanda la te. Empro si com la git sera estat fet. E lo temporal dessus dit sera abonansat de tot o de partida o no. E la nau o.l leyn se liurara del dit loch on lo cas dessus dit li sera esdevengut si la dita nau se'n lavera ab volentat dels dits mercaders e lexera aqui al haura exarcia ab volentat deyls sia que'n la dita nau o leyn haia romasa exarcia o puscha anar e nevagar sanament en aquell loch on devia descarragar o no la dita exarcia que romasa sera axi com dessus es dit, si's pert deu esser comptada sobre la roba que romasa o salvada sera el cors de la nau o del leyn deu-hi metre per la maytat desso que volra. E si per aventura la dita exarcia no s podra que sera romasa ans se salvara ab averies que hom n'havia a fer o fara aquelles averies deven esser comptades aixi com dessus es dit de la exarcia si perduda fos. Empro es axi a entendre que lo git dessus dit no fos git pla. Mas deu esser entes que fos git que fos semblant de naufrag. E si per aventura lo git sera pla e no sera semblant de naufrag. E la dita exarcia romandra aixi com dessus es dit ab volentat dels dits mercaders sia que la dita exarcia se perdra del tot o em partida. E com n'haie affer averies aquela exarcia perduda o les averies fetes per eyla, deu esser comptada a sou e a liura sobre la soba que salvada e restaurada sera. E el cors de la nau o del leyn no y pach res per qual rahon per so car la nau o el leyn assats pert pus que s leva del loch dessus dit es met a ventura de navegar ab volentat dels dits mercaders la hon eyls volran ne al cominal de la nau sera just que sia faedor. E si per aventura en la nau o el leyn no y haura ne y romendra exarcia ab que la dita nau o leyn puscha anar ne navegar en aquell loch on descarregar devia ans se'n haura a tornar en aquell loch hon lo dit viatge sera sera estat levat. E encara la dita nau o leyn haura carregat lo dit git o contrast que // entre.l senyor de la nau o del leyn e los dits mercaders per lo cas dessus dit, los sera esdevengut, deu esser determenat en aquell loch on la dita nau carrega. E encara hi sera tornada per lo cas dessus dit. Empro es axi a enten

dre segons lo loch on lo dit cas los sera esdevengut passada mitja via a avant, deu esser determenat en aquell loch on la dita nau o leyn devia e deu descarragar jat sia asso que la dita nau o leyn sia o fos tornat en aquell loch on carrega e on havia carregat. Empro si lo dit cas dessus = dit sera esdevengut ans de mige via d'aquell loch on devien descarregar, deu esser determenat la on la dita nau o leyn carrega si ab asso que romas li sera sera tornada. E si lo dit senyor de la nau o leyn demanara nolit aixi de la roba perduda com de la salvada deu li esser donat. E ell per - aquell nolit deu aydar a esmanar la roba que perduda sera egitada. E si - eyl no.l ne demanara ne pendra no.l ne volra per aquell nolit eyl no es - tengut de res a metre en lo dit cas. E si lo dit senyor de la nau o leyn - volra haver nolit de la roba que salvada sera. Eyl es tengut de complir lo viatge ab aquella roba que salvada haura ne encara eyl demanara nolit als/ dits mercaders. E si lo dit senyor de la nau o del leyn no volra nolit de la roba perduda ne encara d'aquella que salvada sera lo dit senyor de la nau no es tengut de complir lo dit viatge als dits mercaders si eyl no.s volra, per qual raho per so car lo senyor de la nau assats hi pert pus que haura consumada en partida sa persona e encara son temps perdut e sa vianda. E - encara sa nau o son leyn en partida consumat. Sal empero que es axi a en-- tendre que los dits mercaders fossen o sien en loch menys de periyl. E que fossen en terra de amichs e que fossen en loch on atrobassen nau o leyn qui la roba que romasa lus les volguessen portar ab lurs dineners e aquel pati que lo senyor de la nau o leyn posara o fara ab los dits mercaders a - aquell pati mateix deven esser los mariners. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si nau o leyn sera noliejada per anar carregar en alcun loch com sia iunta si fa aleva per temporal. CCXLV.

Si alcuna nau o leyn sera noliejat que deia anar carregar en alcun loch si - com aquela nau o aquel leyn sera junt en aquell loch on devia carregar. - Si per aventura estant la nau o el leyn en aquell loch on deu carregar se metra temporal tan gran que la nau o el leyn se.n haura a levar ans que - no haura levat lo carrech que levar devia, o per aventura hi vendran leyns armats de anemichs o lus en vendran serenitat que hi deuen venir, si aque- lla nau o leyn se.n haura a levar per alcuna de les rahons dessus dites -

ans que no haura levat lo carrech per que hi hera neguna ne per que -
era estada noliejada e haura se.n a tornar per ventura en aquell loch
on parti o fo noliejada. Si lo dit senyor de la nau o del leyn con---
trestara ab aquels qui.l noliejaren que eyl no.y volra tornar quant que
haia bones noves o que.l dit temporal sia abonesat ans los demanara lo/
nolit que eyl li prometeren de donar com lo nolieiaren, lo dit senyor -
de la nau ho de leyn hi es tengut de tornar. E si eyl per aventura tor
nar no.y volra la senyoria lo.n deu destrenyer que hi torn. E si eyl per
neguna raho tornar no.y volra, los dits mercaders poden nolieiar alcuna
altre nau o altre leyn semblant d'aquell. E si los costera mes que aquell
no sabia aquell senyor d'aquella nau o leyn que eyls primerament hevien -
nolieiat deu pagar aquell mes que als dits mercaders costera. E si eyl -
simplement pagar no volra, senyoria lo.u deu destrenyer si la nau o el -
leyn ne sabia esser venut. E encara mes, los dits mercaders no li son 9
tenguts de donar lo nolit pres que eyl no.ls haura aportada aquella lur -
roba per que eyls l'havien nolieiat ni es romas en lur colpa. Saul empro
que si aquels mercaders qui.l hevien nolieiat no li havien ates so que ab
eyl havien empres com lo nolieiaren per colpa e per negligencia dels dits
mercaders se.n haura esser haut a tornar meyns de la lur roba, lo dit se-
nyor de la nau o leyn no.y es tengut de tornar, ans li son tenguts de pa-
gar eyls son nolit, pus que per colpa dels dits mercaders se.n sera haut
a tornar meyns de la lur roba. E si per aventura no sera colpa dels dits
mercaders. El senyor de la nau o leyn hi volra tornar si los mariners con-
trestaran que eyls no.y volran tornar, no.u poden fer ne deven per neguna
iusta raho, pus que en colpa no sera estat del senyor de la nau o del leyn
ne encara en colpa dels dits mercaders, si no tant solament per les coses
dessus dits. Saul empro que si la nau o.l leyn havia jaquida alcuna exar--
cia o alguns homens en terra en aquell loch on s'hagueren a levar per les
cosses dessus dits, lo senyor de la nau o leyn es tengut de metra exarcia
e esmena d'aquella que lexada haura. E encare metre homens en esmena d'a-
quelles qui la seran romases. E si per aventura lo senyor de la nau o del
leyn fer no.u volra, los dits mariners no.y son tenguts de tornar si eyls
no.s volran ne lo senyor de la nau o del leyn no.ls ne pot destrenyer per
neguna raho, pus que eyl no.ls volra fer compliment de so que dessus es -

dit. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si alcun senyor de nau o de leyn haura fet conservatge ab nau
altre o ab altre leyn. CCXLVI.

Si senyor de la nau o de leyn fara o haura fet conservatge ab alcu o alguns
senyors de naus o de leyms sia que sien grans o pochs o major o menor /
semblant de la sua nau o leyn tot so que en la dita covinensa que feta
sera per raho dit conservatge deu esser ates e complit si q. la dita -
covinensa feta per raho del dit conservatge sia escrita o sia que fos/
feta per paraula. E empro sia e deu esser axi entes que la dita covi--
nensa feta per raho del dit conservatge sia e puscha esser en ver mesa,
so es a entendre per testimonis o per escrit fet per ma d'escriva, ju--
rat o per albara fet ab voluntad de les parts, en lo qual albara deu -
hever any e die e hora e anonomenant lo loch on lo dit albara sia estat
fet. E encara meses en escrit en la fi del dit albara los segels de les
parts dels quals lo dit conservatge faran o empendran o hauran fet si -
en loch ne seran. Empro si les parts dessus dites en loch on no seran com
feran o empendran lo dit conservatge ne tot so que dessus es dit no.y -
pora esser fet sino tant solament per paraules sera atorgates per totes
les dites parts que lo dit conservatge feran o empendran volen e deven
haver valor tot en axi com si eren escrites per ma del escriva jurat e
meses en albara o en cartolari de nau o de leyn ab que per testimonis -
pusquen esser les dites paraules empreses en veritat esser meses si al-
cun contrast hi esdevendra. E per aventura alcu o alguns contra la dita
covinensa o covinenses per raho del dit conservatge fetes e empreses sia
que sien fetes per escrit o per paraula contra vendra, sien tenguts de -
restituhir tot dan e tot interes que la part o parts contra los quals -
lo dit conservatge e les covinenses fetes per aquell no li seran compli-
des me ateses. En axi empero que lo dit dan e interesers sia o pusca //
esser en ver mes. Saul en aytant empero en totes coses e per totes tot
vist e empayment per lo qual la dita covinensa o covinenses per raho del
dessus dit conservatge fetes o empreses no poran esser ateses ne compli-
des e sots aytal condicio que lo dit empayment sia e puscha esser en ver
mes. E si lo dit empayment en veritat mes esser no pora aquell o aquells
que lo dit empayment diran haver haut e en ver metra no.l poran, sien -

tenguts de fer tot so que dessus es dit sens tot contrast aquell o aquels als quals lo dit dan e interesers hauran en colpa dels dessus dits sos--tenguts. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si alguns bons homens mercaders hauran feta part en alguna nau o leyn. CCXLVII

Si alguns bons homens o alguns mercaders faran o hauran feta part a algun o alguna nau o leyn. E com la dita part o parts hauran fetes e fermades // los dits bons homens mercaders comenaran o feran comanda a aquell a que - els han fetes les dites parts que eyl que en la dita nau o leyn per eylls e que nanech si aquell a qui la dita nau sera estada comanada hi haura - part o no eyl es tengut de guanyar ab la dita nau o leyn en totes parts - on eyl guanyar ne pora. Saul empero tota via, tota covinensa o menament - que dels dits bons homens o mercaders li sera estat fet el die que eylls la dita nau li comenaren o despuys. E si lo dit a qui la dita nau o leyn sera estat comanat, guanyara, eyl es tengut de retre e donar als dits bons ho--mens o mercaders tot lo dit guany que la dita nau o leyn fet haura. Saul - lo dret que eyl haver ne deu per la part que.l hi haura, E si part eyl ne--guna no.y haura. Eyl se.n pot retenir tot so que a eyl ne pertagna que // deia haver per sa persona tot enaxi com pertany al senyor de nau o de leyn. E si lo dit senyor o comandatari no.ls portara guany ans los aportara con--sumament, los dits bons homens qui la dita nau li comanaren o li faeran / part, encara ne.l faeran senyor del lur deven pendre en compte lo dit con--sumament si donchs lo contrari no li poran provar que lo dit consumament - sia estat per sa colpa. Es a entendre que eyl ho hagus jugat o bagassajat o emblat o mal procurat E si lo dit contrari provat li sera, lo dit senyor o comandatari de la dita nau o leyn es tengut de tot lo dit consumament a restituir sens tot contrast a coneguda e a volentat dels dits bons homens que la dita nau li comanaren o li faeran part. E si lo dit contrari provat no li sera e eyl be e diligentment haura fet tot so que haura pugat. E en colpa deyl no sera romas que eyl no haia aportat guany a aquels qui la di--ta nau o leyn li comanaren o li faeran part. E lo dit contrari provat no - li sera ne encara los dessus dits que la dita nau li comanaren o li faeren part, no seran certs si aquell dit senyor o comandatari los aport guny o con--sumament tot li deu esser pres en compte, pus en colpa del no es romas. E

si lo dit senyor o comandatari a qui la dita nau o leyn sera estat coman-
nat manari ab si escriva de creensa, si lo dit escriva haura jurar el co-
mensament com reeb dita escrivania, si no los dits personers lo poden fer
jurar e demanar li sots pena del sagrament e a aquelles massions o consu-
mament que eyl los met en compte e a fi eyl es axi com eyl ha escrit e o
dona a eyls els met en compte. Si lo dit escriva dira sots pena del dit -
sagrament que axi es com eyl ha escrit e axi com a eyls o met en compte -
sobre asso, lo dit escriva deu esser cregut si donchs lo contrari provat
no li sera. E si lo dit contrari provat li sera, lo dit escriva deu haver
la pena que ja es posada en I capitol dessus dit. E lo dit senyor o coman-
datari de la nau o del leyn es tengut de restituhir lo dit consumament als
sobre dits bons homens qui la dita nau o leyn li comanaren e si lo dit es-
criva no ha de que puscha restituhir sia que sia fet lo dit consumament //
per colpa del dit escriva o per colpa del dit senyor comandatari de la nau
o ley per so cor lo dit senyor o comandatari de la nau o del leyn haura le-
vat aytal escriva com dessus es dit, e si lo dit contrari al dit escriva -
rovat no sera, lo dit escriva no deu sostanir la pena dessus dita, ne en-
cara l'escriva ne. l dit senyor a qui la nau o leyn sera estat comenat no -
son tenguts de res a restituhir als dits personers del dit consumament si
trobat hi sera pus en colpa deyls no sera esdevengut lo dit consumament. E
si per aventura lo dit senyor a qui la dita nau sera estada comanada li -
deffalira escriva per alcuna rahon lo dit senyor no haura manat escriva ju-
rat si lo dit senyor qui la nau tindra en comanda escriura o fara escriure
alcunes messions que. l fara o hara fetes, si los dits personers qui la dita
nau o leyn li hauran comanat lo tindran en suspita, eyls ne poden haver I
sagrament que. l que. ls diga veritat, ea aqueles messions o despeses que el
compte o. ls met en compte, e a si es axi ver, axi com eyl ho ha escrit o -
fet escriure ne com eyl lus ho met en compte si eyl diu que hoc sots pena
del sagrament, eyl deu esser cregut si donchs lo contrari no li sera pro-
vat. Si lo dit contrari provat li sera eyl es tengut de restituhir tot lo
dit consumament que atrobat hi sera a coneguda e a volentat dels dessus -
dits. E si lo dit contrari provat no li pora esser, eyl deu esser cregut.
E lo dit compte que eyl retra li deu esser rebut si que aport guany o per-
dua tot li deu esser pres en compte pres en colpa deyl no sera romas. E es

raho que axi com los dessus dits li faeran part en la dita nau o leyn e la li comenaren par que fe havien en ell. E es raho que axi com eyls havien/ fe en eyl com lo lur li comanaren, si es raho que le.y haien e que le.y - deien haver atressi ara, si que.ls aport guany o perdua. Si conshe lo / contrari no li pora esser provat segons que dessus es dit. Enaxi si que haia menat escriva jurat o no no li veu ne li deu veura per les rahons - dessus dites. Empro tota via que senyor de nau men o puscha manar escriva jurat ab si, tota via es gran descarrech e gran alienament per - que tot senyor de nau o de leyn lo deu manar que fer o puscha. E per ne--guna raho no deu estar. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capi- tol.

Si nau o leyn de mercaderia si encontrara ab nau o leyn de - enemichs. CCXLIX.

Si alguna nau o leyn de mercaderia s'encontrara ab alguna altre nau o leyn de enemichs, si en la nau o leyn dessus dit de la mercaderia haura mercader o mercaders, lo dit senyor de la nau o leyn los deu demanar ea eyls si volran o volen que eyls afferren ne combaten ne prenguen aquella nau o aquell leyn de enemichs. E si lo dit mercader o mercaders lo.y atorguen tots o la major partida lo dit senyor de la nau ho pot be fer que per - dan ne per destrich que los dit mercader o mercaders ne sostendran on - sostengue lo dit senyor de la nau o del leyn no.ls sia tengut de neguna esmena a fer ne de res a restituhir del dessus dit dan. Si los mercaders lo.u sustindran pus que eyls lo.y atorgaren o li hauran atorgat tots o la mjoyr partida e ab lur sabuda, e ab lur volentat se feu lo dit fet o sera estat fet. Mas empero si lo dit senyor de la nau o leyn fara so que dessus es dit sens sabuda e volentat dels dits mercaders de tots o de la major partida, si los dits mercaders ne sostendran o n'hauran a sostenir dan o greuge alcun lo dit senyor de la nau o leyn lus es tengut de tot - lo dit dan o greuge que los dits mercaders ne sustindran ho n'esperen a sostenir o n'hauran sostengut a restituhir sens tot contrast si la nau - o.l leyn ne sebia esser venut o.ls bens que el dit senyor de la nau o - leyn si atrobats li seran en alscunes parts, per qual raho per so cor lo senyor de la nau o leyn haura fet o comansat so que dessus es dit sens - sabuda e volentat dels dits mercaders de tots e de la major partida. E -

si per aventura lo dit senyor de la nau haura comensat o fet so que
 dessus es dit ab assentiment e volentat dels dits mercaders de tots
 o de la major partida quel que conivensa o promissio o empressio -
 sera estada feta entre.l dit senyor de la nau o leyn. E los dits mer-
 caders de tots o de la major partida per raho del dit guayn que eyls
 faran o hauran fet on esperen a fer lo dit senyor de la nau o leyn -
 es mester que lo.ls atena sens tot contrast. E si per aventura en--
 tre.l dit senyor de la nau o leyn e los dits mercaders de tots o de la
 major partida empressio ne covinensa ne promesa alcuna entre.ls feta per
 raho del dit guayn que.ls faran o esperen a fer aquel guany aytal //
 per aytal raho com dessus es dita sera estat fet o.s fara deu esser -
 depertit en aqueste manera que lo dit senyor de la nau o leyn ab lo -
 cors de la nau o leyn ne deu haver e pendre lo ters. E los dits merca-
 ders ab la lur roba ensemps deuen ne haver o pendre l'altre ters, e els
 nauers e els personers e tots cels que son tenguts ne prenen loguer -
 de la dita nau o leyn l'altre ters. Empro deu esser pres e lenat dels
 dits tres terces so que deven esser honrats ne melorats aquels de la -
 nau o del leyn son tenguts. E lo dit melorament deu esser donat a cone-
 guda dels dits mercaders e del escriva de la nau o del leyn o del naut-
 xer e del I dels personers e de dos prohers. Empero es axi a entendre
 que segons que lo guany sera gran o poch si deu esser depertit. Empero
 si lo dit guany gran o poch tota via ha en deu haut lo cors de la nau
 o leyn ab lo dit senyor de la nau o leyn en semps lo ters. E el roma--
 nent del guayn dessus dit deu esser depertit per testes a coneguda dels
 dessus dits. E si per aventura lo dit senyor de la nau o leyn comensara
 e fara so que dessus es dit sens sabuda e volentat dels dits mercaders
 de tots o de la major partida, si los dits mercaders dan alcun ne sos-
 tendran, lo dit senyor de la nau o del leyn no.ls es tengut de donar lo
 dit ters. Mas es los tengut de donar so que al dit senyor de la nau o -
 leyn sera semblant a coneguda del nautxer e del escriva e de dos prohers.
 E los dessus dits deuen pertir lo que.l dit senyor de la nau o leyn dara
 als dits mercaders segons la roba e segons la valor e la bondat que cas-
 cun dels dits mercaders haura en si que assats es semblant raho que --
 assats n.hagen o.n deien haver de so que.l dit senyor de la nau los dara

e.ls fara donar als dits mercaders a coneguda dels dessus dits per qual rahon per so cor lo dit senyor de la nau o leyn los es e.ls era tengut e fora obligat als dits mercaders de tot dan a restituhir que eyls ne sustinguessen o.u esperassen a sostenir si los dits mercaders pres li haguessen. E si per aventura en la dita nau o leyn mercader o mercaders alcun no haura. Si lo dit Senyor de la nau o leyn volra comensar a fer - so que dessus es dit eyl no.n deu fer ne pot, que no ha poder de fer ne de venturar. E si lo dit senyor de la nau o leyn ho aventurara, en asso no cal als dir si be li.n que fa bondat e valor del senyor de la - nau o del leyn si regonegues los dits mercaders qui la dita roba o mercaderia hauran en la sua nau o leyn d'alcuna cosa. Empro es fa en sa volentat ea u ho fara o no. Mas ~~empero~~ si lo contrari si esdevendra en so que lo dit senyor de la nau o del leyn e encara los bens deyl han e hauran a / estar a reho als dits mercaders si alcun dan hi pendran o.u sostendran - o.u esperaran a sostenir segons que dessus es dit. Per qual raho per so cor no.y seran los dits mercaders en la dita nau o leyn. E encara per - altre raho per so cor lo senyor de la nau o leyn en aytal cas com dessus es dit no ha poder meyns de sabuda o de volentat dels dits mercaders ni - es raho que deia haver que assats ha poder tot senyor de nag o de leyn - pus que ha poder en la roba dels mercaders en fet de get ea fet de nau--fraig. Si donchs los dits mercaders no son presents en la nau si cas de get o de naufraig, si esdevendra. Empero si lo dit senyor de la nau o del leyn pora mostrar o en ver metre so que dessus es dit que per cas de ventura li sera esdevengut, lo cas de ventura es aytal que lo dit senyor de la nau o del leyn no.y pogues de voura. Es axi a entendre que la dita nau o leyn de enamichs li veengues dessus que se farras ab el. E si per la - raho dessus dita, los dits mercaders dan alcun sostendran lo dit senyor - de la nau o del leyn no.ls es tengut de neguna esmena a fer, pus lo dit - dan en colpa deyl no sera esdevengut sia que los dits mercaders sien en - la nau o no. Encara per altre raho, per so car a cas de ventura no pot hom res dir ne.y deu en res contrestar. E per les rahons dessus dites fo fet - aquest capitol.

Nau o leyn qui sera comenada a alcun. CCL.

Si algun comenara o haura comanada sa nau o son leyn a algun altre, si -
 aquell a qui la dita nau o leyn sera estat comanat fara ab algun o ab
 alscuns alguna covinensa o promissio, per rahon de algun fet que pertan
 gue o pertanyer dega a la dita nau o leyn si aquell a qui la dita nau o
 leyn sera estat comanat E la dita covinensa o promissio haura feta si/
 eyl no atendra so que covengut e promes haura a algun o a alscuns si --
 aquells a qui la dita covinensa o promissio sera estada feta ne sostendra
 dan algun aquell qui la dita nau o leyn li haura comanat los es tengut de
 tot lo dit dan o grenga, a restituir si la dita nau o leyn ne sabia --
 esser venut ab que per colpa d'aquell a qui eyl haura la dita nau o leyn
 comanat los sia esdevengut lo dit dan o grenga, en axi empero que la di-
 ta nau o leyn. Empero si aquell qui la dita nau o leyn li haura comanada
 ne sostendra o.n haura a sostenir algun dan o grenga. En colpa d'aquell a
 qui eyl la dita nau o leyn haura comanat si aquell ha alscuns bens eyl li
 es tengut de tot aquell dan o grenga a restituir que per colpa deyl haura
 sostengut. E si aquell a qui la dita nau o leyn sera estat comanat no ha
 de pagar e es aconseguit. E lo dan dessus dit restituir o pagar no pora,
 eyl deu esser mes en poder de la senyoria. E estar tant e tant lonch de
 temps tro que eyl haia satisfet e pagar tot lo dit dan dessus dit o que -
 se.n sia avengut ab aquells qui lo dit dan hauran sostengut e pagat en col
 pa deyl. E asso dessus dit sia fet meyns de tot frau. E empero si aquell
 a qui algun haura comanada la sua nau o el seu leyn fara alguna covinen-
 sa o promissio ab alscuns e en colpa deyl no romandra que eyl ho l'als -
 atena. E eyl ni aquell qui la dita nau o leyn li hauran comanat no son ten
 guts de neguna esmena a fer a aquells qui la dita covinensa o promissio -
 sera estada feta pres en colpa deyl no romandra ne sera romas que eyl no
 l'als haia atesa per que cascun sa guart ea a qui comanara la sua nau o -
 son leyn ne res del seu ne a qui no, ni com no per so que dan algun no li.n
 pogues venir ne n'hagues a sostenir per alguna raho. E per les rahons //
 dessus dites fo fet aquest capitol.

De nau o de leyn qui sera presa per enamichs. CCL.

Nau o ley qui sera estat pres per sos enamichs si alguna altre nau o ley de
 amichs se.n contrara ab los dits enamichs qui la dita nau o leyn hauran -
 pres. Si la dita nau o leyn qui ab los dits enemichs se.n contrara tolra

o pora tolre per qualsevol raho la dita nau o leyn als dits enamichs que asi com dessus es dit presa hauran la dita nau o leyn e tot quant en la dita nau o leyn sera, deu esser saul a aquell o aquells de qui era e esser deu. Si alcun viu ni haura, aquel empero donant a aquells qui als dits enamichs tolta la hauran trobades covinents segons lo mal tret que tret o haut ni hauran segons lo dan que soffert o haut n'hauran. Empero sia e deu axi esser entes que si los dits amichs lo hauran tolta als dits anamichs dins la senyoria e la mar on la dita nau o leyn sera o en loch on los dits anamichs la haguesen retre si so es a entendre en loch // saul ne deuen haver segons que dessus es dit Empero si los dits amichs tol ran o hauran tolta la dita nau o leyn als dits enamichs en loch on eyls la tenguessen sera si e en loch saul no.ls en deuen esser donades troba--dures si eyls no.s volran ans deu esser del tot lur, sens tot contrast si eyls se volran que senyoria ne neguna altre persona no.ls hi deu ne.ls hi pot metre contrast per neguna justa raho. Encara mes si alscuns enamichs hauran tolta alcuna nau o leyn a alcun l alscuns si per aventura veuran e hauran vista de alcuna nau o leyn de que los dits enamichs haguesen dupte o paor. E per lo dit dupte o paor los dits enamichs lexaran o desemparan la dita nau o leyn que eyls presa hauran e la dita nau o leyn pendra e ama rinaran e se.n menara la dita nau o leyn que los dits enamichs hauran de--semperada per la dita paor o dupte dessus dit la dita nau o leyn deu esser retuda a aquell o aquells de qui era e deu esser si eyls vius seran o als prohismes d'aquells sens tot contrast. Els empero devant a aquells qui la dita nau o leyn o la roba o mercaderia que en la dita nau o leyn sera troba--dures covinents segons que dessus es dit si entre eyls avenir se.n poran. E si entre.lls avenir no se.n poran sia e deu esser mes lo contrast dessus dit en poder de bons homens. Mas empero si alcun o alscuns desemperaran lurs naus o leyms per dupte o per paor de sos enamichs e alcuna altre nau o leyn e encontrar sa ab la dita nau o leyn que axi com dessus es dit hauran desemperat e amarinar l'han emanar la han en loch saul. E es empero axi a enten--dre que aquells qui la dita nau o leyn hauran amenat no la haien tolta a enamichs. E enamichs no la han hauda en si ve ne res si es axi a entendre que los dits anamichs no la haguesen tolta a aquell de qui es ne de qui deu esser aquela nau o leyn e la mercaderia que dins es no deu esser d'aquel o d'aquells

qui axi com dessus es dit la hauran a trobada. Mas segons us de mar poden ne demanar trobades covinents. E si per aventura entre ls avenir no se n poran sia e deu esser mes lo contrast dessus dit en poder de bons homens. Per so car tota via es bona la cominelea e la egualtat e el trempament dels - bons homens. E es raho qu negun no deu fer ne ensercar tant de dan a altra com per aventura fer poria per so car a les vegades negun no sap ne pot saber ne es cert ea on fer lo seu dan ni lo seu perill, per que cascun deu - posar e metre tot so que a fer haura ab alcun altre en cominelea e en temprament de bons homens E majorment sobre tots los casos dessus dits o semblants deyl, per so que Deus e les gents nol ne pusquen en res rependre per neguna raho. Empero es axi a entendre que tot so que dessus es dit que sia e deu esser fet meyns de tot frau, per so car a les vegades tal cuyda enganor e fer gran dan a altre qui l fa assimatex, per so car negun no sap mes - tant cert ni pot saber ea que li ha esdevenir a si matex ni als seus ni que no. Per que negun no deu anar a dan ni a engan ni a perdicio d'altre per neguna raho, Per so car negun no sap e a on fes lo seu. Empero si alcun sabia que alguna nau o leyn deura o ha anar en alcun loch on haura dupte o paor - de los enamichs. E aquel o aquels dessus dits armaran lur nau o leyn per fer dan a la dita nau o leyn o a d'altres per so que pusquen guanyar les dites - trobades, o per so que haien o pusquen haver la dita nau o leyn. E la roba que en la dita nau o leyn sera o d'altres per alcuna raho si aquel o aquels que axi com dessus es dit, hauran armat e provat lus sera q.ells haien o haguessen armat per les rahons o condicions dessus dites aquel o aquels aytals no deuen haver les dites trobades ne encara la dita nau o leyn del tot ni en partida, ni en la roba que en la dita nau sera, si be aquels de qui es - o deu esser la havien abandonada o encara que enamichs la ls haguessen tolta, si donchs los dits qui armat hauran en ver no poran metre que ls no havien armat per les rahons o condicions dessus dites. Empero si provat los sera que eyls haguessen armat per fer dan a alcun o als cuns o atet han ab qui eyls / se n contrassen en forma e en manera de enamichs o axi com enamichs fan - per qualque raho o manera e eyls alcuna nau o leyn amenaran sia que la amenan ab roba o meyns de roba. E si aquela haien atrobada o tolta a enamichs axi com dessus es dit no deven haver neguna res, ans deu esser salvada a aquel - o a aquels de qui es o de qui deu esser. E los dits qui axi com dessus dit

hauran armat deuen esser preses e meses en poder de la senyoria o deu -
esser fet dels axi com de robador si so que dessus es dit provat los -
sera. Empero si provat no.ls sera que eyls haguessen armat per les //
rahons o condicions dessus dites. Si eyls alguna nau o leyn hauran tolt a
enamichs o la hauran atrobada segons que dessus es dit deu-los esser do
nat e salvat tots lur dret que eyls haver na deven o haver na deuran per=
alcuna de les rahons dessus dites. Empero si dupte sera que els haguessen
armat per les rahons o condicions dessus dites. Si per aventura sera cas -
que los dessus dits haguessen o haien a provar les dites rahons o condi--
cions sobre eyls dites o posades les dits ni nangun que ab eyls fos, ne en-
cara neguna persona qui dan o prou esperas haver en les rahons o condicions
sobre eyls dites o posades no puscha a eyls fer testimoni a lur prou per -
naguna raho ne encara neguna persona qui fos inciosa o que hom hagues dupte
que.s giras per diners. Empero si per aventura com los dits enamichs hauran
presa alguna nau o leyn o alguna altra robos si los dits enamichs la dita -
nau o leyn o roba que presa hauran jaquiran o hauran jaquida per lur volen-
tat. E no per paor que haguessen ni haien haguda de neguna nau o leyn de -
que eyls haguessen hauda vista ne haguessen dupte o paor que dessus los po-
gues venir, si alcun o alsuns la dita nau o leyn o la dita roba que los -
dits enamichs hauran jaquida, axi com dessus es dit, atrobaran o hauran -
atrobada e en loch saul la maneran o la metran no deu esser iens lur de -
tot, si senyor atrobat li sera. Mas deven lus en esser donades trobadures -
covenantes a coneguda dels bons homens del loch on la dita nau o leyn e la -
dita roba sera estada amanada sots les rahons e condicions dessus dites. Mas
empero si la dita nau o leyn o roba covenant temps senyor vengut e exit no -
sera, los dits que la dita nau o leyn o la dita roba atrobada hauran deven
haver per lurs trobadures la maytat de so que volra. E de la altre maytat -
deu esser fet segons que demostra e declara en lo capital qui parla de la -
roba qui sera atrobada. E si per aventura los dits enamichs se.n manaran al-
guna nau o leyn o se.n portaran alguna roba. E els dits enamichs no hiran -
la dita nau o leyn o la dita roba per lur volentat, ans la hauran a leixar per
temporal o per alcunes naus o leyens de que hauran dupte o paor d'aquella -
nau o leyn ~~(de que hauran dup)~~ o roba qui los dits enamichs axi com dessus

es dit hauran hauda a lexar, deu esser fet axi com aguela qui los dits enamichs hauran jaquida anar per lur autoritat en aquela matexa forma. E tot - so que dessus es dit sia e deu esser fet meyns de to frau. E si per aventura los dits enamichs vendran o estaran en alcun loch en lo qual eyls reebbran alcuna nau o leyn o alcuna roba que eyls presa hauran si aquel o aquels de - qui la dita nau o leyn o la dita roba estada sera volran cobrar la dita nau o leyn o la dita roba , aquel o aquels qui reunida la hauran, son tenguts de retre a aquel oa aquels de qui estada sera. Eyls empero donant e retent a - eyls la dita . E encara donat a eyls guany si eyls pendre lo.u volran. E si per aventura com les dits enamichs hauran presa alcuna nau o leyn o alcuna roba, eyls ne faran e.n hauran feta donacio a alcun, aquela donacio no val ne deu haver valor per neguna raho. Empero si los dits enamichs donaran o retran a aquels de qui estada sera tot comunament sens nenguna reempso, // aquella donacio aytal val e deu haver valor per so car en aquela donacio aytal no ha ne pot haver negun contrast Mas si per aventura los dits enamichs diran al senyor de la nau o leyn o li.n volra fer alguna gracia. E diran axi nos retem a tu la tua nau o leyn francha de tota reempso. Mas volem haver reempso - de la roba que en la dita nau o leyn es, aquesta donacio aytal no val per neguna raho per so car los dits enamichs no la tenian ne los han en loch saul - que pusquen dir ne esser certs que abans que.ls la haguessen en loch saul, no la poguessen haver perduda per alcuna de les rahons dessus dites iassia asso que eyls la haien poder de cremar o de metre a fons si eyls se volran per qual raho car nau o leyn o roba pus es cremat o guartat no es bona a negun nou - pot fer de son prou ne amichs ne anamichs que axi be es perduda als uns com als altres. E sia entes asso que dessus es dit de nau o de leyn axi de la dita roba o mercaderia com es de la nau o leyn. E si per aventura la roba o mercaderia que en la dita nau o leyn sera, re , los mercaders o.ls amichs a'aquels dels dits enamichs lo senyor de la dita nau o leyn els amichs d'aquel son tenguts de metre en la reempso de la dita roba o mercaderia per sou o per liura o per besant de tot aytant com la dita nau o leyn valra. E asso sia e deu esser sens altre contrast, e sia e deu esser tot so entes que dessus es dit - axi be de la nau o del leyn com de la mercaderia, e de la mercaderia com de la nau o del leyn dessus dit. Empero si los dits anamichs tendran o hauran - tengut la dita nau o leyn o roba en loch saul, so es a entendre, que la haien

o la haguessen treta o gitada de la mar de lurs anamichs. E que la -
 haien e la tenguen en lur mar. Es a entendre, que ells sien en loch -
 de haver recobre de lurs amichs si com los dits anamichs tendran o -
 hauran en si o sera, si la dita nau o leyn o roba que assos anamichs hau -
 ran tolta axi com dessus es dit, donaran o faran donacio o venda a algun
 de la dita nau o leyn a algun altre o roba val o deu valer haver sens -
 tot contrast, que senyoria ne neguna altre persona no.ls hi pot metre -
 ne deu neguna justa raho. Si donchs aquel a qui la dita donacio sera es -
 tada feta axi com dessus es dit no volra fer alcuna gracia a aquel de qui
 la nau o leyn o la dita roba estada sera, eyl lo pot fer si fer volra que
 en altre manera senyoria no.l ne pot forsar ne destrenyer per alcuna jus -
 ta raho. Si donchs aquel de qui la dita nau o leyn o roba estada sera //
 frau algun per alcuna justa raho mostrar no.y pora. E si lo dit frau en ver
 metut esser pora la dita donacio no deu valer ni deu haver neguna valor -
 per neguna rahon. En ans pot e poria esser tal manera o condicio lo dit -
 frau que aquel a qui la donacio dessus dita sera estada feta deu esser -
 pres per la senyoria. E deu-li esser donada pena en haver e en persona -
 segons la condicio del cas que en lo dit frau atrobat sera sens tota mer -
 ce. E la dita nau o leyn o roba, si lo dit frau en ver metut esser pora,
 deu esser d'aquel o d'aquels de qui estada sera sens tot contrast o per -
 aventura los dits enamichs faran o hauran feta venda a algun o a alsuns
 d'alcuna nau o leyn o roba que eyls presa hauran la dita venda val e deu
 haver valor en aquesta manera. Empero que aquel o aquels que la dita nau
 o leyn o roba hauran comprada puxin mostrar o en ver metre que la dita -
 venda lus sia estada feta en axi com eyls diran e ho manifesten de parau -
 la, so es saber que eyls la haien comprada dels dits enamichs en loch -
 saul, so es que eyls la tinguessen sera si, per aventura aquel o aquels -
 que la dita nau o leyn o roba diran haver comprada per just cas o per jus -
 tes rahons o per justs testimonis mosttrar o en ver metre no poran-la venda
 dessus dita no val ne deu haver valor per neguna raho, ans si la dita nau
 o leyn o roba demana o senyor algun exira qui en ver metre pusque la dita
 nau o leyn o roba esser sua, deu-los esser retuda en aquesta manera. Empe -
 ro que lo dit constrast sia e deu esser mes en poder de bons homens o de -
 la senyoria. E qualque cosa los dits bons homens o la dita senyoria diran

o tendran per be, aquel o aquels qui diran o demanaran la dita nau o leyn o roba haver comprada han a seguir sens tot contrast. E tot so que dessus es dit sia e deu esser meyns de tot frau. E si frau provat hi sera la part contra la qual lo dit frau provat sera, sia e deu esser tenguda de restituhir a la part, la qual lo dit frau sostengut haura tot dan. E tot destrich e tot interes que per lo dit frau sostengut haura. E encara mes, la part que lo dit frau fet o consentit haura, sia e deu esser a merce de la senyoria. Empero si lo dit senyor de la nau o leyn o roba o hom per eyls cobraran la dita nau o leyn o roba per qualsevol raho eyls la cobraran, eyls son tengurs de regonexer a tots aquels qui part hi hauran la part que la donchs hi haien com los dits enamichs lals tolgueren aquels empero donant a eyls tot so que la dita lur part costat los haura/ per sou e per liura segons que a cascun ne pertanyara en altre manera. - Empero lo dit senyor de la nau o leyn o roba no.ls sia tengut de regonexer les parts desus dites. Mas empero si lo dit senyor de la nau o leyn o roba o alcun per eyls reebbran o cobraran a faran alcun pati o alcuna avinensa per so que eyls pusquen cobrar la dita nau o leyn o roba ab volentat de tots los personers o de la major partida, lo dit senyor de la nau o leyn o roba o hom per eyls los ne pot forsar e destrenyer ab senyoria si eyl se volra que axi li son tenguts e obligats com si hi havien promesa de fer part en nau o en leyn que eyl fer volgues de nou o que la compras novelament. Empero si lo dit senyor de la nau o leyn o roba fara alcun pati o avinensa o hom per eyl sens sabuda o volentat dels dits personers de tots o de la major partida, los dits personers no li.n son tenguts de res si eyls no.s volran ne lo dit senyor de la nau o leyn o roba a eyls respondre ne regonexer de les parts o dret que eyls hi havien com los dits enamichs lo li tolgueren. Saul en aytant de compte si entre lo dit senyor de la nau o leyn o roba. E els dits personers no havian romas per raho de les dites parts que eyls havien en la dita nau o leyn o roba com los dits enamichs la li tolgueren si eyl no.s volra ne senyoria vol ne pot ne.l ne deu destrenyer ne neguna altre persona per naguna raho. Si donchs los dits personers pagar no volran so que a cascun ne pertanyara per raho de la part que en la dita nau o leyn o roba havien com los dits enamichs a aquels la tolgueren. E encara la.y volran haver. E si los dits personers part no --

volran segons que dessus es dit, lo dit senyor de la nau o leyn o roba o hom per eyl los ne pot forsar o destrenyer ab senyoria si eyl se volra - que axi li son tenguts e obligats com si li havien promesa fer part en - nau o eh leyn que eyl fer volgues de noy o que la compras novelament. Empero si lo dit senyor de la nau o leyn o roba reembra o fara alcun pati o alcuna covinensa o hom per eyl sens sabuda e volentat dels dits personers de tots o de la major partida, los dits personers no li son tenguts de - res si eyls no.s volran, ni lo dit senyor de la nau o leyn o roba a eyls en res respondre ni regonexer de les parts o drets que.ls hi havien com los dits anamichs lo li tolgueren e alcun contrast li hi etra o.ls hi - volra metre. Senyer lo.u pot e.l ne deu destrenyer que per neguna justa raho lo dit senyor de la nau o leyn o roba no se.n pot ni se.n deu excusar ni dettendre pus los dits personers pagaran o pagar volran per so/ que a eyls ne pertanyara ne pertanyer lo se.n deura per sou e per liura - segons les dites lurs parts seran ne seria raho ne egualtat que negun - deia ne haia poder de desposanyr a alcun o alguns del lur per neguna raho. Eyls empero faen lo que fer deien als cas dessus dit ab justa raho, empero deu esser axi entes que si lo senyor comprara o reembra o hom per eyl - la nau o leyn o roba que ja era e fo sua dels dits enamichs o d'alcuns qui dels dits enamichs la haguessen hauda per justa raho. Si aquels que part - hi havien ab eyl no volra pagar segons que dessus es dit, lo dit senyor - qui comprara o reemuda la haura o hom per eyl se deu fadigar e haver fadi ga en los dits personers una o moltes vegades. E si los dits personers pa gar no volran, eyl la deu donar al corrador si eyl se volra ab assenti ment dels e de la senyoria e qui mes hi do aquel la deu haver. E si per - aventura de les parts que els dits personers havien en la dita nau o leyn o roba sera atrobada mes que costat no haura de la dita venda o reemso o pati o covinensa aquel mes deu esser donat e retut, a cascun dels dits personers segons que li.n pertanyara. Enaxi empero sia e deu esser entes si lo senyor per gracia fer o volra que en altra manera no.ls nes tengut si eyl no.s volra. E lo dit senyor de la nau o leyn o roba o aquel que - per eyl la hauran comprada o reemuda eyl ne deu haver aventatge que les puscha retenir per ay tant com altre donar hi volra o.y dara si lo dit - senyer a corrador donar la volra. Esi per aventura no atrobara hom tant

de la dita nau o leyn o roba com de compre o reemso costat haura si lo dit senyor o hom per eyl sens volentat e consentiment dels dits personers la compra e la reeme, los dits personers no li son tenguts del dit meyns de capte si el li fara. Si eyls alcuna gracia fer no li volran. E axi es raho que lo dit senyor o aquel qui per eyl la haura comprada o reemuda haia e deia haver aventatge e tenir-la per aytant com altres darhi volran o.y daran tot enaxi com ha aventatge del dit consumament que es e deu esser seu. Saul empero que si alcun d'aquels qui part hi havien retenir lals volran eyls son tenguts de pagar part al meyns capte segons que a eyls ne pertanyara o pertanyer ne deura per alcuna raho. E segons les rahons que dessus son dites e tots los casos e condicions dessus dites // sien entesses a bon enteniment que los dits enamichs la haguessen tenguda en loch saul. Exceptada la dita reemso o compra si meyns de frau sera estada feta.

De nau o leyn qui carregara lenyam. CCLII.

Si alcuna nau o leyn carregara o haura carregat en alcun loch de lenya per portar en alcun altre loch, si entre lo senyor de la nau o leyn e los mercaders de qui lo lenyam sera preu alcun entre.ls per raho de nolit del dit lenyam no sera estat fet o fet no sera, lo dit senyor de la nau o leyn pot pendre la maytat del dit lenyam si eyl se volra per raho de son nolit que mercader ni neguna altre persona ne encara neguna senyoria no li pot vedar ne li ho deu contrestar per neguna raho per que per so cor axi es e fo establhit e ordenat e se custuma al comensament que los antichs anaven e comensaren anar per lo mon e establirren e ordenaren segons que dessus es dit. E axi deura proseguir com antigament fo ordenat. E no en altre manera per naguna raho. Saul empero en autal manera que si los dits merca--ders de qui lo dit lenyam sera, diran o hauran dit al senyor de la nau o leyn ans que lo dit lenyam carregassen o fersen carregar o depuys que eyls faessen preu de nolit per raho del dit lenyam si lo dit senyor de la nau/ o leyn dira o haura dit als dits mercaders que no.ls cal fer preu de no--lit per raho del dit lenyam que eyl ne fara tot so que.ls ne volran ne.n tendran per be. E si los dits mercaders carregaran o hauran carregat o faran carregar sobre les paraules o condicions dessus dites que lo dit se--nyor de la nau o leyn los haura dites ne promeses, les dits mercaders no

son tenguts de donar al dit senyor de la nau o leyn la maytat del dit - lenyam pres que eyls sobre les paraules o condicions dessus dites lo ca rregaren e.l faeran carregar o que.l haguessen carregat, ne lo dit se-- nyor de la nau o leyn no.l ni pot ne.l ni deu pendre ni demanar si les - dites paraules o condicions entre eyl e los dits mercaders seran estades dites ne empreses. Mas empero los dits mercaders son tenguts de donar al dit senyor de la nau o leyn nolit covinent del dit lenyam segons que no- lits se daran o correran en aquel loch on eyls seran o segons que eyls ab lo dit senyor de la nau o leyn avenir se.n poran. E si per aventura los - dits mercaders ab lo dit senyor de la nau o leyn per raho del dit nolit - del dit lenyam avenir no.s poran, aquel contrast aytal deu esser mes en = coneguda de bons homens ne diran o.n tendran per be allo on deu esser se- guit e als no. Saul empero es axi a entendre que los dits mercaders pus-- quen o poguessen les dites paraules o condicions deyls al dit senyor de la nau o leyn dites e empreses en ver poguessen o pusquen metre. E si per - aventura los dits mercaders les paraules o condicions dessus dites dels mercaders al dit senyor de la nau o leyn dites e empreses per escrit o - per testimonis en ver intra no poran los dits mercaders son tenguts de do nar al dit senyor de la nau o leyn la maytat del dit lenyam per raho de son nolit sens tot contrast.

De covinensa que sia feta entre alscuns com deu esser atesa

CCLIII.

Si alcuna covinensa haura estada feta entre alscuns per qualsevol raho ab - que la dita covinensa sia estada feta a bon e a sa enteniment deu esser - conservada e tenguda entre aquels los quals sera estada feta en loch co-- vinent. E si la dita covinensa sera estada feta en loch covinent e ab jus ta raho e en bon enteniment deu esser observada e tenguda entre aquels / entre los quals feta sera. E si per aventura algun d'aquels entre los -- quals la dita covinensa sera estada feta no atendra la dita covinensa e - aquel o aquels als quals la dita covinensa observada o atesa non sera ne sostendra alcun dan o alcun greuge, aquel qui la dita covinensa observada o atesa no haura los es tengut del tot a restituhir sens tot contrast. - Saul empero que aquel qui la dita covinensa no haura tenguda ne observada

no.u hagues tolt o ne dat alcun just empayment e en ver mes esser pora aquel al qual lo dit just empayment esdevengut sera, per lo qual eyl haura hauda a rompre e a trencar la dita covinensa no sia tengut de esmena a fer a aquels als quals eyl hac la dita covinensa a rompre o a trencar per raho del dit empayment. E si per aventura eyl lo dit empayment en / ver metre, no pora eyl sia tengut de restituhir segons que dessus es - dit. Mas empero si aquel haura hauda a rompre o no haura atesa la dita covinensa a aquel o a aquels als quals eyl feta la haura en colpa e en negligencia dels dessus dits si per la dita colpa o negligencia alcun dan o greuge sostengut haura aquel o aquels contra los quals la dita - colpa o negligencia provada sera son tenguts del tot a restituhir sens tot contrast. E tot so que dessus sia dit e deu esser fet menys de tot frau. E saul empero tot just empayment a cascun de les parts. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Mercader qui haura venuda a altre mercader roba o mercaderia en camerada. CCLIIII.

Si alcun mercader vendra o haura venut a alcun mercader alguna roba, so - es a entendre alguna mercaderia en aquesta manera que si lo dit merca- der qui la dita roba o mercaderia haura comprada que no la voura o no la haura vista o no la volra veura, ans se.n fierà o se.n sera fiat en lo dit e en la fe del dit mercader qui la dita vende li farà o haura feta, dirà e farà entanent al dit mercader a qui eyl veu la sua roba o merca- deria que eyl la li ven per bona e per fina, si lo dit mercader qui la dita roba comprara o haura comprada la reebra o la haura reebuda sobre la condicio dessus dita si la dita roba o mercaderia no seria axi bona e fina com aquel qui venuda la li haura le feya entanent ans sera atro- bada mala e en camerada en qualque loch, aquel qui la dita roba o merca- deria la portara o la farà portar si la falcia o el encamerament dessus dit atrobat sera lo dit mercader qui la dita roba o mercaderia haura - venuda sots la condicio dessus dita es tengut de retre e de donar a == aquel mercader qui la dita roba haura deyl comprada tot aytant com altre haver o semblant de aquell e de natura de aquel que eyl venut haura // volia en aquel loch on lo dit mercader la porta. Encara li es tengut -

que si per raho de la falcia o del encamerament dessus dit dan o greu-ge o massio haura sostengut alcun de tot a retre e a restituhir sens / tot contrast. Encare li es tengut que si lo dit mercader qui la dita - roba haura comprada pendra alcuna falla que eyl no pora haver ne cobrar sos diners per raho de la falcia o del encamerament dessus dit, lo dit/ mercader qui la dita roba haura venuda sots la condicio dessus dita li es tengut de donar per sou e per liura per raho de la falcia e del enca-merament dessus dit. E per so car eyl no haura puguts cobrar los diners tot aytant com eyl dira per son segrament que haguera guanyat si sos di-ners pogues haver cobrats segons lo preu per que eyl havia venuda la - dita roba si la dita falcia o encamerament no.y fos estat atrobat. E tot asso dessus dit que sia e deu esser meyns de tot frau. Empero si aquel qui la dita roba vendra o haura venuda dira a aquel qui la dita roba compra-ra o haura comprada que eyl la li ven per aytal com es e veiatz la o la - fets veura ea fins altara e fins alta vos la prenets e si no nos la le--xats. Si aquel qui la dita roba comprera sia que la veia o la fassa veer hoc o no si eyl la reebra la dita roba en si, si aquel hi guanya o.y pert. E sia que lo encamerament dessus dit hi sia atrobat hoc o no pus que eyl haura reebuda la dita roba en si e sobre la condicio dessus dita aquel - qui la dita roba haura venuda axi com dessus es dit. E sots la condicio - dessus dita haura la dita roba comprada e reebuda en si de dan que eyl ne sostenga no es tengut per neguna rao si eyl no.s volra en esta manera. - Empero que si mester sera les dites condicions en ver poguessen esser me-ses, per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Com senyor de nau o de leyn ret compte a persones de nau o de leyn. COLV

Si alcun senyor de nau o de leyn haura retut compte o l'escriva per eyl a tots sos personers o a la major partida del guany que eyl fet haura o del con-sumament si esdevengut hi sera o de qualque raho que lo dit senyor de la/ nau o leyn sia o deia esser tengut de retre compte als dits personers, si los dits personers tots o la major partida reebbran e ohiran lo dit compte e se.n tindran per pagats. Si lo dit senyor de la nau o leyn viura lonch temps o poc o partida. E estant en los dits personers en desemps en I loc hoc o no e navegara en cada viatge o alsuns eyl vendra en aquel loch hon

seran tots los dits personers o als cuns o per aventura com lo dit compte haura ratut o a cap de temps o en continent, lo dit senyor de la nau o - leyn hira en viatge o per voluntat de Deu enant en lo viatge morra. E - com la dita nau o leyn sera vengut del dit viatge en lo dit senyor sera mort, los dits personers tots o partida diran que eys troben o han trobat alcun bescompte o fala en lo dit compte que eyl retut los havia. E - los dits personers tots o partida faran o faran fer demanda del dit bescompte o fala als bens del dit deffunt a sos hereus o als detenedors - dels dits bens, si lo dit deffunt haura fet testament, pus lo dit compte hoc retur als dits personers, si en lo dit testament sera atrobat que lo dit mort haia regonegut lo dit bescompte o fala o regonexera o haura regonenut alcun tort que.l tingues o tenia als dits personers, lo dit bescompte o tot deu esser restituit als dits personers sens tot contrast si tots los bens del dit deffunt ne se bien esser venuts si hi heran ne neguna altra persona no.y puscha en res contrastar. Saul los mariners si de lurs loguers no seran estats pagats. E si per aventura lo dit deffunt // jaura fet testamento segons que dessus es dit. E en lo dit testament lo dit deffunt lo dit bescompte o fala no haura regonegut los bens o els hereus o els determinadors dels bens del dit deffunt no son de res tenguts als dits personers d'esmena a fer, de saul en aytant que si lo cartolari on lo dit deffunt rete compte com viu era als dits personers sera atrobat lo dit bescompte o fala. E que lo dit cartolari sia aquel per aquel e no - altre. Encara l'escriva qui lo dit cartolari escrivi que sia present si viu sera per a ver e per disputar lo dit bescompte o fala si s'era ver o no. E negun altre escrit no sia ne deu esser cregut sal en aquesta guisa que si lo dit cartolari ni lo dit deffunt rete compte com viu era als dits personers no sera atrobat si los dits personers poran mostrar translat del dit - cartolari que sia d'aquel cartolari transladat e no d'altre. E que.l hage/ o aquel hagues transladat aquel escriva per aquel e no altre si viu era o - viu sera, si los dits personers so que dessus es dit en ver metre pora. E - si en lo dit translat lo dit bescompte o fala dessus atrobada sera los bens del dit deffunt els hereus d'aquel els tenidors dels seus bens son tengut - d'aytant com los dits bens bestaran a restituhir als dits personers per rao del dit bescompte e fala si atrobada hi sera. E si per aventura lo dit //

deffunt no fara o no haura fet testament pus que lo dit compte rete o hac retut. Si lo dit cartolari o translat atrobat sera axi com dessus es dit/ si lo dit bescompte o fala atrobada hi sera deu esser restituit axi com - dessus es dit. E si per aventura lo dit lo dit deffunt no haura fet testa^{ment} ne lo dit cartolari trobat no sera axi com dessus es dit ay gran trebayl e gran contrast. Empero lo trebayl e.l contrast dessus dit deu esser/ mes en poder de bons homens que tenguen cura d'animes e deu esser ensercat si lo dit deffunt haura en aquel loch o en altre alcun confessor de qui - eyl se confessas. E si lo dit confessor atrobat li sera lo dit trebayl o / contrast deu esser mes en poder del dit confessor. E si per aventura al dit deffunt confessor atrobat no sera, lo contracte dessus dit deu esser mes en poder de homens que temen Deu e haian e que sien de religio e que sien homens honests e homens de bona fama e que no sien homens balduffers. E com - los dessus dits bons homens hauran rebut lo dit contrast en lur poder, eyls deuen haver tots los dits personers de cascun per si I sacrament que digue - veritat del dit bescompte o fala, ea com es ne com no, ni com so ni com sera o com es esdevengut lo dit bescompte o fala. E los dits bons homens deven esguardar la fama e la valor dels dits personers. Empero los dits bons homens - no deven pas creure en los dits personers, ans los dits personers deven donar sobre lo dit contrast testimonis que sien sens tota suspita e que no esperen a haver dan ne prou eh lo dit contrast, per so cor segons tota rao negun hom no deu ne pot fer testimoni en negun fet on esper dan ne prou a haver per ne- guna raho. Si donchs les parts no si acordaran. E qu alcune cosa los dits bons homes sobre lo contrast dessus dit diran o faran o pronunciaran allo.n deu - esser seguit e als no. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Si senyor de nau o de leyn aleviara nau o leyn la on carregara o haura carregat. CCLVI.

Si alcun senyor de nau o de leyn carregara ho haura carregat en alcun loch de - roba de mercaders si lo senyor de la dita nau o leyn a qui en aquel loch ma-- tex on haura carregat o en altre aleviara o haura aleviat per alcuna rao o - per qualsevol, si com lo it senyor aleviara o fara aleviar la dita nau o - leyn, si com lo dit senyor aleviara ne traure e.n fara tre veles o ancores - o alcuna altre exarcia ans que la dita nau o leyn sia del tot descarragada si

a la dita nau o ley sera ne vendra o sostendra alcun danço alcuna perdua o alcun consumament, Si per aventura al dit senyor de la nau o leyn provat - sera que per colpa deyl o de la exarcia que eyl treta n.haura, o-u haura - feta trer sera esdevengut lo dan dessus dit, lo dit senyor del tot es tengut a esmenar e a restituhir sens tot contrast si atrobat li sera. E si - al dit senyor atrobat no li sera o alguns bens no haura de que.ls puscha - esmanar o restituir lo dan dessus dit als dits mercaders de qui la dita roba o mercaderia sera. E qui lo dit dan hauran sostengut, si per aventura lo dit senyor de la nau o leyn no ha als cuns bens de que eyl puscha esmenar o restituhir lo dan dessus dit si eyl es conseguit o atrobat, eyl deu esser - pres e mes en poder de la senyoria. E estar en poder de la senyoria sobredita en axi com a comandatari per so cor tot senyor de nau o leyn es e deu - esser mes e dit e reebut per mercader e per comandatari. E en tots los negocis que el ha o haia affer ab mercaders per rao de sa nau o de son leyn. E - encara per moltes rahons d'altres, les quals no cal ara dir ne recapitolar. E per les rahons dessus dites fo fet aquest capitol.

Com deu pagar nolit en fet de git. CCLVII.

Com oppinio sia de molts e en diverses maneres de fet de nolit com deu pagar e - fet de get ne com no oppinio es de alguns de tot lo nolit que senyor de nau - o de leyn reeb de sos mercaders que si la nau o leyn gitara o haura gitat en aquel viatge que per tot aquel nolit deu pagar lo senyor de la nau o leyn en aquel git que fet sera. Item es oppinio de alguns que si lo senyor de la nau o leyn pren nolit axi de la roba gitada com de la salvada que deu pagar en lo git tant solament per aquel nolit que eyl reeb de la roba gitada. Item es - oppinio d'als cuns altres que si lo senyor de la nau o leyn no pren nolit de la roba gitada que eyl no deu pagar d'aquel nolit que reebut haura en git si fet hi sera. E cascuns dels dits mercaders o encara altres persones que les oppinions dessus dites han en si cascun les pensa haver e dir en si ab bon - enteniment e en aquel los deu esser pres. E per so que les rahons dessus dites ne posades los antichs antecessors nostres qui primerament anaren e havien acostumat de anar per lo mont e en diverses lochs o partides eyls veen e entenent les oppinions dessus dites hagueren de conseyl e de cor e de volentat en si matexes ea en quina manera eyls purien toylre e remoure les dites - oppinions. E encara per toylre contrasts e trebayls que no poguessen esser ne

esdevenir entre los senyors de les naus e dels leyms n'els mercaders, ne encara entre alsunes altres persones qui ab eylls haguessen affer per - alguna raho, per so eylls no planyen los lurs trebayls ne gitar so a ne-- gligencia per haver amor e gracia de gentes. E encara per haver merit e - guardò de Deu Jesucrist per toylra los trebayls e los contrasts e les - oppinions dessus dites dexteren e declararen ho axi com en aquest capitol es escrit e ordonat que tot nolit qui promes sera de donar per mercaders o per altres persones al senyor de la nau o de leynt que li deu esser donat e pagat segons tot contrast. Enaxi empero segons les covinenses e empreni-- ments que seran fetes ne empreses entre los mercaders e totes les altres/ personers... e los senyors de les naus o dels leyms son tenguts de pagar - git si fet sera per tot aytant com los solrara del nolit que eylls reebut - hauran dels dits mercaders e encara d'altres persones per lo dit viatge. - Empero es axi a entendre que los senyors de les naus o leyms deven levar - e abatre del dit nolit loguer de mariners e la vianda e totes averies que - fetes hauran per lo dit viatge que vistes sien. E de tot asso dessus dit - han e deven comptar los senyors de les naus o leyms o hom per eylls ab los dits mercaders si.s volran o si volran haver en lur fe. E asso sia en vo- lentat dels mercaders. E axi los senyors de les naus o leyms son tenguts - en git per tot so que net los solrara del nolit que eylls rebut hauran dels dits mercaders per lo dit viatge, on lo dit git sera estat fet per sou e - per liure axi com fara la roba salvada a la gitada. E per aventura hi haura alsuns dels mercaders o tots o partida. E diran que los senyors de les - naus o leyms meten o paguen en lo dit git per la torna que eylls hauran so es saber del nolit que eylls hauran d'altres mercaders o de aquels matexes o - d'altre roba o de aquella matexa si ab eyl se.n tornaran los senyors de les naus o dels leyms no.ls en son tenguts per neguna raho pus lo git sera comp- tat del altre viatge. E per so car la roba que les naus o leynt porten el - torn del viatge no es aquella ne de aquels mercaders ne encara obligada a - aquella no es raho que hi sia ne que ho deia esser per neguna raho. E encara per altre raho no son tenguts per so cor negun no sab ne pot saber ne es tan cert que puscha saber ea que li ha esdevenir ne que no que axi puria esdeve- nir a alcun senyor de nau o de leynt aytal cas de ventura. E encara pus fort que no li esdavene e no li era esdevengut ab los dits mercaders a qui lo dit

git sera esdevengut. E axi per les rahons dessus dites e encara per -
moltes d'altres que dir esdevenir se purien, no son tenguts de metre
en lo git que fet sera en lo primer viatge del nolit que hauran de la torna
per neguna rao fet fo aquest capitol dessus dit per les rahons dessus /
en eyl contengudes no contrestades algunes rahons en alsguns capitols -
contengudes.

De mariners qui sien acordats ab senyor de nau o de leyn com -
deven seguir lo viatge. CCLVIII.

Si alcun senyor de nau o de leyn acordara o haura acordat mariners per anar
en alcun viatge, lo qual viatge sera entre.ls declarat e certificat al
dit acordament, los dits mariners son tenguts d'anar e de seguir lo -
dit viatge segons la forma o manera que lo dit acordament sera estat -
fet entre.ls. E lo dit senyor de la nau o leyn. Si donchs los dits mari-
ners estrer no se.n poran per alscunes rahons o condicions que son ja de
clarades en I capitol on parla de les dites condicions. E asso dessus -
dit sia e deu esser meyns de tot frau. E si per aventura con lo dit se--
nyor de la nau o leyn haura acordats los dits mariners, eyl se volra en
persona estrer d'anar en lo dit viatge per sa auctoritat e no per neguna
rao on eyl justament escusarse, pus que ni romanir deia del dit viatge -
si no tan solament que es sa volentat que romanga, si lo dit viatge on -
lo dit senyor haura noliejada sa nau o leyn. E encara haura acordats los
dits mariners sera loc perillos e de dupte si lo dit senyor s'estreura -
dánar en lo dit viatge segons que dessus es dit a tambe se.n poden estrer
los mariners si eyl se volra. Mas empero si lo dit senyor romandra o volra
r^omandre per justa raho e excusa e.u haura o feu entanent als dits mari-
ners com los acorda, eyl pot be romandre. E los dits mariners no poden -
escusar que no vaian en lo dit viatge per neguna raho. Saul per aqueles
que dessus don dites per lo dit capitol. Empero fassam compte que lo dit
senyor roman o vol romanir qualque romangue ab juste raho o no justa. E
los dits mariners hiran enlo dit viatge o.y volran anar lo dit senyor los
es tengut de donar e de metre hom que sia sufficient de tenir lo seu loch
e encare que sia tengut e obligat als dits mariners de complir tot so que
entre lo dit senyor e los dits mariners fo empres com los acorda, lo qual

dit empeniment deu esser fet en presencia d'aquel qui los dits mariners acorda. E en presencia dels dit mariners. E en presencia encara d'aquell qui per senyor de la nau o leyn entrara. E enaxi los dits mariners son tenguts de fer e de obeir tots los manaments que justs sien d'aquel qui per senyor lo sera mes. E donat tot enaxi com farran a aquel qui ls acorda. E si per aventura aquel qui los dits mariners acorda. E la donchs era senyor dira e manara de dits mariners yò coman a aytal la una nau o leyn, el no.s do el nos met per senyor que nosaltres fassats axi per eyl com erets tengut aun si en lo dit viatge anas, si eyl dira les paraules dessus dites als dits mariners sens negun reteniment que eyl no.y fara lo dit senyor qui los dits mariners ha acordats res defaxit dels dits mariners. E las mariners del de tota obligacio o covinensa que ab eyl haguessen si los dits mariners compliran e atendran totes les covinenses que ab eyl havien empres per lo dit viatge a aquel que eyl los ha dat e mes per senyor. Mas empero si los dits mariners no atendran a aquel qui per senyor los sera mes% e donat les covinenses o empresions que ab aquel qui ls acorda havien promeses e empreses per lo dit viatge aquel los ne pot demanar e fer de manda tota ora que eyl se volra. E si per aventura los dits mariners atendran o hauran ateses e complides totes les covinenses a aquel qui per senyor los era mes e donat en lo dit viatge. E estant en la dita nau o leyn aquel qui per senyor los sera donat fara ab los dits mariners alcun contracte per cambiament de viatge o per alcuna altra raho o manera si per lo contracte novell que (~~altra raho~~) los dits mariners -- hauran fet ab aquel a qui la dita nau o leyn sera estat comenat. E encara per senyor los sera mes e donat se moura entre eyl e los dits mariners alcuna questio o demanda per raho del contracte novell entre eyls fet si aquel qui de la senyoria de la dita nau o leyn se desposahi en mes aquel ab qui lo contracte novell sera estat fet en possecio. E encara se desaxi dels dits mariners el mes senyor aquel ab lo qual dit contracte fo fet, si eyl movia questio o demanda contra los dits mariners. E per rao del dit novell contracte en nom ien propi no o deu ne.u pot fer per neguna justa raho ne los dits mariners no li son tenguts de respondre, ne negun hom o jutge no.ls ne deu forsar segons les rahons en lo

capitol declarades. Mas empero si aquel a qui eyl haura comenada la sua nau o leyn li dara o li haura donat son loch eyl pot fer la dita questio o demanda en loch e en nom d'aquel. Mas no en nom seu propi. E axi eyl fara axi com dessus es dit los dits mariners li / son tenguts de respondre en altre manera no. Mas empero si aquel a qui la dita nau o leyn sera comenat fara o haura fet alcuna cosa - que sia o deu esser a dan de la dita nau o leyn per alcuna manera o raho que justa no sia, aquel qui la dita nau o leyn per alcuna manera o raho que justa no sia, aquel qui la dita nau o leyn li haura comenat li.n pot fer demanda de la qual cosa. no.u cal ara als dir - ne recapitolar, per so car cascun es tant cert que sap que sa affer del seu matex ni que no. E per les rahons en lo capitol dites e declarades fo fet aquest capitol.

¶ Afi parlem de les naus armades e de les galeas e de les segeties com deuen partir ni com deven pagar a aquels qui ab eyls hiran.

Primerament deu jurar l'almirayl, el capita, els armadors que eyls, - lo senyor de la nau o de les galeas o de les segeties que.l guany que fara la nau, pagada la vianda que sera manlada o exarcia o alcuna manlenta que.s fara en la nau per auctoritat, que pagada aquesta manlenta que.ls deven donar la sua part a cascun leyn en aquesta forma, paguen aytant be les altres macions cascuna a la sua forma. E si per aventura alcun hom fas en la nau qui per auctoritat de la nau hagues a manlanar o fos fermansa per comandament del almirayl e dels armadors que hagues a manlentar o fer fermansa sobre los seus bens que.l almirayl lo.n deu trer e fer pagar del primer guany que la nau fassa a los leyens que van ab eyls. E fo fet aquest capitol per so com moltes naus se defermarien que puyt alguns Regidors manleven e fan fermanses per que s'escruxen les naus e fan lur viatge.

Capitol de pagar la messio.

Encara volets saber com seran d'aquels homens que venen a nau com ha - guanyat que.ls dits que venen es mester que paguen axi be lurs parts de la dita masio com si havia tota via estat segons que lo.m sera de -

be deven haver melorament com pinyorament d'aytant com hi haura estat o.y estara, e ara si volents dir que I hom entre en la nau o no.y esta mes de X jorns o un mes o dos o quant que.y estia e els altres hi hauran estat I ayn o pus e hauran reffrescat la nau dues vegades o tres - del guany que haura fet o d'altres manlentes, aquels qui mes hi hauran estat, aquels ne deuen haver melior melorament. Mas en asso deu haver - l'almirayl el capita el nautxer major els clavaris el escriva esguardat sobre lur segrament que eyls ho deien arbitrar segons l'estat e segons la forma del home. Mas si aquel era tant prous que fos bo d'armes que aquel deu haver tant bona part com si tota via hi havia estat.

Dels comits de les Galeas e de les segeties qui van en cors per si mateys que deu ferne que no.

Si alcun qui hi hira per si per si matex en galea o en segetia sol que - vaja meyns de nau o d'armada de senyoria deu haver la quinta. E tots los homens son tenguts de fer son comandament axi com comit deven fer en tar si va de tras nau que sia ab companya de nau que la nau l'haia per si e de nau tant deu haver e de tot lay e de nau esterna. E si es esterna de X besants deu na haver lo comit III. E si es de V besants deu na haver dos. Mas en aytal forma que estrena de V besants en avayl es del comit II besants e a I besant es de capitam. E els II besants - deuen esser del nautxer de la nau. E si munta mes de V besants deu - venir en poder del almirayl e del cominal Mas tota via aquests III al comit, salvaut si son pus de V besants e si son mes o meyns aquela for ma, no deu haver. Encara al comit si pren leyn de barayla que sia entre leyn armat que deu haver les armes del altre comit. Encara que pot canviar les armes fins al cop del viatge per melior. Encara de tot leyn que prenga a batayla la galea o al altre leyn que sia deu haver una anchora e la senyera. E encara que deu haver de refreschament que la nau haia una part e mitge. E tots cels qui son en les gualees son affer lo comanament del comit del que si galea o segetia o altre leyn eyl pot lo - comit fara affer cos comptar les parts dels homens e lur roba.

Com deu jurar lo comit al almirayl

Comit deu fer jurar o fer homenatge al almirayl e al cominal de la nau de

no partir sens volentat del almirayl en pena de la persona e no taylor cap de nau si no.l prenia lo leyra lo timo e si eyl lo calava que el - deu ma manves al pus tort que puscha recobrar. E si eyl no.n sabia que eyl es tengut per fals e per desleyal e deu perdre la ma si eyl lo cala o.l fa calar. E si tant sera que eyl lo taylas que fos fer per rassa o per altre traicio o que hom ho puga provar deu esser en I pal mes per la natura que li ischa per los cuguros Enaxi com los savis philosoffs qui iuraren los altres capitols per aquels matexs iuraren leyalment com se pertiren so que havien guanyat.

Com deu esser compartida vianda de nau.

Comensen primerament de la nau e de la vianda que l'almirayl els armadors, el capitam e cels qui armaran la nau segons que eyls pendran segons se partiran. Mas l'almirayl e l capitan ho deven manifestar si son demanats. E si no son demanats no.u son tenguts de dir. En aytant empero - que l'almirayl deu donar poder al escriva que eyl ho manifest e deu-ho dir als homens que vendran en la terra o en la nau per acordar so que - axi es com los armadors armen la nau eyls poden metre segons que eyls - se poseran. E com los homens se acordaran guarden sa si volen anar o no.

Com se deven fer parts de nau armada.

Encara devets saber quantes parts deven fer la nau ab les galeas o ab leyn armat son mill personers deven fer VI mill e docentes parts. Encara si la nau D personers com los leyys armats deu fer tres mill e cent parts. Encara si la nau ha CCI personers deu fer MDL parts. Encara si la nau ha o leyn CL homens deu fer DCCLXXV parts. E en axi com crexen los homens en - axi crexen les parts. E com les parts se meloren als homens segons que.ls homens seran prous estats sufficients dels officis que faran. Empero asso deu jurar lo capitan o.l nautxer maior o els clavaris e.ls conestables en aquesta forma que hi deven haver III nautxers los milors que sien en la - nau e III prohers e II clavaris e dos balesters ab lo conestable lur e - dos homens d'armes ab lur conestable que no puguen fer res fer per parentes ne per altre servey que deien haver ne que no haien pres. E en aixi com ab volentat de tot lo cominal de la nau axi de les unes parts com dels altres que aquels hi diguen veritat e que pertesquen leyalment en presen-

cia del almirayl. E aquel qui fara amelorar que.l melor. Enaxi volen be melorar los almirayls sobre les lurs parts com los altres si eyl - ha estat al milorament que sia sofficient de melorar. Encara atressi a clavaris, e a nautxers e a balesters e a tots homens d'armes. Nos a negun no podem tolre res ne de les lurs parts segons si el es proher de so que deu haver. E si es balester atressi o altre hom segons que - deu haver.

En tota nau que haia C mariners deu haver XVI nautxers.

En tota nau de cors de C mariners deu haver XVI nautxers e XXIIII prohes sol que hi haia nul persones e si nia D deu haver XII nautxers E si nia CCL deu hi haver VIII nautxers. E l'escriga e.l nautxer maior - deven haver melorament per nautxers, salvant la covinensa que haura - feta l'almirayl al nautxer major, de les quals parts eyl hi hauran - convengudes de sobre les X parts que si li cove M morabatins que.ls - noh deu haver. Empero que.l capitani sia a la covinensa el escriva - major salvant que aquel nautxer hi sia sofficient. E si no.y es suffi - cient que.l ne pot gitar e metre altre. Encara escriva deu haver X - parts axi com los nautxers. Item capela e metge aytanbe. E aquest son aquels qui deven haver parts de nautxers en nau. Mas si per aventura - res que hagues covengut nautxer ne proher ne altre hom en la nau e no ho sabes fer que.l no.y fos official no deu pendre aquella part pus - que no.y fos sufficient enaxi com es dit dels prohers. Encara tornem a la partio de les parts que com sera levada la vianda el fet de la - nau que.ls senyors, so es a dir l'almirayl e capitani. Els armadors deven haver fet encant a VIII iors en pena de les parts. E deu esser partit com l'encant sera fet en IIII jorns. E per so fo fet aquest ca pitol cor los almirayls e.ls altres armadors farien tant estar los - homens en les terres que.ls n'haurien dampnatges e molts destrichs. - Encara deu donar l'almirayl poder al escriva e als nautxers major //

que.ls deien pendre tantes de robes que pusquen metre penyora com la nau volran encantar per que l'escriga puscha prestar del fet de lur - guany per que los homens se pusquen fornir de mamar e de voura dentro que la nau haia fet l'encant. E si la nau ha fet tant de guany que - aquels qui hauran manlevat a la forma del emprestech que si hi sobrara

que.l escriva ablo nautxer se deu donar d'asso senyoria que eylls deien pendre tanta de roba de la nau per que aquels homens pusquen haver que mamar e que vertir segons que rouran lo guany per esters en esta manera que.l guany sia sufficient de bestament per la devant dita cosa feta aquesta procuracio deu haver l'escriva II mill el mig es del nautxer. El escriva es tengut de fer albara a cascun de so que haura pres. E si los homens prenen mes que no deven, l'escriva no es tengut que per so son donats aquel II mill al escriva e al nautxer. E l'escriva es tengut de menys faliment. El nautxer deu tenir leyal compte per tots los homens qui en la dita nau hiran e per los armadors. E aquesta batliu ha lo nautxer ab l'escriva a fet de cors.

Almirayl ha poder de melorar quis volra.

Almirayl pot fer melorar part a cascun hom qual que.s vuyla de II parts o de V o de III fins en X. E aquels deven esser de V homens fins en VIII

Almirayl pot fer conestables.

Almirayl pot fer conestables deu-los mellorar d'una part sobre los altres. E sobre la coneguda d'aquels qui hauran montiplicades les parts.

Almirayl pot fer conestables e pot melorar d'una part

Capitani pot melorar los cervicials d'armes ab volentat del almirayl de mitge part.

Almirayl pot melorar tot official de port.

Almirayl pot melorar .I. official sol que eyl sia sufficient ab volentat de les parts del cominal de la nau axi com dessus es dit. Tot asso fet e fermat tot enaxi com tots los altres capitols son fermat per cert.

De costumes de naus armades e de galeas

Asi comense les costumes del cors so es a entendre de nau o de leyn de rems. Empero sia entanent que tot leyn qui no rem qui haia Gabies faytal capitol com van en axi fo establitz primerament comensem al almirayl que sera demunt dit de la nau que.l primerament deu jurar als armadors que el sia fael e leyal e observant en totes coses que convenga a la nau e als personers que hi armaran. per aquela raho com la Nau la

exarcia la qual eyl prometra als mercaders armadors la qual eyl los haura assignada, so es a entendre de la dita nau que ey arma. E si - per aventura alcun hom era levat almirayl e la nau fos sua que.l deu fer entanent al nautxer qui sera levat de la nau e mesa pera e sobre segrament que.l deia manifestar tot so que pertany a la nau ni ab que.s puscha ajudar ni que pertanga als cors de la nau. El nautxer deu hi / anar lo qual sera levat nautxer major dels panesos, los quals son apelats nautxers en cos el dit nautxer hi deu anar ab III fins en VIII. E aquels dits ab lo nautxer tot quant en la nau es ops e deven ho manifestar al almirayl. E l'almirayl deu ho demanar a aquels per segrament enaxi que.ls no.y puguessen dir si no la veritat. E l'almirayl tot enaxi ten lo nautxer ab aquels dits nautxers qui seran demanats per segrament. El dit almirayl o deu fer saber als armadors atrestan be per segrament que.l no.y faes dir ne observar ne metre ne gitar pres que no.y hagues sino la veritat. E si tant sera que.l almirayl no ho faes (~~dir ne observar ne metre ne gitar~~) que.l deu perdre X parts de les sues e deuen tornar al cominal de la nau, fos que la nau fos el altre o sua.

Encara que lo ban sera fet en la nau qui.n desperjurara la qual pena seria donada a alcun de pagar per lo segrament que.l hauria falsat tot enaxi deu eyl pagar la pena con del manor tro al major.

Encara si al nautxer havia fet ab eyl alcun pati que eyl digues de la exarcia e de les altres coses que fos so que no seria, eyl deu dir de - so que pertany a la nau com los armadors li ho demanaran ans que la nau fes vela de la hon haura armat, que.l nautxer deu perdre les sues parts totes e les armes e deuen esser donades al comu de la nau.

Encara deu fer l'almirayl en poder dels armadors fer escriure axi com lo nautxer haura dit de la exarcia e de les altres coses. E si lo nautxer no dira la veritat axi com es escrit deu perdre les parts e les armes.

L'almirayl deu asso fer als mercaders en pena dita de sobre escriva.

Els mercaders deven atendre sots pena doble al almirayl so que li - hauran covengut.

E de la nau tot enaxi com dels armadors hauran per covinensa com se - poran posar

Sapiats que l'almirayl es tengut al nautxer e al balester e a tot - hom de dir quant pren per la nau ne per la vianda ni com manleva ni com no, sol que.l principal li ho deman. E si no li ho deman no li.n es tengut si no en axi com sera fet que sia fet.

Encara l'almirayl no deu metre negun son parent per nautxer major en pena de sobre escrita si no ho fahia ab volentat de tots los personers e armadors que levaran la nau ab lo capitani.

Sapies encara altre summa que almirayl no pot metre capitan, ne capitán almirayl sino ab volentat dels armadors.

Encara que almirayl no pot gitar ni capita negun hom per neguna es-- quira que li haia de offici si eyl no hi era malmirent que tot lo cominal ho conagues que no.y fos sufficient que lo.n pot gitar e metre altre ne que hagues fet per que.

Encara que almirayl no pot metre altre en la nau que valgues meyns - d'aquel qui hi seria si no ho fahia en conseyl de la nau ab que hom conagues qui.l dit almirayl mal li volgues.

E l'almirayl deu jurar de atendre so que promes ha tot home sia per-- soner sia armador sia nautxer sia conestable sia hom d'armes sia servi-- cial sia mercader sarrahi o crestia o iudeu tot so que permetra en la / nau o en terra a tot official de la nau que.l ho deu fer tenir. E tenir eyl tot enaxi com promes lurs haura. Salvant empero que aquel o sapia - fer so per que la covinensa li haura feta l'almirayl. E si aquel non sabia fer ne dir ne observar so que hauria covengut al almirayl no li es - tengut de la covinensa que li haura feta e pot ni metre pus eyl no ho se-- bia fer un altre que hi sia sofficient en presencia del cominal de la - nau, sol que aquel hi volra metre hi sia official no.n hi pot alcun res dir.

Encara que almirayl deu demanar de conseyl com deu parti de un loch - tot lo cominal de la nau.

Item si manleva res en la mar atrestal ne pren de sos amichs, so es a entendre que no sien sos anamichs

Encara si deu fer una ferida atrestal encara si cambia nau atrestal.

Encara si cambia nau ey fa tornes atrestal

Encara de exarcia atrestal ni de neguna gran cosa

Almirayl que va aparts pot refrescar sol que.ls armadors e.ls perso--

ners ho vuylen.

Encara almirayl o senyor de nau no pot donar ne vendre de exarcia - que munt de V besants amunt sens sabuda dels personers e dels armadors, e si no dona pus de V besants valent tot lo comu n. ha a demanar so es a entendre de totes coses que la major forsa ho vuyla. E si n. haura mes - sol I de la una part, que digues hoc que l'altre part que aquela qui / diria de no l'almirayl pot fer alo que dira aquel si no atrestant le o - pot fer d'aquela part que dira de no atrestal.

Mas asso se deu jurar per los nautxers e per los prohers e sobre tot per los armadors e per los personers que son ab eyls ensemps aquela part que sia major que es a entendre mes que l'altre. Encara deu almirayl ab - coneguda e ab volentat dels nautxers e dels prohers metre clavaris e dels balesters e dels homens d'armes I nautxer e I personer so es armador e I proher e I hom d'armes de lansa o balester. E asso com la major forsa sa cordara sien fets los clavaris.

Encara per aquel cap matex concoiadors atrestal com dels clavaris.

Almirayl no pot metre proher sino a coneguda del nautxer per so cor lo nautxer coneix los mariners.

Almirayl pot levar conestable dels balesters ab volentat del capitan.

Almirayl pot levar Gamfanoner ab volentat del capitan

Almirayl pot levar Guardians del farranys e de la vianda.

Almirayl por levar Gabiers. Timoners sobre guardians.

Assi parla de nautxer

Nautxer deu haver honrament so es a entendre que si prenen negunes armes que - les poden tenir fins al cap del viatge. E en totes parts res que li sia donat de vianda deu esser lur e poden se.n pendre. E totes cases que prenen ausament d una nau que vaya de V besants en avayl es lur. E en tot carnatge se poden pendre una bestia de melorament.

Nautxer pot manar totes coses que fassen fer en la nau

Nautxer deu haver de hohrament com refreschament ve en la nau una part e quarta nautxer deu haver X parts e pyys deu estar acuriment de les sobre - parts que faran.

Nautxer pot encantar el encantament meyns I Besant.

Nautxer deu haver una vela d'amic que sia entena e si no es entena que prenga qualsevol.

Aci parla de prohers.

Los prohers deven esser a comendament de aquels de popa dels nautxers e deven salvar e guardar tota la exarcia

E deven haver I ancora e una Gumena la melor que troben en fanda al ancora. E si per aventura no.y havia Gumena en farida l'ancora que.n - deven pendre la melor que troben en la nau.

E deven haver cascun V parts e de les parts qui.y fara en la nau de melorament, lo nautxer e.ls prohers dos e dos clavaris deven jurar que per / diners ni per pere tesch ni per amistat ni per desamistat que.ls que fara millorar que.l melor.

E si el proher no ha meses les armes que deu metre que.l almirayl e capitan poden pendre e metre de altre leyn armes e metre les hi en preu ay-- tant com eyl se vuyla a la paga.

De balesters

Balesters deven haver en axi com han per convent als armadors ni als almirayls ni al capitan com deven haver dues balestes de dos peus e una destrep e - CCC tretes e perpunt e cuyreres e farset e tuyulles e cuxes e capel de - ferre e dos crochs. E si asso cove al almirayl e no ho met eyl es merce - del almirayl e no nomet. E si l'almirayl ne met de so que li haura conven- gut e no.u aten eyl ni pot metre e pot li.n comptar de I diner dos a la - sua voluntat del almirayl e del capitan e dels armadors.

Lo balester deu haver V parts e de les parts que.s decuran melorar en - coneguda de tres balesters se deu melorar e ab lur conestable con deu ju- rar ab aquels tres balesters enaxi com lo nautxer jurara per los mariners e lo capitan hi deu dir aytambe en lo sagrament que.l haura fet.

Los balesters deven haver tots los cayrels que trobaran en la cuberta - de la nau qui.s pendra a tots los crochs qui abans hi seran

De homes d'armes.

Los homens d'armes so que han promes al almirayl son companys deven metre - e fer aquel cap en que son los balesters sercen eyls a voluntat del almi--

rayl los homens d'armes deven haver tot so que als altres homens d'armes pusquen tolre que tenga al cap als altres al esvainir que faran. Mas pus que la nau sera esvayda no lus gossen tocar res e encara parts.

Mas tot so que.l almirayl permetra a eyls per esvayir o per muntar o - per fet d'armes lurs deu donar eyl el capitani E eyls deven fer axi com/ han covengut e per la covinensa que.l amirayl lus ha fete la lus aten eyls aytanbe son tenguts de tenir e de guardar la sua persona a mort e a vida. E si ell no la lus aten, eyls aytant poch no li.n son tenguts.

Gabiers

Gabiers deven haver axi com hauran empres e neguna cosa no permeten que no - deguen e deven esser en proha dos e dos e mig e deven haver les armes - dels altres gabiers.

De fals pes e de mesures falses

Si alcun hom te fals pes ne falses mesures ni met ayga de puja que haura cuidat lo vin que deu perdre la bota del vin e tot so que.l haura haut, los consols lo deven pendre e dar al cominal de la nau. E si los consols hi - consenten ~~deven~~esser mercats al front.

Asi parle de sobre guardians.

Sobre guardians deven esser nou, e deven haver per cort VIII besants per home. E los arts e les sabates d'aquels que hom pren en teresama e les esperde-- nyes.

De timoner

Timoner deu haver axi com l'almirayl el capita el nautxer empendran ab eyls. E l'almirayl es tengut de fer lur paga slvant lurs parts.

De barbers

Barbes atrestal com los timoners e sentiners axi com se podran posar.

De gamfanoners

Gamfanoners deben haver VIII besants per Gamfanoner e si han senyera en proha la nau que pendran deu esser lur.

De barquers

Barquers deven haver tots los coltels d'aquels qui reemen e totes les ferres de les besties qui manuguen de refreschament en la nau.

De esvaydors

Esveydors deven haver so que l'almirayl los permetra sia L besants o C o deu e tot so que los permetra e asso deven tots cels de la nau - tenir per ferm.

De afferradors.

Afferradors deven haver V besants e tots los rampogols que sien en cade na de la altra nau.

Com deven guardar l'almirayl

Tots los homens de la nau son tenguts per leyals al almirayl de guardar e de salvar a mort e a vida de tot so que li prometra en loch de homanatge aytant com ab eyl estaran en aquel present viatge mentre que sien alcors. E l'almirayl es tengut a eyls de tot so que ls permetra de atendre de son poder salvant que ls li sien sufficients. E si l'almirayl no lurs atenia so que promes lurs havia, aquels no li son tenguts de nuyla covenensa pus que eyl la lurs hagues rota. Empero que eyl la lurs puscha - atendre de son poder l'almirayl e que eyls son li tenguts pres que eyl no ho pot fer.

Escorcoladors

Escorcoladors deven haver X besants per hom. E si manaven a mor a negu que deven haver les lurs parts en corragudes sol que hom lo lus ho pogues - provar E deven haver de tota moneda que.s trop en escorcoyl de C besants V milli o de C canes de tela V. E si per aventura havien feta maestria - que dixeren que no.u han vist. E que fessen en altre part que guardassen e los lexassen passar que deven perdre la I huyl

De servicials

Servicials deven haver dues parts e deven pensar dels sarrayns malau e dels malautes de la nau, e escombrar tota la nau. E si al servicial - es hom d'armes deu lo capita melorar en la sua leyaltat.

De mestre d'axa

Mestre d'axa deu haver los ferraments del mestre d'axa altre ab que -
clavara.

Balesters

Balester deu haver tots los ferres dels altres balesters e es tengut de fer cordes e de adobar balestes als balesters e a la nau e a mostrar com ho fassen los altres qui no.u saben fer so que.s pertanya bales--ters de empenar e de fer artes e cordes e desserrayles. E per so deu haver los ferres del maestra que sera en l'altre nau el seu apperelament que portaynara al balester.

De calafats

Calafat deu haver los ferres dels altres calaffats e una gonela de l'al-tre calaffat o cota.

Del Rey dels servicials

Lo Rey dels servicials deu haver los melors ferres qui son en la nau e I caldero entre eyl e los infants e deu lo Rey pendre V parts e no deu - vendre sens sa volentat dels infants. E si lo Rey se vol no deu hom dans metre en lo taulel si no eyl o si negun los hi met que.ls ne pot gitar.

Com se leven consols

Si almirayl vol levar consols eyl vol fer ab tot lo cominal de la nau, e - vol jurar de atendre tot so que.ls capitols que haura fets que.l de son poder sien atenguts e deu hi haver de les penes e dels bants la maytat - que faran en la nau de qualque cosa sia establida.

De covinenses com sien tengudes

L'almirayl vol tenir e donar tot so qui ha covengut a alcun official o al-cun home de la nau. E si el lo.y aten lo dit alcun si li es tengut propiament en axi com si era son hom, so es a entendre e esser al viatge - e a mort e a vida a vida contra tots homens qui sos guarrers fossen. E si l'almirayl no aten a aquel a qui haura feta la covinensa aquel a qui eyl no la atendra aquel no li es tengut de res per que eyl li rompra la sua covinensa. E per so fo establet en axi aquel almira, l atena la co-vin nsa a aquel com aquel sia sufficient e bestant a aquela covinensa e

a aquel offici que haura covengut al almirayl que.l sapia fer. E si -
no l'almirayl no lin es tengut.

Almirayl deu levar e lo capitán al primer guany que la nau fara tot
so que per manlenta o per toltá haia feta de vianda o de exarcia pot -
levar o pagar sensa demanda neguna al cominal de la nau.

Almirayl sia presa roba o hom de nau o de leyn e el capita son ten--
guts de retrals sol que aquel prou qui la haura perduda eyls son ten--
guts de retre per que eyls poden levar de les parts aytant com aquel -
roba valgues o poden levar del primer guayn que la nau fara. E si els /
demanadors ho son principals que.ls deien astojar e guardar entro que -
demanat lus sia. E deven tremetre letres la on los selran que venguen -
pendre la lur roba. E si no.u fan, la senyoria los pot demanar rompi---
ment que pus que.ls homens tots ensemps seran dexets que.ls ho haura -
pres.

Totes coses que.l almirayl haura despeses en manjar ne en cosa a tenir
la companya que tendra eyl despuys que.l com ans de anar que.l sia levat
almirayl en aquel present viatge que tot lo deu pagar lo cominal fins -
que la nau haia desermat.

Almirayl pot fe justicia de tolre oreyles o e corre per nau o per yla
que sia poca on sia la nau en que no sia senyoria.

Almirayl no deu metre escriva sense paraula dels armadors.

Almirayl deu fer alcun clavari e tenir cascun en les cambres e en les
caxes tencadures.

Almirayl pot justiciar tot hom qui rompa caxa ne boneta ne farcell.

Almirayl pot fer justicia de homens com ho fan comendament dels offi-
cials que seran meses en la nau.

Almirayl deu haver de XX parts fin en XL o segons que.s posara ab -
los armadors de XX o de XXV o de XXX o de XL tro enaxi com se pora ab -
ells avenir.

Almirayl deu haver com nau se pendra I guarniment, lo qual eyl se -
volra que lo melior home resta en la nau que sera presa.

Almirayl deu haver I lit de roba de qualque nau que prenga hom.

Almirayl deu haver una copa d'argent de la nau que hom prena.

Almirayl deu haver tots los escrits salvant aquels de les gabies.

Almirayl deu haver I anel lo qual tenga hom en ma de la nau que -
vayla menys de XX besants.

Almirayl pot haver joyes sens son dampnatge de la armada de XX besants
en avayl. E si munta mes de X besants deu tornar al cominal de la nau.

Almirayl es tengut al senyor de la nau de fer lo pagar en axi com -
eyl els feus companyons hauran empres com la nau hara guanyat.

Almirayl com la nau fara camp deu haver honrament sobre les parts a
conexensa e a volentat o eyl deu jurar com la nau haura feta vela del -
port hon haura armat de tenir le.y alment so que ha promes salvant si -
l'home no era sufficient en la cosa que.l haura promesa.

Almirayl deu emprestar en axi com eyl manleva a la gent e si eyl no -
manleva deu lur hom fer saber E als mariners e als homens tots cominals
de la nau lo deven seguir fins que.l desarm pus que sien ap E si
el mariner los regueix eyl pot refrescar en totes parts com eyl se vuy-
la o si al mariner fins a la sua volentat e desarma eyl no pot res dir
als mariners ne als homens que en la nau seran demanar res que prestat
lus haia pus que en totes parts a la sua volentat haia refrescat que no
roman en los homens.

Mas si havia alcun que volgues axir ans que la nau desermas deu tot
so que haura pres retre e totes les armes jaquir en la nau e asso no pot
fer sensa volentat del almirayl fins que haia dues vegades refrescat per
armar de nou E pus que dues vegades haura armat de noy, ey ho pot fer -
axi com es dit demunt que reta los diners e que jaquesch les armes. E -
per so fe fet aquest capitol que.ls prenedors dels diners no deven retre
res per so car l'almirayl no ret res als prestadors con manleva de I di-
ner dos en axi com eyl ho ret als armadors en axi com ho reten eyls al -
almirayl e als armadors tot aquel dret fan los corssaris.

De fet de capita a que es tengut.

Capita es tengut de atendre tot so que conve en la nau de aytant com eyl -
uscha ajudar affer tenir justicia.

Capita deu fer saber al almirayl e als armadors totes coses que sa--
pia que fos dampnatge de la nau e vol esser en la justicia cominal a -
tots cels de la nau de tenir tot so que permetra l'almirayl ne el dit -
capita. E asso deu jurar lo primer dia que entre en mar al cominal de -

la nau.

Capita deu fer fer compte al escriva lo dia que la nau haja feta -
vela de la on haura armat o refrescat si hom no vol haver compte. E -
aquest compte se vol fer ab III nautxers e ab IIII clavaris e ab IIII
prohers e ab III balesters e ab II homens d'armes.

Capita deu mostrar e dir tot so que.l almirayl deu fer a alcun hom en
la nau si l'al mirayl li ten tost que ab lo cominal de la nau li ho deu
mostrar e pagar fins que sia fet. Capita deu axi ben guardar la part en
la nau dels majors com dels menors, que cascun ha son dret e deu guar-
dar que.ls consols ne.ls officials que sien en la nau no pusquen res -
fer qui torn a dampnatge de la nau ne del almirayl.

Capita deu tenir loch d'al mirayl si al mirayl no es en la nau.

Capita deu tremetre o altres leyens en totes parts ab conseyl del al-
mirayl e ab manament.

Capita deu anar parlar ab l'al mirayl e per si e per lo cominal de la
nau en tota nau com selran que sera e so que.l fara sera tengut.

Capita deu metre en les Galees e en los altres leyens cap sel que.l -
volra en loch seu e puys a menar lo devant l'al mirayl.

E so que comandara ea que.l fassa.

Capita deu fer partides dels homens que van en los leyens armats e me-
tre qui.s vol e gitar qui.s vol.

Capita deu fer atrestal e leyn de rems e de veles e de tot so que -
ops hi sera.

Capita deu fer dar la vianda en axi com eyl volra e aytantes jorns.

Capita deu establir les batayles de tots los lochs de la nau e de tots
los homens.

Capita deu haver del conestable e dar se guarda e si no ho fan be que l
ho deu mostrar al almirayl e so que l'al mirayl ne dira que.n sia fet a -
dret.

Capita deu fer fer mostra e aparayar e partir les armes que son comi-
nals en la nau.

Capita deu gitar los homens com van en terrasania e aytal poder ha -
en los homens com es defora la nau, com ha l'al mirayl en la nau que //
l'al mira, l lo li deu donar.

Capita deu metre los gamfanoners en aquel loch qui voura que -
fassa a fer.

Capita deu fer recuy lir la gent tota via e destrenyer.

Capita deu haver lo quart de les justicies e dels bens que.s -
fan en la nau

Capita deu esser cominal en los conseyls que si la I consol ha -
ab l'altre contrast que lo deu iutyar

Capita deu estojar tota la roba del mort a sos amichs e a sa -
muyler. E si se.n pert res eyl la deu esmanar als amichs del mort.

Capita deu fer encantar la roba d'aquel dit mort si.s vol.

Capita deu veer en los fets de la partio del refrescament qui.s
dona en la nau.

Capita deu partir los draps de vestir e hom fa vestadures o si -
hom ha vestedures a altres preses que.s fassen a donar ab volentat
del amirayl e dels armadors.

Capita deu fer fer leyal pes e mesures en la nau als consols E -
si e.ls no ho fan leyalment que en poder seu deven esser mercat al
front si eyls consenten en neguna avolea per so fo fet aquest capi-
tol que.ls estien leyalment al cominal de la nau

Capita es tengut que penyora que sia mesa en nau a tauna ni a -
vianda que nos gos vendre entro que la nau haia fet cos.

Capita es tengut que nuyl hom de la nau no vena vi ne carn ni -
vianda sens lo capita que veia la masura. E si puys la falsa lo ca-
pita li ho pot toylre ab los consols ensemps E els consols ho deven
donar al cominal de la nau.

Capita es tengut que si la penyora que sera mesa o la vianda que
no ho vayla que.l la deu fer com la nau s.encantara de so que haura
guanyat restituhir aquel no.y sia perdent.

Capita es tengut que fassa venir als consols si ayga se met al vin
que.s ven despuys que sera cridat.

Capita deu haver XXV parts o plus si es volentat dels personers
al comensament del viatge. E si es volentat del almirayl Mas aquals
XXv no li poden falir.

Capita deu haver totes les parts de la nau que sera o de leyn pres.

Mas es a entendre que.s pach que.s port a vendre ne bales que sien ligades o desligades deven sol que no sia de hor que les haia per fer armar aqueles de que hom s'arma que hi ha mes per armar son sues.

Encara deu haver lo capita totes les senyeres en que haia corda estada ligada ne fil ne aguyla.

Encara deu haver de cascun farrany que vena mig besant per testa axi ben del poch com del gran.

Encara deu haver tots los libres que valen meyns de V besants lo libre, e si eren mes de V besants que valguessen no.

Libres que fossen en bale no negun.

Tot paper que fos en caxa ne en altre loch desligat es del escriva.

Tots los calamars e els trementers d'escruiura son seus

Encara que tota la tinta e totes les colors Encara totes les ha nes d'escruiura que fossen del altre escriva.

Item si l'altre escriva de la nau que seria presa havia unes armes sol una que la li pot cambiar per melor.

Item deu haver a tot encant dues milies de persona

E de persona qui.s reten V mill en totes parts que sia pus eyl sera levat escriva la nau li deu fer a eyl cossos officials fos ops de manjar e de beure e de sabates.

Escriva es tengut de dampnar home qui sia a sou pus que eyl haia servit son termini. E lome nol pot hom retenir en la nau si hom no.l paga o no.l fa segur que.l se tengue per segur, e nol pot hom manar per forsa, aquel pus covinensa li feu hom que hom lo pagara com hom lo trasch en la nau havia armat asso es ferm e cert. E scriva es tengut que.l pot levar del primer guayn que la nau fera la manlenta, e que.s pach qualque manlenta sia de pus que la nau haura refrescat en alcun loch e no.s deu res partir sens que les manlentes sien pagades e d'asso ha poder escriva.

De clavaris

Quant clavaris seran levats en la nau, els son tenguts escriure, e cascun ne vol haver escrit hun e cascun vol haver sa tancadura e la hun meyns de l'altre no puscha ohir ni trer. E tota via l'escriva ab eyls al metre e al trer.

E si per aventura ni havia alcun que prengues ni donas per comanda--

ment del almirayl ni de altre que fos en la nau sens sabuda d'aquels companys o del escriva que aquel deu perdre la ma e esser gitat - de la clavana e esser en merce del cominal de la nau e perdre les sues parts.

Clavaris han I march d'argent el cors, clavaris han de cascuna / nau una caxa la meylor que.y sia meyns de roba sol lo fust. Clavaris han totes les trencadures que fossen en nau ni en leyn que hom prengues. Clavaris han totes les cordes dels farcells. Clavaris han tots los aguts que sien en alcun nau que no sien en bala ni en farcel ni en esporta.

Clavaris han de cascun sarrahi II mill e els deuen donar los claus ab que claven les cormes.

Clavaris han tots los escarpes que no son de mestre d'axa e deven los prestar a ops de la nau.

E deven donar cordes a ligar los altres forcels entro que s'encanten los prestar a desclavar e a clavar les persones.

E deven donar cordes a ligar les persones e abadafions e altre - mexells a ops de la nau si non havien.

De nautxer major de la nau

Lo nautxer de la nau es tengut al almirayl e als armadors e al capita de esser leyal. E de no donar terme a les coses qui.s busquen fer - en I jorn que no ni meten altre per so car nou armada esta cascun jor..... (final des V llibre, ja quasi no queda res).

Alabat sia Deu y Santa Maria.

V y darrer llibre (Consolat de Mar).

..... a cascuna hora en esperansa de seguir son anemich e de fugir si ops li era per que lo nautxer deu fer fer al pus tot e saviament so que pora fer e asso deu jurar

Item que per pertenerch ni per haur que li.n sia donat o conven- gut ni per covinensa que.l haia. Encara del fanay que.s reema, pus de C besants deu haver V besants e de C besants en avayl II besants.

Item deu haver les capes so es a entendre gellebies e atzunars e capes que porten farrayns.

Encara si alcunes armes li falissen e que.n pogues melorar que les sues torn al cumu de la armada e que.n puscha altre pendre, so es a - entendre cayrel o cuyrasses o capel de ferre o cole les o altre arma- ment sol hyn.

Deſcriva

Escriva deu esser leyal de la una part axi com de la altre, e deu asso ju- rar en presencia del almirayl e dels armadors e com es en mar que ha fe- ta vela deu jurar en presencia del cominal de la nau.

E escriva vol retre compte als prohers e als nautxers e als balasters e als homens d'armes com haura feta vela. En axi com haura feta vela. En axi que.ls nautxers ni deven metre IIII. Els prohers IIII, el balasters III. Els homes d'armes II, el clavaris IIII e a aquels eyl deu retre - compte per tot lo cominal de la nau.

Escriva deu cartolari tenir on negun hom no puscha escrivir ne legir ne tenir, e si alguna persona ten de fora eyl no deu voler lo cartolari res. El escriva deu perdre totes les sues parts e gitat de la escrivania e pert la ma en poder de cort si provat es.

Escriva es posat a la major leyaltat de la nau e de testimoni que.l - escriva porta per IIII testimonis, e tot so que.l testimoni ha asats en - la nau.

Escriva deu esser com l'almirayl promet alguna cosa a nuyl hom de la nau, e tot so que permetra l'almirayl o altre hom, o a altre que eyl lo haia l'escriva sia li dit per alguna part que ho escriva que ho deu es- criure, no metre res sino axi com haura dit. E si be no ho escrivia e lo.n

trahia hom a testimoni e lo.u fahia hom venir en demanda ni en plet, - que tot enaxi com demunt es dit, que lo escriva so que aquel temps ne viu ne hoi. E asso ha a~~ffer~~ axi ben en merca eria com en cors, cor tots los testimonis de la nau venen a l'escriva. Escriva no deu res escriure si la nau no es a aprohis so es a antendre com es en mar que no.u - sia tengut.

Escriva es posat en loch leyal que tot so que eyl fa es tengut de - noliejat ni de comprar ni de vendre, ni de donar vianda a als cuns ho--mens.

Pus que ha jurat es cregut per sa plana paraula.

E escriva ha aptal batlia que no es res tengut en la nau de alcun - covent si.l escriva no es en presencia.

Encare sol que l'escriva hoia la una part ni l'altre e eyl es en mar quant que sia aprohis la nau e.l ho pot escriure, es tengut si no ni - sia la una part ne l'altre.

Encara n.l escriva no tramet als guardians de la nau no deven rebre ni donar sens son albara del escriva ab con senyal que si.s perdia no.u seris tengut.

Encara que si no es volentat del escriva que.l senyor de la nau no - pot hom donar negun haut sens albaran del escriva negun mariner no.ni - gosa tocar sots la pena del capitol.

Encara que si negun nolit es fet entre lo senyor de la nau no.u es - tengut si la part se vol si l'escriva hi es, es tengut sol que eyl haia oyt que tota via hi pot escriure.

Encara que escriva pot acordar tot mariner sol que no sia proher // deffora, el senyor de la nau es tengut axi be com lo senyor de la hauria fet.

Totes les coses que porten en la nau deu esser l'escriva sia de vian- da o ol.altres coses, si per aventura ne vianda en la nau de present // l'escriva ho deu fer partir a sa volentat, es del melorar qualsevol.

L'escriva pot pendre la melor e fer fer a la sua volentat de la porte de mig en ves proha e pot haver escriva sota eyl e servicial. Mas aquel escriva qui sera sota eyl no deu tenir lo cartolari que.l escriva n'hauria la pena que de sobra es dita.

Escriva deu haver en nau armada segons un dels panesos qui son nautxers appellats X parts

Item que per mala voluntat que.l haia ab nuyl home que no lo meta la on aquel sapia fer nuyls que els altres e que aquels meta.

Item deu dir totes les maganyes qui son en la nau de arbres e - de entenes e de exarcia que hi sia e si l'ho tene nec e que.l sia - provat, que.l deu perdre les sues parts e les armes.

Item si veu res a ni rassa ni bando fer deu manifestar e castiar, e si no se.n volen estar que ho deu dir al almirayl o el capita.

Item que no fassa hom acordar en la nau si no.l conex ne diga - que eyl es mariner si no ho sap. E si ho fa que tot lo dampnatge de la nau que.n prengues sia sobre eyl, si aquel no era mariner. E que.l faes mal la mar, o no se.n pogues ajudar que si la nau n'havia altre a logar que.l nautxer l'hagues a pagar per lo dampnatge que n'haura la nau, per so que altre ni hauria mes.

Item que.l deu totes coses fer que.l sapia. E si per aventura ey no les sabia fer que altre n'hagues hom a logar entro que sia fet, so es a entendre tot so que en nau se pertany de fora al nevegat que de alo no es tengut la on no.u sia estat. Mas de tot l'altre es tengut pus nautxer major la hom levat. E si no ho sap fer que lo.n deu -- cassar e gitar e perdre so que hom ha covengut sal que hom li atena o que hom li conve.

Item que.l no deu exir de port sens sa voluntat del almirayl e del capita e del cominal de la nau.

Item que no deu entrar sens se comiat en port.

Tot asso deu jurar que per amistat del almirayl ni de capita ne de negun hom no estia que no diga so que voura que fassa a fer. E que - fassa fer so que es ops aprofit de la nau. E si li era vedat torn sen al almirayl e al capitan e eylls li deuen ajudar a salvament de la nau. E si no li ajuden ne li atenen so que li han covengut, eyl no es tengut de res.

Nautxer deu haver aytal batlia en la nau que com sera lo conseyl - deyl donat per l'almirayl e del capita e dels promens de la nau que - eyl deu fer fer calar e metre tals veles com eyl conexera que fassa a

fer.

Item comandat a exir de port entro que la sia en pelech fora.

Item que tota via que la nau deu mudar que.l deu comandar en -
popa.

Item tota via collar e donar fecha a salvament.

Item com volra pendre volta, que deia demanar l'almirayl el ca--
bita els paneses. E com seran acordats que.l fassa mudar.

Item a entrar de I port que.l deu comandar e mesa I ancora derra
e I de la que.l do son loch a aquel a qui l'haura donat lo jorn de
comendar.

Item com volra eregir que fassa e reger e colar d'amich si ops hi
es e de mudar l'altre vela que covenga que fassa mudar.

Item que si fa ajunyer a I vela que hi pot junyer, e si hi fa amin
var que hi miuen.

Item que neguna anchora no.s deu donar en la nau que eyl no.y sia
demanat.

Item que si gumena hi ha ne grupial ne alcun cap ab autoritat de -
la nau que.l pot taylor e junyer.

Item la nau no deu mudar sens sa paraula del nautxer ne lavar ancho-
ra ne prohis sens paraula sua.

Item ne partir barcha sens paraula de nit. E si.n partia que ho deu
manifestar al capita.

Item com se deuen albetiar les parts eyl hi deu esser per so cor -
coneix los mariners e jurar deu leyalment e dir ab aquels que hi diran.

El nautxer deu partir als altres sos companyons la vesenda de coman-
dar e eyls faent saber al nautxer so que faran.

Item nautxer major no es tengut de farmansa que eyl fassa pus lo -
home sera anat en la nau I mes que.l los acorda e eyls amana per aucto-
ritat de la nau.

Item nautxer major pot cambiar les sues armes ab altres si melors les
atreba. E si prenen nau que les puscha tenir fins que la nau desarm. E -
puys que les torn al cominal de la nau per so cor eyl vol esser armat -
que esta en popa. Mas una arma deu esser sua.

Item deu haver quarta part de vianda de melorament e de tota nau -

qui.s reema X besants e de leyn V

Item deu haver de tota vela que.s partescha ab los altres nautxers una part e quarta e pot demanar refreschament entro a I besant a tota nau o leny.

Nautxer es tengut d'estar en la nau fins que tots eyls de la nau se.n sien anats e de no partir entro que sia a salvament la nau o que se.n partesc ab voluntat del senyor de la nau, so es a entendre que sia desermada. Mas com sera desarmada no es tengut. E si la nau havia son cabal no es tengut lo dit nautxer si se.n vol anar, - pus la major forsa se.n ana.

Consols deven jurar en poder del cominal de la nau e dels nautxers e dels armadors de la nau, e dels prohers e dels balesters e dels // prohomens d'armes que.ls per negun senyor que sia en la nau, ni per altre hom parent o altre eyls no deven fer sino a la major leyaltat que puschen ni que coneguen. E tota via ab conseyl d'aquels qui.ls - paria e que per parentesch ni per haver ni per res no puschen ne // fassen si no leyaltat e deven fer leyls mesures de vi e de tot so - que.s ven en la nau e deven haver I escriva e deven haver XV besants per consol e deven donar al capita lo ters de les justicies de la - lur part.

Item deven haver la maytat de les justicies.

Item deven haver de cascuna nau I tapit que hom ponga.

Item deven haver de cascuna nau II besants per hom so es a entendre per consol per los contrast del homens que texen.

Item es tengut cascun consol que fassa leyalment. E si eyl consent malvertat que deu perdre les sues parts e el consolatge e esser marcat al front.

De guardians o son senescals

Los guardians que son senescals deven jurar leyalment que donen aytanta vianda a la un com a l'altre de fora. L'almirayl III parts e el capita e al nautxer major una part e un quarto de part e no deven donar al maior mes que al maior sense paraula del almirayl e del capita e del es--

criva. Deven haver los guardians les pels dels bestiar que en nau se menuga de refrescament.

Item deven haver tots los sachs e les farnies del pa si la nau - guanya.

Item deven haver de cascun sarrahi III mill E eyls deven los guardar e clavar e desclavar. E si los serrahins se reemen deven ne haver I besant.

Item deven haver les parts segons que sera. E si els serrahis fugen eyls ne son tenguts.

Si alcun armara nau o leyn o galea o altre vexel si contara d'armar X mil sol o mes o menys: si los dits vexels guanyaran del cabal e del - guany deven esser levades dues quintes, e la una quinta deu esser del - almirayl e dels nautxers e l'altre deu esser partida entre aquels qui / hauran part al fust.

Item si alcun armara segons que dessus es dit e no guanyara mas tan solament acaba¹²ra de que.l cabal, deven esser levades aytambe dues quintes e partides axi com demunt es dit.

Item si alcun armara e no guanyara ne acabalara de tot so que aporta- ra sia poc sia molt deven esser aytambe levades dues quintes e partides axi com demunt es dit.

Item si alcun nautxer a emorera alcun que li arm la sua nautxeria - si aquel altre la li arma amic seguit o a mic plant, si lo vexell on armaran guanyara lo guany dels diners que armara, deu esser mesclat ab so que pertanyera del nautxer de sa nauteria e esser partit mig per mig. E si lo dit vexel no guanyera e lo dit nautxer es tengut de donar a aquel qui armat hi haura la maytat de la sua nautxeria.

Item si alcun armara a altre a tot plant e a tot seguit, si lo vexel on haura armat guanyera lo guany dels diners deu tot esser d'aquel quil's arma. E axi lo deu esser lo guany que.l nautxer fara en sa nautxeria deu esser tot seu. E axi lo armador no es tengut de res al nautxer ni lo -- nautxer al armador, sia que lo leny guanya o perda pus axi com dessus es dit sera fet lo dit armament.

Item leven-se a tres quintes que si monten en forma de X mill' sol' -

leven no per les quintes quatre mill'E sia mes munta mes. E si devala
la a meyns leven hom segons que sera.

facta fine pia laudet Virgo Maria.

(Diligist Dominus porta Sion super omnia tabernacula Jacob).

Aquests cinc quaderns que contenen els "Capitols del Consolat de mar,
foren transcrits per Nicolau Sbert Llorens, durant un parei de mesos,
robant hores de descans, solament per complaure als seus bons amics
P. Veny i P. Obrador, M.SS.CC.(1.981).